ELEMEN

TARHETORICAE, SIVE
Capita Exercitiorum ſtudij̃ pue-
rilis & ſtili, ad comparandam utri-
uſque linguæ facultatem, collecta à
IOACHIMO CAMERARIO,
nuncq; denuò cùm emendatiora,
tum locis aliquot auctiora, in
lucem edita.

*Accessit quoq; locuples rerum & uerbo-
rum in his memorabilium Index.*

Cum priuilegio Imperiali ad
quinquennium.

BIBL. DE FALCONET
DON.

BASILEAE.

BIBLIOTEQUE ROYALE

10208

IOACHIMVS CAMERARIVS OPTIMIS ET DOctißimis uiris Magiſtris bonarum artium, & doctoribus philoſophiæ, in Tubingenſi Academia, amicis ſuis cariſſimis S. D.

QVM tandem abſoluiſſem (multa enim impedimenta obiecta fuere ſtudio noſtro) hos commentarios excercitiorum ſtili puerilis, quę licebit, ut opinor, Rhetorica appellari, placuit editione noſtra publicatos illos, in primis uobiſcum communicare, qui eſſetis mecum in optimarum artium atq; diſciplinarum tractatione, & philoſophię cultu coniuncti. quam quidem ego pulcerrimam & maximã coniunctionem eſſe duco: et noſtras literas noſtramq; profeſſionem eã eſſe ſtatuo, qua nihil in rebus humanis & in terris

reperiatur maius, neq; melius. Id quod cum alij, tum nos oſtendere ſæpe conati ſumus, & de dignitate ſtudiorum noſtrorum nuper copioſè in cœtu diſcipulorum noſtrorũ diſſeruimus. Quamuis autem parui hęc, uel minimi potius fiãt à quibuſdam, ambientib. nimirũ ſplendorem & amplitudinem maiorem opulentiæ & potentiæ: nobis tamen in hac perſuaſione omnibus uiribus contendendum eſt, ut tueri ipſa & defendere contra imperitiam & ruditatem ſæculi noſtri, utq; ab his barbariæ furorem propulſare, ipſiq; adeò nos ſuſtentare poſſimus. Decet itaq; nos mutuis animis, et uoluntatum ſimilitudine cõiungi atq; conciliari, & hunc ordinem, ut dicitur in Ciſtellaria, eſſe

Beneuolentẽ inter ſe, beneq; amicitia utier.

Et iſti magni magnarum, ac diuites locupletium artium profeſſores, ſi inter ſe conſentiunt, cum (libet enim & alia quædam de eadem fabula huc tranſferre)

— tam ſanctè amicitiam colunt,
Atq; eam iunctam bene habent inter ſe,
Si idem iſtud nos faciamus, ſi idem imitemur,
Ita tamen uix uiuimus, cum inuidia ſumma:
Suarum opum nos uolunt eſſe indigentes,
Noſtra copia nihil uolunt nos poteſſe,
Suiq; omnium rerum nos indigere,
Vt ſibi ſimus ſupplices. eos ſi adeas,
Abitum quàm aditum malis. ita noſtro ordini
Palàm blandiũtur: clàm ſi occaſio uſquam eſt,
Aquam frigidam ſubdolè ſuffundunt.

Quæ quidem ab illa quamuis non admodum proba anu, rectè tamen ſubñciuntur & præcipiuntur humilitati ac impotentiæ: quę ſiue in laudabiles ſeu uituperãdas profeſſiones inuaſere, accidit enim utriſq;, nihil his relinquitur conſilij neq; auxilij, niſi in cõcordia & conſenſione, & animorum uoluntatumq; atq; operarũ communitate, aduerſus ſuperbiæ faſtum, qui eſt in minus eruditis perq; intolerabilis. Non ſolùm enim ideo nihil eſt imperito homine iniuſtius, quia niſi quod ipſe facit,

cit, nihil rectũ putat, ut ait Terẽtius: ſed etiam, quia nũquam ferè ſatisfit faſtidio illorũ, & quicquid aliis tribuitur, hoc ſibi detrahi putant. Verùm quid indoctis dico, & alienis ab iis ſtudiis quorũ proprium eſt pulcerrimũ nomẽ humanitatis, noſtras artes diſplicere atq; ſordere? Cum iam à doctis, ut haberi uolunt, quibuſdam harum elegãtior iſta, & reuocata ab antiquitate & autoribus ipſorum tractatio & cultura deſpiciatur, & à philoſophiæ quaſi ſubtilitate atq; acrimonia ſeparetur. Quibus quidem philoſophia, ut uidetur, quiduis potius ſignificat, quàm ſapientiæ ſtudium. Aut aliud hi ſapientiam eſſe ſentiunt, quàm omnium ſapientũ ratio atque præceptio docet. Quid enim eſt obſecro ſapere, quàm quod unaquaq; de re teneri compræhendiq; poteſt, id nõ ſolùm aptè & ordine quodam mente animoq; concepiſſe, ſed ſcire etiam atque poſſe uerbis diſertis & oratione cõſentanea explicare? Quæ ſunt autem

qúæ

quæ de quaq; re teneri poſſunt, niſi ea quæ enarrare & effari, aliſq; interpretatione linguę exponere cõceditur? Ita que illos minuta & amputata & infracta, tum uerò ſpinoſa & impedita ſentientes, ea autem utentes elocutione ut uaticinari uelle, aut furere potius et delirare credas, nunquam uerius philoſophos dixero, quàm uel ob unam luculentam ſententiam bonis & ſignificantibus uerbis expreſſam, quemlibet de poëtarum ueterum, uel ſanè etiã nouorum, numero. Quid enim, an hæc de fontibus philoſophiæ nõ profluxiſſe exiſtimandum?

Principio cœlũ, ac terras, cãposq; liquentes,
Lucentemq; globum lunæ, Titaniaq; aſtra,
Spiritus intus alit. — &c.

Quid hoc? — *Furijs exarſerat atro*
Felle dolor. — Et hoc?
His agitur furijs, totoq; ardentis ab ore
Scintillæ abſiſtũt, oculis micat acribus ignis.

Quàm multa de aliſ poëtis, præſertim Homero, præclara & eximia, quàm ab

alijs autoribus utriuſque linguę adduci memorabilia facilè poterant: Sed nõ opus eſt in præſentia pluribus. Scio etiam quę nam illi admirentur, & egregia ducant: quę nimirum neq; intelligi qualia ſint, neq; explicari uel cogitãdo uel dicendo poſſe uideãtur: quib. neq; priuata, neq; publica uita adiuuat: nõ domus ſingulæ, non ciuitates augent: non quiſquam ipſe ſe, non ſuos recreare ſubleuare ue poteſt. Hæc igitur ipſis relinquamus. Nam de oratione, quam ſapientẽ audẽt appellare, illa incerta et fallace, ita res ſe habet, ut cũ præclariſſima fuerit, tũ ſe ut polypus fibras ſuas, ita ipſa ambedat atque conficiat. Exilia uerò et tenuia illa, quæ ſubtilitatis et acrimonię nominib. exornãt, ſunt illa quidẽ neq; tenuiora, neq; magis preſſe euoluta, neq; inobſeruabilius implicata, quàm telę araneolorum: quæ tamen quẽ uſum habẽt, aut quis omniũ magni facere cõſueuit? Quin hoc etiã prędarè dicitur, limam ſæpe nocere:

&

& ueratrum, ſi comminutum & contuſum detur, letiferũ putatur, quod aliàs ſalubriter purgare corpora ſolet. Hanc igiť orationem talem licet is amet, qui illa forte non odit: atq; idem, ſecundũ poëtam, iungat uulpes, & mulgeat hircos. Nos uerò ſplendorem & decus, & iſtam admirabilem ac diuinã ſpeciẽ noſtrorum ſtudiorum, nolimus nõ ſolùm præ obſcuritate & deformi quadã imagine barbariæ negligere, quod nefas dictu arbitror, ſed ne conferre quidem cum illa, ac per ſe potius amplecti atq; colere. Neq; cõminuamus ingenia & induſtriolam puerorum noſtrę fidei commiſſorum, in quædam futilia atq; inania ſimulacra ſapientiæ: nec in ſcholis atq; umbra quadam ſtudiorum, ad difficiles res & caliginoſas quaſdam, minimeq; neceſſarias deprimamus. nõ illos rixari de lana caprina, ut aiunt, doceamus. Sed erigamus oculos, atque mentes teneras, ad conſpectum ueræ ſapientiæ & uirtutis: & ad lucem intelli-

gentiæ, tanquã ſolis, quaſi fœtus quoſdam germanos aquilarum admoueamus, præparemuſq; ad uitæ honeſtatẽ atq; decus, ad actiones laudis, ad recta conſilia, de quibus etiam ij euadant, qui regere aut ipſi imperijs populos, aut rectoribus horum comites ſocijq; eſſe poſſint. Sentio quàm glorioſè hęc dicantur: ſed cùm in ueritate, iocoquorundam qui in imperitia facetias conſectantur, formidandi non ſunt: tum etiã ſi minus ſucceſſus reſpondeat labori, hic tamẽ conatus pulcerrimus fuerit. Quapropter communicatis operis hoc agamus, ut aut horum temporum homines uel inuiti, aut poſteri, ſi tanta nos manet felicitas, libenter fateantur atque prædicent, ea nos ſuſcepiſſe atq; tẽtaſſe, quibus ſi mediocris fauor atq; uoluntas hominum quaſi aſpiraſſet uentos ſecundos, cùm ſcholarum adminiſtratio præclara, tum alumni harum ad rempublicam gerendam idonei exiſtere potuerint. Noſtrum autem omnino ſtudium

dium propoſitũq; ut quiſquam uitupe
rare auſit, uerendũ nobis non eſt. Cũ
ſi quis faciat, ſimul ſe ipſe omnis inhu-
manitatis & illiberalitatis reum faciat,
atq; adeò uel ſtultitiæ uel immanitatis
condemnet. Non quæramus, neq; la-
boremus, uel qui euentus futurus, uel
quid homines de noſtra opera & his co
natibus locuturi ſint: cum illum nemo
unquam prudẽtiæ præſtandum, neq;
etiam à uirtute curandum eſſe cenſue-
rit: hominũ autem ſermo is ſoleat eſſe,
qui ſunt ij à quib. habetur. Boni igitur,
neq; ſtulti ac futiles, nunq; aliter quàm
præclarè atq; laudabiliter de propoſito
& cultu honeſtatis loqui poterunt. ita
enim ſentiunt: Nihil illa pulcrius, nihil
ſpecioſius, nihil eſſe in rebus humanis
diuinius. Hanc autem ita profectò or-
nat atq; extollit eruditio doctrinę, ut ſi-
ne hac ſplendorem & famam illuſtrẽ,
& illam inſignem gloriam conſeruare
non poſſe uideatur. Improbi uerò &
ſtolidi, quid uel in malignitate uel ig-

norantia

norantia ſua dicant, quem obſecro mo uere debeat? Sed ut ad rem ipſam, un de, ut animaduerto, paulo diſceſſi lon gius, reuertar. Habetis nunc à nobis ra tionem quandam noſtram introducen dæ adoleſcentiæ in uiam magis popu laris, minusq; ueluti latebroſæ cuiuſdã eruditionis, in uſu & excercitatione cũ intelligentiæ, tum etiam eloquentiæ, quæ tamen (ut in procemiolo huius li belli cùm hoc, tum alia quędam de no ſtro ſcripto diſputamus) ſeparari ne queũt. Veſtrũ erit, ſi probetur hęc no ſtra indicatio, et illã ſtudioſe diligẽterq; perſequi, & pro re atq; tẽpore & captu diſcipulorũ moderari. Nam in admini ſtratione, & ueluti applicatione ueſtra, omnino ſitũ erit plurimũ. Meũ laborẽ autẽ atq; curã, quicquid fiat de alijs, in optimã partẽ accipere uoletis. Valete: et quod facitis, optimarũ artiũ atq; diſci plinarũ ſtudia colere, prouehereq; et or nare pergite. III. Id. Junij, Anni à Chriſti ſalutifero partu, M. D. XL.

EXERCITIORVM STVdij puerilis & stili, quæ hoc in libello tractantur, Capita.

Proœmium, ubi & de Narratione.	Pag. 1
De Fabulis Aesopicis.	24
De Vario usu tractandæ fabulæ	38
De Emendando.	45
De Narrationibus ueri similibus.	51
Fabulæ poeticæ.	83
De Historia.	100
De Oratorum narrationibus.	117
De Expositionibus & descriptionibus.	124
De Chrijs.	145
De Sententia, quæ γνώμη dicitur.	161
De Ethologia.	169
De Epistolis.	180
De Comparationibus.	218
De Paraphrasi.	243
Imitationis exercitium.	272
De Subiectione rationum, siue αἰτιολογίᾳ.	306
De Aenigmatis.	324
De Locis communibus.	336
De Probationib. & reprehensionibus, deq; laude & uituperatione.	343

De

De Carminibus componendis. 372
De Proposito, quam uocant θέσιν, & Declamationibus. 384
De Declamationibus & fictis materijs. 391

FINIS.

ORATIONIS LATINAE EXCERCITIVM RHETORICVM, PER IOACHIMVM CAMERARIVM PABERGENSEM.

PROOEMIVM.

CVM *ſit in ratione ſtudiorum huius ſcholæ propoſitum, non modò Dialecticum diſputandi excercitium, ſed Rhetoricum quoque orationis Latinæ, bonæ, aut ſaltem, ut his temporibus, tolerabilis, uolui ſæpe ſtudioſis literarum humanitatis hac de inſtitutione exponere ſententiam doctorum, qui illius autores fuiſſent, ut in re noua aliorum admiratio, aliorum dubitatio tolleretur. Sed hoc quo minus hactenus à me factum ſit, uaria & multiplicia*

impedimenta obstiterunt proposito & uoluntati meæ. Nunc autem in optima spe, nonnullis illorum, atq; ijs præcipuis aliquantisper me caritu rum: id quod hunc usq; ad diem distulissem, in manus sumere decreui, & augere etiam quasi cumulo quodã, nõ solùm ut de his excercitijs aliquid dissererem, sed etiam ea ut tractarem atq; usurparem experiendo uobiscum. Cùm autem omnium artium excercitia nihil aliud sint quàm usus præceptorum, de his ante omnia in genere utrisq; dicendum aliquid putauimus, ut ita ad ea quæ potissimum indicatione nostra uos cognoscere uellemus, deduceremur. Constituendum igitur in primis & ponendum hoc quod est certissimum, non posse peruenìri ad notitiam ullius artis, nisi per uiam præceptorum: quam siue quis non ingressus sit, seu minus tenuerit, quamuis interdum ingenij quadam diuinitate admirabilia opera ab hoc elaborentur, tamen à constantia & ueritate artis illa abesse necesse sit. Sed ut hoc itinere præceptorũ ad artis ipsius conspectum & notionem deferimur, ita perfectio huius et facultas in usu omnis consistit, quo efficiantur ea quæ præcepta iubent atque monstrant. Hæc pars exemplorum est, quæ generalem doctrinam, singulari quadam ratione atq; definitione explicant. Vt ad omnium effectionum opinionem atq; spem hæc duo coniungenda esse uideantur, non

non ſolùm ut neutrum omittamus atq; negligamus, ſed ne ſeparatim etiam ambobus utamur, neúe non copulatim unumq; poſt alterũ aggrediamur. Quemadmodum enim uiatores, integris pedibus ambobus, alternis motibus illorum breui tempore non parua ſpacia conficere cernimus, in quibus loripes qui altero tantummodo pede expedito uteretur, diutiſſimè hæſiſſet: ita eum qui non inſiſtere in artibus, neque in progrediendo remorari uult, his duobus pedibus niti atque tendere ad finem oportet. Sed hoc loco & illud cogitandum, omnium rerum quantũcunq; excellentium & magnarum principia eſſe quædam de quibus illæ creſcere, quaſiq; exaggerari ſoleant: neq; quicquam reperitur, quod non aliquando ſe minus atq; exilius fuerit. Hoc cùm in ijs quæ natura gignit ac producit euidens eſt, tum quæ illam ſequuntur, artes probant atq; oſtendunt. Etenim uniuerſa de origine ſua paulatim adoleſcere & augeri, denique & robur facere uidemus: ut arbor procera de quantillo ſurculo exiſtit? amnis uerò qui alicubi naues uehit, ad caput fontesq; ſuos mulierc ularum pedibus tranſitur. Iam hominum, ut cæteras animantes præteream, ortus & incrementa neminem latent. Atq; hunc illæ, quæ, ut dixi, artes naturam imitantur, eundem ordinem ſeruant ac cuſtodiunt. Nã quemadmodum Pauſanias, Themiſtocles, Epami-

nondas, fortißimi Græcorum duces, & fletus edide re aliquando, & incertis paßibus ingredi tentarũt: ita maximus orator & literas quondam didicit, & circa initia ſermonis hæſitauit. Quapropter ſapien tißimi ueteres, qui niſi per gradus quoſdam ad illa faſtigia artium conſcendi non poſſe uidiſſent, ipſarũ artium rationes & uias diligenter ſcrutati, in eas demonſtratione hac ordinis inducere cupidos atq; amantes illarum ſtuderunt. Vt enim admirabile & diuinum uideretur, ſi loqueretur ſtatim infans, aut fruticaretur modò inſitus ſurculus: ita in quacunq; arte ſubitò & repentè clarum, niſi fortè diuinitus, aliquem exiſtere poſſe, non eſt credendum. Sed nos alias nunc prætermittamus: dicamus autem de hac ſiue arte, ſeu facultate, ſeu etiam ui atq; copia orationis mediocris, eaq; ſanè & in hac noſtra te-nuitate ampliſſimo nomine eloquentiæ appelletur: & eam ipſam eſſe ſuſpicemur, quæ tantam gloriam atq; dignitatem conciliarit ueteribus. Ad hanc igi-tur quanta cura ac attentione ab ineunte olim æta-te inſtituti atq; imbuti fuerint pueri, in hac, de qua diximus, præceptorũ atq; uſus coniunctione, nemo qui monumenta ſcriptorũ illorum frequentat, igno-rare poteſt. Declarant tamen hoc ea maximè, quæ ab huius artis profeſſoribus uiris eruditißimis tradi ta ijs de rebus habemus, à Græcis προγυμνάσματα

ſua

ſua uoce, à Latinis primordia dicendi nominata. In quibus prius ad Rhetorem quàm mitteretur puer, uſq; adeò neceſſariam poſuere excercitationem, ut non magis cognitionem literarum ad lectionem pertinere, quàm eloquentiam hunc ludum requirere, ſtatuerent. Atq; ut Muſicus is habetur, qui illos ad mirabiles & planè cœleſtes concentus uocis ſonorumq; intelligit, atq; ipſe etiam edere poteſt, neq; tamen prius non hunc didiciſſe atq; tenere communia diſcrimina uocum neceſſe eſt: ſic eum qui hæc elementa neglexiſſet, fruſtra in omni eloquentia ſudaturum eſſe cenſuerunt. In quo ſtudiorũ genere hoc amplius nobis quàm illis conſiderandum eſt, quòd non modò ſermonis eruditionem atq; hanc elaborationem diſertæ & elegantis orationis, ſed ipſius linguæ intellectũ cognitionemq; comparare nobis propoſitũ ſit. Nam à ueteribus illa perculti o atq; exornatio patrij fuit oris atq; loquelæ, nos autem ut in his externis atq; alienis excercemur: quodq; illi egerunt ut uernaculo Græco Latinóue ſermone quàm elegantiſſimo atque optimo uterentur, nos primùm annitimur, omnino ut poſſimus: deinde quoad licet ueterum excellentiam atq; uirtutes conſectamur et imitamur. Sed hoc etiam loco de his ſtudijs, quæ potiſſimùm in ſermone & loquela ſpectantur & eminent, contra quorundam prauam falſamq; opinio-

nem nonnihil dicendum uidetur. Fecimus idem alibi, sed nunc etiam non perperam, neque sine causſa nos esſe facturos arbitramur. Multi putant hæc studia, quæ humanitatis bonarumq; literarum uocamus, nihil esſe aliud quàm uerborum inanem strepitum, & loquacitatem quandam. Qui uerò magis propitij sunt, ij & fatentur horum esſe copiam atque facultatẽ de omnibus dicendi luculentè & præclare, ornateq;, quocunq; in argumento uerseris, et quamcunq; rem suſceperis exponendam: et splendore atq; dignitate nequaquã carere nobis concedunt, sed utilitatem habere nullam, ut qui in his industriã suam occupare et tempus consumere uoluerit, is precium operæ suæ facturus non esſe uideatur. Hæc longè aliter se habent. Qui enim nostris literis, & ijs quas dixi artibus finis constitutus est, is omnium bonorum summam, quæ quidem rebus humanis & interna præstantur, complectitur: atq; hunc qui attigit, tantum consequitur, ut quasi deus quidam inter mortales existimandus sit. Primùm enim & peruulgatum & certum hoc est, sermone homines à ferís & beſtijs potiſſimùm differre atque distingui. Hæc autem ipsa laus præstantiæ non mediocris, nondum eximia est: cum ipsæ beſtiæ quoq; sonorũ inter se discrimine quodam discernantur, & auiculas quasdã humanas uoces proferre audiamus. At tum demum

hæc

hæc propriã homini res & maximam ueramq; gloriam affert, illumq;, quem aiebam, ueluti mortalem deũ efficit, si ille usus sermonis ratione ac sapientia instructus sit: non ut temerè atq; fortuitò personet, sed ut loquatur. quo quidem uerbo siue de Græco, ut opinio mea fert, deflexo: seu à loco, ut Varro docet, deducto, significari hæc singularis excellentia uocis humanæ uidetur, in qua consilium sit, & electio, quæ non magis iam in bestijs reperiantur: ita ut qua parte sui genus humanum diuinitatis maximè est particeps, ea potißimùm efferatur atq; emineat. Quod cùm sit, non iã is est sermo, qui tanquam in palato nascatur, sed qui ex pectore quasi fonte scaturiat atq; erumpat. Videtis igitur disertos, non tam dicendi quàm sapiendi scientia atq; arte claros, neq; tam facundòs quàm prudentes à nobis produci: itaq; sunt re ipsa. Neq; separari hæ uirtutes ullo pacto possunt: uel est hæc potius ipsa una uirtus, atque ea una quædam de summis uirtutibus, ut ait Cicero, cogitandi rationem pronunciandiq; facultatẽ coniũgens atq; deuinciens, quam ueteres Sapientiã appellauerunt. Ac est quidem tali natura, quali hominem præditum constat, ualde indignum, suis bonis uti aut nescire, aut nolle: & hanc uirtutis speciẽ, qua nihil ipsis contulerit Deus neq; formosius neq; illustrius, respuere, aut certè contemnere atq; negli- De Or. lib. 3.

gere. Neq; ego nunc eloquentiæ laudes canere instituí: sed hoc ostendere, cum finem, ad quem tendunt studia nostra, non esse, ut quidam falsò opinantur, expertia maximarum commoditatum, multo minus (ut aliqui etiam dicere impudentissimè audent) nihil esse aliud quàm garrulitatem, & quandam uolubilitatem linguæ, in qua stulta delectatio quæratur. Nam & eloquentia cùm ab alijs laudata est, tũ patronum minimè secundum nos requirit: & nobis quasi detergere infamiam illam studiorum nostrorum, atq; iniuriam si possimus propulsare, satis fuerit. In quo quidem, quantum poterimus assiduitatis atq; laboris, cupidè impendemus: euentus autem fortunam, ut debemus, Deo sumus permissuri. Sed ut de re proposita nunc etiam paulo plura dicamus, habet eloquentia nomen illa quidem, quod magis ad oris quàm mentis culturam pertinere uideatur. Sed qui expendere uolet, & in uerbo significationem prudentiæ, & in re incredibilem pulcritudinem, atq; maximam uim animi inesse animaduertet. Nã primũ quidem manifestũ est, quamuis tumultuariã orationem & ineptam nisi de aliqua animi conceptione enunciari non posse. Quod etsi uulgus non considerat, multa tamen indicio sunt, quibus hoc etiam imperitissimis persuadeatur. Et infantes enim cùm animantes aliæ statim edant suos sonos, nisi forte

tẽ tenuiores, neq; per ætatem adhuc ſatis, ut par eſt, plenos: infantes igitur diu tantùm uagiunt, ac ſerò tandem balbutiunt neſcio quid, neq; ante rerum intelligentiam ad uerba & ſermonem perueniunt. Et homines amentes, quibus aut corporis uitium aliquod, aut animi perturbatio rationem impedit atq; obruit, uel uoce quoq; carent, uel muſſitant atque emurmurant aliquid: uel ſi quid etiam fari cœperint, obſcurum, incertũ, diſſipatumq; illud efferũt. Ideoq; orationem diſertam & bonam atque elegantem de inſtructo optimarum artium ac rerum cognitione, & à prima ætate informato ad humanitatem uirtutemq; animo exiſtere atq; procedere neceſſe eſt. Idq; etiam nomen ipſum eloquentiæ innuit, cùm non ſit ab illo, quamuis egregiæ laudis ſignificante, ut diximus, uerbo, Loqui, ſed Eloqui: quod nunquid aliud ualet, quàm uerba electa & diſtincta ex intimis præcordijs promere, atq; per oris quaſi fores emittere? ut iam fieri aliter nequeat, quàm ut is qui ſermonem ſuum fecit, ut eſſet omni genere ornamentorum ſpecioſiſſimus, ipſam mentem quoque diſciplinis omnibus atq; ſcientijs, id eſt rectiſſimis ac planè diuinis conceptibus compleuerit, de quibus illa laudata oratio, quam appellamus Eloquentiam, prodiret atq; oriretur. Quare cum uobis hæc noſtra ſtudia commendantur, tale tantumq; bonum

cõmendari putare debetis, quo haud scio an humanũ niullũ aliud maius sit, atq; dignius in quo obtinendo omnes nerui intendantur, omnesq; uires corporis ac animi adhibeantur. Qui enim loqui discit, is profectò non magis sermoni quàm prudentiæ operam dat: nec in hoc laborat, dicere tantummodo ut commodè, sed etiam ut rectè sentire atq; sapere possit. Nunquam enim factum aut futurũ est, ut stultus bene dicat, cùm pectus (ut Fabius ait) sit quod disertos facit. Deniq; ueteres has appellationes sentiendi atque sapiendi, cum illis loquendi & pronũciandi cõmiscuere, ut doctũ uocarent atq; sapientem, dicendi peritum: disertũ & facundũ, eum qui animi ui & celeritate, qui consilijs capiendis præstaret. Et Græci uno uerbo locutionem et rationem notare solent. Atq; hæc ut natura connexa & unita sunt, ita nulla creditur gens præter Græcos & Latinos, hanc copulam irruptã tenuisse. quas nationes duas constat, humanitate atq; iustitia, & uniuersis uirtutibus sic efflоruisse, ut nihil pulcrius neq; amœnius fieri potuerit. Ac quandiu in hoc cursu perseuerarunt, facilè ut probarent uirtuti omnia subijci atq; parêre, et fuerunt ipsi fortissimi uiri, & reliquis nationibus ac populis terra mariq; uictores imperauerunt. Ex horum igitur linguis, ea de qua iandudum uerba facimus, humanæ naturæ perfectio, & ingenij gloria, actionumq;

ctionumq; claritas petenda & acquirenda est.
Quo quidē in loco, duo in quæstionem uenire sentio: Vnum, An maiores etiam nostri, qui optimi & fortißimi uiri fuerint, doctrinæ adiumentis usos esse putandum sit: uel, si appareat hæc illos defeciſſe, num ijs quæ à nobis tam glorioſe de dignitate & præſtantia eruditionis huius prædicentur, illorum exemplum non repugnans, neq; contrarium esse uideatur. Alterum, Quomodo eloquentiæ deſtinatis in harum linguarum ſtudio uerſandum, & utram alteri præferendam cenſeamus. Quorum prius in præſentia anxiè atq; ſubtiliter exquirendum non uidetur. Hoc tamen dicam, in ea me esse ſententia, & ſic inducere animū meū, non ita penitus literas doctrinamq; deſuiſſe maioribus noſtris, ut uulgò putatur. Conſtat enim ſummum fuiſſe horum erga bonas artes, & eos qui docti haberentur, ſtudium atq; etiam obſeruantiam & cultū. Sed ut hæc, de qua tam ſplendidè nunc loquimur, eruditio literarū, & artiū copia illis non contigerit, cùm tamen bonitate naturæ & mentis diuina quadam ui ad uirtutem incitati, facilè omni laudis excellentia præſtiterint reliquis nationibus, nō etiam dubitandum esse exiſtimo, longè fuiſſe meliores & admirabiliores futuros, ſi ad illa ipſorum propria bona hæc etiam extrinſecus quaſi tranſmarina adderentur. Sed hoc iam relinquamus.

quamus. Alterum explicandum est diligentius: in quo uideo quosdam falli, qui capti splendore literarum Græcarum, & propter nouitatem uehementius illas admirati, ad eas perdiscendas pueros statim adduci oportere censent: inq; hoc confirmari opinionem suam putant sententia Fabiana, qui uelit à Græcis puerum inciperé. Hoc autem primùm de nostris pueris non rectè accipitur: deinde haud scio an illa ueterum quoq; nimia Græcitatis cupiditas, Romanæ eloquentiæ grauitatem & decus debilitauerit atq; labefactarit. Nos aũt, ut opinor, non tam feliciter, incipientes discere literas pueros nostros ad Græcas quàm Latinas admoturi simus. Nã qualiscunq; is est, Latinæ est tamen linguæ in loquendo scribendoq; usus aliquis nostris temporibus, & consuetudo quædam sermonis cotidiani: unde certe proprietatem eius linguæ certius perspici posse, & firmius teneri, sperandũ. Sed quamuis propè necessitate adigamur, ut doctrinam puerilem à Latinis literis ordiamur: tamen si etiam in re nihil esset uel quod cogere, uel quod hortari uideretur, ut ordinẽ hunc custodire uellemus, ipsa tamen literarum Latinarum dignitas, ac potius maiestas quædam mereri poterat principatũ hunc studiorũ. Nam quamuis non inficias eam, hanc ipsam Græcarum disciplinarum eruditionem percultam, & artium copia

pia auctam locupletatamq; fuisse: tamen ut certa flu mina solent multorum aliorum aquis abundare, & nomina quoq; una cum illis quasi absorbere, ut o- mnium celebritas in uno congregetur atque decur- rat: ita Latina lingua Græci sermonis pulcritudi- nem, atq; etiam copiam & elegantiam amplitudi- ne sua omnem comprehendit atq; concluſit. Atque huic disputationi nos immorari diutius, & utranq; linguam quasi in contentionem uocare dignitatis, non ferendum in nobis uidetur, qui in neutra non so lùm præstãtes; sed ne mediocres quidem nos esse in genuè fateamur. Si quid tamen affirmarè liceat atq; concedatur nobis, qui à puerilibus annis in studio literarum magna assiduitate ad hunc usque diem ui- ximus, quiq; adolescentiæ bonam magnamq; par- tem in Græcis consumsimus, cum sit utriusque sum ma præstantia, splendor, dignitas, à Latina tamen quadam quasi uirilitate Græcam antecedi, non ue- reamur asserere: & optima atq; præclarissima hac illam robustiorem quodammodo esse & uigentio- rem, tum etiam ueluti lautiorem & præclariorem. Quod enim est omnium eorum quæ à Græcis & notata & illata sunt orationi lumina, quod in La tina ueluti lychni laquearibus aureis, quémadmo- dum Poëta ait, suspensi, uel tanquam speciosissima gemma in auriũ indita, non multo emicet magis atq;

uenu

uenuſtius? Quæ orationis uirtus cùm in Græco ſermone omnes alias externarum linguarum ſuperet, in Latino non ſe etiam uincere uidetur? Quæ ſententiæ non in hac quàm illa clariores? quæ expoſitio non quaſi ſtabilior & inſignior? quæ ratiocinatio non certior atq; firmior? Sed uix poterit uenia in his audacter & indubitanter pronunciandis nobis dari. Itaq; interea hanc perſuaſionem tueamur: quam ideo ualere non fuerit abſurdum, quòd nihil ſciamus in contrarium, & quo illa frangeretur, in medium prolatum eſſe. Hæc autem nemo arbitratus ſit eò pertinere, ut minus operæ dandum Græcæ linguæ, aut huic ignauius ſtudendum eſſe uideatur. Fieri enim nequit, ut una ſine altera non modò doctrinam & eruditionem optimarum artium abſoluere, ſed etiam ipſa cognoſci atq; explicari poßit: ut eum qui alteriusutrius ſcientia deficiatur, tanquam auẽ una ala reuulſa, euolaturum ad laudem doctrinæ ſperandum non ſit. Sed nos de principijs & ingreſſionibus doctrinæ nunc loquimur, quas oportere eſſe Latinarũ literarum, ratio obtineret, atq; omnino uel neceßitas, uel res ipſa, ut nunc eſt, ſuaderet: ut qui diuerſum ſtatuat, tanquam in errorem alios ſeuocans, audiendus nequaquã eſſe uideatur. Ideoq; & hæc orationis bonæ atq; elegantis primordia, & quaſi partes, quarum collocatione eloquentiæ

opus

opus aliquod extrueretur: has igitur ab exẽplis Latinis ordiri placuit, de quibus ad Græca deinde progrederemur. Quæ si quis maluerit elementa quædã Rhetoricæ nominare, ne is quidem, ut remur, à uero aberrauerit. Siue alicui magis placebit, artis hæc non esse neq; partem, neq; initia, sed præparationẽ, ne cum illo quidem erit causſa cur contendere uelle debeamus. Nam elementa hæc, ut literas lectionis, sic oratoriæ esse, non negari potest. Et uidentur etiã eiusmodi quædam esse, quæ oratorem non tam efficiant quàm præparent: ut hæc quidem qui teneat, non etiam eloquens statim perhibendus, sed absq; his nemo eloquentia quasi potiturus sit. Quantum aũt referat ad omnem perfectionem in uita, à teneris statim annis ad quarumcũq; rerum tractationem in qua aliquos excellere uelimus, assuefieri, etsi neminem ferè fugit, et Fabius diligenter monuit, cum etiam uersum Virgilianum commemorauit,

—Adeò in teneris consuescere multum est:

tamen haud scio an uel cogitari uel dici de hoc melius quicquam rectiusq; nequeat, quàm quod Plato elegantissimè in primo libro de Legibus ita fermè perscripsit. Atq; hoc affirmo, nulla in re fieri posse ut in singularem uirum aliquis euadat, qui non statim à puero cùm iocò tum seriò ea quæ cuiq; rei conueniant, tractet atq; meditetur. Vt futurum agricolam

» colam ad fabrum, par fuerit hunc in ædificatiuncu
» lis puerilibus, illum in terræ cultura ludere: atq; etiã
» eum cui horum educandorum cura incumbit, opor
» tebit exigua his & imitantia uera arma atq; ferra-
» menta instruere. Præterea disciplinis necessarijs cu-
» rare imbuendos, ueluti fabrum futurum mensurarũ
» & perpendiculi: bellatorem, per lusum equitandi,
» atq; similium artium: ut per ludicra ipsa tentet pue-
» riles cupiditates & delectationes eò deriuare, qua
» tendere ad finem propositi sui uelit. Atq; hoc caput
» esse aio liberalis institutionis, ut pueri uera ratione
» educentur, qua illorum ludentiũ animi ad amorem
» maxime incitẽtur eius rei, cuius elaboratio atq; per
» fectio cõstantis ætatis esse debeat. Hactenus Plato.

Hic igitur lusus est uel sapientiæ, uel eloquentiæ: nihil enim refert. Nam sicut quidam ueterum poëtarum fertur cecinisse, omnes Musas significari atq; exaudire, si una quælibet illarũ inuocetur: ita utracunq; illarum uirtutum nomines, altera quoq; intelligitur. Harum autem quasi in officina quadam doctrinæ, illa admirabilia & præclara opera ingenij & industriæ excuduntur, quæ in rerum tam publicarum quàm priuatarum administratione & cura atq; actionibus omnibus conspiciuntur & elucent. De quibus dicere longum fuerit. Quare ad hæc quasi illorum simulacra, & in ludum nostrum reuertamur.

mur: Hæc ergo nunc puerilia arma uobis in manus dantur, hæ asciolæ atq; dolabellæ, hi liguncili ac rastelli ad excercendas optimas artes puerili studio ac labore sumministrantur. His ipsis quicquid nunc effeceritis, quamuis adhuc à granditate ueri operis absit, eiusmodi tamen futurum est quod illius in sua paruitate imaginem atq; formam repræsentet. Hæc cùm ipsi qualiacunq; infirmis adhuc manibus uersabitis, & quod qualeq; cunq; licebit opus efficietis: tum interea autem illa grandia & præclara atq; ardua opera ueterum, uel demonstrata à magistris uestris, uel studio uestro animaduersa, cupidè cognoscetis ac contemplabimini, & admirantes, inq; illis hærentes oculis & animis totis, spectabitis: & ut perspicere quoq; possitis, opera à uobis dabitur.

His breuiter disputatis, de excercitijs eloquentiæ puerilibus, deq; præstantia uirtutis illius: sequitur ut ipsam etiam rem quam agendam suscepimus, uobis proponamus & explicemus. Atq; extant de hac ipsa apud Fabium notationes quædam insignes, sparsim etiam cuiusmodi rationem istam esse oporteat Cicero demonstrauit. Græci autem Aphthonij cuiusdam pleraq; collecta, & uno libello exposita ferunt: qui, ut apparet, uoluit hanc uiam sternere lectioni atq; intelligentiæ, Hermogeniæ artis. Nos & quæ indicata ostensaq; à ueteribus

potuerimus deprehendere, eorum nullum ſubtrahemus uſui diligentiæ ueſtræ. Et inſuper de repertis alia ueſtigantes, omni modo annitemur, ut hæc initia ſtudiorum, quoad fieri poterit, quàm certißima, quamq; pleniſſima habeatis. Vos autem non deſeretis ueluti ardorem meum ſtudio ueſtro, ſed me præeuntem uobis ſtrenuè conſectabimini: & quæ fuerint quoq; tempore uobis propoſita, ea ſtilo ueſtro frequenter uerſabitis, ut & ingenium, ſi cui eſt hoc modicum, & hæc quaſi paupertas noſtra inopia bonarum artium reliqua ab illis diuitijs & copijs antiquorum, crebritate experiendi compenſetur. Quòd ſi quis ſcribendi perpetuum quendam laborem fugerit, quid huic ſperandum fructus de ſtudijs ſit? cũ non ſcriptionibus dicendi ipſa facultas iã adiuuetur & contineatur, ſed hæc tota in illis conſederit, unde non iam in forum et cœtus populi, ſed in ſcholas atq; doctorũ conuentus excurrat. De nobis enim noto & ueluti familiari uſu eloquentiæ, nõ de huius illis maximis effectionibus & ſpectatiſſimis operibus nunc loquor. Scribetis igitur multum, uel potius ſemper, neq; parcetis ſtilo, neq; illum ob ſoleſcere patiemini. Nam quicquid laudabile uos de noſtris ſtudijs adepturos ſperatis, hoc ſtilo totum conficiendum parandumq; uobis eſſe ſcitote. Sed ad rem. Fabius hæc ferè primordia dicendi, ut

Libro 1.

ipſe

ipſe uocat, numerat, & Grammatici officio atque curæ attribuit: Fabellas Aeſopicas, Paraphraſes, Sententias, quæ ſunt γνῶμαι, Chrias, Ethologias, Subiectiones & exquiſitiones rationum, eorũ quæ in ſcriptis ueterum reperiantur.

A Cicerone de paraphraſi diſſentit Fabius, ſed de hoc poſtea uidebimus. Ipſe autem Cicero quamuis excercitationes has grandioribus & quaſi adultis oratoribus proponat, à nobis tamen eædem ad hunc modum, quem diximus, puerilis excercitij, aptè & utiliter accommodabuntur. Sic autem ille libro de Oratore 1. Legendi etiam poëtæ, cognoſcenda hiſtoria, omnium bonarum artium ſcriptores ac doctores & legendi & peruolutandi, & excercitationis cauſſa laudandi, interpretandi, corrigendi, uituperandi, refellendi, diſputandumq; de omni re in contrarias partes, & quicquid erit in quaque re quod probabile uideri poſſit, eliciendum atq; dicendum. In his iam ea ſunt quæ uult Fabius prima eſſe apud Rhetorem excercitia, & à Grammaticorum doctrina ſeparat. Quæ nos tamen ordine ſic tractabimus, ut hoc tempore & has ſtudiorum ratione in uno quodam ludo diſtinctè proponemes, paulatim à minoribus ad maiora progrediamur. in quam ſeriem atq; continuationem qui operam dare ſuam uolent, hoc conſequentur, ut in nulla parte elo

quentiæ penitus infantes reperiantur: quod hac in tenera eruditionis ueluti herba satis nobis esse debebit. Ordiemur autem à fabula, quæ ut prima esse inter pueriles excercitationes propter simplicitatem debet: ita narrationis puritas & elegantia (quæ sola est uirtus huius generis) omni ætati atq; profectibus maximis percolenda est: quæ tamen nunquã præstatur ad quendam quasi uernaculum modum & scientiam certam, nisi in primis uel annis uel studijs quadam tanquam nudi sermonis proprietate uti consueuerimus. Quod quale sit, non tam planè dici potest, quàm intelligitur ab his qui hac cura cõposuerunt primùm in discendo orationem suam, & linguam ueluti expurgarunt, qui in doctißimorum etiam uirorum, eorumq; admirabili studio & industria præditorum scriptis, non pauca deprehendunt incorrectiora & minus emendata. Sed nos susceptã rem peragamus. Ac uidentur repetenda paulo altius quædam, quo melius & utilius hoc pulcerrimum excercitium à nobis explicetur.

Omnis sermo uel est alicuius rei narratio, uel narrationis aut procœmium, aut consequens & adiunctum. quorum hoc posterius multiplex est: quod in præsentia, alieno scilicet loco, ut prius quoq;, quamuis simplicius, explicaturi non sumus.

Narratio uerò est, ut Cicero luculentè definit,

rerum

rerum gestarum, aut ut gestarum expositio. Hac notione omnia quæ narrantur intelligimus, siue uera sint, siue quocunq; modo ficta atq; falsa, seu mista etiam ex his atq; unita. Verarũ narrationum (uoco autem ueras, in quibus nulla suspicio mendacij inesse debeat) duæ sunt formæ: una, quæ est caussæ atque rei de qua agitur, quædam generalis expositio: altera, quæ assumitur in parte ea orationis, quæ adiungitur huic, & eam consequitur, confirmans & adiuuans ac augens. atq; huiusmodi narrationes extra causam uidentur esse.

Fictæ narrationes sunt duplices. aut enim figmenta à communi rerum natura & quotidiano usu uitæ non recedunt: ut argumenta comœdiarũ,

Duos cùm haberet Demea adolescentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Aeschinum.

Aut abhorrent à captu sensuq; hominum, & ueri etiã similitudine carent: ut sunt fabulæ Tragœdiarũ,

Ioue satus, ut ferunt, uetus ille Tantalus,
Saxi imminentis uertici exanimis metu,
Sublimis aëre uolitat.

Et quod ait Iphigenia Taurica,

Cumq; Aulida esset uentum, ego misera in rogum
Sublimis illata, ense uerberabar. hic
Me subtrahit neci Diana clanculum,
Cerua Pelasgis ad mactandum reddita.

Et Taurica me hac in regione collocat,
Vbi barbarorum imperio potitur barbarus
Thoas, uolucres pedibus qui præuortitur.

Huiusmodi sunt quæ & Aesopicæ uocantur: in quibus saxa stirpesq; loquuntur, & animantes omnes sapiunt, nihilq; ferè est quod non facilè intelligatur aut fieri non potuisse, aut factum esse nunquam.

Inter hæc quasi mediam ponere historiam libet: quæ etsi habet quandam ueritatis legem, ut mentiri non debeat, tamen multa recipit ficta ad ueritatis & explicationem & ornatum, atq; etiam ad utilitatem & institutionem auditorum composita. ut exẽpli caussa, hoc apud Herodotum: nam est talibus pul
» cerrimis fabellis plenus ille autor. Cùm frustra
» in Sardium oppugnatione defatigarentur copiæ Cy
» ri: tandem Mardus quidã Hyrœades nomine, tenta-
» uit euadere in arcem, qua parte uacua illa à defen-
» soribus cernebatur. Nam minimè eo quidem loco
» periculũ esse ne caperetur, uidebatur. Est enim præ
» cipitium ingens, & quod insuperabile dicas. Atque
» hac etiam Meles, unus de antiquis regibus Lydorũ,
» circunferre neglexerat leonem, editum partu unius
» de concubinis suis, cùm statuissent Telmissensium ua
» tes futuras inexpugnabiles Sardis, si leo ille circum
» muros latus fuisset. Atq; Meles quidem circũquaq;
» tulit illum, ubi oppugnari mœnia posse apparebat,

neglecta

neglecta hac parte, quà propter præcipitiũ insuperabilis arx uidebatur. Spectat autem hæc urbis pars fluuium Timolum. Inter uera, figmentum insertum est de leone edito mulieris partu. Quis enim hoc credat accidisse, ut mulier leonem pareret? Neque non sunt ficta pleraq; in historijs rerum gestarum consilia, & occasiones. Item conciones, atque adeò administrationes ipsæ. Neq; enim ut facta dictaq; sint à Romulo, quæ commemorat Liuius, ita facta certè sunt, & eo modo dicta, quo ille exposuit. Quin etiam totas historias rebus nominibusq; in illo epidictico genere compositas scimus. Qualis est illa Heliodori, & Apuleiana, & plurimæ Gallicæ atque Italicæ nationis. Nam Teutonica lingua hoc genus extra numeros & poëticam non eduxit.

Hæc distinctio nobis apta fuit, & idonea ad docendum uisa: etsi cũ aliorum traditis non congruit, sed nouitatem quandam habet: à qua si commoditas doctrinæ non abest, non est cur quisquam abhorrere patiatur animum suum. Sed nunc superiora repetentes, in ordinem quendam redigamus Narrationum species. nam excerceri in omnibus studiosos oportet. Princeps igitur habebitur Fabula, quæ dicitur Aesopica. Secundum locum tenebit, Expositio rerum positarum in communi uita, & cotidianis moribus: quales sunt Comœdiarum et Mimorũ.

In hac & Colloquia, et quos Græci Dialogos uocant, includemus. Nam in his maximè ſpectatur ea narratio, quæ in perſonas eſt ſparſa. Tertia erit poëtica fabula, aut ſimilis huic narratiuncula. Quarta, hiſtorica expoſitio. Quinta, uera narratio cauſſæ.

DE FABVLIS AEſopicis.

QVas fabulas Aeſopicas dici conſuetudo obtinuit, quædam ſunt narratiunculæ compoſitæ ad manifeſtã ſpeciem falſitatis (quamuis interdum quod narratur, fieri potuiſſe uideatur) ſed ſub qua lateat atq; occultetur utilis inſtructio, præceptio, correctio, obiurgatio, reprehẽſio, doctrina. Græci ferè hæc uno uerbo παραινέσεις uocãt. In hoc genere & excogitandis & accõmodãdis fabulis ad eã rẽ cuius cauſſa cõficta eſſet, in primis ualuiſſe Aeſopũ Phryga natione accepimus. Vnde factũ, ut huiuſmodi omnes narrationes ad illum quaſi autorẽ referrentur, cùm ipſe nequaquã primus uſurparit: nã eſt antiquiſſimũ hoc inuentũ, extatq; fabula apud Heſiodũ de Luſcinia & accipitre: et uſum fabulis Archilochũ contra Lycambẽ traditur, qui uixit Gygis Lydorũ regis temporibus, ante Aeſopũ, qui Crœſo regnante floruit, annis amplius CLX. ſecundũ Herodotũ. Ac dixit Græcorũ quiſpiam ſane bellè, pariter facere eos qui autorẽ fabularũ, hoc eſt eum qui primus

mus hoc genus usurparit, exquirũt, ac si quis studeret reperire eũ qui primus sternuisset, aut screasset. Pertinẽt aũt huc omnes fabulæ, quæ propter cõpositionis aũt gẽtis diuersitatẽ, cũ unius generis essent, diuersas appellationes sortitæ sunt. ut blãdiores, Nutricũ: ut Sybariticæ & Cypriæ, obsceniores: Ciliſſæ & Libycæ, callidiores, ut suspicor. Aegyptiæ autem mysticæ fuerũt, & allegoricæ, cuiusmodi & apud Platonẽ legũtur. Sed hæc minus ad rẽ susceptã pertinẽt. Hoc cognoscendũ, quomodo ueteres usi fuerint, & imitandũ nobis studiũ illorum. Triplex igitur ratio est tractandæ fabulæ. Prima, cùm ad rẽ aliquã propositã adijcitur & applicatur narratio: ut habeat & proœmiũ, & consequens seu adiunctũ. Altera, cùm nõ proponimus, neq; præfamur eã rẽ ad quã accõmodaturi narrationem simus, sed hac sine proœmio exposita quasi interpretationẽ quandã subiũgimus. Tertia, cũ sola fabula utimur, sic pertexta, ut quid intelligi uelimus appareat. Prima ratio, quæ & illã propositiunculã, et conclusionẽ habet, quarũ altera προμύθιον, altera ἐπιμύθιον uocatur, est in usu creberrima, & tractationi aptißima, & maximè idonea excertitio studiorũ. Vt si quis proponat, utilißimũ esse iuuentuti laborẽ, & inferat narrationem de formicis & cicadis, concludatq;, fieri solere ut egeant senes qui iuuentam in ocio traduxerint.

Hoc modo planè res est detrimentosa ociũ et desidia in iuuenibus, quos à tali uita eadem manet fortuna, quã cicadas fuisse expertas Aesopus perhibet. Nam uerno tempore in perpetuis cantationib. occupabãtur inquit, cicadæ: formicæ uerò labori studebãt, ut colligerent grana, quib. per hyemẽ alerẽtur. Ac iam hyems aduenerat, fruebãturq; formicæ quæsito cibo: at uoluptas cicadis in penuriã et miseriã cõuertebat. Cauebũt igitur adolescentes, ne opt. annis per uoluptates consumtis, cũ nihil sit ad deteriorẽ ætatem senectæ præsidij comparatũ, delectationis uanissimæ grauissimas pœnas pendãt. In secundæ rationis fabula etsi non exprimitur προμύθιον, de cõclusione tamen semper intelligi solet. Talis est Liuiani Agrippæ de seditione membrorũ corporis humani.

» Sic enim Liuius. Intromissus in castra, prisco illo dicẽ
» di & horrido modo, nihil aliud quàm hoc narrasse
» fertur. Tempore quo in homine nõ ut nunc omnia
» consentiebant, sed singulis membris suum cuiq; con-
» siliũ, suus sermo fuerat, indignatas reliquas partes,
» sua cura, suo labore ac ministerio uentri omnia quæ
» ri, uentrem in medio quietum nihil aliud quàm datis
» uoluptatibus frui, conspiraße inde ne manus ad os
» cibũ ferrent, nec os acciperet datũ, nec dentes confi-
» cerent. Hac ira dum uentrem fame domare uellent,
» ipsa unà membra totumq; corpus ad extremam ta-

bem

bem uenisse. inde apparuisse, uentris quoque haud segne ministerium esse, nec magis ali quàm alere eũ, reddentem in omnes corporis partes, hunc quo uiuimus, uigemusq; diuisum pariter in uenas maturũ confecto cibo sanguinem. Comparando hinc, quàm intestina corporis seditio similis esset iræ plebis in patres, flexisse mentes hominum. Hæc nonnunquam includitur in narrationem ipsam: ut apud Hesiodum accipiter, qui introducitur gestans lusciniam correptam unguibus, sic ait. Stultè facere eum, qui nitatur contra potentiores. nam neq; superiorem illum esse posse, & ad miseriam sibi derisionem adiũgere. Hoc igitur præcipi uidemus, ferendas etiam iniurias & uim potentiorum, & ad illorum sæuitiam mussitandum: nihil enim proficere uociferationes.

Ἄφρων δ' ὃς κ' ἐθέλῃ πρὸς κρείσσονας ἀντιφέρεσθαι, Νίκης τε στέρεται, πρός τ' ἀισχέσιν ἄλγεα πάσχει. In Phædro.

Vt si quis ita narret, itaq; usurpet Platonicam de cicadis fabulam. Cùm carmina primùm proferentibus Musis cognita ab hominibus fuissent, erant qui tam incredibili & infinito studio illorum tenerentur, ut præ his non modò nihil rerum necessariarum curarent ac respicerent, sed ne uacarent quidem cibo sumendo. Quorum, deorum aliquis misertus, attenuatos fame & uigilijs atque assidua occupatione carminum, in cicadas fertur mutasse, ut cupiditati illorum nihil unquam deesset, cùm præter uocem ferè nihil, quo uita intelligi posset, haberent:

corpus

corpus autem eiusmodi, ut minimo cibo duraret, itaque rore pasci atq; uiuere cicadæ putantur. Hac fabula monemur, leuitatis et incogitantiæ exitus esse conuenientes factorum & uitæ anteactæ. Quis autem non etiam intelligit, ut cupiditatibus suis quisq; moderetur, quamuis non dicatur, innuere tamen fabulam? quod ut προμύθιον proponi potuerat. Atq; huius formæ pleræq; omnes sunt illæ, quæ pro Aesopicis collectæ uno libello circunferuntur.

Tertia forma fabularum est, eorum qui à Græcis propriè ἀπόλογοι, uel αἶνοι nominantur: quæ narrationes intorquentur plerunq; in obliqua significatione sententiæ & uoluntatis nostræ. & oportet esse eiusmodi, ut manifestum de illis fiat quò tendere, quoq; intellectu accipi uelimus. Harum exemplũ & illa esse potest apud Hesiodum, quam paulo antè retulimus: & in Odyssea Homeri narratiuncula facti Vlyssis, quo algenti lænam ab altero obtinuisse dicitur. Et illa insignis apud Herodotum, qua Cyrus utitur, cum Aeolenses & Iones, quos antè contra Crœsum frustra solicitasset, ad ipsum uenissent, ultro subijcientes se illi legibus eisdem quibus dudũ Crœso fuissent obnoxij. Cyrus igitur audita oratione horum, narrauit illis talem fabulam. Tibicen, inquit, conspectis in mari piscibus, tibiam cepit, & clarè cecinit, ratus hos ad numeros in littus pro

Odyss. ξ.

Libr.

gressuros

greſſuros eſſe. Quæ cùm illum ſpes fluſtrata eſſet, arripit rete, & magnam copiam piſcium comprehendit. cumq; illos uideret expoſitos in terra laſciuire: Quid nunc ſaltatis ait, cùm paulo antè non exiretis ſaltatum huc, tibiam inflante me? Eodem uſu fabulas inſeruiſſe uerſibus Archilochum accepimus: à quo uulpecula illa introducta eſt, quæ etiam prouerbio locum dedit, multiplex & uerſuta, ut Plato ait. Vnde, ſeu fortaſsis ex communi obſeruatione calliditatis, & in Aeſopicis primas agit uulpecula, non ſecus atq; in comœdia Dauus. Sed αἶνοι atque ἀπόλογοι, ut dixi, quaſi liberæ ſunt fabellæ, tectam & latentem in oratione ſententiam continẽtes, & obliquè inferentes ea quæ intelligenda ſint, ſic tamen, ut quid ſibi uelint appareat. Ideoq; hoc genus ſæpè eſt uehementius, propter illam quaſi præruptionem ſermonis, & prouerbialem figuram habet. ut apud Theocritum,

De rep. lib. 2. τλὺ ἢ τῶ σοφωτάτω ἀμφὶ λιλόχω ἀλλᾶ πενα ἐλπίδον ἐξόπισθεν, πόρδακα λέγων καὶ ποιπίλλων.

αἶνος θλὺ λέγεταί τις, ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Nam fabellæ initium poſuit, & illam puellæ fugam ipſiusq; alienam à ſe uoluntatem ita notauit. Apologis & Rhetores interdum utendum ſimiliter præcipiunt, maximè in cauſsis non optimis. Apologum agit apud Plautum feſtiuè ſenex Antipho: & eſt Platonicum prouerbium, Alcinoi apologus. Interdum hæc obſcurius exponuntur, & fiunt illa quæ ænigmata

De Inuent. 1.

gmata dicuntur: in quibus et componendis & interpretandis ſtuduerunt ueteres quidem maximè, ſemper tamen hoc quaſi excercitium & ludus quidam ingenij in doctrina retentus eſt. Sed de his dicemus, cũ allegorias exquirendas proponemus uobis. Nũc fabulas perficiamus. Ac quo omnia clarius perſpicere poßitis, exẽpla triplicis uſus fabularũ propoſiti ſuperius à nobis, ſubijciemus: eaq; de Horatio, uerſibus ad communẽ ſermonis modũ cõfecta. Primæ igitur formæ, cũ & præfamur aliquid ante narrationẽ, & illi ut concluſionẽ ſubijcimus interpretationẽ ſententiæ noſtræ, erit epiſtola lib. 1. ad Fuſcum.

Quem res plus nimio delectauere ſecundæ,
Mutatæ quatient. Si quid mirabere, pones
Inuitus. fuge magna, licet ſub paupere tecto
Reges, & regum uita præcurrere amicos.
Ceruus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis, frenumq; recepit.
Sed poſtquam uictor uiolens diſceßit ab hoſte,
Non equitem dorſo, non frenum depulit ore.
Sic qui pauperiem ueritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum uehet improbus, atq;
Seruiet æternùm, qui paruo neſcit uti.

Secunde formæ poterit eſſe hoc exemplum, eodem lib. ad Mœcenatem.

Fortè per anguſtam tenuis uulpecula rimam

Rep

Repſerat in cumeram frumenti, paſtaq; rurſus
Ire foras pleno tendebat corpore fruſtra.
Cui muſtela procul: Si uis, ait, effugere iſtinc,
Macra cauum repetes, arctum quem macra ſubiſti.
Hac ego ſi compellar imagine, cuncta reſigno:
Nec ſomnum plebis laudo ſatur altilium, nec
Ocia diuitijs Arabum liberrima muto.

Tertiæ hoc, Sermonũ lib. 2. Satyra 3.

Abſentis ranæ pullis uituli pede preſſis,
Vnus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos eliſerit. illa rogare,
Quantá ne? num tãdem, ſe inflans, ſic magna fuiſſet?
Maior dimidio. num tanto? cùm magis atq;
Se magis inflaret: Nõ ſi te ruperis, inquit, Par eris.

Et alibi: nam eſt multiplex huius formæ uſus.

—Viuendi qui rectè prorogat horam, Epiſt. lib. 1.
Ruſticus expectat dum defluat amnis: at idem
Labitur, & labetur in omne uolubilis æuum.

Et rurſum: Eodẽ lib. epi.

Quòd ſi me populus Romanus fortè roget, cur
Non ut porticibus, ſic iudicijs fruar iiſdem,
Nec ſequar ac fugiam quæ diligit ipſe uel odit:
Olim quod uulpes ægroto cauta leoni
Reſpondit, referam, Quia me ueſtigia terrent,
Omnia te aduerſum ſpectantia, nulla retrorſum. Eodem. lib.

Item hoc:

Ne ſi fortè ſuas repetitum uenerit olim

Grex

Grex auium plumas, moueat cornicula risum,
Furtiuis nudata coloribus.

Habent autem fabulæ miram uim ad animos hominum permouendos, & ad eam rem cui accommodantur probandam: deniq; ad persuadendum docendumq; plurimum ualent, quasi quædam diserta naturæ ipsius testimonia. Itaq; Aristoteles inter probationes Rhetoricas, has collocat, ut speciem exemplorum. Et indicat, in his uersatam fuisse eloquentiam ueterum, exponens & Stesichori fabulam, & Aesopi, utramq; festiuam, elegantissimè, quas ipsas ad exemplum interpretari placuit. Nam cũ Imeræi in Sicilia quondam Phalaridem Imperatorem suum esse iussissent, atq; etiam custodiam ac satellitium decreturi uiderentur, inter alia Stesichorus, cui horũ nihil placeret, fabulam narrauit ciuibus suis. Equũ tenuisse quodam tempore pratum, in quo solus pasceretur. Postea cùm in illud & ceruus uentitaret, & pabulum consumeret, ille uindictæ cupidus, quærit ab homine utrũ ope ipsius adiutus iniurias cerui ulcisci posset. Cui respondit homo, poße, frenũ si reciperet equus, & se conscendi pateretur ab armato. Annuente autem equo, tantum abfuit ut de ceruo speratas pœnas sumere liceret, ut etiam ipse in seruitute deinceps uiuere cogeretur. Idem ne uobis (inquit) accidat, prouidendum, ut in cupiditate ulci

Lib. 2. Rhet.

scen-

ſcendorum hoſtium ueſtrorum in ſeruitutem incidatis. Nam *frenum iam quidem recepiſtis, cùm iſtum Imperatorem deſignaſtis. Quòd ſi ſatellitium adiunxeritis, tum hic conſcendet uos, atq; ita ſeruietis Phalaridi.*

Aeſopus autem, cùm fortè adeſſet aduocatus prætori populi Samij in cauſſa capitali, quòd is reus eſſet peculatus, facinore ſcilicet manifeſto, deprecatus à iudicib. dicitur ſalutem illius, tali narrata fabula. Cum uulpecula fluuiũ tranſire uellet, delata fuit ui undarum in crepidinem, unde euadere non poſſet: cumq; admodum affligeretur, magnaq; copia muſcarum iam ad illam conuolaſſet, fortè prætereuntem erinaceum miſertum illius, muſcas abigere uoluiſſe. Sed uulpeculam non eſſe paſſam: cauſſamq; expoſuiſſe miranti erinaceo, quòd ab illis iam ſaturis mitius cruciaretur: quæ ſi eſſent abactæ, eſurientes mox aliæ adhæſuræ ſibi, & quicquid adhuc reſtaret ſanguinis educturæ uiderentur. Atq; hic, inquit, Samij, de quo cognoſcitis, non multum dabit uobis ipſe poſthac damni, factus iam locuples. Sed ſi illum ſuſtuleritis, aderunt mox alij egentes, qui ærarium ueſtrum furtis ſuis exhauriant.

XENOPHONTIS FABVLA ex 11 ἀπομνημονευμάτων.

Quo tempore animalia & pecudes ſermone utebantur, aiunt ouem dixiſſe hero ſuo. Per mihi mirũ uidetur nihil nobis à te præberi, cogiq; è terra nos uictum quærere, de quibus tamen tu et lanam capis, & caſeos & agnos. At canibus, unde nihil horum biti reddit, impertis panem, quo ipſe ueſceris. Tum canem qui hoc audiſſet, ferunt ſic locutum: Merito hercle meo fit. nam ego is ſum, qui uos ipſas etiam cuſtodio atq; ſeruo, ne uel hominum furto, uel lupo rum raptu pereatis. Quod ſi ego ueſtram cuſtodiã negligerem, iam ne ad pabula quidem exire audere tis præ formidine interitus. Atq; ita oues etiã ipſas facilè paſſas fuiſſe accepimus, ut ſe canes potiores, & maiore in honore haberentur.

Quæratur nunc uſus fabulæ, hoc modo. Non oportet multitudiuem iraſci, neq; moleſtè ferre, ſi uideat magiſtratus & in honore & copia uiuere, cum tamen ſine multitudine ciuitas eſſe nequeat. non enim ciuitas eſt, ſecundum tragœdiam, ὅπου ἀνδρὸς ἐσθ' ἑνός. Quòd ſi faciat, nihil aliud fieri uideatur ac ſi uelint oues ſuccenſere paſtori, qui canibus impertiat eum cibum, quo homines ueſci ſoleant, cum cogantur ipſæ herbas & gramina decerpere, id quod feciſſe quodam tempore illas Aeſopus narrat. Sed poſt-

poſtquam docuiſſent canes, ſine ſuo illas cuſtodia ſaluas non futuras, ideoq; ſe pro autoribus quibuſdam habendos omnium earum commoditatum quæ de ipſis redirent ad herum, quorum cura & ab hominum & à ferarum iniurijs atq; ui defenderentur, facilè paſſæ fuerunt oues præferri ſibi canes, quorũ beneficio ipſæ & uiuerent, & tutò paſcerentur. Similiter & uulgus æquo animo carebit honoribus et quibuſdam emolumẽtis, hisq; libenter frui ſinet eos, quorum protectione & uitam & res ſuas incolumitatem obtinere uideat.

Item hoc modo:

Iraſcitur imperitorum uulgus, ocio ſapientum. ſic enim ſtatuit, atq; illos in tanto honore & ſplendore uitam de ſuis laboribus degere, iniquo animo fert. His igitur canis fabulã narrabimus. Nam quo tempore, &c. ut ſuprà retulimus. Hoc igitur illis dicemus & oſtendemus, niſi doctrina & ſapientia ipſos defenderet atq; tegeret, neq; ſalutẽ neq; fortunas eos ſuas ſaluas atq; integras conſeruaturos eſſe.

ALIA TRACTATA FABVLA Socratis ex Phædone.

Non oportet homines in labore & rebus aduerſis nimium deijci animis, & de meliore fortuna penitus deſperare: ac contrà potius certa perſuaſione expectare meliora. Ita enim natura fert, ut iucunda

triſtibus ſuccedant, & triſtia ſecundis. Quemadmõ dum igitur ſpem triſtia, ita ſecũda metum habere debent. Atq; hoc iſtamq; cohærentiam utriuſq; fortunæ explicarunt eleganti fabula ueteres. Nam Voluptatem aiunt, atque Dolorem, quodam tempore coram Ioue ſe mutuò grauiter accuſauiſſe. cumq; ille nihil non tentaret atq; experiretur, quo in gratiam litigantes redigeret, fruſtra omnia conatum, ipſos tandem adamantina quadam catena inter ſe copulaſſe atq; deuinxiſſe. Itaq; durante nihilominus diſſidio & contraria uoluntate, neceſſariò coniuncti & ſociati manſerunt. Quare aliter omnino fieri nequit, quàm hæc ut inter ſe quidem ſemper pugnent, ſed unum tamen alterum immutabili ſerie excipiat, ac ſequatur.

Eadem aliter.

Volo tibi narrare fabulam non nutricum, neque anicularem, ſed ſapientum ueterum, quæ nõ modò te delectet, ſed etiam doceat atq; inſtruat. Quo tempore exacto Saturno atq; pulſo cœleſtibus regnis, Iupiter imperium cõſtituere ac ordinare cœperat, affuere coram illo Voluptas quoq; et Dolor, cũ grauiſſimis criminibus & poſtulationib. quibus ſe mutuò inceſſebant. Iupiter ratus ex uſu maximè eſſe, & ſuo & reipub. inimicitias & odia deleri, operam dedit, ut diſſenſionem litigantiũ cõponeret, & gratiam

tiam inter illos conciliaret, sed frustra expertus omnia, tandem renitentes & inuitos uinculis insolubilibus astrinxit atq; colligauit, ut quamuis dissiderent, unà tamen perpetuò atq; simul traherentur et essent. Itaq; si tu (nam te laborem studiorum intellexi ferre mollius) speras bonũ eruditionis, discendi mala toleres. Si expectas fructum & dulcedinem doctrinæ, defatigationem atq; molestias quasi culturæ illius prius subeas ac sustineas necesse est. Nam & dolor uoluptatem, & uoluptas dolorem fatali lege semper comitatur atq; consectatur.

ALIA FABVLA.

Cum uenissem ad necessarium & amicum nostrum, deprehendi illum in maximo luctu ob amissum filium, de quo literas illo die acceperat, adolescentem optimum & omnibus carum, in præclara spe & summa expectatione tam externorum quàm ciuium in Pannonia subitò mortuum esse. Ego, etsi mouebar iustissimo dolore amici, ita ut me animo et ipsum admodum consternari sentirem, non defui tamen officio, quin illum consolarer, & hortarer ad ferendum moderatè, quod accidisset, neq; ulla ratione iam fieri infectum posset. Sed cùm me non multũ proficere sentirem, animo tandem confirmato, etiã illum propemodum accusare cœpi, qui uir fortis haberi uellet, & ferret fortunæ (sit enim, inquam, ita)

iniuriam tam muliebriter. Postremò, ne quid intentatum relinquerem, fabulam etiã narraui. Quatempestate, inquam, Iupiter dignitates inter deos distribuit, Luctum ex omnibus unum abfuisse memorant. Facta autem diuisione, cum & ille adueniisset, & lamentabiliter peteret suam quoq; partẽ, Iupiter misertus illius, quærebat quid ei tum quoq; tribui posset? Tandem subijciente Mercurio, cognouit restare funera & lachrymas, atq; dolores, qui ob mortuos suscipi solerent. Hæc igitur, inquit Iupiter, uniuersa isti cedãt. Sic fit, quemadmodũ se colentes alij Dij diligunt, & negligentes deserũt, ita etiã Luctus eos, à quib. nullo honore afficitur, ac potius spernitur, ut oderit & fugiat. Hunc uerò si prosequaris illo honore, quem habet proprium, miseriæ inquam atq; fletus, nunquam te deseruerit assiduum cultorem suum. Quid quæris? Non solum post hæc mihi admittere iam cõsolationem, sed etiam acquiescere, & propemodum exhilarari uisus est.

DE VARIO VSV TRACtandæ fabulæ.

Primum igitur omnium danda opera, ut fabulæ exponantur breuiter & purè: in qua re illa cõmoda insunt, de quibus disseruimus. Postea tamẽ hæc etiã ipsa dilatabimus, atq; augebimus subiectis rationib. ut quod rectũ aut huic cõtrariũ dictũ factũ úe sit, ex qui-

quiramus. Tum quædam amplificabimus oratione, aliqua laudabimus, aliqua uituperabimus, cõuenientibus his omnibus clauſulis, uel plerunq; uerbis. Poſtremò & expoſitionem in perſonas ſpargemus, & colloquentes has introducemus, ut de expoſitione quaſi actio fiat. Inter hæc omnia ſumma cum utilitate pueri, ac fortaſſe etiam adultiores exercebuntur ad copiam quandam orationis, ſi in omnes formas locutionum deducere expoſitionem ſuam, & caſibus nominum, uerborumq; flexionibus, & terminationibus dictionum uariatis nullam nõ effingere ſermonis ſpeciem tentauerint. Quæ omnia quo melius qualia eſſe uelimus, intelligere poſſitis, nunc ſingillatim ſubiunctis exemplis accumulabimus. Atque unius quidem narrationis, ita enim erit res certior.

FABVLA TESTVDINIS ET Aquilæ.

Teſtudo ſpacij cuiuſdam conficiendi certamen cũ aquila ſuſceperat. Propoſitus erat locus, ad quem prior ex ipſis uter peruenisſet die tertio, is victor haberetur. Aquila contemta tarditate teſtudinis, prouolare cœpit, & ſæpe deſidere, ac longe lateq; euagari, & alias res agere, deniq; noctem totam acquieſcere, neq; ualde mane euolare. At teſtudo nihil remittere, in itinere dies atq; noctes uerſari, rectaq; contendere ad deſtinatum locum. Itaque ſedulitate

Xenophon 3. ἀπομνημ. μᾶλλον ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν, ἢ ἐν ὁδῷ.

ſua aquilam uicit, & locum deſignatum, cum abeſſe adhuc longiſſimè crederetur, tenuit. Significat fabula, ſtudij & animi motus eſſe ad celeritatem efficaciores, quàm corporis.

Mutetur hæc primum expoſitio per caſus, hoc modo.

Genitiuus.

Narrabo tibi teſtudinis fabulam. Cuius tantam fiduciam accepimus fuiſſe, ut cum aquila uelociſſima aue non dubitaret ſpacij certi conficiendi certamen inire. Tridui hoc eſſe placuerat. Quo tempore ut magna aquilæ in ſummo contemptu teſtudinis deſidia, ita teſtudinis erat ſingularis aſſiduitas, & progreſſionũ labor. Ergo illius ceſſatio uictoria caruit, huius ſedulitas potita eſt.

Datiuus.

Teſtudini ferunt & aquilæ contentionem fuiſſe quondam celeritatis. Aquilæ mirum atq; ridiculum uidebatur, teſtudini omnium animantiũ tardiſſimæ cupiditatem ſubijſſe de celeritate ſecum certandi; neq; detrectare ſanè, ne quam uel inaniſſimam gloriolam huic relinqueret, certamen uoluit. Definitur ſpacium & tempus conficiendum utriq;. Aquilæ tota res ludus ac riſus uideri: at teſtudini nihil prætera curæ eſſe, noctes & dies operam itineri dare, uiæ nullo nõ tempore inſiſtere. ita huius labori atq; aſſidui-

aßiduitati, aquilæ ſuperbiæ & faſtidij inanitate relicta, palma ceßit.

Accuſatiuus.

In hunc caſum libenter & aptè declinantur expoſitiones. Vt: Ferunt quodam tempore aquilam à teſtudine in certamen de uelocitate prouocatam, et cætera. Ac rurſum: Contentionem extitiſſe quondam inter aquilam & teſtudinem, certamenq; celeritatis initum accepimus, &c. Et: Narrat Aeſopus, teſtudinem certaſſe de celeritate cum aquila, et aßiduitate ſua atq; maximo ſtudio uictoriam conſecutam eſſe.

Ablatiuus.

A teſtudine prouocata ad certamem celeritatis aquila, ita uehementer ſpreuit tarditatem illius, ut præfinito ſpacio & tempore certaminis, neq; ullo præcipuo conatu, neq; aliqua cura opus ſibi eſſe exiſtimaret, cum uno impetu & mediocri incitatione ſe facilè anteuertere inertißimam beſtiolam poſſe uideret. A teſtudine tamen ea eſt ratio adhibita, ut cum perpetua ingreßione uteretur, & diebus atq; noctibus in itinere ſummo cum labore uerſaretur, à ſe aquilam in deſpicientia et contemptu ſui uictam, etiam ipſius confeßione relinqueret. Iam hæ uariationes miſcebuntur, & formæ orationis omnis generis uſurpabuntur, ut de exemplo quod ſubieci-

mus, intelligi poterit. Non enim illa superiora ideo exposuimus, ut uni quasi formæ insistere pulcrum esse putaretis: sed ut hoc studio assuefacti, ad uarietatem quandam distinguere, & iucundiorem narrationem efficere possetis.

EXEMPLVM VARIETATIS.

Quantum possit assiduitas & diligentia, sæpe est intellectum atq; cognitum. Contra, negligentiam & socordiã semper esse detrimentosam, multa sunt documento. Fit autem dupliciter, ut minus aliquam in rem homines incumbere & niti soleant: uel quia ignauia retardantur, uel quia securi & ocioſi alios despiciunt ac fastidiunt. Hoc posterius plurimos nõ solum damnis maximis affecit, sed etiam perdidit atque euertit. A confidentia enim, socordia & incuria non ferè abest, dum neq; metuunt, neq; cogitant, neque aliorum consilia requirunt & admittunt isti contemtores & superbi. Ex quo etiam hoc oritur, ut sine formidine, sineq; adeò respectu in omnia ferantur ac ruant. Iam enim freti uiribus, potentia ac magnitudine sua, nihil sibi accidere contrariũ posse ab aliorũ scilicet infirmitate, humilitateq; et exilitate, sibi persuaserunt. Sed quid Homerus? Sæpe, inquit, segnis uelocem assequitur. Fabula uerò testudinis, præteriri etiam atq; anteuerti docet. De qua et hoc ueteris poetæ fertur:

Achæi citante Laertio in Menedemo.

Sæpe

Sæpe ſuperat uelociorem tardior:
Aquilam & breui teſtudo, ut aiunt, tempore.

Notum enim figmentum: Quodam tempore celeritatis fuiſſe contentionem inter teſtudinem & aquilam. Mirum iam hoc uideri poſſit, teſtudinem non dico cum aquila, ſed omnino cum aue certare auſam. At fabula hanc etiam uiciſſe perhibet. Aquilam quidem ſuperbiſſima oratione teſtudini illuſiſſe ferunt, quòd exanguem, quòd uecordem, quòd quadrupedum infamiam & dedecus appellaret. Teſtudo, quæ omnino cuperet fortunam illius certaminis experiri, uerita ne aquila ſeſe duceret indignam, cũ qua contenderet de uelocitate, irritandam ſibi illam ſtatuit: ita enim magnos animos facilè quouis impelli ſolere ſciebat. Quid igitur, inquit, præclariſſima tu uolucris, uerbis ne pugnare pulchrũ putas? Verbis? inquit irata aquila, imò re: quamuis tecum quidem pugnare turpe, uel potius ridiculum eſſe exiſtimem. Sed definiatur ſpaciũ. Fortè tum agitabatur beſtiarum conuentus, ut magnus numerus adeſſet omnis generis animantum. Ab his ergo ſpacium præſcribitur paſſuum ſeptuaginta milliũ, quod aquila uolando, teſtudo quomodocunq; poſſet rependo nitendoq; intra triduũ conficeret. Aquilæ omnia luſus & iocus uidebantur. Cumq; teſtudo iam mouere ſe & prorepere inciperet, tum uerò aquila riſu emo

ri. Ac

ri. Ac uix mihi, inquit, inter uolandum respicere, & ne noctu quidem, ut arbitror, conquiniscere licebit. ita se hanc uehementer & properè inferre cernitis. Nihil ad hæc testudo. Quodq; sibi uelocitatẽ à natura non esse tributam sciret, curam & diligentiam ad spem uictoriæ adhibendam esse intelligebat. Sed progredi ut poterat festinantißimè, neque remittere de summo conatu quicquam, noctes & dies in itinere consumere, nullo tempore aut loco cessare. diceres non accelerare quidem illam, sed tamen incitare gressum. Deniq; studio maximo, & assiduitate summa, perpetua in cogitatione et cura uictoriæ, cum aquila aliò mentem, aliò oculos dimitteret, & cõtemptu testudinis semper ociose prouolaret, sæpißimè desideret, illa designatũ locum attigit prius, quàm dimidiũ spacij fecisse crederetur. Tum aquila indignatione et dolore disrumpi. Animantes partim illudere tam superbæ & regiæ aui, quæ ab inertißima, ut putasset, bestia superata esset: partim admirari diligentiæ & assiduitatis uim. omnes autẽ gratulatæ testudini, palmam illi decreuere. Habetis fabulam, commendatricem studij & industriæ ac laboris, & damnatricem socordiæ, incuriæ, fastidij atq; desidiæ. De quibus uos etiam eligetis, quæ meliora & utiliora esse iudicaueritis. Sed iudicium facietis de exitu, non de principijs. Nam de labori-

bus

bus uoluptas nascitur: et, ut Tragœdia ait, Laboris expers nulla usquã est fœlicitas. Egregiè & Pindarus cecinit, uirtutem perpetuò cum laboribus & impensis operæ conflictari. Voluptatis autem finis est labor & molestia semper, non etiam nunquam pœnitentia & dolor.

Sciendum autem, in casuum mutationibus sæpe incidere ambiguitatem: ut cum eosdem frequentare studemus, intellectum confundamus. quod cum magna attentione cauebitur, ne fiat. Ne quis sic loquatur: Erinacio uulpeculæ respondere uisum ita, Tibine mihi his uerbis fidem habendam esse uisum? Imò uero me te despicere oportet. & similiter.

Atq; hoc etiam non ignorandum est, in narrationibus quas doctis probari uelimus, nullam ferè formã decere, neq; laudabiliter usurpari, nisi quæ ducatur à recto, aut ab accusandi casu: quòd reliquæ cùm obscuritate non carere, tum auditorem lectorémue, uel perturbare, uel etiam offendere soleant. de quo & Græci diligenter præcepere, id quod & ipsum aliquando, Deo uolente, exponetur interpretatione nostra.

DE EMENDANDO.

Discipulorum scripta pleriq; ita emendant, ut ea quæ perperam facta uideãtur, mutent, & meliora substituant, atq; de illis suis & discipulorum

lorum quibuſdam quæ ferri poſſe credidere, ſcriptū quoddam concinnant. Hoc eſt & laborioſum, & nō ualde prodeſt. Primùm enim exire ſcriptum diſſimile ſui neceſſe eſt, cum mutata illa diſcrepantia à relictis inculcata fuerint. Deinde uerba fortaſſis rectè mutauerit aliquis, & ſi bene cadat etiam figuram aliquam ſermonis, compoſitionis & totius formæ orationis reſpectus nō habetur, neq; haberi poteſt. Poſtremò cum hæc emendatio inquirat ſeuerißimè in ſcripta diſcipulorum, fit ex eo, ut indignatio, aut etiam dolor & deſperatio occupet animos liberales, qui ſoli idonei ſunt ad hæc ſtudia, in frequenti reprehenſione ſuorū. Eſt igitur hoc, ut uidetur, emendandi genus optimum, ut non ſtatim ſcripta diſcipulorum tota quaſi diſpungantur. Sed ſi qua inſignia errata fuerint, uel uerborum uel etiam ſermonis uitia, illa ut corrigantur ſtatim: (omninò enim manifeſta diſſimulari nullo modo debent: nam hæc ſilentio quaſi approbarentur:) à reliquis quaſi triſtitia quædam ſententiæ remoueatur, ne ſi omnia, quod ſæpe fit, aut plurima confixerimus, à ſcriptionis atque etiam ipſarum literarum ſtudio diſcipuli abſterreantur. Tum id argumentū quod tractarunt ipſi ſtilo ſuo, retexat emendator, & ad optimū atq; luculentißimum modum compoſitum illis proponat ad exemplum, quod & ipſi in ſuis corrigendis,

& alijs poſtea conſcribendis ſequantur. In quo ſi ſtudium & diligentiam operæ adhibere, & intende re animos uoluerint, incredibiles fructus ſentient, & magnam reperient commoditatem. Eſt autem hoc ipſo etiam melius atq; utilius, eas materias proponere diſcipulis ſcribendas, quæ ipſis quidem neſcientibus, in ueterum alicubi libris inueniantur. Quas cum fuerint executi ſuo calamo, tum illis demonſtrari cõueniet ueterum autorum locos, in quibus eadem illa explicata inſint, & iubere ſecundum ea corrigere ſua, & uelut elimare. Hæc quaſi interlocuti, inſtitutum perſequamur, ut tandem doctrinã & præcepta fabularũ concludamus. Atq; unum etiam nunc proponemus exemplum ſtudio ueſtro. Expoſitio autem hæc erit breuis & nudi ſermonis, in qua ſingulos locos & partes notabimus, in quibus illa uelut dilatari, & recipere uarietatem & copiam poſſe uideatur. Huius fabulæ ſit præſcriptio.

☾LVNAE PRECES.

Luna matrem quondam orauit ſuam, ut ſibi ueſtem texeret, conuenientem corpori ſuo. Cui illa reſpondit, peti à ſe rem, quam præſtare nequeat: quòd nulla ueſtis apta corpori confici poſſet eius, quæ modò plena eſſe & globoſa, modò inanis & caua, modò quaſi dimidiati orbis ſpecie apparere, modò uelut in ſemicirculum extenuari ſoleret.

Hæc

Hæc expoſitio ita reddetur grandior & ſplendi dior. Primum uariari poterit initium, et reddi quaſi amœnius, cõmemorato nomine matris Lunæ, accepto de Heſiodi Theogonia. Θέα ſeu Δῖα enim, inquit ille, ἣ ἠελίῳ τε μέγαν, λαμπράντι σελήνην
γείναθ' ὑπερμενέοντε θεὸν ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
Deinde orationem attribuemus Lunæ, complectentem ipſarum precum formam. Cui parti rationem addemus huius petitionis, & ea quibus preces ſuſtentari poſſe & ualere debere uideantur. Vt, uerbi cauſſa, ſe in tanta deorum copia, ſi dicat Luna, conſpici nudam, & ſibi & ſuis turpe eſſe. Poſt hæc reſponſionẽ actuoſam faciemus, ut mater filiam compellet, & inſeremus ſermocinationem: Cur nunc demum hoc mea filia petis? Quæ res hanc tuã hoc tempore cupiditatem excitauit? & ſimilia. Deinde in illis figuris diuerſis augeſcentis & decreſcentis, atq; etiam euaneſcentis luminis, pluribus uerbis utemur, ut uel Græca interpretantes, quæ ſunt πανσελήνη, id eſt plenæ Lunæ, δίχοτόμος, ſecti orbis, μηνοειδὴς, & ἀμφικύρτη, quod cornua & conuexitatem quandam ſignificat. poſtremo & clauſulam addemus denegationis. Atq; ita ἐπιμύθιον apponemus tale, ſi uideatur.

Fabulam hoc docere, homini improbo ac leui nullum conuenire præceptum uirtutis.

Est autem in excercitio hoc perutile, proponi ἐπιμύθια, ad quæ iubeantur pueri fabellas accommodare: & contrà fabulas, quarum ipsi documenta exquirant. hoc enim ipso cogitatio & mens quoq; prudentior, non solum eruditior oratio fieri solet.

Vt sit ἐπιμύθιον. Non expauescendum ad quemlibet strepitum uerborum, neq; re inexplorata terreri nos oportere. Hoc docet fabula de leone, perculso primũ clamoribus ranæ. Itemq; illa de uulpecula, æris tinnitũ formidante. Item illa, quæ sic narratur. Obuiam factus asinus equo ualido & strenuo, in angusta & lutosa uia, cum metueret ne si ab equo superbo de semita fortè deturbaretur, uel in tenace & profundo cœno sibi pereundũ, uel inde multo cum sudore & post longam uolutationem eitendum esset, hoc consilium cœpit: contra equum ceruice elata se infert, & caput iactitans, sæua oratione: Ni tu, inquit, locum dederis prætereunti mihi, quid ego facturus sim experieris. Equus de improuiso & ferociore gestu & grandiore sono asini territus, illi prætereundi copiam facit. Ac mox cõfirmato animo, ad asinum conuersus, Quid igitur, inquit, si non cessissem tibi, facturus fueras? Tum asinus, Quid enim, inquit, aliud, quàm à te ut ego detrusus cum luto colluctarer?

Huiusmodi ψοφοδλεῖς a Græcis dicuntur.

Item ponatur ἐπιμύθιον. Aduersis rebis excita-

Apud Herodotum. ἐλλεισῖ ita Crœsus τὰ δὲ μοι παθήματα τὰ ἐόντα ἀχάριστα, μαθήματα γεγόνει.

ri intelligentiã. Siue: Cautiores reddi homines solere damnis acceptis. De quo fabula narretur. Canis qui coco abstulerit cor uitulinum, quodq; dixerit cocus, sibi non ereptum cor, sed inditum.

Narrari poterit & pastoris fabula, qui nauigare uoluisset, posteaq; naui fracta amißis fructibus, quos ad mercatum delaturus fuerat, dixisset frustra requiri alios à tranquillitate. Necnon mulæ, quæ per fluuium agitaretur cum salis onere, & in illo concideret, ut liquefacto sale postea onere careret. cũ enim huic postea spongiæ & lana imposita esset, atq; illa his madefactis penè opprimeretur, nunquã se in aquas iterum demersisse, sed cum summa cautione transiuisse traditur.

Scripsit ita Aristot. Ethi. θ. A quibus dam introduci τὸν φιλίαν ὡς ὁμοιότητα, secũdum hæc, ὁμοῖον ὡς τ' ὁμοῖον. &, λυπηρὸν πρὸς λυπηρόν. & alibi τὸ ὅμοιον

Sit ἐπιμύθιον, Non rectè impares cum imparibus coniungi. Indicatur hoc fabula Carbonarij & fullonis. Item Hirundinis & turdi. Quæ enim, inquit, turdo, ut fertur, cum amicitiæ suæ usum peteret, hirundo, Quæ tecum mihi esse necessitudo possit, quæ hyemem fugio, cum tu illam sequaris? Neq; enim ego frigus, neq; tu calorem amas.

Similiter de narrata fabula ἐπιμύθιον unum, aut plura elicere studebimus. Vt de hac,

Grauiter querebatur noctua ob lucis & diei ortum, & cum sole expostulabat. Cui sol: Non meum opus, inquit, sed oculi tui culpandi sunt.

Fabula

Fabula docet, improbos iraſci uirtuti, quæ facinoribus ipſorum reſiſtere ſoleat. φίλον, πρὸς τὸ ἐναντίον πολίμιον.

Monet etiam hoc, ne alios potius quàm noſipſos accuſemus, & ob uitia & delicta noſtra.

Præterea innuit, quòd malorum obſcuritas uirtutis ſplendorem ferre non poßit.

Ad fabulam de aſino geſtante diuinum ſimulacrum, & hoc apponi poterit. Doceri illa, quiſq; ſuæ ut cõditionis memor ſit, neq; aliqua fortunæ acceßiuncula animo ſic extollatur, ut qui dudum fuerit obliuiſcatur. Item cogitandum, uenerationem & cultum hominum, non eſſe proprium horum, ſed diuinitatis cuiuſdam his impoſitæ. Item q;, Coherceri hac uanitatem & ſtultitiam hominum, qui nullum ſuperbiæ ſenſum & affectum reprimere, ſed de quacunq; occaſione ſibijpſi placere ſoleant.

DE NARRATIONIBVS ueriſimilibus.

VEriſimiles expoſitiones fecimus earum rerum, quæ eſſent cotidianæ uitæ, quales accidere poſſe, aut potuiſſe fieri, neq; dubitat neq; ignorat quiſquam. Etſi autem ueriſimilis omnis narratio, id eſt πιθανὴ, atq; ita compoſita, ut omnia quæ referuntur inter ſe conſentanea ſint, neq; ſic mirifica eſſe debet, ut (quemadmodum dicitur) neque pes neq; caput appareat, atq; ficta quæ erunt ita men-

tientur, Primo ne mediũ, medio ne discrepet imum: tamen nos nunc de illa similitudine ueri loquimur, quæ ipsius argumenti sit, & rei quam suscepimus exponendam, cuius generis sunt comœdiæ & dialogi, ut exempli caussa quidam Lucianici & Erasmici. Actionis autem illa est expositio, id est, collata in personas. Sed nos in narrationibus mistis rectissimè exercebimur: quales permultæ sunt externarum nationum, Gallica & Italica ferè amatoria, & nonnulla obscœna quoq; scripta: quæ uitabuntur. Teutones, ut antè dixi, extra numeros, non admodum usurparunt. Hæ quidem narrationes euentus complectuntur admirabiles quidem hos, & inopinatos, sed non abhorrentes à ueritate, propterea quòd & similes antè fuerint comperti. In quo gentium, hominum, personarum, locorum, temporum respectus & consideratio habenda. Vt moribus Græcorum & illis temporibus non fuit incredibile, subitò & de improuiso à parentibus liberos reperiri, propter expositiones. Item multa à seruitijs illorum temporũ & gesta sunt, & potuere geri, quæ nunc uix uera esse suspicamur. In locis maritimis naufragũ euadere, uel simpliciter uel singulari aliquo modo, fide nõ caret. Temporũ sunt, responsa oraculorũ, & uaticinia diuinorũ. Hominũ & personarũ, est proprietas naturarum, discrimina conditionũ, ætatum, sexus.

Sed

Sed de his diligentius exquirent atq; cogitabunt, quasi adultiores discipuli eloquentiæ, & studio prouectiores. Sciendum autem, in huiusmodi narrationibus, et propria nomina locorũ atq; hominũ poni oportere, quo minus figmenta manifesta sint: ut,

Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi, etc.

Itaq; & hærent anxiè in nominibus, ut Nomen non cõuenit: & ille in Trinũmo sycophanta, qui Charmidæ nominis esset oblitus, facetè eluditur à sene. Et tempora notabuntur:

Interea mulier quædam ab hinc triennium
Ex Andro commigrauit huic uicinæ.

Sed nunc, ut consueuimus, exempla proponamus. Herodoti, Περιήγησις.

Corinthia quodam tempore res in potestate paucorum fuit, à quibus ciuitas administraretur. Hæc familia appellabatur Bachiadum. qui & ducebant & elocabant filias inter se, neq; cum alienis commiscebant genus suum. Accidit ut uni horum Amphioni filia nasceretur loripes, nomine Labda. Hanc cũ recusarent uxorem habere omnes de familia Bachiadum, ducit Eetion quidam Echecratis filius, tribu Petræus, à Lapithis & Cæneo oriundus. Fuerant cum illo & aliæ antè nuptæ, quarum nullam grauidam facere potuerat. Cum igitur neq; Labda conciperet fœtum, proficiscitur Delphos, consulturus Deum de liberis. Huic ingredienti templum, statim

nomine compellato respondit sacerdos, parituram Labdam, & huius filium potiturum summa rerum Corinthi, et imperaturum ciuibus suis. Hæc nuncia ta Bachiadis, in memoriam ipsis reduxerunt oracu lum, quod incerto autore sparsum olim neglexerãt: quo monebantur, ut cauerent aquilæ nidulantis su- per petra partum leoninum. Vtrunq; igitur conse- rentes, facilè intellexerũt, prædici malum, quod im penderet à genere Eetionis, nisi prouiderent. Sta- tuunt igitur, quicquid Labda peperisset, è medio tol lere. Cum autem illa enisa filium fuisset, mittunt de- cem de familia sua ad puerum interficiendum. Qui cum uenissent ad ædes Eetionis, introgressi petiere à matre, filiolum ut afferret suum. Illa nihil mali ue- rita, ac gratulatum hos aduenisse rata, tradit uni il- lorũ in manus infantẽ. Cõuenerat dudũ inter eos, ut is qui primus fuisset infantẽ nactus, limini ianuæ in- flictum interimeret. Sed tum fortè fortuna puer par uulus intuitus illum qui à matre acceperat, risit. Quo animaduerso, misericordia hic motus à cæde abstinuit, & infantem tradidit alteri. Hic uerò etiã ipse alteri, atq; ita deinceps per omnium manus rur sum ad matrẽ peruenit puer. Tum foras egressi, iur gantes & accusantes inter se, cõstituere cõmuniter occidere uelle puerũ. Ac fuit scilicet in fatis, ut na- tus Labdæ Corinthũ occuparet. Itaq; mater furtim

sermo-

ſermone Bachiadum ſublecto, metuẽs filio, dum illi conſultant, in eum locũ abdidit puerũ, ubi minimè quæſitũ iri putaret, et ſubter alueũ apum depoſuit. Iterum ingreſsi Bachiadæ, quod mulier futurũ præuiderat, omnia ſcrutãtur: ſed non inuẽto puero, placuit diſcedere, & renunciare ſuis, mandatam ſe rem executos eſſe. At Eetionis filius poſtea, cum nomen de alueo in quo latuerat, obtinuiſſet, ut Cypſelus uocaretur, ætateq; uiribus auctis, & oraculo etiã confirmato animo, inuadit Corinthum, & ciuitatem opprimit, & multis in exilium pulſis, multis etiam ſpoliatis pecunia, pluribus uita, regnum tenuit annos triginta. & curſu uitæ feliciter confecto, reliquit ſucceſſorem regni Periandrum filium.

ALIVD NOSTRVM
Exemplum.

In Apulia, ubi quondam Salapia amore Hannibalis celebris fuit, mercaturas feciſſe quendam patrum noſtrorum memoria accepimus, nomine Coſsitium: cui cum nulla benignitate ſua ſatisfaceret fortuna, neq; auiditatem hominis explere poſſet, penè ipſe ſibi ſtudio quærendi infinito, non ſolum inopiam, ſed interitum accerſit. Nam mercibus coemtis, per mare etiam uehi uoluit. Itaq; naui onuſta, in Cyprum nauigare cœpit. Quò cum ueniſſet ad mercatum, reperit magnam copiam nauium, quibus omnibus eæ

merces apportatæ fuissent, quas ipse comparauerat. Itaq; non modò lucri nihil, sed damni etiam fecit plurimum. Tum ingenti animi tristitia & quadam desperatione impulsus, cum mori potius uellet quàm in egestate uiuere, diuenditis cunctis, & nonnulla pecunia corrasa, piraticum myoparonem instruit, & in mari deprehensos deprædatur, in primis quidem Sarracenos & Turcas. Atq; in hoc conatu ita habuit fortunam prosperam, breui maximas opes ut confecerit. Statuit igitur tandem finem cupiditatibus suis, & quæsitis frui se uelle decreuit, atque cum parta præda reuerti ad suos. Sed redeuntem in pelago Myrtoo sæuissima tempestas adoritur, mareq; uentis commotum prosequi nauigium exilius cursum suum non patitur. Itaque se post insulam quandam paruam, & cultus hominum expertem recipit, dum tempestas abeat. Eodem consilio paulo pòst appelluntur illò naues duo Genuensiũ, quæ conspicatæ myoparonem, ratæ prædam se reperisse, ut res erat, capiunt non magno negocio & nauem, & quicquid in illa hominum atq; aliarum rerum uehebatur. Quibus uniuersis in suas naues translatis, demersoq; prædonum lembo, cum iam etiam mare esset paulò tranquillius, soluũt Genuenses naues, & in altum prouehuntur. Eo die non infelici fortuna usi, iam Tyrrhenum mare prospiciebant.

bant. Cum ueſperi appropinquantibus tenebris, cœlum ſubitò nubibus inhorreſcere, & fluctus excitari uentis, totumq; moueri à fundamento mare. Ibi poſt multos & uarios omnium labores, uictæ procellis & tempeſtate naues franguntur, & diſiecta materia, merces, arma, homines undis hauriuntur. Miſcetur fragor, clamorq;, cũ cœli ſonitu. Ac quiſque uotis ac precibus deorum numina fatigare, arripere quod ſors in tenebris obtuliſſet, hic fragmentum mali aut remi, ille tabulã aut trabem decuſſam: alius ſarcinis mercium incubitare. Inter hæc Coſſitius, qui paulo antè cum ſe omnibus fortunis exui, & per ſumma pericula partis rebus ſpoliari cerneret, ſæpe mortem exoptaſſet, ab illa tum occurrente refugit, & quandiu concederetur, uiuere decreuit. Apprehendit igitur fortè oblatã in nocte arcam, & in eam diuaricatis cruribus pronus incumbit, atq; arctiſsimè manibus complectitur. Tradunt autem, ea quæ in aquis homines prehenderint, non ſolere ſæpe ne exanimatos quidem amittere. Ita cũ arca Coſſitius duos dies & noctes totidem in mari iactatus, tertio iam medio ad terram defertur, & ſubſidente iam in littus impetu fluctuum expulſa arca, pro mortuo ibi aliquantiſper iacuit. Poſtea conſpectus à piſcatoribus, qui illum uiuere animaduertiſſe ſibi uiderentur, unà cũ arca deportatur in pro-

ximum tuguriolum, & ad focum recreatus animum recipit. Atq; ibi qua ratione sit seruatus, & se in terra Italiæ esse cognoscit. Cum autem ex omnibus fortunis suis unam illam arcam sibi relictam esse cerneret, quid tamen ineſſet, perspicere uoluit. Quodam igitur die cum piscatores abessent, arcam aperit, & inuenit plenã multis precioſis gemmis, partim perpolitis, partim rudibus, alijs etiam incluſis auro, alijs ſolutis. Ipſe, qui mercaturas diu feciſſet, facile intelligere, lucrum de illis maximum fieri poſſe, ſed etiam tum metuere fortunæ infidelitatem. Itaq; panniculis omnia inuoluit. Et piſcatorib. reuerſis, ſe arcam pro illorum erga ſe beneficio & cura, quando aliud nihil reliquum ſibi mare fecerit, ait tribuere, petitq; ut in urbem proximam iter ſibi demonſtrẽt. Atq; ita Haſtam peruenit, & inde in patriam ſuam, ubi poſtea quietem uitam in mediocri opulentia, contentus ijs quæ obtigerant, uixit: neq; iterum alias ſpe oblata, bona in diſcrimen adducere uoluit.

Ad hoc genus referri poterunt ea quæ exempla uocantur: cuiuſmodi de Cicerone pleraq;, ſed & ab alijs alia ſumpta, diuerſis capitibus ſubiecta Valerius collegit plurima. Verùm huius autoris oratiõ uidetur eruditis optima, ut legi hunc à diſcipulis Latinitatis non ſit neceſſe.

Subſcripſimus autem ex Cicerone narrationem

unam

unam aut alteram, huius de quo loquimur modi. De Diuinatione lib. primo. Quid singulari uir ingenio Aristoteles, & penè diuino, ipse ne errat, an alios uult errare, cum scribit, Eudemum Cyprium familiarem suum iter in Macedoniam facientẽ Pheras uenisse, quæ erat urbs in Thessalia, tum admodum nobilis: ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu premebatur. In eo igitur oppido ita graui ter ægrum Eudemum fuisse, ut omnes medici diffiderent. Ei uisum esse in quiete, egregia facie iuuenem dicere, fore ut breui cõualesceret, paucisq; diebus interiturum Alexandrum tyrannum, ipsum autem Eudemum quinquennio pòst domum esse rediturum. Atq; ita quidem prima statim scribit Aristoteles consecuta, & conualuisse Eudemum, & ab uxoris fratribus interfectum tyrannum. Quinto autem anno exeunte, cum esset spes ex illo somnio in Cyprum illum ex Sicilia esse rediturum, præliantem eum ad Syracusas occidisse. Ex quo ita illud somnium esse interpretatum, ut cum animus Eudemi ex corpore excesserit, tum domum reuertisse uideatur. Item paulo pòst. Cum duo quidam Arcades admodum familiares, iter unà facerent, & Megarã uenissent, alterum ad cauponem diuertisse, ad hospitem alterum. qui cum cœnati quiescerent, concubia nocte uisum esse in somnis ei qui erat in hospi-

tio,

tio, illum alterum orare ut subueniret, quod sibi à caupone interitus pararetur. Eum primò perterritum somnio surrexisse: deinde cum se collegisset, idque uisum pro nihilo habendũ duxisset, recubuisse. Tum ei dormienti, eundem illum uisum esse rogare, ut quoniam sibi uiuo non subuenisset, mortem suam ne inultam esse pateretur, se interfectũ in plaustrum à caupone esse coniectum, & suprà stercus iniectũ: Petere, ut mane ad portam adesset, priusquàm plaustrum ex oppido exiret. Hoc uerò eum somnio commotum, mane bubulco præsto ad portam fuisse, quæsisse ex eo quid esset in plaustro? illum perterritum fugisse, mortuum erutum esse, cauponem re patefacta pœnas dedisse.

Addam & tertium perelegans διήγημα, de Canio, ex 3. Offic. C. Canius eques Romanus, nec infacetus, & satis literatus, cum Syracusas ociandi caussa, non negociandi, ut ipse dicere solebat, se contulisset, dictitabat se hortulos aliquos emere uelle, quò inuitaret amicos, & ubi se oblectare sine interpellatoribus posset. Quòd cum percrebuisset, Pythius ei quidam, qui argentariam faceret Syracusis, dixit, uenales quidem se hortos non habere, sed licere uti Canio, si uellet, ut suis. Et simul ad cœnam hominem in hortos inuitauit, in posterum diem. Cumq; ille promisisset, tum Pythius, ut argẽtarius, qui

qui esset apud omnes ordines gratiosus, piscatores ad se conuocauit, & ab ijs petiuit, ut ante suos hortulos postridie piscarentur, dixitq; quid eos facere uellet. Ad cœnam uenit Canius, erat opipare à Pythio apparatum conuiuium. Cymbarum antè hortulos multitudo, pro se quisq; quod ceperat, afferebat, ante pedes Pythij pisces proijciebantur. Tum Canius: Quæso, inquit, quid est ô Pythi? tantum ne piscium? tantum ne cymbarum? Et ille: Quid mirum? inquit, hoc loco est, Syracusis quicquid est piscium, hic aquatio, hac uilla isti carere non possunt. Incensus Canius cupiditate, contendit à Pythio ut uenderet. grauatè ille primò. Quid multa? impetrat. Emit homo cupidus & locuples tanti, quanti Pythius uoluit, & emit instructos, nomina facit, negocium conficit. Inuitat Canius postera die familiares suos, uenit ipse maturè, scalmũ nullũ uidet. quærit ex proximo uicino, num feriæ quædam piscatorum essent, quòd eos nullos uideret. Nullæ quod sciam, ille inquit, sed hic piscari nulli solent. Itaque mirabar heri quid accidisset. Stomachari cœpit Canius. Sed quid faceret? &c.

De his igitur exemplis apparet, cuiusmodi hæ narrationes, id est διηγήματα sint, non tam necessariò uera quàm ueri similia. Itemq; certarum quædam rerum cotidianarum & communium: uel si singulares

gulares hæ, aut minus usitatæ sint, expositionem tamen ut habeant simplicem atq; planam, & (ut ita dicam) incuriosam. Qualis narratio mortis Socraticæ in Phædone, quam Latinam facere, et pro exemplo afferre libuit.

Est & apud Sallustium narratio pulcra, de fratribus Philænis. Et Luciani dea Syria, exemplũ locuples huius generis. Sunt apud Liuium quoq; non nullæ, ut illa Zopyri & Thrasybuli historia seu fabula: quid enim refert? translata ad Tarquiniũ. Et de Curtio libro septimo. quamuis τραγικωτέρα hæc esse uideatur. Ac, ut uerum fatear, quædam ex his etiam excedere hoc genus, & transire ad historicas narrationes uidentur. Nos uerò, ut nimis tenuiter exquirere discrimen non habemus necesse: ita quædam placet magis cotidianarum & usitatarum rerum, quæ sunt peculiares huic generi, exempla proponere. Tale igitur est in Rhetoricorum ad Herennium libro quarto. Iste qui se dici diuitem putat esse præclarũ, primùm nunc uidete, quo uultu uos intueatur? Nónne uobis uidetur dicere, darem simihi molesti non essetis? Cum uerò sinistra mentũ subleuat, existimat se gemmæ nitore, & auri splendore aspectus omnium perstringere. Cum puerum respicit hunc unum, quem ego noui, uos non arbitror noniße, alio nomine appellat, deinde alio atque alio.

Heus

Heus tu, inquit, ueni Sannio, ne quid isti barbari perturbent: ut ignoti, qui audiunt, unum putent eligi de multis. Ei dicit in aurem, aut ut domi lectuli sternantur, aut ab auunculo rogetur Aethiops, qui ad balneas ueniat, aut asturconi locus ante ostium suum detur, aut aliquot falsæ choragium gloriæ cõparetur. Deinde exclamat, ut omnes audiant, Videto, ut diligenter enumeretur, si potest, ante noctem. Puer, qui iam bene hominis naturam nouit: Tu illõ plures mittas oportet, inquit, si hodie uis transnumerari. Agè, inquit, duc tecum Libanũ et Sosiam. Sanè. Deinde casu ueniunt hospites homini, qui istũ splendidè dum peregrinaretur, receperant. Ex ea re homo hercle sanè conturbatur, sed tamen à uitio naturæ non recedit. Bene, inquit, facitis cum uenitis: sed rectius feciſſetis, si ad me domum rectà abiissetis. Id feciſſemus, inquiũt illi, si domum nouiſſemus. At istud quidem facile fuit undelibet inuenire. Verũ ite mecum. Sequũtur illi. Sermo interea huius consumitur omnis in ostentatione. Quærit, in agris cuiusmodi frumenta sint. Negat se, quia uillæ incensæ sint, accedere posse: nec ædificare etiam nunc audere: Tametsi in Tusculano quidem cœpi insanire, et in ijsdem fundamentis ædificare. Dum hæc loquitur, uenit in ædes quasdam, in quibus sodalitiũ erat eodem die futurum: quò iste pro notitia domini

ædium ingreditur cum hospitibus. Hic, inquit, habito. Perspicit argentum quod erat expositum, uisit triclinium stratum, probant. accedit seruulus, dicit homini clarè, dominum iam uenturum, si uelit exire. Ita ne? inquit. eamus hospites, frater uenit ex Salerno, ego illi obuiam pergam: uos huc decima uenitote. Hospites discedunt. Iste se raptim domum suam conijcit. illi decima quò iusserat ueniunt, quærunt hunc, reperiunt domus cuia sit. In diuersorium derisi conferunt sese. Vident hominem postera die, narrant, expostulant, accusant. Ait iste, eos similitudine loci deceptos angiporto toto deerrasse, contra ualetudinem suam se ad multam noctem expectasse. Sannioni puero negocium dederat, ut uasa, uesimenta, pueros corrogaret. Seruulus nõ inurbanus, satis strenuè & concinnè comparat: iste hospites domum deducit. Ait se ædes maximas cuidam amico ad nuptias accommodasse. Nunciat interea puer argentum repeti: pertimuerat enim, qui commodarat. Apagete, inquit, ædes cõmodaui, familiam dedi, argentum quoq; uult. tametsi hospites habeo, tamen utatur licet, nos Samijs delectabimur.

Sed & nos aliquid componamus, ut talis narratio fiat. Ante annos triginta, in ea parte Germaniæ quæ infera dicitur, quòd ad mare uergat, inq; illius urbe celebri Brugi fuisse cum sene nuptã adolescentu-

tulam aiunt, quæ illum maritum quem neceßitate haberet, minus amaret: atq; mallet cõſuetudine frui adoleſcentis, cuius ætas ſuæ par eſſet. Atque reperto tali eiuſdem ciuitatis primario, aliquantiſper cum illo ſe clanculum oblectauit. Sed res diu occultari non potuit. Accidit quodã tempore, uir ut ſe abſturũ domo diutiuſculè ſimularet: qui cũ uix foras egreſſus eſſet, accerſitur adoleſcens, qui neq; ipſe contatus celeriter affuit: cùm uir conſultò reuertitur, quaſi oblitus aliquid quod domi faciundum fuiſſet. Omnes igitur trepidare, & metuere: in primis autem adoleſcens, qui ignarus etiam ædium, in conſpectum granarium apertum ſe conijcit, & oſtiolum attrahit. Quod uir animaduerterat: atq; is accurit ſtatim, & ſeram poſcit ex eorum genere, quibus foris ædes occludi ſolent, Laconicas claues ueteres dixere: neq; ſe tamen aliquid ſenſiſſe oſtendit. Nã hircus, inquit, noſter, ut nuper uidi, frumenta ambedere ſolet. Illã igitur obdit, ac mox abit ad propinquos, & conſanguineos mulieris, & rogat ut ſecum domum ueniant ſuam, rem eſſe magnam, & negotium quod ad omnes ipſos pertineat. Volebat autem coram illis uxorem conuincere flagitij, ne inficias forte iret. Sed interea dum iſtos hic corrogat, mulier dolens & ſolicita animo ſuo, non tam de fama ſua, quàm de ſalute adoleſcentis amatoris ſui: tandẽ ab anu do-

meſtica diſcit, ſeras iſtas ſi in arcum ipſarum firma reſtis inſerta ſit, & ualidus ictus de tranſuerſo impingatur, ſimulq; uehementer adducatur reſtis, facilè aperiri. Hoc tentatum bene ſuccedit. Itaq; adoleſcentem liberant, & emittunt domo, ac in granarium recludunt fortè oblatum hircum. Paulo pòſt affuit uir cum propinquis & conſanguineis, & accerſitam mulierem coram ijs grauiſſimè accuſat, et audacter inſimulat adulterij. Illa uerò ſe innocentem, & ſæpe ſecreto, & nunc palàm peſſimi facinoris ream fieri, indignè ferre, & iniurias uiri apud ſuos conqueri, & confidenter negare obiectum crimen. Huc igitur paucos paſſus abeamus, inquit ille. Quócunq; , inquit illa, libet, ne tu me eſſe timidam ſuſpicêre. Cùm igitur ueniſſent ad granarium, reſerat ille oſtiolum, atq; ibi ſubitò hircus prorumpit: quo uiſo, ipſe territus obſtupuit. At propinqui mulieris admirati, quid ea res ſibi uelit ſciſcitantur. Tũ bonus ſenex ad pedes mulieris ſuæ & illorum prouolutus, petere ueniam, & ſibi errorem atq; ignorantiam obiectam ab irato numine, dicere, polliceriq; omni cultu & indulgentia ſatisfacturum uxori. Propinqui totam rem aiunt ſe mulieri permittere. At illa cum uiro ſe in gratiam redire, & obliuiſci iniuriarum uelle dicit. atq; ita ſene eluſo, poſtea amoribus ſuis adoleſcens mulier liberius uſa fuit.

Sed

Sed iam narratam à Platone Socratis mortem, ita quidem eleganter, ut fieri melius nihil posſit: nos oratione Latina, quia id esse facturos suprà ostendimus, ita quidem ut possumus, exponamus. Græca autem cum his, qui didicerint, studioſè & cum magna cura conferent. Hæc ille locutus, surrexit, et cũ tulit ſe in conclaue quoddam ad lauacrum. Crito autem illum ſequebatur, ſed nos iußit expectare. Mansimus igitur, diſſerentes de ijs quæ diſputata fuerãt, eaq; conſiderabamus inter nos. Interdum & referebamus calamitatem noſtram, quanta nobis illa accidiſſet. Videbamurq; planè non ſecus ac parente priuati, reliquam uitam in orbitate traducturi eſſe. Poſteaquam uerò ille lauiſſet, apportatiq; eſſent ad eũ liberi (habebat enim duos paruulos filios, & unum grandem) adeſſentq; iam familiares mulieres, collocutus cum illis præſente Critone, & datis mandatis quæ uoluerat, iußit mulieres & pueros diſcedere, uenitq; ipſe ad nos. Atq; erat iam propinquus occaſus ſolis: diutius enim intus fuerat commoratus. Vbi autem aduenit lotus, aſſedit, neq; multa ſanè poſt hæc locutus eſt. Tum affuit miniſter undecimuirorum, coramq; illo aßiſtens: Non accuſabo te, ô Socrates, inquit, eo quo alios nomine accuſare ſoleo: qui iraſcuntur mihi, & malum imprecantur, cùm denuncio illis hauriendum eſſe uenenum, coactus à magi-

Ex fine Phædonis.

ſtratibus. Te uerò cùm toto hoc tempore cognoui conſtantiſsimum ſimul & manſuetiſsimum, & fortiſsimum uirum, omnium qui unquam hoc in loco fuere: tum ſatis ſcio, non iraſci mihi, ſed illis quos ſcis eſſe autores huius rei. Proinde nunc (cur enim aſsim noſti) & uale, & operam da, ut quæ ferre neceſſe eſt, quàm minimè iniquo feras animo. Interq; hæc lacrimans ſe auertit, ac diſceſsit. At Socrates aſpiciēs ad illum: Etiam tu uale, inquit, & nos faciemus quæ mones. Et mox ad nos: Quàm ciuilis, inquit, hic homo eſt? Atq; is toto hoc tempore me inuiſere, & ſæpe mecum colloqui: fuitq; planè uir optimus. Quàm uero cōſtanter me nunc deplorat? Nos uerò, Crito, pareamus illi: afferatq; aliquis uenenum, ſi iam eſt tritum. ſin minus, terat ille. Ibi Crito: At ego, inquit, ô Socrates, ſolem adhuc in montibus eſſe, neq; penitus occidiſſe arbitror. Quinetiam ſcio, accepto nuncio quoſdam ualde ſerò bibere, atq; poſt cœnam demum, & potationem largiorem, ac coniunctionē eorum quorū quiſq; maximo deſiderio tenetur. Quare ne feſtines, adhuc enim ſatis temporis ſuppetit. At Socrates, Iure hæc, inquit, Crito, ab iſtis fiunt quæ cōmemoraſti: lucrum enim ineſſe arbitrantur, egoq; iure facturus non ſum. Nihil enim lucri facturus uideor, cùm paulo tamen pòſt bibero: niſi ut ipſe me ridiculum eſſe iudicem, ob uitæ cupiditatem, quiq;

iam

iam comparcam in deficientia illius. Ito igitur, & morem mihi gere, caueq; aliter facias. His auditis, Crito innuit propè astanti puero. Qui egressus, & plusculum temporis foris commoratus, redijt adducens eũ qui oblaturus uenenum erat, quod apportabat in calice tritum. Eum conspicatus Socrates, Agè inquit, uir optime, nam tu harum es rerum peritus, quid nunc agendum est? Nihil aliud, inquit, quàm potus ut obambules, donec grauari crura senseris: deinde accumbes, atq; reliqua ipsum aget. Simulq; porrexit illi calicem. Hic uerò accepto illo, mi Echecrates, minimè turbatus, sineq; trepidatione, immutato & colore & uultu, sed ut consueuerat, toruùm obtuens, ad illum, Quid narras, inquit, de hoc poculo? Vtrum alicui hinc libare quicquam licet, an nõ licet? Tantum, inquit, ô Socrates, miscemus, quantũ ad mediocrem haustum satis esse existimamus. Intelligo, inquit ille. Deos quidem certè precari licet, ut hæc hinc migratio illuc felix eueniat. Id quod et precor ego, & opto. Atq; hæc locutus, paululumq; moratus, admodum expeditè, sineq; omni difficultate, exhausit. Nostrûm quidem pleriq; ægrè hactenus lacrimas continere potueramus. Vbi uerò & bibentem uidimus, & exhaustum iam uenenum esse, uincebamur planè: mihiq; ipsi adeò ui lacrimarum flumen quoddam erumpebat. itaq; obuolutus, deplora

bam me ipsum: non enim illum sanè, sed fortunam meam, qui tali amico priuatus essem. At Crito, ante me, cùm lacrymas continere non posset, surrexerat. Sed Apollodorus dudum etiam lacrimari non cessauerat. Tũ uerò inter lacrimas fremens & indignãs, nemini non fletum mouit, præter quidem Socratem. qui, Quid agitis, inquit, inepti? Ego enim certè non minimam hanc habui caussam, cur mulieres ablegauerim, ne in hunc modum delinqueretur. Nam audiui, fauendum esse linguis mortis tempore. Proinde quiescite, & perdurate. Quæ cùm audiuissemus, pudore affecti repressimus lacrimas. Ille uerò cùm aliquantisper obambulasset, cumq; iam diceret crura grauari, reclinauit se supinum: id enim minister ueneni iusserat. isq; attrectans simul eum, paulo pòst inspiciebat pedes et crura. Deinde uehementius premens pedem, rogauit an sentiret: hinc peruenit ad tibias, atq; ita ascendens, demonstrauit eum iam frigescere & rigescere. Iterumq; attrectans, Postquam (inquit) cor attigerit, tum interibit. Iamq; adeò propemodum frigus supra inguen euaserat, atq; ille remotis uestibus quibus fuerat obuolutus, quod quidẽ postremum fuit locutus, Aesculapio, inquit, ô Crito, gallum debemus, quem uidete ut reddatis, atq; cauete ne hoc negligatur. Ita erit, inquit Crito. Sed nunquid aliud imperas? Hoc interroganti, nihil magis

ille

ille respondit. Ac modico tempore elapso, cum cõmotus esset, aperuit eum minister, idemq; oculos illius composuit. Quo uiso, Crito & in oculos, & in os ipsius incubuit. Hic finis, ô Echecrates, fuit amici nostri, uiri, ut dicere possum, eorum qui nobis noti fuere, omnium & fortissimi, & sapientissimi, & iustissimi.

Liuius autem, id quod suprà attigimus, perelegãter ea quæ Herodotus libro tertio, & libro quinto de Zopyro, cuius consilio & uafrefacto Babylona Darius receperit: deq; Thrasybulo, qui decussis fastigijs segetum ostenderit, præstantes dignitate & primarios in ciuitate ad regnum stabiliendum tollendos esse. Has igitur narrationes Liuius in Sexto Tarquinio coniunxit, libro primo: quos locos studiosi requirent, & Græcæ linguæ periti inter se diligenter conferent. nam nunc referre omnia, nimis longum fuerit.

Huiusmodi, ut dixi, sunt Comœdiarum argumenta, sed in ipsis tamen his præcipui quidam & eminẽtes loci. Eódem & mimi, si nunc extaret aliquid talium scriptorum, referri debebant. Quorum tamen & ipsorum ueluti notationes, & indicia quædam, de comœdia sumere poterimus. Vt illud est colloquium mulierum in Casina:

Vir me habet peßimis deſpicatam modis.
Mira ſunt, uera ſi prædicas. Nam uiri
Ius ſuum ad mulieres obtinere haud queunt.
Quin mihi ancillulã ingratis poſtulat, quæ mea eſt,
Quæ meo educata ſumtu eſt, uillico ſuo dare.
Sed ipſus eam amat. Obſecro tace: nam hic nunc
Licet dicere, nos ſumus. Ita eſt. Vnde ea tibi eſt?
Nam peculi probam nihil habere addecet,
Clam uiro. & quod habet, partum ei, haud cõmodi
Quin uiro aut ſubtrahat, aut ſtupro inuenerit. (eſt,
Hoc uiri cenſeo eſſe omne quicquid tuum eſt.
Tu quidem aduerſum tuam amicã omnia loqueris.
Tace ſis ſtulta, & mihi auſcultа. noli ſis tu illi
Aduerſari, ſine amet, ſine quod libet id faciat:
Quando tibi nil domi deliquium eſt.
Satin ſana es? nam tu quidem aduerſus tuã iſtа rem
Loquere. Inſipiens. Semper tu huic uerbo uitato
Abs tuo uiro. Cui uerbo? I foras, mulier es.
Tace. Quid eſt? Hem, quis eſt quẽ uides? Vir, eccũ it
Intro, abi, appropera, age amabò. Impetras,
Abeo. Mox magis, cùm ocium mihi & tibi erit,
Igitur tecum loquar: nunc uale. Valeas.

Huiuſmodi apud Plautũ multa ſunt. Si quis autem ſuperioris generis et ſolutæ exẽpla orationis plura requirit, aſſumere uel de uno Plutarcho poterit plurima: ut illius Narrationes amatorias, & fortia facta mulierum.

mulierum. Horum autem alia lætiorem, alia triſtiorẽ exitum habent. Subiecimus & nos colloquij cuiuſdam exemplum unum atque alterum Mimicum: quod etſi non me fugit propter nouitatem incurſurum eſſe in aliquorum, ſi fortè prolatum ſit, reprehenſionem, in aliquorum etiam deriſionem, tamen demonſtrandi huius generis gratia perficere non dubitauimus. Neq; dum ueſtrorum ſtudiorum utilitati inſeruimus, ſecundum quidem noſtram rationem quid quiſq; uel ſentiat uel loquatur, mihi curandum eſſe exiſtimo.

COLLOQVIVM MVLIEBRE.

Marilla, Fabulla, matresff.
Venilia, Lucia, ancc.

M. Mea tu Fabulla, quàm mihi ſero aduenis?
Salue quidem: quamuis tibi ſuccenſeam,
Quod fruſtra ut horas te propè expectauerim
Decem, minus aliquot, tibi ſolita accidit
Segnitia, & ingenerata lentitudine.
F. Ne me Marilla accuſa. ego uolui quidem
Statim uenire, ſicut here promiſeram,
Sed mihi neceſſaria domi obiecta eſt mora.
Venilia abi. colum hic relinque. Si meus
Vir redierit mox de foro, mihi nuncia.
Illi memento, ſi rogabit, dicere,
Me huc ijſſe uicinam ſalutatum meam.

Atq; audin? olera fac laues. ubi uenero,
Dabuntur oua, quæ ſtatim ad cœnam coquas.
M. Tam quæſo uobis modica ſatis eſt cœnula?
Ego tota cædere ſoleo carnaria,
Atq; ita tamen uix facio familiæ ſatis.
F. Nam tu quidem gentes uidere alere domi,
Non familiam. M. Sic eſt, uti dicis, mea
Fabulla: noſtroq; hoc damno fit maximo.
Dumq; damus operam alijs, mereri dum bene
De alijs ſtudemus, implicamur interim.
Et ſolicitudine nos conficimur, res perit.
F. Hau obſecro, quid ais? ego facere te lucrum
Putabam, & hoc labores ſolari tuos.
M. Me non quidem ſpes ulla mouerit lucri
Vnquam, ad tot & tam uarias ſolicitudines.
Sed tu, mea Fabulla, hoc filum quàm tenue, quàm
Subtile nes? linum optimum certè iſtud eſt.
Quanti redemtum? quæſo. F. Maximo quidem,
Itaq; pudet dicere: neq; unquam ſum uiro
Auſa indicare meo. M. Quid eſt? F. Quid rere? dic.
M. Nummis duobus. F. Irrides. M. Volui parum
Dicere. Sed heus tu Lucia, affer. L. Quid feram?
M. Mercata quod ſum linum pridem in nundinis.
L. Vbi eſt ſitum? M. In penu, arca ſub maiuſcula,
In ſacculo. Volo æſtimare te, ut ſciam
Quàm bene pecuniam confecerim meam.

Sed

Sed ſtulta Lucia, uiden' ut cum ſacculo
Onerata uix incedit? Ergo ſacculum
Oportuit te huc ſtulta totum accerſere?
Sat erat manipulum unum ſi afferres, aut duos.
Nunc obſecro dic quid uidetur? F. Sat bonum,
Niſi fragile eſt. M. Nihil minus. F. Tum ſat bonũ eſt.
Quanti datum? M. Vſitato conijce de foro.
F. Denario. M. Minoris haud multo quidem.
F. Quanti? M. Tribus numis. Et ei qui uendidit
Dedi inſuper prandiolum. F. Ego denario
Mallem propè abſq; prandio. M. Idem ait uir meus.
F. Quid ille ait tandem his de mercibus obſecro?
M. Quid dicat ille? emtis opus eſſe ait nihil.
F. Quin ingeris tu contrà huic? Vnde ergo uis
Molles tuniculas interas parem tibi?
Quæſo unde lodices? & unde mapulas?
M. Dico illa ego quidem illi: at ille me facit
Riſus, mea cum ſolicitudine. F. Fit, ſcio.
Noſtras uiri curas nihili omnes æſtimant.
Atq; hæ tamen eorum excubant pro commodis.
Ita benefactis nulla gratia redditur.
Sed hoc quid eſt, Venilia quòd huc aduenit
Curſu citato? neq; diu certè hic fui.
Vide, etiam anhelat. M. Agè fores aperi aliquis.
F. Inſana, quid uis? quin mihi citò expedis?
V. Domum uenire te illico uir imperat.

F. Quid

F. Quid ille me uult? obsecro quid est? expedi.
V. Adduxit aduenies modò è foro hospites.
F. Quót nam ergo? V. Tres uidisse ego uideor mihi.
Sed audijsse tot secuturos item.
F. Id fit propemodum, mea Marilla, cotidie.
Sed quod uiris nostris placet, nobis quoq;
Non displicere debet. Abeo, tu uale.
M. Et tu uale, atq; mox redito si potes.
F. Sequere Venilia, & colum cape: propera,
Ne mora uiro bilem moueat, ut fit, meo.

Neq; ego nunc uersibus hæc exempla propono, ut sequi iam adeò uelim, nisi qui fortè componere soletis: de uersibus enim faciendis postea dicemus separatim. Sed ut aiebã, ideo hæc nostra qualiacũq; inserui, certius ut istud genus expositionis mimicæ perspicere possetis. Atq; ubi ad carminum excercitia fuerit deinceps peruentum, hæc etiam ad illa assumere licebit. Verùm nõ unius elocutionis in his fructus est, sed alij sunt maiores & præstantiores, qui ab explicatoribus poëtarum demonstrari discentibus debebunt. Sed nos promissum alterum etiam exemplum nostrum addamus, colloquij militaris.

Strato, Thraso, Vitus, Cacula.

St. Saluere Thrasonem iubeo, summum meum.
Th. Salue Strato. Sed unde nunc cedò aduenis?
St. Vix te licuit in oppido toto diu

Que

Quærentem & errantem inuenire. Latebræ ubi
Sunt dic tuæ? Nam nunc nisi fortè mihi obuiam
Hic factus esses, prius egens, inops, miser,
Cogerer abire, quàm liceret ope tua
Vti atq; consilio, ut sæpe usus antè sum,
In rebus afflictis & incertis meis.
Th. Vnde aduenis nunc? St. Vnde minimè me uelim,
E Gallia. Th. De cuius castris? St. Cæsaris:
Morbo fameq; confectus, sicut uides.
Th. Nolim quidem. Sed quando uisum ita est Deo,
Animo esse te bono iubeo, & uolo, Strato.
Non deseram te, sic me Mauors adiuuet.
Etiam aurei nunc sunt mihi reliqui duo,
Aut tres, uel his plures quoq;. St. Ego noui, & scio.
Th. Mecũ ergo eris, dum fors nouũ obueniat lucrũ.
Quod equidem & expecto, atq; miror, & fero
Molestè, ita diu me spem frustrari meam.
Nam sunt mihi missæ huc epistolæ, quibus
Et mea opera est conducta, sumq; militem
Cogere rogatus, ut statim scribam, simul
Atq; alteris sim facere iussus literis.
Nunc has ego indies expecto, & milites
Me solicitant, in quos propè omnia iam mea
Impendi, ut hic retineam, ne aliò se trahi
Rumoribus sinant. Itaq; torques duos,
Et annulos decem opposui modò, ad aureos

Ter Gallicos ducentos & quater decem.
St. Tot inquis illos? Th. Tot: nec alijs uendere
Totidē uelim. St. Isthæc summa quanta est obsecro?
Th. Mille & ducenti & octoginta. St. Maxima est.
Th. In his enim annulis, uidere quos Strato
Velles, relucent eximiæ ut solis iubar
Gemmæ. Sed aurum torquium pulcerrimum est,
Tum põdus ingens. St. Quantū id est? dic obsecro.
Th. Sesqui utriusq; pondo. St. Quid narras? Th. Ita est.
Volumina faciunt quaterna singuli, &
Tamen usq; dependent. St. Vel istud pallium
Vt esse precioſum uideo, & decere te:
Tum cæteræ omnes sunt uestes carissimæ.
Th. Nihil hæ quidem præ illis sunt, multiplices domi
Quas pulcriores longè & maioris precij
Habeo alias. St. O te beatum, cui bona
Larga manu Fortuna fudit copias.
At nos inanes, laceri, egentes, debiles,
Mendica turba, plebis alumni rusticæ,
Formidulosi nemini, odium publicum
Obambulamus, absq; re, absq; nomine.
Th. Erit melius aliquando: nunc ad me domum
Eamus. St. Etiam tu hic parauisti domum?
Th. Mille & trecentis emi ego hanc quidem aureis.
Quænam uidetur hæc? Sed intus perspice.
St. Hic te iubebar equidem dudum quærere,

Sed

Sed te inuenire nunquam potui. Th. Raro enim
Domi esse soleo. St. Cur? Th. Fumus molestus est.
St. Vxorē habes? Th. Nuper data est quædā mihi.
St. Quid de Gradilla factum, amica olim tua?
Th. Cum dote prius hanc elocaueram uiro.
St. Sed uxor hæc minus ne commoda obtigit?
Th. Quid nos, malum, muliebribus de moribus
Viros solicitari, & uiros fortes decet?
Vno illam ego uerbo facilè reiecero.
Vel uerba si prosint minus, habeo manus.
Th. Laudo, uir es. Nam hoc piscibus genus aridis
Per est simile: nunquam nisi uerberaueris
Multùm, diuq;, hoc perfrui possis cibo.
Th. Ego ita esse cōperi. Heus ubi es Vite? V. Assum
Th. Quid cantharus sibi iste uult mastigia? (ego.
V. Nihil hic enim: hinc modò ego illū inanē sustuli.
Th. Credo. sed à te prius euacuatum, scelus.
Noui te ego, uini tu fur es maximus.
Quis adest domi? ubi domina est? V. modò exijt foras.
Th. Quónam illa abiuit? V. Non solet mihi dicere.
Th. Ita quidem abierit, ut redire non uelit.
Vel si uelit, tum crure fracto ut non queat.
At tu optimos afferto pisces. Tu hic Strato
Assidito. atq; tuæ esse te domi puta.
Tu Vite, pisces optimos huc de foro
Afferto, & aliud si quid lautum uideris,

Quod

Quod percoqui possit citò. cape pallium.

St. Ego capiam. Th. Ego non patiar. Heus, i strenuè,
Nostrosq; conuoca sodales illico,
Sangam tribunum, & centurionem Casparem,
Et Ludelum signiferum, & scribam Cotium.
Hilarem hunc diem mihi sumere stat sententia.

V. Fiet quod imperasti. Th. Age redi: heus huc prius
Afferto uinum, ne interim nos gutture
Hic assidentes te expectemus arido.
Quid stas? uola, cito huc reuertere, ut soles,
Quasi subleuatus uerbero alis plumbeis.
Ego te aliquando proditor instigauero.

Addamus & soluta oratione nostrum adhuc etiam unum huius actuosarũ narrationũ generis exẽplum. Veni nuper ad necessarium nostrum, qui administrat atq; procurat, ut scis, potentum quorũdam & locupletum hominũ negocia. Atq; illum reperi sedentem ad ephemeridas, subducentem quasdam rationes expensi. Tum illo salutato, Quid fit? inquam. Rectè, inquit. Quantum debeatur mihi, si quid tamen debetur, considero. Ita uelim, inquam, teq; debere nolim. Sed nisi molestum est, & si licet, recense capita istarum annotationum: lubet enim etiam mihi cognoscere uestra impendia. nostra enim tibi nota sunt ferè uniusmodi. in panes, in uillum, in uestimenta etiam interdum, in mercedem

ædium

edium. Scio inquit ille, sed ista sunt eximia. Credo, inquam, atq; ita esse necesse est, ut in hoc uitæ splendore & magnificentia, singulares etiã sumtus fiant. Sed fas ne est audire? Maximè, inquit. non enim sunt hæc arcana, quæ ego tracto. Alij igitur, inquam, alia? Quid ni? inquit. nam non omnium eadem natura & captus est, neq; committenda omnia omnibus. Intelligere mihi uideor, inquam, in uestris rebus quædam esse quasi mysteria. Sed tu hæc tua prosana scilicet recita iam, si uidetur. Ausculta igitur, inquit. Hoc ago, inquam. Ibi hæc fermè ille. Expensa in conuiuium Cal. Ian. Obsonatum numis octingentis. Emta uina exotica numis ducentis. Conducti coci, quinquaginta numis. donati circulatoribus & ridiculis numi C. In choreæ sumtus impensi totidem. In secũdas mensas & potus, numi C XX. Summa expensi, numi mille ducenti septuaginta. Item hæc: Idibus April. Soluta pecunia pro uestibus. Emta palla mulieri quinq; milibus. pro uestibus herilis filij, mercatori Florentino numerati milia duo. Aurifici datum aurum redemtum decem millibus. manuprecium, numi quadringenti. Curatus torques filiæ. Puero emtus pugiunculus X L. numis. Pileolus exornatus C X X. Equulei, & alia ludicra, L X. Summa omnium, decem & septem milia, sexingenti, uiginti

numi. Cùm hæc & similia alia in equos, uehicula, in aduocatos & excutores litium, & id genus plurima percensuisset: Ecquid ne, inquam, aliud in magis necessaria à te solet impendi? In quæ nam, inquit ille, quæris? In amicos, inquam, & bonos uiros, pauperes absq; sua culpa: in mercedes educationis, & doctrinæ liberûm, in præmia eruditorum & sapientum uirorum. Huiusmodi quidem, inquit, habeo separatim, quasi parerga maiorum operum perscripta, neq; multa sanè, & exilia. Licet ne audire? inquam. Nihil, inquit, prohibet. Dedi nonis Iunij iubente domino, uicino nostro textori mutuos numos XII. Obsecro, inquam, non donnari hæc solent? Si non reddantur, minus, inquit, acerbè exigi solent. Viduæ Agnetidi, dati numi X. In calamitate incendij petentibus pueris quinq;, dati singulis bini asses. Expensa eodem die pridie Calendas Sextil. Pædagogo soluta calendis Septembris merces annua, numi ducenti. Emtus puero minimo libellus numis VIII. Poëtæ, qui carmen obtulerat domino, dati iussu ipsius numi X. Grammatico, qui librum attulerat, numerati XX. numi, die IIII. nonarum Octobrium. Deum immortalem, inquam, quanta hæc diligentia? Nos tenues, & nulla cum re homunculi, tamen negligere, neque annotare huiusmodi solemus. Non, inquit,

quit, melius hoc est? Nam minima qui negligit, maxima haud ferè obtinet. Ita sit sanè, inquam. Sed iste poëta & grammaticus, quid uersuum, quidq; libri attulerant? Grammatici erant, nescio quæ explicationes alicuius autoris ueteris linguæ Latinæ, quo se dicebat donare nostrum herum.

Parum grato, ut uidetur, inquam, munere. Sed poëta quid? Versiculis, inquit, quibusdam laudauerat à liberalitate & benignitate dominum.

Non placet hæc laus illi, inquam. Quid ita? inquit. Quia redarguit, inquam, laudatorem. Quónam, inquit, pacto? Illiberalitate & exilitate præmioli. Nam tales, inquit, si inescare uelimus, sturnatim aduolaturi sint: qui sic tamen quocunque modo tractentur, hanc speculam sectari solent. Miseri, inquam, profectò, & deplorandi cùm propter opinionem, tum fortunam suam. Sed ego tibi moram facesso, aliud acturo. Est sanè aliquid negocioli, inquit, quod statui hoc die perficere. Vale igitur, inquam. Et tu, inquit, bene uale.

FABVLAE POETICAE.

SEquitur narratio poëticarum fabularum, quæ non modò à ueritate longissimè, sed ab huius etiam similitudine absunt. Vt tota Hesiodi, quamuis de authore ambigatur, Theogonia. Et

Tragœdiæ omnes: & Homericæ quædam historiæ. Huc pertinent & Philosophorum, Aegyptiacæ, ut uidetur, fabulæ, quæ allegoriam habent aliquam rerum naturalium, aut etiam morum. Vt apud Platonẽ Gygis fabula, & Genẽrum uitæ sortitio. Huiusmodi multa in superstitione omnium seculorum & gentium, temere fortasse pleraq; & credita & memorata scimus. Pertinent autem omnia uel ad instructionem uitæ, uel ad animorum terrorem et metum, ut uirtus ametur, atq; turpitudo uitetur. Quẽadmodum & Homerus suam fabulam interpretatur, Odyss. θ. gnoma addita,

οὐκ ἀρετᾶ λιαχὲ ὄδυγα, νικᾶίνει τοι βροδὺς ὠκύς.

Vel etiam referuntur ad doctrinam naturæ, ut eadẽ illa fabula Martis uincti & infamati, ad astrologicam rationem: uel historiæ ueritatem, ut Europæ raptus. Sed de allegorijs dicemus seperatim. Nunc exempla, in quibus sunt omnia, exequamur.

FABVLA PERSEI.

Acrisius pronepos Aegypti & Danai, de filio illius, huius filia, duxit, ut accepimus, uxorẽ Eurydicen Lacedæmonis filiam, et ex illa suscepit Danaẽ. Cùm autem consuluisset de mascula prole Deum, respondit hic, ipsum quidem filium procreaturum nõ esse, sed habiturum nepotem, à quo interitus ei impendeat. Hoc edito oraculo, curat ille ab Argolicis

fabris

fabris cyclopibus, thalamum intra ædes extrui æneum, atq; in eo filiam includit unà cum nutrice, ratus ita facile caueri posse, ne illa sibi exitiosum nepotem partu ederet. quippe ad quam nemini omnium mortalium accessus patêret. Sed Iupiter hanc fertur adamasse, & immisisse in gremium uirgini aureum imbrem, in quo ipse lateret, atq; ita postea cũ Danae concubuisse, & impleuisse illam Perseo, quẽ mater nominasse traditur Eurymedonta. Ac puerũ quidem adiuuante nutrice, clanculum educat Danae, donec tandem trimuli cachinnulos fortè exaudijt Acrisius. Ibi ira hic percitus, accersitam ad se unà cum filio & nutrice Danaen, percontatur, ex quo susceptus puer sit. Quæ cùm responderet, Iouẽ patrem esse illius, asseueranteq; idem nutrice, & totam rem exponente, hic se illudi putans, mox necari anum iubet. Veritus autem contaminare manus suas filiæ nepotisq; sanguine, arcam ambos indi, & in mare abijci imperat. Hanc fluctus appulerunt insulæ Seripho, in q: [illegible] tenuit Polydectes, cuius frater Dictys, [illegible] fortè tum piscatum ad mare abijsset, conspectam arcam in terram extrahit, & audita uoce intus oranris se uti seruaret, aperit illam. omniq; re cognita de Danae, domum ipsam deduxit, & honestè secum habuit. Cùm autem Perseus adoleuisset, Polydectes quodam tempore amo-

re captus Danaes, quomodo illa potiri posset, quærebat, ac reperiebat solum Persea obstare cupiditati suæ. Hunc igitur ablegandi omnes occasiones persequebatur. Quodam autem tempore ad conuiuium uocatis compluribus, atque etiam Perseo, quid quenque rependere uellet, interrogante Perseo, equum popoſcit Polydectes. At Perseus irridens tantum postulatum: Immò, inquit, Gorgonis caput ego feram. Hoc dictum Polydectes arripit, & afferre Persea quod promiserit, iubet, interea pignoris loco retenturum se matrem ipsius. Perseus iocum & risum in tam tristem exitũ euasisse dolens, in solis locis insulæ secum conqueri infelicitatem suam, & dubius animi, consiliq; inops, deorum implorare opem, præcipuè Iouis, à quo petere ut matri & sibi succurreret, si uerè pater suus esset, neq; culpam mater conficto autore tegeret. Mittit igitur Iupiter Mercurium, qui primum illum deduceret ad Phorci anus tris, Pemphredo, Ento, & Leno. Acceßit & Minerua adiutrix. Docent igitur illum dij, surripere aniculis oculum ac dentem: uno enim utroque uniuersæ uicißim utebantur. Quo facto, illæ requirere inter se oculum & dentem, neque reperire. intelligunt ergo subtractum utrumque sibi, ac queruntur lamentabili uoce fortunas suas. Tum Perseus, monstrante Minerua, & habere se

oculum

oculum atque dentem profitetur, & restituere uelle, si ostendant sibi nymphas, quæ custodiant Orci galeam, alataq; talaria, & duiimum sacculum. Quo facilè impetrato, reddit oculum & dentem Phorci filijs. ipse cum Mercurio ad Nymphas illas contendit, exoratisq; his ut ea sibi quorum gratia adueniisset, impertirent, primum pedibus annectit talaria, deinde sacculum dorso applicat, postremò Orci galeam capiti imponit, atq; ita trans mare auolat comitante Mercurio & Minerua. Cumq; ueniisset ea in loca Africæ, quæ Gorgones incolebant, quarum tanta esset uis, ut aspectu suo in saxa conuerterent homines, monitus à Minerua, à tergo ipse reflexo capite adoritur Medusam: hæc enim & ipsa Phorci filia, sola mortalis erat: & amputatum caput illius in sacculum demittit, transque mare, quà uenerat, reuolat. Sequuntur sorores, sed frustra: tectum enim Orci galea, cernere non poterant. Ita peruenit in Seriphum Perseus. At Polydectes, Ecquid attulisset caput Gorgonis, per lusum quærebat. Ille uerò attulisse se respondit, & aspicere iubet, prolatumque ostendit Polydecti, & illius factioni, qui subitò uniuersi in saxa mutantur. At Perseus talaria quidem & sacculum Mercurio, qui ad Nymphas referat, tradidit: caput autem Gorgonis inse-

ruit umboni clipei sui Pallas. Postea ille cum matre & coniuge Andromeda Cephei filia, quam bellua marina interfecta, cui proposita fuisset, liberarat à morte, cupidus uidendi aui Argos proficiscitur, relicto regno Seriphio Dicty fratri Polydectis. At ille nepotis uirtute & factis cognitis, metuens ne iniuriam allatam sibi ulciscereturcedit patria, & in Thessaliam, quæ tum à Pelasgis tenebatur, se confert. Perseus uerò secutus, & amantissimè complexus auum, persuadet huic secum ut in patriam & regnũ suum reuertatur. Larissæ tum degebat Acrisius, atq; huius urbis incolæ uenerari ac suspicere Persea, cuius admirabiliũ facinorũ fama et ad ipsos peruenisset. Hic aũt cum alijs rebus augere illam, tum discum iaciendo: hoc enim certamen iuuentutem primùm Perseа docuisse ferunt. Cumq; excerceretur cum Larisseis ambitiosius, acceßit propius Acrisius, delectatus laude nepotis, ac non prouisum orbem disci subit: qui delatus in pedem ipsius, ita afflixit senem, ut de uulnere paulo pòst moreretur, ac fidem faceret interitu suo oraculo dato, cùm nihil illi consilia uitandi exitij profuissent.

FABVLA GYGAE, EX SECUNDO πολιτικῶν.

Gygæ auum seruijsse tradunt regi Lydorum, cuius greges paseceret & custodiret. Quodam tempore

re largo imbre & motu terra prope ipſum diſceſſit magno hiatu. Hoc cùm uidiſſet, admirans, auſus tandem fuit deſcendere. ac uidiſſe quidem memorant cum alia multa admirabilia, tum equum ex ære cauum cum feneſtris. Per quas introſpiciens, uidit hic cadauer intus depoſitum, magnitudine ſupra corpus humanum. Hoc nudum in manu annulum geſtabat, quem demit paſtor, & de ſpecu exit. Poſtea in conuentu paſtorũ, quem de more celebrabant menſibus ſingulis, cùm nuncios rerum paſtoraliũ ad regem mittere ſolebant, affuit hic cum annulo. Interq; alios aßidens, fortè fortuna annulum conuertit intra manum aduerſus ſe. quo facto, non magis ille apparuit, & qui aderant requirere tanquam abſentem cœperunt. Hoc cùm mirum uideretur, reuertit ille applicata manu annulum, ut ea pars cui gemma includi conſueuit (Græci ſundam, Latini palam nominauere) extrà eſſet: ita rurſum comparuiſſe hominem, aiunt. Quo animaduerſo, tentare inſtituit, nũ tantam uim annulus contineret. atq; comperit, quoties funda ſeu pala intrò ducta eſſet, nõ cerni ſe: quoties reducta in lucẽ, rurſum ſe quoq; apparere. Tum eum tradunt perfeciſſe, regius ut miniſter deſignaretur. Ibi adulterum factum reginæ, unaq; cum hac inſidiatum regi ferunt, & eo interfecto regnũ Lydiæ obtinuiſſe.

Hæc Cicero perstringit libro Offic. 3. his uerbis.

Hinc ille Gyges inducitur à Platone, qui cùm terra discessisset magnis quibusdam imbribus, in illum hiatum descendit, æneumq; equum, ut ferunt fabulæ, animaduertit, cuius in lateribus fores essent, quibus apertis corpus hominis mortui uidit magnitudine insitata, annulumq; aureum in digito: quem ut detraxit, ipse induit. erat autem regius pastor. Tum in consilium se pastorum recepit. ibi cum palam eius annuli ad palmam conuerteret, à nullo uidebatur, ipse autem omnia uidebat: idemq; rursus uidebatur, cùm in locum annulum inuerterat. Itaque hac oportunitate annuli usus, reginæ stuprum intulit, eaq; adiutrice regem dominum interemit, sustulitq; quos arbitrabatur obstare, nec in his eũ facinoribus quisquam potuit uidere. Sic repentè annuli beneficio rex exortus est Lydiæ.

SORTITVS ANIMARVM EX ERIS Pamphilij narratione de fine πολιτειῶν ί.

Cùm ad Parcas ueniissent, statim coactos aiebat fuisse ad Lachesim accedere. Ibi autem quendam ipsos primùm ordine collocasse, deinde acceptis de genibus Lachesis sortibus, atque uitarum exemplis, conscensoq; editiore loco, hæc loquutum esse.

esse. Oratio Lachesis, quæ Necessitatis filia est. Animæ caducæ, initium alterius ambitus mortalis & mortiferi generis: non uos sortietur Genius, sed uos Genium eligetis. Ac cuius primò sors exierit, is primus sumat uitam, quam deget postea necessariò. Virtus autem nullo dominatu premitur. Quam ut quisque coluerit, aut spreuerit, ita illa magis minúsue potietur. Cuiusque autem futura propria culpa est: at Deus culpa carebit.

Hæc loquutum, dissipasse sortes inter omnes: cœpisse autem eam quemque, quæ ante se decidisset, se excepto. nam capere sibi non concessum fuisse. Qui autem cepisset, illi statim apparuisse quotus esset numero. Postea & uitarum exempla proposuisse humi, multo plura quàm ipsi essent. Fuisse autem multiplicia. Nam cùm omnium animalium uitas in illis, tum uniuersas humanas fuisse. Interq; has, & Tyrannidas, alias stabiles, alias uerò minus durabiles, inq; egestates & exilia & mendicitates desinentes. Interq; & probatorum uirorũ uitas, quasdam forma et pulcritudine, & præterea robore atq; certaminum laude: quasdam genere, et maiorum uirtute, similiq; laude probatorum. Eodemq; modo & mulierum uitas fuisse. Ordinem autem animæ nullum: propterea quòd alienam uitam capessentem, aliam illam reddi necesse sit. Cætera uerò

rò inter se, diuitijs alia & egestate, alia morbis & sanitate, quædam & mediocritate quadam prædita esse. Hoc, mi Glauco, maximum periculum hominibus obijcitur. Huiusq; caussa in primis studendum, ut alijs omnibus disciplinis neglectis, hanc unam disciplinam exquiramus atq; discamus, ut liceat aliquando discere atq; inuenire, quisnam unumquenque ad hoc instruere ualeat, quo possimus uitam bonã à praua distinguentes, meliorem semper, quoad fieri poterit, eligere; repetentes animo, omnia quæ dudũ disputata sunt, eaq; conferentes et diuidentes, in consideratione perfectæ uirtute uitæ. Ne ignoremus, ecquid forma, egestate diuitijsue temperata, cumq; quali quodã animæ habitu, mali boniue causa existat. Itẽ, nobilitates & ignobilitates, tũ priuata uita et honorata, uiresq; et debilitas, ingenioſitas itẽ & tarditas animi, omniaq; hæc quæ natura ipsa animæ attribuit; nec nõ ascititia quoq; cõmista inter se, quidnam efficiant. Vt de omnibus cõparatione facta, respectu naturæ animæ possimus meliorem à deteriore uita discernere: eam quidem appellãtes deteriorẽ, quæ hanc illò abductura sit, ubi improbior fiat: melior, quæ, ubi reddatur probior. Cætera uniuersa ualere iubebimus. Vidimus enim hanc esse electionem optimam et uiuenti & morienti. Quare in hac adamantina quadam persuasione, ad inferos descenden

ſcendendum eſt, ut anima illic etiam neq; à diuitijs, neq; ab alijs huiuſmodi malis percellatur. Ne ue delapſa in tyrannides, & actiones ſimiles, cùm deſignet multa & indigna facinora, tum uerò maiora ipſa perferat. Verùm ut norit eam ſemper uitam eligere, quæ media ſit quædam, & in utranq; partem excedentia fugere, non in hac modò uita, quoad licebit, ſed & in tota illa ſecutura. In hoc enim ſumma hominis eſt felicitas. Ac tum quidem illarum rerum nuncius narrabat, uatem et hæc dixiſſe. Etiam qui ultimo loco ſortè eliget, ei, ſi prudenter elegerit, & attentè uixerit, propoſita uita eſt non recuſanda, neq; mala. Nec princeps in electione negligens, neq; ultimus triſtis eſſe debebit. Hæc illo locuto, aiebat, eum cui prima ſors obtigiſſet, ſtatim accedentem, maximam omnium tyrannidem elegiſſe. atq; ita quidem elegiſſe, ut per amentiam & gulæ ſtudiũ nequaquam ſatis omnia contemplaretur, neq; animaduerteret includi fatum uorandorum liberûm, et mala quoque alia. Poſtea uerò quàm ocioſè perſpexerat, tum ſeipſum planxiſſe & deploraſſe electionem, oblitum eorum quæ uates prædixiſſet: neque ſe ut mali autorem accuſauiſſe, ſed fortunam & deos, ac quemuis potius quàm ſeipſum. fuiſſe autẽ unum de cœleſtibus hunc aduenis, qui antè in bene conſtituta repub. uixiſſet, uirtutis particeps, more

quidem

quidem, non philosophia. Ac fermè plures esse qui decipiantur in his, illos cœlestes aduenas, quippe in exercitatos laboribus. Plerosq; autem terrenos, quippe qui & ipsi in laboribus uersati sint, & uersari alios uiderint, impetu quodam non eligere. Itaque multas animas & malorum & bonorum mutationem reperire, in hac etiam sortis fortuna. Nam si quis in hanc uitam ingressus ritè philosophetur, & postea sors electionis non postrema illi obuenerit, is planè uidetur secundum hanc narrationem non hic modò felix futurus, sed etiam hinc illò: & rursum huc iter non terrestre neq; asperum, sed leue & cœleste facturus esse. Atque illud dignum uisu fuisse memorabat spectaculum, quo quæq; animæ modo uitas eligerent, cùm esset & miserabile, & ridiculum, & admirandum. Electionem enim pleraſq; fecisse de prioris uitæ consuetudine. Vidisse enim se animam quæ Orphei olim fuisset, oloris eligentem uitam, odio muliebris sexus, quòd nollet, interfectus quondam à mulieribus, mulieris partu in lucem edi. Vidisse & Thamyræ, luscinię eligentẽ uitã. Vidisse & olorem, mutata uoluntate, humanam eligentem uitã. Itemq; alia similiter animalia, musica nimirũ. Quandam etiam sorte oblata animam, leonis elegisse uitam: eamq; fuisse Aiacis Telamonij: qui in memoria iudicij armorũ, homo fieri nollet. Post hanc

proxima

proximam Agamemnonis, quæ & ipsa humanum ob miserias suas odisset genus, commutasse priorem uitam cum aquilina. Inter medios autem illos sortẽ obtigisse Atalantæ, eamq; conspicatam magnos honores uiri, qui athleta esse deberet, præterire non potuisse, sed arripuisse. Posthæc uidisse Epei F. Panopei animam, abeuntem in sexum mulieris artificiosæ. lõgè uerò in ultimis uidisse ridiculi illius Thersitæ animam, quæ simium indueret. Fortè autem Vlyssis animæ obuenisse omniũ postremam sortem, eamq; abijsse ad electionẽ. ac memoria laborũ ueterum, ambitione liberatam, quæ fuisse diu oberrantẽ hominis priuati & incurioſi uitam, uixq; inuenisse iacentem alicubi, & ab alijs neglectã. dixisseq; hac uisa, idem facturã se fuisse, etiamsi primã sortem esset nacta: & libenter illam accepisse. Sed et de alijs bestijs similiter in homines, & in sese abijsse: improbas in feroces, probas in mites, fuisseq; mistiones multiplices. Iam uerò uitis captis cùm legissent singulæ sortitò, accesisse animas ordine ad Lachesim, eamq; singulis electum Genium addidisse, uitæ custodem, et electionis consummatorem. Quem duxisse quamq; primùm ad Clotho, subter illius manũ & turbinis fusi conuersionem electum post sortem fatum, confirmantem. Deq; huius contactu deinde animam ad Atropi duxisse filum, ut fierent irrecon-

uersa

uersa ea quæ Clotho sanxisset. Hinc abijsse rectà sub Necessitatis soliũ, perq; illud trãsgresso hoc, itemq; alijs, uniuersos per feruorem & æstum horribilem deuenisse in obliuionis campum, planè nudũ ab arboribus atq; alijs quæ de terra nascuntur. Tentoria igitur posuisse, cum iam uespera esset, ad fluuium Incurium: cuius nullum uas aquam continet. certã autem illius mensurã ebibere, necesse omnibus esse. at eos quos prudentia non conseruarit, bibere etiam amplius. Sed ut quisq; biberit, obliuiscimox omniũ. Cùm uerò iam obdormijssent, & noctis mediæ tempus esset, tonitru extitisse et terræ mõtum. Indeq; repentè alium alio sublatum, discurrentes ad generationem uelut stellas. Se autem bibere illam aquam fuisse prohibitum. uerum qua ratione, quo ue modo in corpus redierit, planè nescire: sed repentè oculis apertis, uidisse mane in rogum se impositum. Hæc fabula, ô Glauco, conseruata est, & non perijt. Nosq; facilè conseruarit, si illi parêre uoluerimus, siq; & obliuionis fluuium ritè transierimus, neq; animam polluerimus. Quare mihi quæso credamus, & in persuasione non modò immortalem esse animam, sed nihil etiã esse neq; mali neq; boni quod illa non sustinere possit, sursum ducentẽ uiam semper teneamus: iustitiaq; unà cum prudentia omnibus modis studeamus, ut & ipsi, & Dij adeò nos ament, utq; cum

hic

hic in hac uita remanentes, tum ubi iam quasi uicto res præmia illius cõsecuti erimus, perfecto & huius & illius millenum annorũ spacij cursu, beati simus.

EX VERRINA VII.
de Cerere Ennensi.

Vetus est hæc opinio, quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis atq; monumentis, insulam Siciliam totam esse Cereri & Liberæ cõsecratam. hoc cum cæteræ gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis tam persuasum est, ut animis eorum insitum atq; innatum esse uideatur. Nam & natas esse has in his locis deas, & fruges in ea terra primùm repertas arbitrantur. Et raptam esse Liberã, quam eandẽ Proserpinam uocant, ex Ennensium nemore: qui locus, quòd in media est insula, umbilicus Siciliæ nominatur. Quam cum inuestigare et cõquirere Ceres uellet, dicitur inflammasse tædas ex ijs ignibus, qui ex Aetnæ uertice erumpunt: quas sibi cum ipsa præferret, orbem omniũ peragrasse terrarũ. Enna autem, ubi ea quæ dico gesta esse memorantur, est loco præcelso atq; edito, quo in summo est æquata agri planicies, & aquæ perennes. Tota uerò omni aditu circumcisa & diremta est. quam circa lacus luciq; sunt plurimi, & lectiss. flores omni tempore anni, locus ut ipse raptum illum uirginis, quem iam à pueris accepimus, declarare uideatur. Etenim propter

est spelunca quædam conuersa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrẽ ferunt repentè cum curru extitisse, abreptamq; ex eo loco uirginem secum asportasse, & subitò non longè à Syracusis penetrasse sub terras, lacumq; in eo loco repentè extitisse, ubi usq; ad hoc tempus Syracusani festos dies anniuersarios agunt, celeberrimo uirorum mulierumq; conuentu.

DE ACCIO NAVIO, EX PRIMO libro Diuin.

Quid multis annis post Romulũ Prisco regnante Tarquinio, quis ueterum scriptorum non loquitur, quæ sit ab Accio Nauio per lituũ regionũ facta descriptio? Qui cum propter paupertatẽ sues puer pasceret, una ex his amissa uouisse dicitur, si recuperasset, uuam se Deo daturum, quæ maxima esset in uinea. Itaq; sue inuenta, ad meridiem spectans, in uinea media dicitur cõstitisse. Cumq; in quatuor partes uineam diuisisset, trisq; partes aues abdixissent, quarta parte, quæ erat reliqua in regione distributa, mirabili magnitudine uuam, ut scriptũ uidemus, inuenit. Qua re celebrata, cũ uicini omnes ad unum de rebus suis referrent, erat in magno nomine & gloria. Ex quo factum est, ut eum ad se rex Priscus accerseret: cuius cum tentaret scientiam auguratus, dixit ei, cogitare se quiddam, id posset ne fieri

fieri cõsuluit. Ille augurio acto, posse respõdit. Tarquinius autẽ dixit, se cogitasse cotem nouacula posse præcidi. Tum Accium iussisse experiri. Ita cotem in comitium allatam, inspectante & rege & populo, nouacula esse discissam. Ex eo euenit, ut Tarquinius augure Accio Nauio uteretur, & populus de suis rebus ad eum referret. Cotem autem illam et nouaculam defossam in Comitio, supraq; impositũ puteal accepimus.

Huc addamus & lupam Romuli, et Geryonẽ atque Cacum Herculis, & alia permulta de scriptis historicis, ad scenæ ostentationem miraculis gaudentis composita, ut ait Liuius. Quòd si quis plura etiam exempla forte requirit, assumat ille licet totã Ouidianam Metamorphosin, & uniuersam Tragœdiam. Sed de expositis facilè quisq;, ut arbitror, cuiusmodi harum narrationum genus esse intelligi uelimus, perspicere poterit. Quare ad duo iam reliqua narrationum genera transeamus.

DE HISTORIA.

HIstoriam mediam quandam inter ueras & fictas narrationes placuit ponere. Sed huius, qua parte uerum uideri uolumus, non ueritatis tantum similitudo, sed planè forma & opinio esse debebit. Reliqua consentanea erunt argumento & expositione. Atq; est huius opus grande & eximium:

ſed nos in præſentia particulas, & quaſi ramentas conſectamur. Et exempla quidem ex ueterum ſcriptis aſſumere, quamuis multa, unicuiq; in promptu fuerit: nos uerò Ciceroniana quædam afferamus, et noſtra deinceps ſubtexamus.

Ex proœmio lib. 3. de Orat. de morte Craſſi.

Vt enim Romam rediit extremo Scenicorũ ludorũ die, uehementer commotus ea oratione, quæ ferebatur habita eſſe in concione à Philippo: quem dixiſſe conſtabat, uidendũ ſibi aliud eſſe conſilium, illo ſe natu ſe rempub. gerere non poſſe, mane idibus Septembris, & ille & ſenatus frequens uocatu Druſi in curiam uenit. ibi cum Druſus multa de Philippo queſtus eſſet, retulit ad ſenatum de illo ipſo, quòd cõſul in eum ordinem tam grauiter in concione eſſet inuectus. Hic, ut ſæpe inter homines ſapientiſſimos conſtare uidi, quanquã hoc Craſſo cum aliquid accuratius dixiſſet, ſemper ferè contigiſſet, ut nunquã dixiſſe melius putaretur: tamen omniũ conſenſu ſic eſſe tum iudicatũ, cæteros à Craſſo ſemper omnes, illo autem die etiam ipſum à ſeſe ſuperatum. Deplorauit enim caſum atq; orbitatem ſenatus, cuius ordinis à conſule, qui quaſi parens bonus aut tutor fidelis eſſe deberet, tanquam ab aliquo nefario prædone diriperetur patrimoniũ dignitatis. Neq; uerò eſſe mirandum, ſi cum ſuis conſilijs rempub. profligaſſet,

ſet, conſilium ſenatus à repub. repudiaret. Hic cum homini & uehementi, & diſerto, & in primis forti ad reſiſtendum Philippo, quaſi quaſdam uerborũ faces admouiſſet: non tulit ille, & grauiter exarſit, pignoribuſq; ablatis Craſſum conſtituit cohercere. Quo quidem ipſo in loco multa à Craſſo diuinitus dicta efferebantur, cum ſibi illum conſulem eſſe negaret, cui ſenator ipſe nõ eſſet. An tu cũ omnẽ autoritatẽ uniuerſi ordinis pro pignore putares, eamq; in conſpectu populi Romani concideres, me his pignoribus exiſtimas † poſſe terreri? Nõ tibi illa ſunt cedenda. Si Craſſum uis cohercere, hæc tibi eſt excidenda lingua: qua uel euulſa, ſpiritu ipſo libidinem tuam libertas mea refutabit. Permulta tũ uehementiß. cõtentione animi, ingenij, uiriũ, ab eo dicta eſſe cõſtabat, ſententiamq; eam quã ſenatus frequens ſecutus eſt, ornatiſſimis & grauiſſimis uerbis, ut po. Romano ſatisfieret, nunquã ſenatus neq; conſilium reip. nec fidẽ deſuſſie, ab eo dictã: & eundẽ, id quod in autoritatibus perſcriptis extat, ſcribendo affuiſſe. Illa tanquam cygnea fuit diuini hominis uox & oratio: quam quaſi expectantes, poſt eius interitum ueniebamus in curiam, ut ueſtigium illud ipſum, in quo ille poſtremum inſtitiſſet, contueremur. Nanq; tum latus ei dicenti condoluiſſe, ſudoremq; multum conſecutũ eſſe audiebamus. ex quo cum cohorruiſ-

† Op. potuiſſe.

set, cum febri domum redijt, dieq; septimo est lateris dolore consumptus.

Est & elegans oratorum historia χρονικὴ quædam in Bruto, de qua libuit hanc particulam referre. Post hanc ætatem aliquot annis, ut ex Attici monumentis potest perspici, Themistocles fuit, quẽ cõstat cùm prudentia tum etiam eloquentia præstitisse. Pòst Pericles, qui cum floreret omni genere uirtutis, hac tamen fuit laude clarissimus. Cleonem etiam temporibus illis turbulentum illum quidem ciuem, sed tamen eloquentem constat fuisse. Huic ætati suppares, Alcibiades, Critias, Theramenes, quibus temporib. quod dicendi genus uiguerit, ex Thucydidis scriptis, qui ipse tũ fuit, intelligi maximè potest. grãdes erant uerbis, crebri sententijs, cõpressione rerũ breues, et ob eã ipsam caussam interdũ subobscuri.

Est & multo elegantissima narratio eiusdem autoris eodem in libro, de se, & de Hortensio: quæ propémodum una ad historicæ narrationis proprietatem & naturam, tum uerò præstantiam & laudem deprehendendam & cognoscendam satis uidetur esse posse. Ea igitur sæpe & multum à uobis legetur, atq; relegetur.

Neq; nunc in hoc immorandum puto, ut quod inter historiã & annales discrimen sit exquiramus. Neq; colligendæ uidentur huius generis laudes, ut

docea,

doceamus de Ciceronis ſententia, Hiſtoriã eſſe clariſsimum & præcipuũ oratoris opus. Etiam hoc omittendum exiſtimo, neq; planè ſolutam, neq; tamẽ uerſibus numeroſam hiſtoriæ orationẽ eſſe oportere, ut hanc elocutionem conſpicuã & copioſam atque ornatam ſingularẽ in modum reddi neceſſe ſit, ſi conſequatur perfectionẽ ſuam. Deniq; quàm multa habeãt oratio & hiſtoria communia, quàm multa diuerſa, ut ait Plinius. Hæc igitur omnia in præſentia miſſa facienda duximus. Non enim inſtituto noſtro conuenire uiſa, & in eximio quaſi robore eruditionis nõ leuia neq; facilia futura ſint, nedum his par eſſe poſsit, uel ætas uel profectus eorum qui à nobis nunc quidem inſtituuntur. Hi igitur intellexiſſe aliquam eſſe ſingularem formam hiſtoricæ narrationis, & talis quaſi particulam aliquam conſideraſſe, in præſentia ſatis habeant. Hoc quidem et ipſum tamen diſcant, in hiſtorica narratione exquiſitione multo maiore eſſe opus, quàm in alijs de quibus iam diximus. Itaq; huius narratores, diligenter & patriam et originem, & genus & maiores, & loca atque tempora commemorabunt, & omnes quas περιστάσεις Græci uocãt, explicabunt. Si quid in laude, ſi quid in uitio poſitum ſit, non præteribitur. Quãuis enim in fabuloſis hoc etiam, expoſitio ut ueriſimilis reddatur, præſtandum ſit, tamen non

tanta cura neq; attentione ac quasi confirmatione omnium opus. In illis enim multa argumenti causſa concedi, atq; ea non abhorrere à captu quodam & ſenſu communi, ſatis eße putatur. Hæc & conſentire & plana eſſe, & ueritatem cõplecti, uideri uult, & diſtincta eſſe atq; explicata. Quàm enim eſt alia forma huius expoſitionis: Herculem in ea loca Geryone interemto boues mira ſpecie abegiſſe memorant, ac prope Tyberim fluuium, qua præ ſe armentum agens nando traiecerat, loco herbido, ut quiete & pabulo læto reficeret boues, & ipſum feſſum uia procubuiſſe. Ibi cum eum cibo uinoq; grauatum ſopor oppreßiſſet, paſtor accola eius loci nomine Cacus, ferox uiribus, captus pulchritudine boum, cum auertere eam prædam uellet, quia, ſi agendo armentum in ſpeluncam compuliſſet, ipſa ueſtigia quærentem dominum eò deductura erãt, auerſos boues eximium quenq; pulcritudine, caudis in ſpeluncam traxit. Hercules ad primam auroram excitus, cum gregem perluſtraſſet oculis, & partem abeſſe numero ſenſiſſet, pergit ad proximam ſpeluncam, ſi fortè eò ueſtigia ferrent. quæ ubi omnia foras uerſa uidit, nec in partem aliam ferre, confuſus atq; incertus animi, ex loco infeſto agere porrò armentum occepit. Inde cum actæ boues quædam ad deſideriũ, ut fit, relictarum mugiſſent, reddita ìncluſarum in ſpelunca boũ

Liuius lib. 1.

uox

uox Herculẽ cõuertit. Quem cũ uadentẽ ad ſpelun cam Cacus ui prohibere conatus eſſet, ictus clua, ſi dem paſtorũ nequicq̃ inuocãs, morte occubuit, etc.

Omnia ueriſimiliter, ſic ſatis quidem, expoſita ſunt, & hiſtoriæ tamen forma abeſt accuratæ cuiuſ dam & ſedulæ commemorationis, quæ in ſequenti expoſitione relucet. Miſſus Hannibal in Hiſpaniã, primo ſtatim aduentu omnem excercitum in ſe con uertit. Amilcarem uiuentem redditũ ſibi ueteres mi lites credere. Eundem uigorẽ in uultu, uimq̃ in ocu lis, habitum oris liniamentaq̃ intueri. deinde breui ter effecit, ut pater in ſe minimum momentum ad fa uorem conciliandũ eſſet. Nunquam ingenium idem ad res diuerſißimas, parendum atque imperandum, habilius fuit. Itaq; haud facilè diſcerneres, utrum imperatori, an excercitui carior eſſet. Neq; milites alio duce plus confidere, aut audere: plurimum au daciæ ad pericula capeſſenda, plurimum conſilij in ter ipſa pericula erat, &c. Ex lib. 21.

Item hæc narratio Iſocratea: Cum enim Ceres in noſtram regionem ueniſſet, poſt filiæ raptum erra bunda, & beneficijs maiorum noſtrorum, quæ pro fanos audire nefas, delenita conciliataq̃ eſſet, gemi num bonum donauit illis, utrunq; maximũ: fruges, quarum uſu feritas uitæ exuta eſt: et initia ſacrorũ, quorum participes cum de uitæ exitu, tum uniuerſo Ex Panegyrico.

huius tempore & perpetuitate quadam meliorem ſpem habere ſolẽt. In his ciuitas noſtra ita pie, itaq; humaniter ſe geſſit, ut cum tanta bona in ſua eſſent poteſtate, non ea alijs inuiderit, ſed quæ accepiſſet, cum uniuerſis communicarit.

Hæc igitur, inquam, nónne eiuſmodi eſt, ut non tam ſua ueritate, quàm credulitate uulgi ſtare uidea tur? At hæc, quamuis fortaſſe fabuloſa de Theſeo, quanto grauius & maiore cum dignitate expoſita uidentur eſſe? Confirmato undiq; regno Theſeus ma ximo, in quo ſic ſe geſſerat, ut eximiam laudem conſecutus eſſet & bellica in re & ciuitatis conſtitutione, hæc omnia deſpexit, præpoſuitq; gloriã laborũ & certaminũ, quam nullis unq; temporibus obliuio deletura eſſet, præſenti ocio et felicitati regni. Itaq; non iam ſenex, quaſiq; ſatiatus præſentibus bonis, ſed integris adhuc, ut accepimus, uiribus, ciuitatem adminiſtrandã multitudini cõmiſit, ipſe uerò periculis ſuis & hanc & reliquos Græcos tuebatur.

Ex Panathenaico.

DE CLADE ACCEPTA IN PANNONIA ad Mogacium, & Ludouici regis interitu.

Multis magnisq; rebus geſtis, & elatus ſucceſſibus Turcarum rex Solimanus, bellum intulit Pannoniæ, potiente regno illo Ludouico filio Ladislai, cum quo nupta fuit Maria Imperatoris Maximi-

imiliani neptis. Huic puero conciliante matrimo-
ium Maximiliano desponsata illa, adhuc & ipsa
arua uirguncula fuerat, cum Viennæ ad Danubiũ
mperator & Pannoniæ ac Sarmatiæ rex cõgressi
uissent. Sed Ludouicũ editũ in lucem accepimus,
ullam partem corporis cute integente, quæ tamen
unctionibus medicis postea producta fuit. Volue-
at Ladislaus pater nomen filio indere Iulij: sed ma-
er obtinuit, ut suæ gẽtis (erat enim Galla) nomine
otius appellaretur. Hæc animaduertentib. quibus-
lam ominosa statim uisa. Nam & nudum pelle cor
us, nudationẽ: & omissum nomen fundatoris maxi-
ni imperij, deminutionẽ regni portendere credide-
e. Agebatur iã annus post salutiferũ Christi partũ
M. D. XXVI. & conuentũ procerum Germaniæ
Spiræ habebat fratris Caroli Imperatoris loco Dux
Ferdinandus. At infelix Pannoniæ rex, implorare
uxiliũ atq; opem Christianitatis, crebrosq; Spirã
egatos mittere, qui & expeditionem Turcarũ me-
uendã ac terribilem, & quàm ipse ab omnibus re-
us ad bellum cum parandum tum gerendum neces-
arijs esset imparatus, conuentui demonstrarent, &
ab illis peterent, ut sibi subuenire, & regnum suum
Christiano nomini cõseruare uellent: neu committe
ent, ut per suam oppressionem aditus ad ipsos Ty-
anno crudelissimo & infestissimo hosti aperiretur.

Satis

Satis iam illum, ac nimis longè, cum miseranda pernicie & ingenti calamitate populi Christiani progressum. Nec se tantũ petere, sed quærere uiam per regnum suum, qua liberè inuehi in Christianitatẽ, & pro arbitrio grassari posśit. Ferdinandi autẽ misericordiã & fidem, ut decuit, inprimis implorare, cuius secũ soror nupta esset: obsecrare, illam ut tueri, si negligendus ipse uideretur, non omitteret. His & similibus ad cõuentum allatis, credere quidam, & terreri animis, & censere quamprimum copias comparandas, quæ in Pannoniã mitterentur. Quidam negocium esse magnum dicere, & deliberandũ diutius. Non etiam nulli totam rem eludere, & uanum metum affirmare fingi à Pannonibus, qui cum scirent neminem facilè è Germania ad sese usq; perductũ iri, pecunias auferri posse cõfiderent. Erant etiam plærorũq; inter se dubij animi & incerti, neque quisquã ferè alteri admodum fidebat. Itaq; hoc modo actũ est, ut legatio decerneretur ad inspiciendum res Pannonicas. Sed Turca interea omnibus uiribus instare bello, & urgere expeditionem, accersereq; cum Epiroticas & Græcas, tum Asiaticas copias, quarum illis Abraimum, his Becranũ ducem præfecit. Cumq; Taurorum, Albam Græcam nunc uocant, uenisset, præmisit Balibeio duce equites. qui quàm longè lateq; possent, excurrendo hostium

agros

agros popularentur. Rex tum Budæ erat, & uel de ſerendum regnum, uel aſſerendũ manu uidebat. Itaque quas potuit copias coegit. ſed & Boemi & Germani aliquot, Pontificis Romani (ut ferebatur) pecunia conducti aduenere. Verùm omnium numerus XXIIII millia exceſsiſſe negatur. Duces fortesq; uiri in illis fuere plurimi, ut hæc clades multo maior quàm in ſpeciem appareat, acceptam eſſe, qui conſiderare uolet, facilè ſit intellecturus. Erant ex Pannonicis cum rege inter alios duces, & Gregorius Zepuſius, frater Ioannis præſidis eius regionis, quam olim Iazygas incoluiſſe perhibent, nunc Septemcaſtrenſis nominatur: qui ipſe cũ magna & ualida manu indies expectabatur. Et præſides multi, interq; illos unus præcipua audacia P. Tomoreus Colocenſis familiæ Franciſcanæ, homo imperitus & temerarius, ſed & manu promptus, & animo imperterrito. Is, quia ſemel atq; iterum incõſultè euagatas turmas pauculas prædonũ uicinorũ retuderat, & quia ſtrenuũ olim egerat militem, ducis etiam opinionẽ conceperat. Cui laudi inhians, regẽ impellere, atque penè cogere, ut hoſti obuiã iret. Ergo infelix rex ætate penè adhuc puer, deſtitutus & prudentũ uirorum conſilijs, & fortiũ atq; bellatorũ copijs, etiã ut aliqui tradidere, & multa ſuſpicari permittunt, circundatus fraude & inſidijs ſuorum, Buda egreditur ut ho-

ut hosti occurrat, alacris & exultabundus, neq; formidinis aut timiditatis ullam significationem præbens, relicta Maria uxore ad Bresspurgũ. Et ad Mogacium, quod intra Budam & Taururum situm est, castra posuit. Balibeius, quem cum equitibus ad uastandam Pannoniam præmissum suprà diximus, omissis agris, exercitum Regium obseruare & carpere, & à pabulatione atq; aquatione prohibere, diuisisq; suis equitibus quos habebat secũ ad M. XX. in partes quatuor, ita infestis excursionibus premebat regios, ut cum una pars de diei quadrante fessa reciperet se, altera mox succederet, atq; huic deinde tertia, & isti postremò quarta, totus dies perpetua infectatione & uexatione hostium consumeretur. Excercitus Regius sese intra castra obiectis carris atq; plaustris continere primùm: deinde cum usque adeò in angustum redigeretur, ut iam ad fluuium nemo auderet accedere, cogerenturq; intra castra puteis effossis aquã quærere, placuit Pannonibus, autore Tomoreo et Gregorio Zepusio, fortunã prælij experiri, minimè probantib. ac potius uehementissimè dissuadentibus Germanis & Boemis ducibus, qui censerent Ioannem Zepusiũ saltem operiendum, is enim aduentare iam nunciabatur. Conuenerant autẽ uniuersæ Turcicæ copiæ, ipseq; Solymanus aderat, neq; pauciores habuit, ut certò cognitũ

est,

eſt, ducentis millibus bellatorum. Sed urgentib. ſuis, Rex hoc modò dixiſſe fertur, ſe nõ eſſe timidũ, neq; ignauiſſimum futurũ, cupere ut quiſq; uir fortis eſſe uelit, ſe ſuæ uitæ ac ſanguini nõ decreuiſſe parcere. Ita productus excercitus regius, & inſtructa acies fuit à Tomoreo, permiſtis inter ſe equitibus ac peditibus, quo ordines dilatarentur: id quod ad ingentẽ hoſtiũ multitudinẽ, ne includi ſui atq; cingi poſſent, excogitauerat. Regem ego accepi in prima acie ita fuiſſe collocatum, ut ante eum non eſſet duobus illa denſior, & ipſe cũ tertijs inueheretur, inq; conflictu & impetu pugnæ ad primos protruſum. Alij tradidere, ſeparatim cum mille equitibus poſt aciẽ conſtitiſſe, quod exitus rei uidetur refellere. Bellicis machinis abundabant, ut ſolent, Turcæ: illisq; globibis contra Regium exercitum directè immiſſi, ſed ſine detrimento: ſublimius enim lati illi, haſtas modò quorundam perculere. Regiæ machinæ & paucæ & futiles, non multũ hoſtibus nocere potuerũt. Sed Turcæ tanto maiore numeroſioreq; multitudine undiq; exercitum regium non ſolum ſepſere, ſed etiam implicuerunt: neq; ſolum repugnantes profligare, ſed etiam caſtra iam oppugnare. ad quæ ipſa quoq; cum Regij duces reſpicerent, & defendere cuperent, diminuti pugnatores, & ordines diſtracti fuere. Itaq; celeriter fuga orta, ducib. plerisq; uiris ſtre-

ſtrenuis, & qui ſuorum cladi ſupereſſe nollent, interfectis. Præſules multi cæſi: interq; illos Tomoreus: magis intrepidus miles, quàm conſultus dux, fortißime dimicans cecidit. Capti pauci. Zepuſius, dum in nauem cũ citato equo inſilire nititur, neq; illam poteſt attingere, Danubij aquis, delapſus in fluuiũ, obruitur. Rex fuga cum in equo uaſto, ipſeq; grauibus armis onuſtus, ad non magnum amnem ueniſſet, uno modò comitatus, qui ante eum, ut poſtea narraſſe fertur, in ulteriorem ripam euaſerat, tranſiturus & ipſe præcipitato equo, in aqua & limo ſuffocatur. Putabatur, amnis uadum à fugientibus quaſi cauato alueo corruptum fuiſſe, ut minus iam peruium eſſet. Sunt qui tradiderint, appetentem equum ripam, retro actum ſuper regem incidiſſe, itaq; illum oppreſſum. In illo non magno quidem neque celebri amne periiſſe nobiliſsimum regem, & eximium adoleſcentem, illius uerbis, qui unus comitatus eum eſſet, creditum: & corpus exanimũ non procul ab indicato ab eodem loco paulo inferius poſtea repertum, ſepulturæ mandatum eſt. Hoc prælium, quo anno diximis, IIII. Calend. Septemb. commiſſum. Solymanus autem hac uictoria metuendus & ferox, deriſa hoſtium temeritate & imprudentia, uſusq; fortunæ proſperitate, Budã ſtatim occupat, arcemq; in deditionẽ præſidio accepto ſpoliat, atq; diripit. Fue-

rat

rat antè illa ſtudio quodã ſingulari regis Mathiæ, & operibus, & inſtructione admirabili exculta, ſignisq; ac tabulis exornata: inprimis autẽ omni genere librorum diues. Nam Mathias, ut ueræ uirtutis amator, doctrinam et artes ſapientiæ incredibili fauore atque ſtudio proſecutus fuit. Hac igitur, ut dixi, direpta ac ſpoliata, quia iam hyems prope erat, re melius quàm ſperare auderet geſta, in Thraciam reduxit copias Turca, & uictoriã maxima feſtiuitate celebrauit. At Maria regina tandẽ poſt longam diſſimulationẽ nunciorũ, caſu mariti, quem unicè dilexerat, & à quo maximo fuerat amore comprehenſa, cognito, lamẽtis & uociferat one omnia loca complere, neq; de ſe aut regno ſolicitari, ſed ſolius mariti interitũ ante oculos habere, illum deplorare, illum requirere, ſine illo recuſare uiuere, &c.

DE PVGNA RVDOLFI ET Henrici Imperatoris.

Magna erat Saxonum ſuperbia, & fortaſſe memoria aliqua iniuriarum animos illorum aduerſus Imperatorem exaſperabat. Cumq; illum pontifici Romano inuiſum eſſe cernerẽt, cõuenere principes pleriq; illorum, & contra Henricum crearunt Imperatorem Rudolphum, propinquum Henrici, & qui illi antè ſubditus fuiſſet, unum de proceribus terræ Suæuicæ. Hic inauſpicatò ad imperium euectus,

cum comitijs illis principum, quæ Goſelariæ haberentur, in templo diſcordiæ ortæ & prælium factũ eſſet, in quo & Palatinus Renenſis, & Bucco præſul, et multi nobiles gẽtis Saxonicæ, Suæuicæ, Francicæ, ac Bauaricæ, cæſi fuere, riuiq; ſanguinis profluxere de templo. De his igitur initijs Rudolfus contra Henricũ profectus Imperator, cum alia quæ geſſerat, quæq; conſtituerat ille, mutare & euertere, tum præſules nouos in ciuitatibus præficere. Quarum rerum indignitate et inſita animi uirtute commotus atq; excitatus Henricus, excercitum contra Rudolfum duxit: cumq; illo congreſſus in Saxonia magno certamine, multis hoſtiũ milibus cæſis, ſed non pauciorib. ſuorum amiſſis, incerta uictoria receſſit. Eum Rudolfus, Saxonũ pertinaciæ & iræ obſequens, ſecutus, prælium inſtaurat. Henricus cohortatus ſuos, animo præſenti & forti in hoſtes ducit: pugnaq; uehementi & cruenta Saxonas fudit, & in fugam uertit. In qua Magedeburgenſis ciuitatis præfectus Menfridus cecidit, & Rudolfus haſtã amiſit. fuitq; illa pugnata in hyeme, cuius eſſet gelu horribile. Poſtea uerno tempore anni ſequentis (nõ enim cedere uolebant Henrico Saxones) reparatis uiribus & copijs auctis ad Picaſtrum fluuium, non procul à Martispyrgo caſtra locant. Henricus Imperator & ipſe contrà ſe parat, copiasq; nec numero neq;

ro neq; instructione ac firmitate inferiorets, cogit, et aduersus Rudolfum proficiscitur. Statim ubi alteri in conspectu habuere alteros, prælium paratũ, atque mox initum fuit. Tanta feruebant mutui odij ui utriq;. Dimicatum fuit diu, utriusque excercitus summa contentione. Henricus suos hortari, partas ante uictorias ut tueri, & hac augere studerent. Polliceri etiam finem laborum, si uno illo strenue essent defuncti. Non supereße alias uires Saxonibus. Vniuersas illos ad hoc extremum discrimen contraxiße copias, quibus fusis & deletis, sine controuersia ulla se rerum eße potituros, & uictũ subactumq; aduersarios iri. Meminißent sibi eos resistere adhuc, quos toties strauißent. Ipse etiam non solùm loqui, sed & facere fortiter, ac in primis uersari: neq; Imperatoris modò, uerùm militis quoq; obire munus. At Saxones, quibus interire & mori eßet certius atq; destinatius, quàm pati ut sua uoluntate sub Henrici unquam ditionem peruenirent, militibus multa polliceri, & promißis ad pugnandum incitare. Spargere etiam in Henricum conuicia, eumq; eße dicere, qui cum cœlo & terra belligeraretur. Hunc tanquam dementem exagitari ad crudeles dominationes, & iniustas cædes: nihil cuiquam domi foris ue tutum inuiolatúm ue futurũ eße, si Henricus ipsos oppreßißet. Itaq; se, uxores, liberos, facul

tates, si principum salute ac dignitate minus tangerētur animi, defendere ac propugnare debere. Quare incensis omnium animis, & apparatu tum atque opibus, & odio ac indignatione, & concitatione atque impetu summo pugnatum esse accepimus. Neq; inclinatam victoriam, cum utrinq; caderent plurimi, nec loco alteram utram aciem motam, donec Rudolfo pugnanti fortiter, dextera amputata fuit. Hic iam Saxones debilitari primum animis, mox pedē referre, postremò in fugam effuse ruere. Itaq; victoriam præclarā Henricus obtinuit. Rudolfus uiuus adhuc Martispyrgum defertur. ibi cum grauissimo uulneris cruciatu, & maximis doloribus animi conflictatus, nihil requirere quàm manū. Eam inueniri afferriq; sibi iubere. Allata igitur de strage cæsorū manu, uel ipsius uel alterius cuiusp̄iam ut desiderio eius satisfieret, hoc modo ad circunstantes dixisse, En manus, qua fides data est Imperatori meo: & cū se auertisset, statim exhalasse animam fertur. Sepultus fuit Martispyrgi, monumēto excitato præclari operis, cum elogio aersuū leuium quidem illorū, sed testantium summum studium & amorem atq; cupiditatem erga eum Saxonum.

DE ORATORVM NARRATIONIBVS.

HOc opus quoq;, si tota res spectetur, eximiū ac grande, ut arcis, non minus tamen in ludo pue-

do puerili, quasi de sabulo extruendũ. nosq; ita, ut in historica narratione fecimus, ueluti τιμμάχια quædã, ut aiunt Græci, proponemus, & huius etiã speciem ueluti per nebulã demonstrabimus pueris. In hoc igitur narrationis genere, omnia simplicia et inaffectata sunto: & in summa diligentia, exquisitione, labore, arte, uideantur neglecta, uulgaria, inelaborata, rudia. Ideoq; & uerba erunt usitata atq; nota, sed significantia & propria, figuræ itidẽ orationis communes, compositio paulo dissolutior, ut tota elocutio facilis planaq;, & ab ipsis rebus subiecta esse uideatur. idq; est quod in Oratore dicitur, Narrationes credibiles, nec historico sed propè cotidiano sermone explicatæ dilucidè. Exempla sunt apud Ciceronem præclara omnia, sed alia alijs insigniora: itemq; præcepta, quæ suo tempore & loco cognosci in studijs bonarum artium diligentissimè debent. Subiungamus igitur exempla, de quibus animaduerti notariq; hoc genus possit.

EX LIBRO I. EPISTOLARVM.

Hoc sentusconsulto in meam sententiam facto, Pompeius cum nihil mihi ostendisset se esse offensum, in Sardiniã & in Africã profectus est, eoq; itinere Lucam ad Cæsarẽ uenit, ibi multa de mea sententia questus est Cæsar, quippè qui etiam Rauennæ Crassum antè uidisset, ab eoq; in me esset incen-

ſus. Sanè Pompeiũ moleſtè id ferre conſtabat. quod cum audiſſem ex alijs, maximè ex meo fratre cognoui: Quem cum in Sardinia paucis pòſt diebus, quàm Luca diſceſſerat, cõueniſſet, teipſum (inquit) cupio, nihil opportunius potuit accidere, niſi cum M. fratre diligenter egeris, dependendum tibi eſt, quod mihi pro illo ſpopondiſti. Quid multa? queſtus eſt grauiter, ſua merita commemorauit, quid egiſſet ſæpißimè de actis Cæſaris cum ipſo meo fratre, quidq; is ſibi de me recepiſſet, in memoriam redegit, ſeq; quæ de mea ſalute egiſſet uoluntate Cæſaris egiſſe, ipſum meum fratrẽ teſtatus eſt: cuius cauſſam dignitatemq; mihi ut commendaret, rogauit ut eam non oppugnarem, ſi nollem, aut non poſſem tueri, & cætera.

EX LIBRO V. METELLO.

Quem ego cum comperiſſem, omnem ſui tribunatus conatũ in meam perniciem parare, atq;, &c.

Hæc narratio eſt uehemẽtior, et ubiq; quaſi fulta uerborũ ſententiarũq; adminiculis, ut nõ narrare, ſed argumentari quoq; interdũ Cicero uideatur.

Cauebitur autem in primis, ne euagetur in his oratio, nè ue alienarũ rerum mentiones admiſceat, ac inculcet. Atq; hoc ſignificatur ſcilicet præcepto breuitatis. nã neceſſaria nulla omittenda, etiãſi longißima expoſitio futura ſit. Itaq; et hæc præclara in

Ca-

Cæciniana: M. Fulcinius fuit, Recuperatores, è municipio Tarquinensi, qui et domi suæ cũ primis, etc.

Similitudo quidem ueri tanta esse debet, ut ueritas ipsa uideatur, neq; relinquatur dubitationi locus. At perspicuitas, quamuis omni in oratione & sermone, nisi forte de industria aliqua obscurentur, custodiri debeat, tamen narrationi peculiariter attribuitur. Nam tota res atq; caussa huic ueluti fundamento insistit, & huius tenebræ omnia quæ dicuntur occæcant. Nam hoc etiam monere ac præcipere, ne quid narretur quod caussæ noceat, ac quasi uulnera quædam infligat, superuacaneum. nemini enim non uenit hoc in mentem, & ad sui defensionẽ & aduersarij accusationem caussam narrari oportere, neq; nos etiam nunc præcepta teximus. Egregia, ac ea longior quidem, ita scilicet re postulante, narratio, & in primis elegans, omniq; admirabilis est in Cluentiana, de corrupto Staleno, & perfidia illius. cui etiam, quia interponitur in caussæ multiplicis illius parte, præfatiuncula præponitur. Vos quæso, ut adhuc me attentè audiuistis, item quæ reliqua sunt audiatis. Profectò nihil à me dicetur, quod non dignum hoc conuentu & silentio, dignum uestris studijs atq; auribus esse uideatur. Nam ut primùm Oppianicus, ex eo, &c.

Narratio elegans & diserta est Isocratis in Para

graphico, id est, ubi exceptio opponitur Callimacho, quam interpretati sumus Latina oratione hoc modo. Erant illo tempore in magistratu decemuiri, qui sublatis triginta illis creati fuerant. Ego autem cũ familiariter uterer Patrocle, qui tũ magistratum regiũ gerebat, fortè cum illo ibam. At hic cum esset inimicus Callimachi, accusatoris hoc tempore mei, factum sibi eum obuiam cum argentum ferret, prehendit, ut ablaturus illud: quòd diceret, apud ipsum ab amico relictum, ideoq; in publicũ redigi debere, nam illum esse factionis Piræensis. Non confitente autem hoc isto, & rixa orta, accurrêre cum alij multi, tum fortè & Oenon unus de decemuiris accessit. Ad hunc igitur statim Patrocles pecuniæ indicium detulit, hic uerò ambos ad collegas abduxit. Decemuiri ea de re ad consilium retulere, ibiq; iudicatum fuit, pecuniam eam publicam esse. Postea restitutis exulibus Piræensibus, accusare hic primum Patroclem, & litem illi mouere tanquam autori calamitatis suæ. mox composita re cum ab eo accepisset quatuor millia numûm, calumnias cõparabat Lysimacho: à quo & ipso acceptis octingentis numis, mihi tandem negociũ facessit. Ac primũ hoc me nomine accusabat, quod diceret, me cum illis facere. Sed eò tandem impudentiæ euasit, ut omnium quæ accidissent culpã in me cõferret, quod & nunc for-

fortaſſe facere non uerebitur.

Item alia in Amartyro, id eſt, ubi pecuniæ depoſitum ſine teſtibus petitur. Nicias hic, creatis triginta uiris, cum inimici nomen ipſius de participibus ciuitatis eximerent, & inter eos qui cum Lyſandro recenſebantur, referrent, quod illis quæ agebantur terreretur, patrimonium oppoſuit ſuum pignori, & ſeruitia extra regionem ablegauit. ſupellectilem uerò detulit ad me, & talenta tria commiſit ſeruanda Euthynoo. Ipſe uerò in agrum ſe contulit, ibiq; uitam duxit. Non longo tempore poſt, cum nauigare decreuiſſet, repetit argentum. Ibi Euthynous duo quidem reddit ei talenta, de tertio autem inficias it. Nicias quid illo tempore facere poſſet, nõ habebat. Ad neceſſarios tamen deuenit, & apud eos hunc accuſans querebatur, narrabatq; quid ſibi accidiſſet, cum tamen eum tanti faceret, & præſentem ſtatum reipub. uſq; adeò reformidaret, ut multo citius modico amiſſo taciturus, quàm ſi nihil perdidiſſet, hunc accuſaturus fuerit. Ac res quidem geſta ad hunc ſe modum habet. Omnia ſunt commemorata ſimpliciſſimè, & minimè (ut uidentur) accuratè, cum tamen ſine magna cura & ſtudio ſingulari, & ingenio etiam præſtanti, tanta orationis cum elegantia et puritas, tũ lux et perſpicuitas nõ potuerit exiſtere, quæ in Græcis magis multo, ut neceſſe eſt,

quàm cuiuſcunq;, nedũ noſtra cõuerſione, apparent atq; emicant. Non autẽ eſſet difficile mihi, & noſtra his alia, ac pluſcula quidem exempla ſubiungere. ſed neq; nõ ſatis intellectũ de ijs quæ adduximus, formam huius narrationum generis: neq; cum tam apta & præclara de uetuſtate ſuppeterent, cur noſtra inculcare etiam uellemus, cauſſam eſſe putauimus. Quis enim non potuit animaduertere, qui quidem attendere uoluit, harum narrationum primùm argumenta eſſe quædam ſeria, quamuis interdum res paruas & exiles complectantur? Sua enim cuiq; negotia & ipſi magna uidentur, & alijs uideri illa itidem quiſq; cupit. exponi autem diſertè & planè, ut facilè intelligantur: ſed & cautè ac prudenter, quippe quæ, ut ita dicam, articulatè probanda ſint. Sed de his ſuo tempore omnia audietis, & non difficulter cognoſcetis, ſi ab his initijs ad maiora progredi ſtudueritis. De breuitate uerò harũ narrationum, quicquid fortè nũc uobis dicatur, non eſt quod curare aut laborare uelitis. Neq; pueri unquàm non magis ad copiã orationis, q̃ breuitatẽ aſſueſaciendi ſunt. Cum autẽ intelligentia confirmata, et doctrinæ quoddam robur factũ fuerit, ſi qua maximè abunda uerint, facilè illa ueluti recidentur caſtigando. Ad deficientia aũt & diminuta addere, & ea explere, difficile eſt. Vt medici quoq; aiunt, de corporib. mi-

nori

nori periculo & negocio ſuperflua detrahi, q̃ deficientia apponi ſolere. Et eſt omnino tam de copia q̃ breuitate exquiſito iudicio opus. Neq; enim breuitas, ut Cicero ait, in tota eloquentia laudem habet: & ita eſt, ut Philemon ſcripſiſſe perhibetur,

Qui dicit ea quibus eſt nihil dictis opus,
Longum facit, ſi ſyllabas dicat duas.
Sed elegans ſermo, grauisq; oratio,
Breuis uidetur, illa quamuis tempore
Habeatur in multo, inq; magna copia.
Atq; hoc de Homero intelligi facilè poteſt.
Nam multa ſcripſit millia ille uerſuum,
Neq; uiſus ulli Homerus eſt longus tamen.

Extant Græci uerſus apud γνωμολογικὰς, capite περὶ βραχυλογίας καὶ ἀδολιχίας.

Quare hoc totũ profectibus & incrementis eruditionis reſeruabitur, neq; temerè puerilib. inſtitutionibus admiſcebitur. Sed nũc ad alia tranſeamus.

DE EXPOSITIONIBVS & deſcriptionibus.

HVc referentur & illæ quæ à Græcis nominantur ἐκφράσεις. Sunt autem quædam narrationũ quaſi picturæ. In quo genere Græci facilè excelluere, & poſteriores etiam quidam inepti fuere. Sed quia magna copia orationis & uarietas quaſi colorum ad illuſtres expoſitiones deſcriptionesq; requiritur, cum his abundet Græca lingua, tractare hæc ſplendidè & magnificè potuerunt. Sunt autem

ea quæ describi, & quasi effingi solent oratione, & personæ & res.

Personis subijciũtur dij atq; homines, et ea quæ ἀδιαλοποιήτως, ut Fama & Alecto Maronis, & Discordia Homerica. Thersites, & Pseudolus Plauti.

Ruffus quidã uentriosus, crassis suris, subniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicũdo, admo
Magnis pedibus —— —— (dum

Itemq; bruta & bestiæ, atq; animantes aliæ. Item sidera, &c. Rebus subsunt negocia & actiones, Vt, singulare certamen Torquati ac Valerij Coruini et Galli apud Liuium libro 7. Valde est autem Torquati certaminis insignis descriptio, &c. Item Actiaca pugna naualis in 8. Aeneid. quamuis illa cælaturæ sit relatio. Est insigne exemplum & rixæ Grammaticorum apud Pontanum. cur enim quamuis recentioris, doctissimi tamen & sapientissimi uiri scripta non citemus? Huc pertinent supplicia, medicationes, exornationes, etc. Item tempora, lociq;. Tempora, ut anni, mensis, diei, aut partis huius, aut noctis.

Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile. &,
Sol ruit interea, & mõtes umbrantur opaci. &,
Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, &c. Lib. 4.
Sol medium cœli conscenderat aureus axem.

Visum

Visum autem, exempla breuia adducere, quæ potius uideantur notationes, quàm descriptiones. Sed intelligi tamen de his poterit, id quo de agitur. Ouidiana sunt uerbosiora, et ambitiosa magis, cuiusmodi uolunt esse descriptiones: ideoq; & Græci περιγραμματικοὺς λόγους uocant, qui quasi per partes & sigillatim narrationem exequantur. Apud Sophoclẽ etiam copiose oriens dies describitur, uersibus huius sententiæ:

Nam splendidum nobis iubar solis ciet — In Electra.
Sonos frequentis matutinos alitis,
Et nigra iam nox astra fugiens abstulit.

Descriptio bella desinentis hyemis, apud Maronem:

Hoc geritur Zephyris primũ impellentib. undis — Georg. 4.
Ante nouis rubeant q̃ prata coloribus, ante
Garrula quàm tignis nidum suspendat hirundo.

Item temporum sunt, uer, æstas, hyems, autumnus. Itemq; serenitas, aut tempestas. Itẽ ortus, occasusq; siderum, deniq; & pax, fames, pestis.

——Cum uere rubenti
Candida uenit auis, longis inuisa colubris.
Prima uel autumni sub frigora, cum rapidus sol
Nondũ hyemẽ cõtingit equis, iã præterit æstas.

Et reliqua: notus enim elegãtissimus locus Georg. 2.

In primo de Diuinatione, ex Pacuuio:

Interea

Interea propè iam occidente ſole inhorreſcit mare,
Tenebræ cõduplicantur, noctisq; & nimbũ occæcat nigror. Sed nihil præclarius fieri Maroniana tẽpeſtatis deſcriptione potuiſſet. Illa igitur una pro exemplis plurimis ſatis eſſe poterit. Notus aũt locus Aeneid. 1. Hæc ubi dicta, cauum, &c.
Locorũ ſunt itinera et περιηγήσεις. horũ, caſtella, urbes, arces, portus, ſyluæ, prata, horti, mõtes, fluuij, fontes, ædificia, & cætera.

Aeneid. 1. Eſt in ſeceſſu longo locus, inſula portum
Efficit obiectu laterũ, etc. Sunt enim noti uerſus.

Aeneid. 11. Eſt curuo anfractu uallis accõmoda fraudi,
Armorumq; dolis, quã denſis frondibus atrum
Vrget utrinq; latus, tenuis qua ſemita ducit,
Anguſtæq; ferunt fauces, aditusq; maligni.

Aeneid. 2. Limen erat, cæcæq; fores, & peruius uſus
Tectorum inter ſe Priami, poſtesq; relicti
A tergo, etc.

Aeneid. 4. —Iamq; uolans apicem & latera ardua cernit
Atlantis duri, cœlum qui uertice fulcit,
Atlantis, cinctũ aſſidue cui nubibus atris
Piniferum caput, & uento pulſatur, & imbri, etc.

Elegans autem hæc deſcriptio, qua montem in uirilem ſpeciem εἰδωλοποιεῖ poëta,

Aeneid. 7. Eſt locus Italiæ in medio ſub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,

Anſancti ualles, denſis hunc frondibus atrum
Vrget utrinq; latus nemoris, medioq; fragoſus
Dat ſonitum ſaxis, & torto uortice torrens.

Atq; hic Aeneas ingentẽ ex æquore lucũ Aeneid. 7.
Proſpicit. hunc inter fluuio Tiberinus amœno
Vorticibus rapidis & multa flauus arena
In mare prorumpit: uariæ circumq;, ſupraq;
Aſuetæ ripis uolucres, & fluminis alueo,
Aethera mulcebant cantu, lucoq; uolabant.

Regia ſolis erat ſublimibus alta columnis, Metamor. 2.
Clara micante auro, flãmasq; imitante pyropo:
Cuius ebur nitidum faſtigia ſumma tegebat,
Argenti biſores radiabant limine ualuæ,
Materiã ſuperabat opus, &c. Adres pertinet et deſcriptio nauiũ, ueſtimẽtorũ, armorũ, et inſtrumẽtorũ artiũ, et c. Hanc Græci διασκευὴν uocarunt, ὑφ' ἣν καὶ λιτὴν ἀφήγησιν, id eſt ſubtilẽ enarrationẽ, ut arcus Pandarei. Iliad. δ. et armorũ Paridis. Iliad. γ. Item arborũ, ſtirpiũ, herbarum, radicũ, florum. Itẽ clades belli, incendiorũ, peſtilentiæ, famis, &c. Et cõtrà, pacis cõmoda, ſanitatis, & copiæ bona, feſtiuitatũ & conuiuiorũ hilaritas, ſacrificia, et ſimilia. Lõgæ et luculẽtæ ἐκφράσεις ſunt, clypei Achillis apud Homerũ Iliad. 6. et Herculis apud Heſiodũ: et apud Apolloniũ Iaſonis tunica, in qua multas et præclaras hiſtorias intextas atq; incluſas eſſe cernimus.

nimus. sed hæc fortasse quasi argumenta sunt grandiora, q̃ ut inter initia proponenda esse uideantur.

Breuis descriptio, uel potius effictio nauium appulsarum ad terram, & perelegans, Aeneid. 3.

Ancora de prora iacitur, stant littore puppes.

Longior autem descriptio pestilentiæ, in 3. Georgic. Itemq; apud Lucretium, libro 6. Arboris descriptio, Georg. 2.

Ipsa ingens arbor, faciemq; simillima lauro,
Et si non alium late iactaret odorem,
Laurus erat, &c.

Elegantes autem & bellæ sunt expositiones eruditorum hominum, quibus picturam aliquam aut statuam, aut imaginem quamcunq; quasi contemplandam exhibent, & oculis ipsis offerunt. Vt Aeneid. 1. libro, pictura templi Carthaginiensis, & clypeorum, quos supra diximus, cælaturæ. Item tropæum in 10. In Verrina 6. signum Dianæ. Erat admodum amplum & excelsum signũ cum stola. Verum tamen inerat in illa magnitudine ætas atq; habitus uirginalis, et sagittæ pendebant ab humero, sinistra manu retinebat arcum, dextra ardentem facem præferebat. De eadem oratione cum alia poterunt assumi exempla, tum uerò & illud insigne ualuarũ templi Syracusani.

Græci Rhetores, quos Sophistas dixere, in hac par-

parte fuere mirifici. Extant imagines Philostrati, & simulacra Callistrati. Et in Luciano, huiusmodi passim: ut Rhoxanes, & Alexandri nuptiæ, depictæ ab Aetione. Et Zeuxidis Hippocentaurus fœmina, & domus. In Pausaniæ quoq; præsertim Heliacis uarias ἐκφράσεις reperias. In quibus est hæc bella, noctis, nutricis somni, & læti. Est & in Bœoticis mentio fortunæ, tenentis opulentiã manu: & pacis item opulentiam præferentis. Huiusmodi epigrammatum maximè Græcorũ uersibus multa sunt comprehensa, ut exempli gratia, ναυφοῦ, et μνδείας. Et μετανόιας, & Latina Ausonij: quæ qui uolet, requirere & cognoscere, poterit. Neq; me fugit has propriè ἐκφράσεις dici, quæ sint expositiones quædam operum qualiũcunq; insignes, illustratæ quibusdam ueluti coloribus uerborum & orationis. Descriptiones autem factorũ, aut rerum gestarum, aut euentuum, appellari à Rhetoribus ὑποτυπώσεις, & διατυπώσεις, quasi effictiones expressiones ue dicas. Itemq; τοπογραφίας & χρονογραφίας uocari, locorum temporumq; descriptiones. Itemq; εἰκόνας, ueluti imagines quasdam, & effigies. Sed mihi libuit hæc omnia ἐκφράσεων & descriptionũ appellatione atq; capite comprehendere. Quarũ ipsarũ exempla & de historicis scriptis innumera suppetere, & de omnibus propemodũ com

parationibus poëticis assumi poterunt: ut me in his immorari diutius nihil necesse sit. Etsi cùm hoc modò propositum nobis sit, ut exemplorum quadã copia & uarietate instruamus studia uestra, et ostẽ damus quid in cupiditate eruditionis sequi possitis, ea etiam pluscula congeremus, et nostra quoq; non nulla adiungemus. Sunt autẽ & expositiones ἐκφραστικὰι elegantes, portentorum atq; monstrorum itemq; uisorum, quae φαντάσματα & φάσματα dicũtur, siue illa uigilantes siue dormiẽtes uidere uideantur. Plinius Epistolarũ libro 7. Mox apparebat εἴδωλον, senex macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat, quatiebatq;, etc. Et Maro,

Aen. 2.

In somnis ecce ante oculos mœstißimus Hector
Visus adesse mihi, largosq; effundere fletus,
Raptatus bigis ut quondam, aterq; cruento
Puluere, perq; pedes traiectus lora tumentes.
Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuuias indutus Achillis,
Vel Danaûm Phrygios iaculatus puppibus ignes,
Squalentem barbam, & concretos sanguine crines,
Vulneraq; illa gerens, quae circum plurima muros
Accepit patrios.

Ibidem.

Ecce leuis summo de uertice uisus Iuli
Fundere lumen apex, tractuq; innoxia molli

Lambere

Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.

Item,

Vix positum castris simulacrum, arsere coruscis
Luminibus flammæ arrectis, salsusq; per artus
Sudor ijt, terq; ipsa solo, mirabile dictu,
Emicuit, parmamq; ferens, hastamq; trementem. Ibidem.

Huiusmodi in historicis scriptis passim occurrunt: nos unum eximium commemoremus. Cæsar Comment. belli Ciuilis lib. 3. Item constabat Elide in templo Mineruæ, repetitis atq; enumeratis diebus, quo die prælium secundum fecisset Cæsar, simulacrum Victoriæ, quod ante ipsam Mineruam collocatum erat, et ad simulachrũ Mineruæ spectabat, ad ualuas se templi limenq; conuertisse. Eodemq; die Antiochiæ in Syria bis tantus excercitus clamor & signorum sonus exauditus est, ut in muris armata ciuitas discurreret. Hoc idem Ptolemaide accidit. Pergami in occultis ac remotis templis, quò præter sacerdotes adire fas non est, quæ Græci adyta appellant, tympana sonuerũt. Item Trallibus in templo Victoriæ, ubi Cæsari statuam consecrauerant, palma per eos dies in tecto inter coagmenta lapidum ex pauimento extitisse ostendebatur. Temporis descriptio elegans Iliad. λ.

ἦμος δὲ ἀριτόμος αὐτῆς ὠτλίζατο λόφνον
ἠρως εν βήσσῃσιν, ἑταιρεῖ ἐποφέσσατο χεῖρας

τάμνων ἀσύλλεκτα μάχης· ἄσθος τέ μιν ἵκετο θυμόν.
εἵτε τε γλυκεροῖο περὶ φρένας ἵμερος αἴρει.

Et Theocriti hæc,

ἦλθ' ὄνειρ' ὀρτάλιχοι μινυροὶ ποτὶ νοῖτον ὁρῶσιν,
σεισαμένας πτερύγας ἀπὸ μητέρος ἐπ' ἀιθαλόεντι
πετόμενοι.

Et Scyllæ præclara, Aeneid.3. Somnium in Plauti milite, sed & alibi, & in Curculione hoc expositum,

Hac nocte in somnis uisus sum uiderier,
Procul sedere longè à me Aesculapium,
Neq; eum ad me adire, neq; magnipendere
Visus est.

Ouidianæ præcipuæ sunt. Fames, lib.8. Domus Famæ, lib.12. Et Somni, lib.11. Et Inuidiæ perelegans, lib.2.

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto.
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Pectora felle uirent, lingua est suffusa ueneno.
Risus abest, nisi quem uisi mouere dolores,
Nec fruitur somno uigilantibus excita curis,
Sed uidet ingratos, intabescitq; uidendo
Successus hominum, carpitq;, & carpitur unà,
Suppliciumq; suum est.—

Apud eundum descripta tela Cupidinis, breuiter & bellè, lib.1. Metamorph.

Deq; sagittifera promsit duo tela pharetra,

Diuersorum

Diuersorum operum. fugat hoc, facit illud amorem.
Quod facit, auratum est, & cuspide fulget acuta:
Quod fugat, obtusum est, & habet sub arundine plumbum.

Et currus, lib. 2.

Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo.
Per iuga chrysolithi, positæq; ex ordine gemmæ,
Clara repercusso reddebant lumina Phœbo.

Item sideris Scorpij descriptio.

Est locus in geminos ubi brachia concauat arcus
Scorpius, & cauda, flexisq; utrinq; lacertis
Porrigit in spacium signorum membra duorum.

Addamus huc Vergilianam Orionis, admirabilem, & eximiæ uenustatis, Lib. 10.

—Quàm magnus Orion,
Cùm pedes incedit medius per maxima Nerei
Stagna uiam scindens, humero supereminet undas,
Aut summis referens annosis montibus ornum,
Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit.

Sunt & hæ exempli loco non negligendæ, Ouidianæ lib. 3. syluæ descriptio.

Sylua uetus stabat, nulla uiolata securi,
Et specus in medio uirgis ac uimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
Vberibus fœcundus aquis.—

Et lib. 3. fontis.

Fons erat illimis, nitidis argenteus undis,
Quem neq; paſtores, paſtæue in monte capellæ
Contigerant, aliudue pecus, &c.

Et *lacus*, lib. 5.

—Lacus à mœnibus altus,
Nomine Perguſa, & c.

Item *texturæ*, lib. 6.

Tela iugo iuncta eſt, ſtamen ſecernit arundo,
Inſeritur medium radijs ſubtegmen acutis,
Quod digiti expediunt, atq; inter ſtamina ductum
Percuſſo feriunt inſerti pectine dentes.

Temporis multæ: ſed exempli loco, *unam & alteram* retuliſſe ſat fuerit.

Lib. 7. *Dumq; quater plenis expleuit cornibus orbem*
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem.

Lib. 15. *Candidus Oceano nitidum caput abdiderat ſol,*
Et caput extulerat denſiſſima ſidereum nox.

Sed aliorum etiam exempla exponamus. Cæſar lib. 1. *belli Gallici.* Flumen Alduabis, *ut circino circunductum penè totum oppidum cingit, reliquũ ſpacium quod non eſt amplius pedum ſeſcentorum, qua flumen intermittit, mons cõtinet magna altitudine, ita ut radices eius montis ex utraq; parte ripæ fluminis contingant.* Hunc *murus circundatus arcem efficit, & cum oppido coniungit.* Item *pontis opus, quo Rhenum fluuium iunxit Cæſar, co*

pioſè

pioſe expoſuit lib. 4. Item nauale certamen Bruti cum Maßilienſibus lib. 1. belli Ciuilis. Sed huiuſmodi quàm multaquiſq; uolet, de hiſtoricis ſcriptis poterit excipere.

Animalium deſcriptiones extant paßim in ſcriptoribus utriuſq; linguæ, et apud Plinium inſignes. & in Cæſaris lib. 6. Bos unicornis, Alcæ, Vri. Nos de Pauſania quaſdam traduximus. Reperiuntur in Arabiæ deſertis terris cùm aliæ beſtiæ, tum uolucres, quæ nominantur Stymphalides, nihilo minus hominibus infeſtæ quàm leones ſunt et pardi. Hæ in uenatores inuolant, & roſtris feriunt atq; occidũt. Ac ærea ferreaq; tegumenta facilè perforãt illæ aues omnia. Sin ueſtes denſiores de corticibus arborum contexuerint, adhæreſcunt in illa auium roſtra, nõ ſecus atq; pinnæ auicularum paruarum in uiſco. Sunt autem hæ magnitudine gruibus pares, ſimiles ibibus. Sed roſtra geſtant ualidiora & recta, non curua ſicut ibes. ἀγραυλικοῖς.

Tritones in capite habent ueluti paluſtris ranæ comam, ſimilem & colore & capillo indiſtincto: Reliquum corpus ſquama horret, quæ limæ aſperitatem referat. Branchias habẽt ſubter aures, naſum hominis: os uerò amplum, et dentes ferinos. oculos, ut uidentur, glaucos. Suntq; ipſis & manus, & digiti, & ungues operculis cochliarũ ſimiles. Infra pe- βοωτικοῖς.

ctus & uentrem cauda porrigitur pedum loco, quẽ-admodum delphinis.

ἀρναδινοῖς. Sepem uocant serpentem, parem uiperini generis minimo, colore cinericio, maculis distantibus uarium. Caput habet latum, collum angustum, uentrẽ grandem, caudam breuem. Hic serpens ingreditur sicut & ceraſta, altet nomine, non directè, sed obliquè, quemadmodum cancri.

Ac intelligo uenire alicui inter hæc in mentem posse, cum descriptiones omnibus quæ incidere in oratione soleant, congruant, quare peculiare quoddam genus harum facere uisum fuerit. Cognoscendũ igitur hoc est, formam expositionis quandam in his esse singularem & spectabilem, in cura & exquisitione uerborum quidem in primis, sed & sententiarum: quibus hoc consequamur, ut non tam commemorare quàm ostẽdere, aut saltem annotare aliquid ita uideamur, ne quis illud inconsideratè transire aut non animaduertere facile possit. ut insignia quædam narrationum hæc, & colores, deniq; picturas quoq; & effiges, et quasi picturatas auri subtegmine uestes, secundũ poetã, rectè appellauerimus. Vt illa apud Herodotum lib. 1. τῶν ἐνβατάνων ædificij quàm luculenta expressa narratione forma? Quàm multæ aũt passim in utriusq; linguæ autoribus non minus admirabiles expositiones, extructionum, munitio-

nitionumq́;, itemq́; captarum urbium, instructionū copiarum, constitutionum ciuitatum, denicq; quarumcunq; rerum quasi uiuentium exquisitæ copiosæq́; narrationes: in quas qui inciderint, non tam ἀπροαταὶ rerum illarum, quàm θεαταὶ, ut Græci aiunt, esse uideantur. Itaq; Silenus Maronis non uerbis narrat, mutatas in arbores fuisse sorores Phaëtontis, sed re ipsa,

—Musco circundat amaræ
Corticis, atq; solo proceras erigit alnos.

Sed illæ operum picturæ & imaginum, & signorū, quorum cùm alia exempla extant, tum præclara & nota Cebetis tabulæ, & calūniæ Lucianicæ, & Pausaniæ Phidiacū Iouis Olympij signū, in primis quidem in hoc excertitio tractari debebunt, sed nullius tamen modi aliæ negligentur: quo minus non solùm in ueterum scriptis obseruentur, sed etiam in scribendo tractentur, & sub uniuscuiusq; stilum ueluti subigantur. Sed nunc nostra etiam exempla, ut solemus, adijciamus.

DESCRIPTIO EBRIETATIS, bibentis è uitro.

Mētio picturæ huius fit in Pausaniæ κορινθιακοῖς.

Pausiæ pictoris tabula fertur fuisse Epidauri, in qua Ebrietas uiseretur, bibens uitro. Mulierem eam fecisse pictorē perhibent, statura mediocri, ornatu nequaquam exquisito conspicuam, comtam tamen,

ſed negligenter, atq; etiã alicubi peruerſè. Palla ueſtitam ferruginea, dependente atq; uolitante uelo, neq; non ſubter hoc turbatis crinibus. fronte magis proterua quàm hilari. ſtatu petulante, pallido ore, labellis paululum ſubrubentibus. Eamq;, ſublatam dextra manu phialam uitream ori admouentis, & ſtrenuè haurientem, buccas ſibi leuiter inflantis ſpeciem præbuiſſe: reliquiſſe autem tantũ adhuc in poculo apparentis uini pictorem ferunt, ut & quid ac quàm multum illa eduxiſſet, et os faciesq; potantis, ut liquidò cerneretur atq; pateret.

MELANCHOLIA.

Albertus Durerus artificioſiſſimus pictor, cuius diuinæ manus multa immortalia opera extant, profundi atq; cogitantis animi motus, qui melancholici dicuntur (putantur enim eorum eſſe, in quibus atrabilis, ut uocant medici, abundat) eos igitur ita expreſſit. Mulier ſedet demiſſo capite, manuq; cubito nixa, quem genu fulcit, illud ſuſtinet: & uultu ſeuero, quaſi in magna conſideratione nuſquam aſpicit, ſed palpebris deiectis humum intuetur. omnia autem ſunt circum illam obſcura. Ipſa claues appenſas habet lateri. Capillo eſt neglectiore, & diffuſo. Iuxta eam uiſuntur artium inſtrumenta, libri, regulæ, circini, normæ. etiã ferramenta, & lignea quædam opera. Vt autẽ indicaret, nihil non talibus ab ingenijs

ingenijs comprehendi solere, & quàm eadem sæpe numero in absurda deferrentur, ante illam scalas in nubes eduxit, per quarum gradus quadratum saxū ueluti ascensionem moliri fecit. Iacet autem prope hanc ad pedes ipsius, contracta corporis parte, parte etiam porrecta, canis, cuiusmodi illa solet bestia in fastidio esse, languida & somniculosa, & perturbari in quiete. Cernere etiam est quasi ad fenestram à pictore aranearum tæla, & uenationem harum, inter alia huius naturæ indicia, tenuissimis lineis expressa.

DESCRIPTIO COPIARVM seditiosæ plebis.

Vidisses in formidine ridiculas copias, nullo ordine, quadam serie tamen progredientes, ut bellatores uiderentur esse. Sæpe prioribus sequentes incidere, sæpe arma antecedentes lata negligentius impingere in posteriores. Iam aliqui sic erant exornati atq; instructi, ut militares credi possent, præsertim qui alicunde rapuerant armorum aliquid de expugnatis ædibus nobilitatis. Multi & Germaniæ inuentum, machinas illas æneas parauerant, et harum tonitruis mirè delectabantur. Reliqui aut sudes, aut fustes, quibus frumēta exculpere solent, aut illas cā delabrorū portabant hastas, quibus antea in sacris cerei sublati essent, raptas è templis, & uexilla indi

dem

dem ablata preferebant. Neq; ætatis, neq; conditionis respectus in collocando haberi. Incedere confuse, astare promiscuè, deniq; clamoribus turbulentis miscere atq; immiscere omnia. Hi tales, cùm aliquãtisper cuncta fuga terroreq; loca complenissent, cũ ad conspectum modò eorum munitissimæ ædes plurimæ penè ultrò patefecerint, cùm multa audacter temerè atq; nefariè cœpissent, perpetrassentq; : fortuna tandem mutata, & respiciente Germaniam Deo, & cætera.

DESCRIPTIO LVDI GENEthliaci.

Cùm essent literæ missæ à Carolo Imperatore ad ciuitatem nostram, quibus significabat filium sibi esse genitum, quod ipsam cum magno gaudio pro singulari erga se & Germaniæ regnum uoluntate ipsius, cogniturum arbitraretur, recitatæ illæ frequente senatu, omniumq; sententijs magnifica gratulationis pompa decreta fuit: quam quia petijsti ut ad te perscriberem, quomodocũq; potero deinceps expositione mea exequar. Ad diem igitur XIII. Calend. Sextil. qui erat festus, unus de solennibus septimanis ferijs, supplicia pro nati regis uita et incolumitate publicè indicta & ad signa data ære, ut solet fieri, mox peracta fuere. Ibatur ad templa supplicatum studiosè, in quibus omnia festum lætumq; in

modum

modum parata instructaq; erant. quæq; cantu personabant, tum illa organa Musica. quæ follibus appositis inspirantur, imparibus tibijs, quasi fistulæ in speciem coniuncta, magna suauiq; uocis uarietate distinguebant cantus. Post hæc in arcem senatus se se contulit. Ea sita est inter occidentem & septentrionem. ante quam contra ortum castellum extructum asseribus fuerat, utrinq; turribus eductis, quibus illud communiri uideretur. de turrium autem harum fastigijs explicata uisebantur uexilla, cum aquila & reliquis signis Imperatoris Caroli. Præterea omnibus in propugnaculis cùm areis tum murorum oppidi, tormentorum magnam multitudinem disponi curauerant. Tormenta ea nostratia erant, huiusmodi. Aenea canna longior breuiorue, superius paruulum habet foramen. In hanc induntur certi ponderis pro magnitudine illius pulueres, excocti nitro & carbonibus, superq; hos impingitur globus ferreus, & eorundem pulueru lomentum foramini cannæ inspergitur: quibus pro sua natura celerrimè maximam uim ignis illati concipientibus, inq; cannam immittentibus, illa quæ intus existit de cognatis pulueribus flamma incredibili impetu globũ eiaculatur, unde sonitus editur planè qualem tonitrui audimus. Est his temporib. in usu, & hilaritatis et tumultus signum, inuentum (ut arbitror) Germano-

manorum, tale. Tabella oblonga incuruatur ita, dolij aut mulctræ formam ut habeat. ea quà patet, bubula pelle læui illa quidem obducitur, quam mox intendunt fimiculis, & clauis ligneis pulsant ad numeros, & de sonitu Trumulũ uocant, adhibentq; tibiã quæ transuersa inflatur. Hoc igitur tum signo dato, simulq; concinentibus tubis, instructa ciuium quasi hostilis manus oppugnandum castellum adoritur. Atq; illud ui captum, ut uidebatur, incendunt. Eo iã flagrante, & maximis clamoribus, quiq; cœlum, ut dicitur, ferirent, sublatis, tormenta, quæ suprà diximus, summo studio & cura maxima parari constituiq; uidisses, & mox ijsdem, signo dato, ignem admoueri, pro se quemq; in oculis primorum niti, ut laudem sua strenuitate consequeretur. Iamq; non solùm de arcis turribus, sed oppidi etiam mœnibus undiq; ferrum uolitare, fragorq; ingens oriri, tremere ædificia urbana, omnia esse horrenda. hac amplius una hora lætitia exultationeq; absumta, secundum Homerum,

Occiderat Phœbus, tenebrisq; absconderat ora,
Cùm iam quisq; suas diuertebatur ad ædes.

SPECVLVM STVLTAE adolescentiæ.

Etiam nunc iubes bene sperare de seculo nostro. Ego uerò quid sperandũ ab ijs sit non intelligo, qui omnem

omnem animi sui uim in futilissimas soleant res quas si comminuere. quas illi in studio bonarum artium progressiones facere possint, qui in hoc inanitatis et leuitatis itinere institerint? Nam ut maiora ego iam flagitia silentio præteream, quibus quasi more quodam omnes ætates, sexus, conditiones atq; ordines hominum student, quibusq; propemodum cum laude opera datur, fastus, uinositatis, petulantiæ, aleæ & ganearum turpitudinis: uestes ornatũq; aliquis mihi spectet, & bene nunc etiam speret de rebus humanis, si huius seculi quasi propago, nullo officio disciplinaq; assuefactæ, ac potius funditus perditæ ac corruptæ adolescentiæ, ad posteritatem traducta fuerit. Ridemus maiorum nostrorum gestamina, illas quas Cappas uocarunt, pannis à tergo dependentibus, & talciamenta rostrata. Ego de patre meo audiui, cùm narraret nobis se uidisse in nuptiarum hilaritate more gentis saltantem in cœtu honestiss. uirorum auum meum sine pallio, caligis (ut appellãt) uestitum, quæ duobus tantummodo uinculis annectererentur iuxta femora, cum cingulo bullis grandioribus insigni, quod arctam & breuem tuniculam infra umbilicũ deprimeret & contineret, ne qua pars corporis cũ deformitate aliqua nudari posset. Quã hæc nobis mira & absurda nunc uidẽtur? At hæc nostratia quàm pulcra & bella esse putant? Alienis enim,

enim, id est, dementiæ ac stultitiæ oculis intuentur. Itaq; ut ille pictor cuidam, qui Zeuxidis Helenam sibi negaret placère, dixisse fertur, Meis oculis utere, & diuinum opus tibi uidebitur: ita illos monere liceat, sanæ mentis & rectæ rationis oculis ut ista contemplentur, tum uisum iri fœdissima. Ecce enim tibi nequaquam uirum adhuc, sed ualentulũ puerum, missum aliquò ad cultum uirtutis et doctrinæ, ad uitæ decus, ad artes humanitatis, hunc igitur quẽ credas? Si intueare, primùm quassabundo gressu incedentem, cum pallio aut togula iniecta humeris, seroculum, ore proteruo & pallente ac fumoso, nõ de uigilijs & lucerna Musarum, sed uini et lustrorum, aut de intempestiuo somno: dum uno appensum lateri pugionem gestat, renidentem argenteolis laminis: alteri ensem ita longum, itaq; promissum, ut manu ad capulum applicata retinere necesse sit, ne à tergo solum uerrat. Interiores uestes autem omnes diuersicolores, scissæ dissectæq; sunt primùm, deinde reuinctæ & alligatæ ita quidem, ut oratione illa uarietatis insania exprimi nequeat. In capite imponitur pileolus rotundulus, obliquè. Ipsi se gradientes contemplantur, tum quidem potissimum, cùm existimant sese esse paulo exquisitius ornatos. Iam autem est in scholas & doctrinæ loca uentum. Assident igitur. Deum immortalem, quàm turpis consessus est,

somni-

ſomniculoſorum, oſcitabundorum, animis abſentium. Itaq; & ſtertere quoſdam audias, quibuſdam etiam cernas de manibus libellos elabi. Ipſi neq; memoriæ mandare, neq; chartis dictata. Quid dicam amplius? miſeriam enim et dedecus adoleſcentiæ horum temporum perſtringere modò uiſum. Nihil præcepta ueritatis proſunt, nihil uirtutis & ſapientiæ monita, & cætera.

DE CHRIIS.

CHrias uocarũt Græci, uſum quendã appoſitum & elegantẽ autoritatis ueterũ, in dictis ac factis, quæ cum quadam uerborũ cõcinnitate, ſæpe etiam argute exponerentur. Itaq; huc referemus ἀποφθεγματα, & ea quæ ἀπομνημονεύματα dixere, cũ ita memorantur ut alicuius dictũ, autore ipſo nominato. Nã abſq; hoc ad ſententias, quæ γνῶμαι appellantur, pertinent. Item quicquid refertur ad quandã quaſi perſonam de hiſtoria aliqua, χρεία ὡδης fit. quidam enim ſic hoc appellarunt, ut Fabius quoque docet, exemplo adducto: Milo, quem uitulum ferre aſſueuerat, taurum ferebat. Hæc quia multiplicem uſum, et eum eximium quendam habent in oratione, ideo χρείαι fuere appellatæ. Has igitur primum exquiremus, atq; pueris proponemus: nam de ſcriptis ueterum colligendæ ſunt. Tum ante omnia iubebimus per caſus numeroſq; ducere, atq; uariare: quod

cùm Diomedes Grãmaticus, tum etiam Fabius monuere. Hoc proderit non ſolum ad certitudinem & facilitatem flexionis, ſed ad quandam etiam copiam orationis, qua diuerſam formam accommodare ijſdem poßimus, ut docuit in agnominatione autor Rhetoricorum ad Herennium. Hoc erit primũ exercitium huius generis, in quo & diu retineri, & aßidue excerceri pueros maximè utile. Alterũ, ut datam χρείαν uſurpare, et ſcitè inſerere orationi, atq; rei propoſitæ tanquam gemmam includere ſtudeant. Tertium, ut χρείαν acceptam, aut breuiorem dilatare, aut longiorem contrahere iubeantur.

Quartũ, ut tentent rationibus atq; ſubiectionib. cum reprehenſionũ, tum probationũ, illam augere. quod iam tamen commune etiam eſt aliorum generum, & in fabularum tractatu ſuprà attigimus, & ſeparatim explicabimus. Sed illa quæ propoſuimus, ſingulatim exequamur. Græcorum ſcripta permultas ſuppeditant χρείας. Sed & de Latinis excerpi plurimæ poterũt. Nos pauca, docendi cauſſa, exempla, de quib. ipſa res perſpici poßit, afferemus. reliqua enim iam erunt ueſtri ſtudij.

CHRIA PRIMA.

Cato terram carioſam neq; coli, neq; attingi oportere dixit.

Catonis uetus dictum fertur, carioſam terram neq; colen-

colendam, neq; omnino attingendam esse.
Catoni placuit, cariosam terram nõ modò coli, sed ne tangi quidem debere.
Catonem, cariosam terram coli, imò attingi quoq; prohibuisse accepimus.
A Catone præcipitur, cauendum ne cariosam terram uel colamus, uel omnino attingamus.

Poterat & declinationis gratia Catonis nomen in pluralem numerum duci, sed hoc sententiæ noceret. Quare iam mutemus elocutionẽ, & dictũ Catonis per multitudinis numerũ uariemus, hoc modo.

Arua cariosa coli tangiq;, Cato uetuit.
Aruorum cariosorum cultum, atq; etiam contactũ, Cato interdixisse legitur.
Aruis cariosis neq; cultũ, neq; omnino manum adhiberi oportere, Cato censuit.
Arua cariosa ne colito, né ue tangito, dixit Cato.
Ab aruis cariosis cultum manumq; abstinendum, Cato præcepit.

Sed quia habet chria duas partes, sæpe etiã plures, docebimus pueros nostros non unam tantum, sed uel plures, uel omnes uariare: ut hanc nostram, Cato cariosam terram neq; coli neq; attingi oportere censuit.
Vetus est uerbum Catonis, terræ cariosæ cultum, atq; omnino contactum agricolis esse uitandum.

Catoni hoc quoq; uisum, carioſæ terræ non modò cultum omnem denegandum, ſed ne manum quidẽ unquam admouendam eſſe.

Memoriæ proditum eſt Catonem dixiſſe, carioſam terram neq; coli, neq; omnino attingi rectũ eſſe.

A Catone perhibetur dictum, omnem cultum atque operam à carioſa terra remouendam eſſe.

Arua carie amara, Cato coli tangiq; uetuit.

Aruorum carie ſterilium cultus, atque planè contactus laborem omnẽ fugiendũ, Catonis ſententia eſt.

Aruis carioſis neq; uomerem, neq; omnino ueſtigiũ imprimi oportere, Catoni probatur.

Arua macilenta carie, ſi Catonem audire uolueris, neq; excercebis aratro, neq; manu tanges.

Ab aruis carioſis, cultu acceſſuq; abſtinendum eſſe, à Catone præcipitur.

Licet etiam diligentius omnia uariemus. ut, Carie exeſam, macram, caneſcentem, infœcundam, pumicoſam, fiſtuloſam, aridam terram, ſolum, agrum, humum dicamus. Item, coli, excerceri, arari, fodi, tangi, attingi, inſiſtere, pedem imponere, manum admouere, & cætera.

CHRIA SECVNDA.

Publius Scipio Africanus dicere ſolebat, ut ſcripſit Cato, quòd nunquã minus ocioſus, quàm cum ocioſus: nec minus ſolus, quàm cum ſolus eſſet.

Publij

Publij Scipionis Africani in Catonis libris dictum extat, ocioſi tum ſibi minimè nomen conuenire, cũ ocioſi opinionẽ maximè haberet: nec ſolitudinis ſe frequentatorẽ eſſe minus, quàm cum ſolitudinis particeps factus fuiſſet.

Publio Scipioni Africano, libri qui Catoni autori aſcribuntur, hoc dictum tribuunt, Nunquam minus ocioſo ſibi eſſe libẽre, quàm cum ocioſus: nec minus ſolo, quàm cum ſolus eſſet.

Publium Scipionem Africanum dicere ſolitum, legimus Catonem memoria prodidiſſe, Nunquam ſe minus ocioſum eſſe, quàm cum ocioſus: nec minus ſolũ, quàm cum ſolus eſſet.

A Catone ſcriptum reperitur de Publio Scipione Africano, habuiſſe illum ſæpe in ore, Quòd tum ab ocioſo longiſſimè abeſſet, cum ocioſus, & à ſolo homine, cum ſolus eſſet.

Quid iam Scipiones & Catones memorem? quorũ alter ſcripſit, dicere ſolitum alterum de ocio & ſolitudine hanc ſententiã: Nunquã, inquit, minus ocioſi ſumus, quàm cum ocioſi: nec minus ſoli, quàm cum ſoli.

Sed cauendum ne uariando chrias, orationem ad aliquam deformitatem in illa coactione detorqueamus: & ad excercitium hoc deligentur aptæ flexionibus, & non repugnantes huic uarietati. Græci ho-

ci homines diligentes, ea quæ non ſimpliciter dicti facti ue alicuius uſum in oratione haberent, non χρείας, ſed χρειώδη uocarunt. In hæc iam cadunt omnes argutæ ſcitæq; ac diſertæ & doctæ mentiones alicuius hiſtoriæ aut fabulæ, deniq; perſonæ uel quæ ſit quaſi perſona, uſurpationes. Vt illud de Milone: Facilius enim ſcilicet taurum tuliſſe crēdendū illum uirum, qui puer uitulū ferre aſſueuiſſet. Tale fuerit· Gloriabatur Cyrus hortis ſuis: ipſe enim cōſeuerat. Et hoc· Præclara fuerunt Phidiæ opera diuinorum ſignorū: bene enim facere humana didicerat. Itaq; in his, ut apparet, ἐνθυμηματικὴ quædam ratio ineſt· Vt & in hoc· Pamphilus quam amicā habuerat, uxorem habuit. Item· Palmæ arboris lignū contra pondera nititur: homines pleriq; nihil quod graue ſit ferre poſſunt. Item· In qua re non eminet aliquid boni, mali ue? Aut quæ caſſita, ut Simonides fertur dixiſſe, galericulo caret? Hoc Chriodes etiā Chriam complectitur. Atq; aperit hic ſe campus latiſſimè, in quem cupidiſſimè excurrent ſtudia amantium eruditionis. Sed nos & hæc addamus. Chriam quidem ſententioſam eſſe, ſed aliam habere formam quàm γνῶμαι habent. nam his perſona acceſſit. Itaq; detractis perſonis, pleræq; γνῶμαι fiunt. Vt Socrates monebat, Edendum ut uiueretur, non uiuendum ut ederetur. Fiet γνώμη hoc modo· Debemus edere ut ui-

Ita in Gnomicis περὶ φιλοπονίας ex Phaborino refertur. γραῶν τινα μόσχον μικρὸν αἴρουσαν, καὶ τοῦτο λαβὼν ἡμέραν ποιοῦσαν, λαθεῖν βοῦν φέρουσαν.

Attollentem paruum uitulum cotidie anum, nō animaduertiſſe ſe iam bouem portare.

ut uiuamus, non uiuere ut edamus. Ac λογικαὶ sunt χρεῖαι orationis simplicis: Vt Crassum dicere solitũ accepimus, diuitem eum demum perhibendum, qui populi Rom. copias alere posset facultatibus suis.

Hæc figurantur interdum affectu, ἀποστροφῇ, interrogatione. Vt, Discedens Roma Iugurta dixisse fertur, O urbem uenalem, & cito perituram, si emtorem inuenerit. Diogenes conspicatus puerum iaculantem saxa in multitudinem, Caue, inquit, puer, ne forte per imprudentiam ferias parentem tuum. Interrogationes sunt creberrimæ. Interrogatus Bias, An ducenda uxor esset, respõdit: Eum qui duxisset formosam, metu, qui deformem, supplicio nõ cariturũ. Idem cum capta patria Prienis, solus omniũ ciuium ociosus uacuusq; urbe excederet, quærente quodã, quid de bonis ipsius factum esset? Rectè, inquit, omnia illa mecum porto. Huc referendæ et argutæ atq; obliquæ responsiones, & εἰρωνέαι, deniq; tota materia ἀποφθεγμάτων, quemadmodũ diximus, huic capiti subijcietur. In castris Pompeij aliquot aquilis deprehensis, & quibusdam clamantibus, manifestã uictoriam augurio illo portendi: Planè, inquit Cicero, siquidem cum picis sumus dimicaturi.

Cum ad Themistoclem quidam doctus homo & eruditus accessisset, policereturq; ei se artem memoriæ traditurum, quæ hoc efficeret, omniũ ut meminisset:

nisset: At ego quorundam, inquit ille, obliuionē multo malim. Aristippus Laida amabat. Hoc reprehendentibus quibusdam, qui dicerēt, philosopho indignum esse habere meretricem: tum Aristippus, Habeo, inquit, illam ego quidem, sed hæc me nō habet. Cicero aliter fecit, sed Græcè melius dici scripsit, & iussit interpretari Papirium. Effertur autē Græcè ita, ἔχω μὲν λαΐδα, οὐκ ἔχομαι ὑπὸ λαΐδος.

Ex 5. Tusc. Tyrannus Dionysius cum in Phiditijs cœnauisset Lacedæmoniorum, negauit se iure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum. Tum is qui illa coxerat: Minimè mirū, condimenta enim defuerūt. Quæ tandē? inquit ille. Labor in uenatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis. his enim reb. Lacedæmoniorū epulæ cōdiuntur. Eundē Dionysiū ferūt aliquādo dixisse Aristippo in iurgio: Quid mihi profuit familiaritas tua? respōdisseq; Aristippū: Nihil scilicet illa tibi profuit, ut apparet. si quid enim profuisset, nō tu tyrannus esse pergeres. In facto autē sunt χρείαι, ut Thrasybuli segetis elatioris decussio. et illi gestus Zenonis, cum manu cōtracta ut pugnus fieret, dialecticā, eademq; explicata ut palma esset, rhetoricā significaret. Itē illæ Thebanæ statuæ iudicum sine manibus, principisq; illorum etiam conniuentibus oculis, quòd ius neque donis neque gratia corrumpi debeat. Mistæ unà cum facto dictum

ctum coniungunt. Diogenes interdiu cum accenſo lumine obambulans, homines ſe quærere aiebat.

Alexander quodam in prælio uulnere accepto, cruorem oſtendit aſſentatoribus ſuis, quorum ſermones illum Deum facere conſueuerant: Atq; hic certè, inquit, cruor eſt. non enim,

Effluit humor, ut immortali à corpore diuûm.

Sed Græca ſunt elegantiora apud Plutarchum:

ὁρᾶτε, ἔφη, τοῦτο μὲν αἷμα ὑδρ, οἷον ἐκ Iliad. 5.
ἰχῶρ οἷος πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι.

De Chriis ſcripſere cum alij, tum Demetrius Phalereus, teſte Laertio, quem unice laudat Cicero.

Sed ad excercitia redeamus, quorum fecimus ſecundum, uſurpationem, unde & nomen habent. Huius genera ſunt, ut uidetur, duo, formæ plurimæ. Vnum, cum quaſi teſtimonio harum utimur: alterũ, cum hoc ueluti refellimus. Cicero pro S. Roſcio Amer. L. Caſſius, ille quem populus Romanus ueriſſimum & ſapientiſſimũ iudicem putabat, identidem in cauſſis quærere ſolebat, Cui bono fuiſſet, etc. Illud enim Cui bono fuiſſet, ſecum facere, ideoq; debere cauſſam obtinere, docere uult. Idem Verrina 4. fertilitatem & utilitatẽ Siciliæ amplificans, Catonis teſtimonium uſurpat. Itaq; ille M. Cato ſapiens, cellam penariam reipub. noſtræ, nutricem plebis Romanæ, Siciliam nominauit. Contrà uelu-

ti Antonianum exemplum obstans remouet, pro A. Cluentio. Hominem ingeniosum M. Antonium aiunt solitum esse dicere, iccirco se nullam unquam orationem scripsisse, ut si quid aliquando quod non opus esset, ab se esset dictum, posset se negare dixisse. perinde quasi quid à nobis dictum aut actum sit, id nisi literis mandauerimus, hominum memoria nõ comprehendatur. In hoc genere frequentes incidunt dissimilitudines. Cicero in Bruto. Nec enim posset idem Demosthenes dicere, quod dixisse Antimachum Clarium poëtam ferunt: qui cum conuocatis auditoribus legeret eis magnum illud, quod nouistis, uolumen suum, & cum legentem omnes præter Platonem reliquissent. Legam, inquit, nihilominus: Plato enim mihi unus instar est omnium. Et recte: poema enim reconditum, paucorum approbatione: oratio popularis, ad sensum uulgi debet moueri. At si eundem hunc Platonem unum auditorem haberet Demosthenes, cum esset relictus à cæteris, uerbum facere non posset.

χρειῶδες elegans apud Horatiũ lib. 2. Sermonũ.

Rancidũ aprum antiqui laudabant, non quia nasus
Illis nullus erat, sed credo hac mente, quòd hospes
Tardius adueniens uitiatum commodius, quàm
Integrum edax dominus consumeret.

Item Platonem quondam seruo iratum, superue-

nienti

nienti Xenocrati tradidisse illum aiunt uerberandum, quod se diceret iratum esse. Significatur enim, nihil rectè ab iratis fieri. ὀργὴ γὰρ, secundum Xenophontem, ἀνεπιτήδευτος.

Sed adducamus etiam nos aliquid exemplorum. Mandatũ est literis, atq; memoriæ proditum Socratis dictum. Qui quærenti amico, an non puderet se nem fidibus discere, hoc enim ille facere solebat: respondisse fertur, Discere quæ nescias bona, turpe nõ esse, sed quæ bona sint, ignorare. Quid autem nos aliud agimus, quàm ut ad ea discenda, quorũ ignoratio & turpis & nocens sit, cohortemur adolescẽtiam, ut Musarum salutaria studia persequantur? Quid autem consequimur? in lustris & ganeis multo ut malint, quàm in literis & bonis artibus tempus consumere, operamq; dare non humanitati ut uelint, sed planè immanitati. Corruptus enim quasi gustus est animorũ ipsorum: neq; secus quàm ægroti nocentia & consentanea malo suo appetunt, contrariaq; huic ut ingrata refugiunt. Iam qui etiam literas non planè respuunt, plerosque tamen uideas non Musarum quasi uoce, sed barbariæ strepitu delectari. Apparet enim illa elegans quidem, & suauis, sed exilis & tenuis, quæ neque inter honorum neq; inter opũ mentiones exaudiatur. barbaria autem ubiq; Stentorium quidam personat, suiq; intelligen-

ligentes, ut Scytham illum equi hinnitus, mirifica uoluptate complet. Itaq; statim ad dignitatem & copiam, atq; etiam splendorem illius, omnes ferè Musarum parta et quæsita, ut exilia quædam animi bona, abijciunt, & apprehendunt ista præclara & eximia, eisq; cedere tanquam infimæ conditionis hanc turbulam ut regibus ac satrapis iubent, & Musas, ueluti secundum Tragœdiam,

ξύναυλος τυράννοις ἐν πολλῷ καθίσταμαι.

ALIVD EXEMPLVM CHRIAE.

Euripidis uersus cum admiratione omnium auditus fertur, huius sententiæ.

Quid turpe? nisi quod ei uidetur qui facit.

τί δ' αἰσχρὸν ἆρ' μὴ τοῖσι δοκοῦσι δοκεῖ. αἰσχρὸν τό τ' αἰσχὸν, λαῷ δοκεῖ λαῷ μὴ δοκεῖ.

Hoc Diogeni non placuit, qui turpitudinẽ in natura, non opinione, similiter ut honestatem poneret. itaq; ille sic fertur mutasse,

Quod turpe, turpe est, seu putes, seu non putes. Sed multitudini probatam fuisse Euripidis sententiam, nihil mirum: cum persuasione enim illa uulgi congruit. at doctrinæ ratio, opinionem esse incertissimam, naturam autem firmissimã probat. Quòd si uerum est, non potest fieri ut pro arbitrio hominum res mutentur, sed ipsæ potius suum ut quasi statum quendam constantissimè seruent, idq; quod sunt, permaneant, quamuis omnes mortales diuersum sentiant.

Alia

ALIA CHRIA LONGIOR.

Antisthenes censuit nullam esse maiorẽ perniciẽ rerũpublicarũ, q̃ bonorũ neglectionẽ, et contemtũ, uel odium quoq;, malorũ curam & obseruationem, aut etiam amorem. Rectè quidem, ut uidetur. nam, ut egregiè dixit quidam de Eleis, Talem esse ciuitatem qualis cuiusq; domus sit: ita priuata bona aut mala in repub. cõgregari, & his euerti, illis stare omnes ciuitates, necesse est.

EADEM BREVIOR.

Cum ciuium bonitas rempub. stabilire, improbitas conuellere soleat, rectißimè dixisse uidetur Antisthenes, Interitum esse in hoc reipub. si boni à malis non discernantur.

ALIA CICERONIS, IN EPISTOLA quadam ad Brutum.

Solon, qui & sapiens unus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem, rempub. duabus reb. contineri dixit, præmio & pœna.

EADEM DILATATA.

Quis Solonis non laudat dictum, eius quidem uiri, qui cum omnis sapientiæ fama in septem illis quorum nota sunt nomina contineretur, & inter eos fuit, & quod nemo illorũ uel tentare ausus fuit, uel præstare potuit, legibus latis, non oppidum paruum, sed celeberrimam & præclarißimam Græciæ ciui-

ciuitatem Athenas constituit. Is igitur cum ex ipso forte quæsitum esset, quibus maxime rebus stare conseruariq; rempub. crederet? respondisse fertur, Duabus potissimum, si & præmia honoresq; bonis, et malis pœnæ atq; supplicia parata essent. Siq; hæres neq; dimidiarentur, ut altera retineretur, altera omitteretur, nec permutarentur, ordine ut peruerso bonis male, malis bene esset. In quo quidem ipso confirmatis his, illis debilitatis, præsens exitiũ inesse reip. aiebat. Libenter multas cõmemoro χρείας, etsi ueterũ scripta pleraq; ingentem copiã harum suppeditant. Sed nostra etiam exempla non obfutura studiosis confido. Iactitarat quodã tempore Philippus rex Macedonũ, se minutissimã & potentissimam urbem Olynthi suis copijs & sua uirtute cepisse atq; euertisse. Hoc quidã cum Athenis audiuisset, Ille quidẽ, inquit, magnã urbem euertit, sed magnam nullam adhuc cõdidit. Quid enim in hoc esse potest præcipuè laudis, bene fundata & cõstituta, conuulsa & diruta esse? quæ est ferri & flammæ uirtus. Sed hæc est uera & digna homine gloria, uel iacentia atq; prostrata erexisse & instaurasse, uel de integro spectabilia & excellentia opera effecisse. Itaq; egregiè, ut omnia, cecinit & hoc Pindarus,

πυθ. δ. ῥᾴδιον μὲν γὰρ πόλιν σῶσαι καὶ φλαυροτέροις.
ἀλλ' ὦδί χώρας ἄνθις ἵκαται, λυσιπαλὴς δ' ἐν εἰρήναι

ἐξαι-

ἐξαπίνας, εἰ μὴ θεὸς ἀντιμόναι εὐβούλως σώσῃ.

Quorum sensus est: Facile ignauioribus etiam, urbem ut dissipent: sed hoc nequaquam in promtu esse, ubi euersa sit ibidem, illam statim restituere, nisi Deus principibus dux & gubernator affuerit.

ALIA.

Solon Athenienſis cum audijſſet inter pocula accinentem fratris filiũ carmen Sapphicũ, quod sibi ualde bonũ uisum esſet, postulauit ab adolescente, se ut illud doceret. Tum quidã: Capularis ne tu senex, inquit, ediscẽdo huic studebis? quã ob causam quæso? Vt prius, inquit ille, ediscam, & deinde moriar.

ALIA, subijciens hoc,

Ludit in humanis diuina potentia rebus.

Neoptolemum actorem tragœdiarum nobilem, interrogasse quidam ex familiaribus perhibetur, Quã maximè Sophocleã, Euripideam ue, aut Aeschyli sententiam admiraretur? Cui ille, Nullam admodum. Sed illud admiror, inquit, quod nuper uidi in ampliſsimo proscenio geri. Philippus rex cum celebratis filiæ Cleopatræ maxima hilaritate nuptijs, postquam ipse inter deos duodecim in conuiuio decimustertius accubuisset, postridie in theatro cæsus occubuit.

ALIA.

Alexander magnus post illas admirabiles uictorias

rias Asiaticas, cum iam illam orbis terrarũ partem occupasset, interrogatus quare maximè Asiam subegisset, respondit, Vsurpatione Nestorij consilij. Iliad. β. μηδὲν ἀναβαλλόμενος. Quod ut præclarè dictũ est à summo rege, ita nõ minus uenustè è contrario philosophus eximius Democritus fertur commemorasse, τὸ ἀεὶ μέλλειν, ἀτελίας ποιεῖν τὰς πράξιας. quasi nos dicamus, procrastinatione nullas res peragi.

ALIA.

Quidam Chius, qui uino uendendo quæstum facere solebat, cum optimum & suauissimum traderet alijs precio accepto, ipse ad suum usum pessimũ & acidum eligebat. Quærenti igitur cuidã aliquando de seruo illius, quid herus ageret? respondisse seruum aiunt, In bonorum eum copia mala quærere. Quis autem est propè omnium, cui non idem recta ratio dicere posse uideatur? Quis enim cum liceat præsentib. bonis frui, animi placidi & constantis, & instructi honestate consiliorum, nõ malis potius cupiditatibus delectatur, & alia nescio quæ turbida atq; insincera gaudia affectat? Quinetiam in istis uulgi opinione beatis, opulentis & diuitibus, quotusquisq; inuenitur, qui ijs ipsis quæ cõtigere, quæq; bona esse sentit, se ex animo, ut dicitur, oblectat, ac non aliena requirit & respectat? Diximus autem suprà, chriam requirere personã. Sed hæc interdũ

est

ἐστ ἀδώνυμος. idq; etiam indicandũ breuiter duximus, uno utriusq; linguæ exemplo. Xenophon Oeconomico, καλῶς ἂν λιμπάνοις εἰπὼν, ὡς ἐφη τὴν γεωργίαν, τ ἄλλων ἁπάντων μητέρα καὶ τροφὸν εἶναι. Cicero Officiorũ lib. 2. Commodè autem, quicunq; dixit, pecuniam qui habeat non reddidisse, & qui reddiderit non habere: gratiam autem & qui reddiderit habere, & qui habeat, reddidisse. Sed nunc ad alia accedamus.

DE SENTENTIA, QVAE γνώμη dicitur.

SEntentia est oratio breuis, quæ complectitur generalia quædã dicta, seu uoces uniuersales, ut Fabius loquitur, quibus facilè qui audiunt moueri, atq; etiam assentiri soleant. Ideoq; & probationum communium hæ capita esse possunt. Cum enim ut diximus, omnium animos ad assensionem moueant, rationũ quædam firmitas in his inerit. Has igitur colligent pueri diligenter de optimis scriptoribus, & locis quibusdam distinguent, ut ad omnes materias præsto sint. Cauebitur tamen, ne crebritas illorum orationem deformet. Id quod accidit, & cũ ineruditiores anxiè conquirunt omnia, quibus copiam & ornamenta quædam parari existimant, & cum doctiores quoq; immodicè coaceruant hæc lumina, uel quia sapientiam suam ostentare, uel quia

ita oportere fieri censent. Tale genus dicendi celeriter post eloquentiæ, id est Ciceroniana tempora extitit atq; inualuit, ut licet de Senecæ scriptis cognoscere: & Fabius cum alibi, tum ubi de sententiarũ generibus disserit, notat, cum harum usum modo carere dicit. Sententiam quidem καθ' ἐξοχὴν dictam, ut ἐνθύμημα, constat: in significatione nõ cuiuslibet sententiæ animi, sed & sapientis & eximiæ. Nam & leuis est sententia puerorum apud Terentiũ: & sententia iudicum, dicitur decretum quoddam illorum. Sed sententia nunc intelligitur ea, quæ sensus omniũ tangat atq; moueat, uel manifesta ueritate, uel certe apparente similitudine huius. Vt

Trahit sua quemq; uoluptas.

Nihil est ex omni parte beatum.

Nulla salus bello.

Est profectò Deus, qui quæ nos gerimus auditq; & (uidet.

Dolus an uirtus quis in hoste requirat?

Vitam regit fortuna, non sapientia.

Fortes fortuna adiuuat.

Vna salus uictis, nullam sperare salutem, &c.

Quæ enim uulgò uera uidentur esse, etiamsi nõ sint uera, tamen communem approbationem omnium facilè inueniunt. Itaq; pleræq; tales sententiæ sermone multitudinis frequentatæ, &, ut dicitur, tritæ, prouerbia fecere.

Ipsæ

Ipſæ autem ſententiæ, aliæ per ſe definitũ & plenum habent intellectũ, aliæ rationibus ſubiectis explicantur. Simplex eſt·

Cogi qui poteſt, neſcit mori. Item,
Sed omnes una manet nox,
Et calcanda ſemel uia læti. &,
Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

Rationib. ſubiectis ſententioſa eſt ſerui oratio in Plauti Pſeudolo, quod ut inſigne exemplum, unum pro pluribus eſſe poterit·

Centũ doctũ hominũ conſilia ſola hæc deuincit dea,
Fortuna. atq; hoc uerum eſt. Proinde ut quiſq; fortuna utitur,
Ita præcellet, atq; exinde ſapere eũ omnes dicimus.
Bene ubi qđ cõſiliũ diſcimus accidiſſe, hominẽ catũ
Eum eſſe declaramus: ſtultũ aũt illũ, cui uertit malè.
Stulti haud ſcimus fruſtra ut ſimus, cũ quid cupienter dari
Petimus nobis quaſi quid in rẽ ſit poßimus noſcere.
Certa omittimus, dum incerta petimus. atque hoc euenit,
In labore atq; in dolore, ut mors obrepat interim.

Primum hoc quod poſuit, fortunam omnium ſapientum conſilijs eſſe potentiorem, ſecundum hoc, τύχη τὰ τ' ἀνθρώπων, ἢ νὼ βουλία,

quàm ſententioſe probauit? Deinde alterum quod hinc fluxit, ſtulta eſſe hominum uota, uerum eſſe & ipſum uoluit oſtendere, de incertis conſilijs et inani prudentia hominum. Sed hæ rationes ſententiarũ, cum nunquam debent eſſe prolixæ, itaq; illa Plautina (ut uerum fatear) diſputatio potius eſt γνώμη, tum ſæpe ualde breues, & cum ſententia coniunctæ reperiuntur, hocq; modo fiunt illæ argutæ. Vt,

θνητὸς πεφυκὼς μὴ φρονεῖν ταπείρθια.

Quare enim non eſt in cœlum erigenda ſuperbia? quia nos mortales ſumus, &c.

Fiunt etiam longiores ſententiæ alijs modis: ut comparatione,

Albus ut obſcuro detergit nubila cœlo
Sæpe notus, neq; parturit imbres
Perpetuos: ſic tu ſapiens finire memento
Triſtitiam, uitæq; labores.

Hoc genus perelegãs eſt, & orationem duplici quodam ornamento implexo, & quaſi conſerto, mirificè illuſtrat. Item diuerſum uel contrarium cum infertur, ſententia fit plenior. Vt,

Tam deeſt auaro quod habet, quàm quod nõ habet.

Item Sophocleum illud,

Non mors miſera eſt, ſed mortis adempta copia.

Tale eſt hoc Ciceronis: Magna di curant, parua negligunt. Et hoc: Opinionum enim cõmenta delet dies,

dies, naturæ iudicia cõfirmat. Item Vergilianũ hoc,

Facilis deſcenſus auerni,
Noctes atq; dies patet atri ianua læti.
Sed reuocare gradus, ſuperas q; euadere ad auras
Hoc opus, hïc labor eſt.

Elegans etiam, copioſa quaſi explicatio ſententiæ, cui ſi poſtea uel diuerſum uel contrarium membrum adijciatur, admodum illa eminet atq; elucet. Vt Vergilius lib. 12.

Multa dies uariusq; labor mortalibus æui
Rettulit in melius, multos alterna reuiſens
Luſit, & in ſolido rurſus fortuna locauit.

Et lib. 10.

Stat ſua cuiq; dies, breue & irreparabile tempus
Omnibus eſt uitæ. ſed famam extendere factis,
Hoc uirtutis opus.

Oratorum gnomæ ferè habent explicationes illuſtres, ut Iſocrateæ, in quibus pleriſq; ἀντιθέσεις reperias. Vt in Archidamo: Nihil eſt rerum omniũ ſimpliciter neq; malum, neq; bonũ: ſed ut quiſq; ad res & tempora ſeſe accommodarit, ita finem conſequi illorum neceſſe eſt. Item: Res ſecundæ etiam in hominibus nihili uitia occulunt: aduerſæ uerò repentè quales quiq; ſint, planum faciunt. Tale eſt hoc Ciceronis: Silent enim leges inter arma, nec ſe expectari iubent, cum ei qui expectare uelit, antè iniuſta pœ-

na luenda sit, quàm iusta repetenda. Item Magna uis est conscientiæ, iudices, & magna in utranque partem, ut neq; timeant qui nihil commiserint, & pœnam semper ante oculos uersari putent qui peccarint, & cætera.

De tractanda sententia, quæ ἐπιφανεία Græcè dicitur, postea dicetur. Sed huius partis studium est maximè pueris utile. Non enim solummodo eruditionem literarum, sed morum etiam & uitæ instructionem complectitur: & cum format atq; perficit iudicium, tum uaria rerum intelligentia animos ad prudentiam præparat. Quare illis γνώμας cum magna cura & attentione cum de ueterum scriptorũ libris excerpere, tum notare & excipere studebunt de dictis atq; sermonibus quorumcunq;. Nam sæpe etiã ineruditi, & minus prudentes atq; simpliciores homines, bona & salutaria & sententiosa dicta protulerunt. Vt hoc nostratis linguæ,

Sy kũn/vnd nit zů kũn.

Id tale est, quale illud quod alio respectu Sophocles dixit, τὸ σοφὸν οὐ σοφία. Nam & audacia nimia, temeritas est: & nimia sapientia, desipientia. Et hoc egregiè maiores memorare audiui:

Wer gern pflanetzt/der leßt lang.

Serit enim agricola, ut Latinus poeta fecit, arbores quæ alteri seculo prosint. In hac cura igitur & hoc labo-

labore diu conſeruatur diuinitus ſalus illius, diu ut multumq; humano generi proſit.

Eins (i)dermans erb in allen landen leyt.

Omne ſolum forti patria eſt.

Et Euripidea ſententia, ἅπας μὲν ἀνὴρ αὐτῷ πόρασι-μὸς ἅπασα δ' γῆ ἀνδρὶ γενναίῳ πάλις.

Als were den böſen zeühet/der wirt doran betrogen/iſts das er in nit fleüht.

δρῦσαι δὴ λυπίδας, δρῦσαι λεύκας, ὥς τυ φάτωνσι.

Was ſölle ſyn oder werden/zwor das můß jhe geſchehen.

μοῖραν δ' ὅτινά φημι πεφυγμένον εἶν' ἀνθρώπων.

Poſſem ſimiliter multa de noſtratib. poetis excerpta afferre, ſed hæc relinquenda ſunt iam ſtudio & obſeruationi ueſtræ. Et Teutonicæ etiã linguæ hæc eſt uirtus, ut huic generi grauium & memorabiliũ dictorum ualde idonea ſit, quod ipſum gentis uirtutem probat atq; declarat.

Sententiam autor Rhetoricorum ad Heren. ait eſſe orationem ſumtam de uita, quæ aut quid ſit, aut quid eſſe oporteat in uita, breuiter oſtendit. Sunt enim aliæ, ut Græci uocant, ἀποφαντικαὶ, quæ habent aliquam ſapientem, & grauem, et memorabilem expoſitionem. ut Cæcilianum hoc,

Sæpe eſt etiam ſub palliolo ſordido ſapientia.

Et uerſus Euripidis à Cicerone translatus:

Bene qui conijciet, uatem hunc perhibebo optimũ.

Et innumerabiles apud poetas, maximè tragicos. Talia & Homerica multa, ut hoc,

ῥίχθήν δή τι νήπιος ἴσκω: &,

ἐπὶ ἀρητῆ λαπὰ ἔργα, λιχάνει ϝοι βραδὺς ὠκύς.

Sed aliæ sunt ὑποθῆκαι, seu παραινέσεις, id est, subiectiones & præcepta, quæ uel cohortantur ad bona, uel dehortantur à malis. Atq; harum generaliores aliæ, aliæ ad certas personas destinatæ. Prioris generis hæc·

τέλος ὁρᾶν μακρὸς βίος.

ἐπὶ ἀγαθὴ πολυποιρανίη, εἷς λοίρανος ἔστω.

Iubentur enim omnes spectare uitæ terminũ, & regi uni uelle parêre. Item,

μὴ κακὰ λοφοδαίνειν, λαπὰ κέρδεα ἴσα ἄτῃσι.

Vetat lucri sceleratæ cupiditati indulgere. Huiusmodi multæ apud Hesiodũ. & plenus his Theognidis libellus, & Isocratis illæ orationes duæ ad Demonicum & Nicoclem, & c. Posterioris:

ὄρτάζου νήπιε πόρσω. &,

ἀλλ' αἴναξ αὐτός τε σὺ μήδεο, πείθεό τ' ἄλλῳ.

Et in Miloniana· Te Magne tamen antè testaretur, quod nunc etiam facit. Vide quàm sit uaria commutabilisq; ratio, quàm uaga uolubilisq; fortuna, quantæ infidelitates in amicis, quàm ad tempus aptæ simulationes, quantæ in periculis fugæ proximorũ, quan-

quãtæ timiditates. Sed mihi indicare hæc quasi intento, ut dicitur, digito, non colligere, neq; cumulare propositum. Illud enim doctrinæ institutæ, hoc studij discere & proficere in illa uolentium, fuerit.

Ad γνώμλω etiam παροιμίαι pertinent. Nam tritæ sermone multitudinis illa prouerbium fit, ut diximus. Cuiusmodi sunt: Pereant amici, dum inimici unà intercidant. Et, Quem di diligunt, adolescens moritur, &c.

ἐν καίρια βαιῶν γνωτὸς αὖ γένοιτο ἀνήρ.

Omnia præclara rara.

νύπι & ὃς τὰ ἴσοῖμα λιπὼν, ἀνύτοιμα διώκη. Item,

πολλὰ μὲν ἄξιν πέλει πύλινος ἠὲ χάλκεος ἀμφὶς.

Sed uel plurima huiusmodi assumere in promtu est.

DE ETHOLOGIA.

SVbijciemus hoc loco & Ethologiæ excercitium. Hæc eadem & ἠθοποιία uocatur, de qua dicemus breuius, & minus exquisitè atq; Græci fecere. est enim hæc nequaquam puerilis studij cuiusdam, sed eruditionis quasi prouectioris. Hoc discent igitur pueri, sæpe figurari orationem, tam solutam hanc quàm illam numerosam, quadam copia introductæ personæ, qua fit illa tũ in actionis forma grãdior, & quasi neruosior ad omnes animi affectus.

Hoc distinxere docendi caussa ad talem modum Ethopœiam ut uocarent, cum personæ notæ attri- ἠθοποιία.

bueretur ficta oratio. Vt, Herculis post interfectos à se liberos lamentatio. aut Andromaches, occiso Hectore. Quorum exempla de poetis in promtu est sumere.

Idolopœiam autem esse uolunt, cum persona nota ueluti excitatur ab inferis, & producitur cũ oratione: ut Appius Cæcus in Cœliana, & Polydorus atq; Iliona in Tragœdia, & Hector Aeneid. 2.

Prosopopœia, cum etiam ipsa persona fingitur. Vt cum rempub. faciunt loquentem, aut patriam, aut uirtutis & sapientiæ uocem tanquam hominũ promũt. Eódem referentur & illæ fictiones loquentium personarũ, quæ apud poetas frequentãtur, & εἰδωλοποιίσεις etiam à quibusdam dicuntur: ut cum ea quæ accidunt atq; usuueniunt in terris, attribuimus quibusdam ueluti numinibus illorum, & simulacra effingimus, quemadmodũ Homerus Eridis, Ates, Litarum: Maro Famæ, Discordiæ, Bellonæ. Talia sunt simulacra ὕπνου, λιμοῦ, πλότου, ἐριννύων. Et ridicula ἐλίγχη apud Lucianum, imitatione quadam Menandri: & apud eundẽ, lectuli & lucernæ. Hæc igitur cum loquentia & uocalia fecerimus, ad hanc speciem poterimus referre. Eódem pertinent & sermones qui attribuuntur ἀλόγοις animantibus: ut oratio equi apud Homerum, & canum apud Aristophanem disceptatio.

His

His ita docendi cauſſa diſtinctis, tentabunt pueri quid in ſingulis poßint. ut exempli gratia, Quid credendum ſit Laodamiam dixiſſe, & quam fuiſſe querimoniam illius, accepto nuncio de morte uiri. Item, Quam orationem habere potuerit Iulius Cæſar, allato Pompeij capite.

Præterea introducent maiores noſtros, reprehendentes huius ſeculi prauitatem, & diſſolutionem omnis diſciplinæ deplorantes, & exprobrantes occaſionem tot cõmoditatum ad uitæ culturam, in primis artium & ſtudiorum humanitatis, quibus ipſi caruerint. Poſtremò & Germaniam facient, cohortantem ciues ſuos ad uirtutẽ & decus: uel orantem, ut ſe à uaſtitate & barbaria cum morũ & incolarum, tum incurſionum & hoſtium defendant.

Atq; in hac parte illas etiam fabuloſas & poeticas fictiones, uel perturbationum animi, uel morborum corporis, itemq; euentorum atq; caſuum perſequentur. ut, Lectuli querentis de moroſitate ægrotantis: Ianuæ, de ſuperbia & faſtu domini, aut turpitudine familiæ: podagræ, uel querentis, uel deſerentis, uel probantis hoſpitium. Tum iræ, cupiditatis, metus, lætitiæ, ægritudinis ſimulacra loquentia producent.

Neq; nocuerit, ſi pueri in his ueluti hæſitarint, neq; illa perficere, & tanquam extruere aptè atque pro-

probabiliter deniq;, & splendidè potuerint. Nam his absoluta etiam doctrina interdum non satisfacit. Itaq; scripsit de prosopopœia, & hoc egregiè, Fabius, in illa magnam uim eloquentiæ desiderari. Falsa enim, inquit, & incredibilia natura necesse est aut magis moueant, quia supra uera sunt: aut pro uanis accipiantur, quia uera non sunt. Feratur igitur in his initiorum ruditas & imperfectio, ac ueluti balbuties studiorum. Non autem excerceri in re quanquam difficiliore, ita tamen in eloquentia eximia & eminente, non est ferendum. Quintilianus in hoc genus contulit & διαλόγους, de quibus supra dictum. Et fecit ethopœian, quam & μίμησιν uocarent, imitationem morum alienorum: & tam in dictis quàm factis posuit. Sed hæc iam alienio ra à proposito nostro fiunt, & reseruanda suo cum loco, tum tempori.

Intelligendum autem, hanc tractationẽ esse propriè ficti sermonis, quò aut animi habitus, aut corporis gestus quidã referatur: ut planè μιμητικὸν hoc genus esse sciamus. Nam narrationes siue expositiones simpliciores ad ἐκφράσεις & ὑποτυπώσεις, de quibus diximus, sunt referendæ.

Sunt & quædam uulgares personæ, quæ sine nominibus introduci solent. ut apud Homerum,

ὥδε τις εἰπησιν ἰδὼν εἰς πλησίον ἄλλον.

Tunc

Tunc alium est spectans aliquis sic ore locutus.

Cicero pro Cœlio· Dicet aliquis, hæc igitur tua est disciplina, sic tu instituis adolescentes, ob hanc caussam tibi hunc puerum parens cõmendauit & tradidit? ut in amore adolescentiã suam collocaret, & hanc tu uitam atq; hæc studia defenderes. Isocrates ad Philippum·

τάχ' ἄν τις ὑμῖν τοῖς εἰρημένοις τολμήσειε λέγειν, ὡς ἐπιχειρῶ σοι πείθειν ἀδυνάτοις ὑπιθέσθαι πράγμασιν.

Obiecerit fortè aliquis, conari me ad ea te inducere, quæ perficere non possis. Has Græci uocant τὰς καθ' ὁμιλον ἠθοποιίας. ut Eustathius in Iliad. α.

Huc pertinent ætatum, sexuum, conditionum, nationum, fortunæ, generis, professionũ, studiorũ, instituti, temporis, loci discrimina. Vt cum nihil sine pulchritudine & decoro laudari in oratione quoque mereatur, quòd πρέπον appellant Græci: hæc pars tota in hoc consistat, atq; contineatur. Aliter loquetur puer, aliter adolescẽs, aliter senex, uir, mulier, uirgo, matrona, cœlebs, maritus, seruus, liber, herus, famulus, princeps, subditus, Græcus, Scytha, Persa, Lacon, Atticus, Bœotius, Francus, Sueuus, miser, beatus, nobilis, plebeius, Stoicus, Epicureus, Academicus, Cynicus, uenator, architectus, cerdo, literatus, illiteratus, aulicus, & qui in republica uersatur, aliter priuatus. Alia in pace habebitur,

tur, alia in bello oratio: alia in publico, alia domi.

Sed ad hæc, si perfecta bonitate & laudibilia esse debeant, requiritur magna prudentia, rerum plurimarum cognitio, ingenium quoque non hebes, & usus singularis, quæ à pueris requirenda non sunt: quos tamen in his quasi periculis quibusdam eruditionis balbutire non alienum, uel potius necesse fuerit, & conari ea facere quæ nondum possint, atque de his initijs progredi semper ulterius, donec tempore & studio suo quasi ad metam perueniant. Multa igitur & in ijs quæ diximus tentabunt, utiliter assumta de communi uita, de conuictu hominum & sodalium suorum, de ijs quæ ipsi cotidie fieri geriq; publicè priuatimq; alius alia, animaduertent atque intelligent: in lætis tristibusq; casibus, in serijs & iocosis, in factis magnis paruisq;. Ita instruetur animus quoq; cognitione & iudicio, & paulatim conformabitur ad illam quam dico pulcritudinem & decorum perspiciendum & præstandũ non solum in oratione, sed etiam in uita. Indicanda autem eximia huius generis exempla sunt discipulis accuratè, & diligenter cõmendanda à magistris in scriptis ueterum autorũ, ut saltem admirari assuescant, qui nondum hanc eloquentiæ maximam uirtutem assequi possint, & ut contemplentur illa tanquam tabulam, non solum nitidis, & (ut dicitur) lætis ac illu-

illustribus coloribus, sed etiam cum magna arte & exquisita ratione pictam, de cuius aspectu magis q̃ intellectu uoluptatem capiant. Quid enim hoc mollius, aut miserabilius fieri potuisset?

Dulces exuuiæ, dum fata Deusq; sinebant,
Accipite hanc animam, meq; his exoluite curis.
Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi,
Et nunc magna mei sub terras ibit imago, &c.

Quid terribilius & uehementius isto?

—Tú ne hinc spolijs indute meorum
Eripiere mihi? Pallas te hoc munere, Pallas
Immolat, & pœnam scelerato à sanguine sumit.

Quàm elegantia illa in Cœliana? Sed dubito, quẽ patrem potißimũ sumam? Cæcilianúm ne aliquem uehementem atq; durum. Nunc enim demum mihi animus ardet, nunc meum cor cumulatur ira. Aut illum: ô infelix, ô sceleste. ferrei sunt isti patres. Egó ne quid dicam? Egó ne quid uelim? Egó ne? quæ tu omnia tuis fœdis factis facis ut nequicquam uelim. Vix ferenda diceret talis pater. Cur te in istam uicinitatem meretriciam contulisti? cur illecebris cognitis non refugisti? cur alienam ullam mulierem nosti? dede, ac disijce. Per me licebit. Si egebis, tibi dolebit. mihi sat est, qui ætatis quod reliquum est oblectem meæ. Huic tristi ac decrepito seni responderet Cœlius, se nulla cupiditate inductum de uia decessisse.

tur, alia in bello oratio: alia in publico, alia domi.

Sed ad hæc, si perfecta bonitate & laudibilia esse debeant, requiritur magna prudentia, rerum plurimarum cognitio, ingenium quoque non hebes, & usus singularis, quæ à pueris requirenda non sunt: quos tamen in his quasi periculis quibusdam eruditionis balbutire non alienum, uel potius necesse fuerit, & conari ea facere quæ nondum possint, atque de his initijs progredi semper ulterius, donec tempore & studio suo quasi ad metam perueniant. Multa igitur & in ijs quæ diximus tentabunt, utiliter assumta de communi uita, de conuictu hominum & sodalium suorum, de ijs quæ ipsi cotidie fieri geriq; publicè priuatimq; alius alia, animaduertent atque intelligent: in lætis tristibusq; casibus, in serijs & iocosis, in factis magnis paruisq;. Ita instruetur animus quoq; cognitione & iudicio, & paulatim conformabitur ad illam quam dico pulcritudinem & decorum perspiciendum & præstandũ non solum in oratione, sed etiam in uita. Indicanda autem eximia huius generis exempla sunt discipulis accuratè, & diligenter cõmendanda à magistris in scriptis ueterum autorũ, ut saltem admirari assuescant, qui nondum hanc eloquentiæ maximam uirtutem assequi possint, & ut contemplentur illa tanquam tabulam, non solum nitidis, & (ut dicitur) lætis ac illu-

illustribus coloribus, sed etiam cum magna arte & exquisita ratione pictam, de cuius aspectu magis q̃ intellectu uoluptatem capiant. Quid enim hoc mollius, aut miserabilius fieri potuisset?

Dulces exuuiæ, dum fata Deusq; sinebant,
Accipite hanc animam, meq; his exoluite curis.
Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi,
Et nunc magna mei sub terras ibit imago, &c.

Quid terribilius & uehementius isto?

—Tú ne hinc spolijs indute meorum
Eripiere mihi? Pallas te hoc munere, Pallas
Immolat, & pœnam scelerato à sanguine sumit.

Quàm elegantia illa in Cœliana? Sed dubito, quẽ patrem potissimũ sumam? Cæcilianúm ne aliquem uehementem atq; durum. Nunc enim demum mihi animus ardet, nunc meum cor cumulatur ira. Aut illum: ô infelix, ô sceleste. ferrei sunt isti patres. Egó ne quid dicam? Egó ne quid uelim? Egó ne? quæ tu omnia tuis fœdis factis facis ut nequicquam uelim. Vix ferenda diceret talis pater. Cur te in istam uicinitatem meretriciam contuliſti? cur illecebris cognitis non refugisti? cur alienam ullam mulierem nosti? dede, ac disijce. Per me licebit. Si egebis, tibi dolebit. mihi sat est, qui ætatis quod reliquum est oblectem meæ. Huic tristi ac decrepito seni responderet Cœlius, se nulla cupiditate inductum de uia decessisse.

se. quid signi? nulli sumtus, nulla iactura, nulla uersura. At fuit fama? quotusquisq; istam effugere potest in tam maledica ciuitate? Vicinum eius mulieris miraris male audisse, cuius frater germanus sermones iniquorum effugere non potuit? Leni uerò & clementi patri, cuiusmodi est ille, Fores effregit, restituentur, discidit uestem, resarcietur, Cœlij caussa est expeditissima. Quid enim esset, in quo se facilè non defenderet? Nihil iam in istam mulierem dico, &c. Hunc totum locum recensere placuit, quòd uix alium reperias ad hoc quod demonstrare uolumus, indicandum aptiorem. Est & in Finibus pro-
Lib. 4. sopopœia perbella hæc. Quid si reuiuiscant Platonici illi, & deinceps illi qui eorum auditores fuerunt, & tecum ita loquantur? Nos cum te M. Cato, studiosissimum philosophiæ, iustissimum uirum, optimum iudicem, religiosissimũ testem audiremus, admirati sumus, quid esset cur nobis Stoicos anteferres, qui de rebus bonis & malis sentirent ea, quæ ab hoc Polemone Zeno cognouerat, nominibus uterentur his quæ prima specie admirationẽ, re explicata risum mouerent. Tu autem si tibi illa probantur, cur non proprijs uerbis illa tenebas? Sin te autoritas cõmouebat, nobis ne omnibus & Platoni ipsi nescio quem illum anteponebas, præsertim cum in repub. princeps esse uelles, ad eandem tuendam

cum

cum ſumma tua dignitate maximè à nobis ornari atque inſtrui poſſes. Nobis enim iſta quæſita, à nobis deſcripta, notata, præcepta ſunt. omniumq; rerum publicarũ rationes, genera, ſtatus, imitationes, leges etiam & inſtituta ac mores ciuitatũ præſcripſimus. Eloquentiæ uerò, quæ & principibus maximè ornamento eſt, & qua te audiuimus ualere plurimum, quantum tibi ex monumentis noſtris addidiſſes?

Addamus & noſtrum exemplum, ut inſtituimus: de quo, ut ſpero, excercitij huius rationem ac uiam & ipſo aliqua ex parte poteritis intelligere.

IDOLOPOEIA PATRVM ADOLEſcentiæ corruptæ, & aberrantis incurſu bonorum ſtudiorum.

Si nunc parentes ueſtri qui præclaram ſpem cõcepere, futurum ut inſtructi aliquando optimis diſciplinis & artibus reuertamini in patriam, & referatis uobiſcum eam facultatem, easq; copias, de quibus & ipſis præſidium, & uobis dignitas atq; opulentia ſperanda eſſe uideatur, uos & talem uitã degere cernant, & his ſtudijs deditos, & talibus moribus præditos eſſe, quid dicturos illos putatis? An non accuſaturos primum fortunam ſuam? qui tam inauſpicatò in lucem uos produxerint, & nequicq; ad hanc ſpem honoratæ & laudabilis uitæ eduxerint. Deinde ſenectam miſeram ac calamitoſam ſuã

deploraturos? In qua cum acquiescere post exhaustos labores deberent, tantos dolores & molestias capiant ex talibus filijs. Illorum uerò aliquis si præ mœrore loqui posit, has cum lacrymis querelas effusurus sit. Ego te fili, cum huc tenderem, sperabam reperturum me & eo in loco quo oporteret, & ijs rebus occupatum quibus maximè deceret. gestiebamq; & ipse te uirtuti atq; bonis artibus operam dantem complecti, & audire diligentiæ assiduitatisq;, atq; etiam moderationis ac honestatis tuæ prædicationem. atq; hæc fingebam gaudia infelix pater animo meo. neq; uerebar, ornatu gestuq; tali in caupona ad aleam interq; ebrios insani ac furentis speciem mihi oblatum iri, neq; cogniturum me pro libris te calices uertere, & non Musis, sed flagitijs in uigilare. Quid sibi hic cultus, quid corporis motus, quid oculi natantes, quid pendentes genæ uolunt? O me miserum senem, cur pater esse unquam concupiui? cur non ante hos dolores aut tua aut mea esse morte desij? Non iam pecuniæ, quam in tuam perniciem impendi stultus, me pœnitet: expectationis pœnitet, & pudet confidentiæ. Quid enim non policebar de te mihi? Quæ splendoris tui, quæ meæ felicitatis heu uana spes nõ lactauit animũ meum? Quid ego nunc igitur agam? quid consilij de te capiam? Reducám ne domum te summo cum dedecore, ad lu-

dibrium

dibrium inimicorum, & amicorum indignationem? An ablegem aliò? Quò uerò tandem? Aut qua noua uel meliore ſpe? Imò ego te cum perieris, perditum eſſe ducam, non ætatem meam hac etiam cura & anxietate onerabo. Habes à me tua, plura quidem quàm debita fuerint. Iam uiuo patre patrimonium conſumpſiſti. Quære nunc tu tibi, unde ſtolidam et dementem uitam tuam ſuſtentes. Per me quidem quod ſupereſt, egebis, algebis, eſuries. Non ego fouebo, neq; alam magis uecordiam tuam: neque is ut debor, de quo ut corpus, ita animus quoq; ueſanus tuus propagatus eſſe uideatur. Serò quidem, et ictus ſapiam: ſed ſapiam ſic potius tamen, quàm delirare pergam. Fortaſſe etiam deſertio mea te docebit meliùs, quàm ſuſtentatio docuit. Multi ſunt qui bona ferre nequeunt, maliſq; eruditur. Conuertam igitur rationem & conſilium meum, & alijs te magiſtris cõmittam inſtruendum, Egeſtati atq; Inopiæ. Copia enim te malè, ut uideo, curauit. In re quidem nihil eſſe periculi intelligo. Nam interire non potes, quippe qui iam occideris. Hæc & his ſimilia ille diceret, & lacrymis ſingultuq; gemitus ac dolore plura loqui prohiberetur. Quòd ſi maiorum etiam qeiſpiam reuiuiſceret, nimirum admirabundus & ſtupens hæc uerba faceret. Quem ego nepotẽ aſpicio? quæ hæc noua atq; inſolita facies offer-

tur oculis meis? Túne posteritas atq; sanguis meus? Quæ res igitur te corrupit? Quæ clades illata est generi nostro? Non agnosco te. Non tu soboles prolis meæ: sed barbarus aliquis, impurus, audax, furiosus suscepit atq; progenuit te de impudica & petulante fœmina, suppositum partum nurus meæ. Apage te, dedecus & turpitudo nominis nostri, neque te inseres in eam stirpem, cum qua nihil est commune tibi, neque consentaneum. Hæc aut similia locutus, reddi tenebris properaret, & quàmprimum inuisum & tristem aspectum istum relinquere quæreret, &c.

DE EPISTOLIS.

REperio Græcos Prosopopœis, & totam Panegyricorum rationem, & epistolarũ compositionem subiecisse. In quibus quisq; primum suã personam ueluti producit loquentem, & sæpenumero alienæ quoq; inserendæ sunt. Quare de epistolis hoc etiam loco, quod exercitium in scribendo nunc maximè frequentatur, nonnihil dicere placuit. De Panegyricis autem hoc loco dicendum nõ putauimus.

De epistolis conscribendis multi multa tradidere: quæ in promtu fuerit cognoscere, si qui fortè requirent. Nos autem in ea sumus opinione, si de hoc gene-

genere quæratur, de tota dicendi ratione quæri. Quid enim est de quo dici possit, & non soleat perscribi? Ergo epistolarũ præcepta à Rhetorũ præceptis cõmunibus diuersa nulla erunt. Sed de modo orationis, ad quem hanc in epistola temperari rectiũ uideretur, plerisq; hoc uisum, cotidiano illum sermone accuratiorem & disertiorem, elaborata dictione remissiorem esse oportere: ut neq; studium compositionis appareat, & negligentiæ tamen deformitas absit: asit elegantia, sed non quæsita esse uideatur. Dicuntur similiter & alia multa, quæ sunt communia præcepta narrationum rhetoricarum. De ipsis autem epistolis, si quid est dicendum quod ad hoc genus proprie pertineat, hoc tenendum, cotidiano sermone in epistolis utendum. Sic enim Cicero. Veruntamen quid tibi ego uideor in epistolis? nónne plebeio sermone agere tecum? nec enim semper eodẽ modo. quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? Quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare uno modo. priuatas causas, & eas tenues, agimus subtilius: capitis, aut famæ, scilicet ornatius; epistolas uerò cotidianis uerbis texere solemus. Præterea si scriptionum materia in genera quædam distinguenda est, ne in hoc quidem meliorem autorem Cicerone reperire poterimus: qui exposuit tria, cum dixisset multa esse. Vnum, cu Papirio. li. 9.

ius causſa rem inuentam eſſe dicit, ut certiores faceremus abſentes, ſi quid eſſet quod eos ſcire aut noſtra aut ipſorum intereſſet. Ἐπιστολὴ enim Græca uox, mandatum ſignificat, quod perferendum ad abſentes alteri traditur, uel uerbis uel ſcripto. Verbi proprie mandatum, & ἐντολαὶ, & etiam ἐπιστολαί. Vt Iphigenia Taurica,

δῦται παρ' ὑμῖν τὰς ἐμὰς ἐπιστολάς.

Et Andromc. σὰς ὑμίνων ἐπιστολάς. Et Ouidius, Ad fratrem mandata dabat.

Scripti ſunt γράμματα, & δέλτος, & ἐπιστολὴ, literæ, tabellæ. unde tabellarius, γραμματοφόρος, epiſtola, & diminuta uoce ἐπιστόλιον. Reliqua ſunt, inquit Cicero, epiſtolarũ genera duo, quæ me magnopere delectant unum familiare & iocoſum, alterum ſeuerum & graue. His, ſi uidetur, addamus quartum, cum quod ad alterum pertineat, aut alterius interſit, ſcribimus: etſi fortaſſe in primo genere includitur. Et quintum, ἐπιδεικτικὸν quoddam, totum fictum ad oſtentationem ingenij, eruditionis, facundiæ, ad luſum quoq; & delectationem accommodatum. Ita reperientur omnes formæ, quæ ſolent commemorari, comprehenſæ quinq; his generibus. Non enim eſt ulla quæ non in aliquod illorum ſuccedat: ſiue alicui innoteſcere, & ab illo diligi nos uoluerimus: ſiue cõmendare alium, ſeu ſuccenſere alicui:

cui: seu accusare aliquem, criminari, consolari, obiurgare, monere, docere, hortari, rogare, terrere minis, solicitare promissionibus, obtrectare, laudare, reprehendere, consilium dare, deprecari, suadere, seu aliquid scisciteri explicarê ue, defensionem usurpare, rationẽq; afferre, seu gratulari alteri, uel gratias agere: seu etiã irridere eum ad quẽ scribimus.

Sciendum autem, optimum esse quàm proximè abduci à ueritate epistolas, & ea argumenta in hoc excercitio consectanda, quæ non tanquam epigrammata quædam habeant exquisita, & præfinita uelut lemmata, secundũ quæ deduci debeant: sed ea quæ de rebus ipsis & negocijs uel publicis uel priuatis extitisse, nataq; esse uideãtur. Neque tales sint, quales sunt Plinianæ pleræq;, et quarũ à Græcis in breuitatis affectatione, posterioribus illis quidem, quasi orbis quidam, ut ipsi quoq; loquũtur, ἀποστιλβόντως. Vt hæc Synesij· Vti potentũ amicitia, non abuti decet. Et hæc· Grandia caue petas: ne uel si obtineas, alteri: uel si non obtineas, tibij ipsi molestiam crees. Itemq; hæc, quæ fertur Cratetis nomine· Siue est expetenda res labor, ne declines laborem: siue fugienda, tamẽ persequaris, ut deuitare possis. Nam labor fugiendo non euaditur: quæ autẽ contraria illi sunt, his ipsis etiam accersitur. Item Philostrati· Reformida uulgus, apud quod tantum potes. Et hæc·

» Speras futurũ, ut dicta tua in memoria durent Græ
» corum post mortem tuam: sed hæc nulla cum sint,
» dum sunt, quæ poterunt esse, dum non erunt? Et
similes aliæ multæ, quæ non epistolarum, sed senten
tiarum & argutiarum exempla fuerint. Etsi breui-
tas, cum ita res fert, cui Lacones olim sic studuere,
ut illius ueluti proprium & eximium usum sibi uen
dicarent, perquàm elegantes epistolas efficere solet.
Sed non sæpe incidit, ut non affectata illa uideatur.
Vna est huiusmodi inter Ciceronianas epistola, lib.
6. Cicero Basilio S.

» Tibi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tueor. à te
» amari, et quid agas, quidq; istic agatur, certior fieri
uolo: Vale. Et altera ad Atticum, rebus plenior,
» lib. 16. Iucundissimas tuas legi literas. Ad Plancum
» scripsi, habes exemplum. cum Tirone quid sit locu
» tus, cognoscam ex ipso. Cum sorore ages attentius,
» si te occupatione ista relaxaris. Fertur & Pom-
ponij Læti perelegans hæc·

» Põponius Lætus cognatis & propinquis suis S.
» Quod petitis, fieri non potest: Valete. Fuerat au
tem reuocatus domum, & in patriam.

Non tamen illa, præsertim à Græcis, argutè con
clusa, & rotundè prolata, & sumta callidè, & con
torta breuiter, reprehendo aut dãno, ac potius ma-
gnifacio & admiror: sed ad epistolarum propriam

quan-

quandam rationem nihil pertinere censeo, non magis quàm alias orationis uel figuras, uel gestus, uel insignia, quæ σχήματα à Græcis nominantur.

Non enim bella solum, quæ literis mandentur, sed etiam eiusmodi esse uolumus, ut epistolæ formam habeant. Ea erunt q̃ minimè fictis similia, & in quibus sint causæ, & negotia, & personæ, & quæ incidere solent, aut possunt. Eáq; quo sunt maioris ponderis, aut minus contẽnenda, aut minus usitata, hoc epistolæ scribuntur splendidiores. Itaq; & Cicero commemoratis quibusdam reipub. perturbationib. & impendentibus contentionibus, Attico scribit, Lib. 2. Sperare se præclaras de istis rebus epistolas ad illũ sæpe missurum. Et Rotingum nostrum dicere memini, cum interdũ cognouisset amicis tristitiã & dãna, aut etiam calamitates oblatas fuisse, ex ijs casib. mirificas epistolas exorituras, ut magna hæc aduersæ fortunæ consolatio esse deberet: cum ut paternæ sæpe mortis dolor hæreditatis cõmodo, ita miseriæ scriptionum bonitate, inuitos & nolentes quodammodo exhilararent, iné; dolore molestia leuaretur. Atq; hoc usq; adeò esse uerum uidetur, ut in iocosis etiam epistolis eæ maximè placeant, quæ à rebus ipsis subiectæ, non quæ ad scriptionem conquisitæ, ac uelut euocatæ fuerint.

Quæ uerò res magnæ paruæq; sint, non tam de

ipsis, quàm opinione hominum existimari potest. Itaq; Lõgolianæ epistolæ hoc nomine quasi affectatæ grauitatis immeritò à quibusdam, nisi fallor, reprehenduntur. Illi enim hæc, de quib. scribebat, magna, & nequaquam parui putanda scilicet uidebantur. Et sæpè ea accidunt quodam tempore grauissima, quæ alio fuissent fortè leuissima. Quid autẽ uetat tanti quidque fieri oratione, quãti fit animo cuiusq; ? In quo si quis fortè errat, alia iam accusatio iusta fuerit, nõ scriptionis, sed iudicij. Verùm ut ad rem redeamus, ad epistolarum compositionem accõmodanda maximè sunt ea præcepta, quæ à Rhetoribus traduntur sermonis gracilis ac subtilis atq; elegantis. Non quòd ad illa ita deuinctum propositum scribentis esse uelimus, ut inde discedere alicubi nefas ducat: possunt enim multa incidere, quæ uel propter rei magnitudinem, uel animi cõmotionem, granditatem requirant: sed quia uniuersi huius generis docere, & explicare, & diserta expositio propria est, ideo in hanc partem uoluntas potissimum deflectetur atq; destinabitur. Ita fiet, ut etiã illa grãdia tamen retineant quandam mediocritatem suam, & ita altè extollantur, ut epistolæ tamen modũ non excedant. Quid poterat dici uehementius, quàm hoc dictum est? Quem dij mortuũ perdant. Et: Dij illi mortuo, qui unquam Buthrotum uenit. Hæc

uerò

uerò an parũ oratoria? Quid illa? dic M. Tulli, quæ habeãt exitum. Et, Omitto caussam reipub. quam ego amissam puto, cum uulneribus suis, tum medicamentis his quæ parantur. De Pompeio quid agam? Cui planè, quid enim negẽ? succensui. Semper enim caussæ euentorũ magis mouent, quàm ipsa euenta. Hæc igitur mala, quibus maiora esse quæ possunt? considerans, uel potius iudicans eius opera accidisse & culpa, inimicior eram huic quàm ipsi Cæsari. Vt maiores nostri funestiorem diem esse uoluerunt Alliensis pugnæ, quàm urbis captæ, quòd hoc malum ex illo: itaq; alter religiosus etiã nunc dies, alter in uulgus ignotus: sic ego decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos hoc defendente, ne dicam grauius, afflixerat, præsentisq; temporis cognoscens temeritatem, ignauiã, negligentiam, succensebam. Quid omittit quod non colligat, ut iratus Pompeio meritò fuisse uideatur? Atq; priorum recordatione, quasi ille apud Homerum leo cauda stimulans latera, ita irritat iracundiam aculeis quibusdam ueteris iniuriæ. Sed quàm ἀπιστολικῶς tamen omnia extulit? Iam illa epistola ad Octauium, quæ dici possent in iudicio elaboratius aut grauius? Negarunt quidam huius autorem esse Ciceronem, sed mihi ne suspicio quidem adhuc sanè suboritur, cur adimenda hæc illi esse uideatur. Att. lib. 16. & 9.

deatur. Sunt huiusmodi multi alij loci in huius optimi, uel solius potius autoris Latinæ eloquentiæ epistolis diligenter obseruandi.

Cum autem duo sint, quibus oratio admirabilis reddi soleat: unum, quod Græci ἠθικὸν uocãt, ad naturam, ut Cicero ait, & ad mores, & ad omnẽ uitæ consuetudinem accommodatum: alterũ, quod ijdem παθητικὸν nominant, quo perturbantur animi, & concitantur: hoc uehemens, incensum, incitatum, in quo uno regnat oratio, quo caussæ eripiuntur, iudicijs relinquatur: illud superius, come, iucũdum, ad beneuolentiam conciliandam paratum, epistolis attribuamus. In hoc erit humanitatis expressio atque custodia diligentissima, nõ solum ne quid uerbis, sed etiam ne quid sententijs barbarè perscribamus: id est, ne quid insolenter, minaciter, crudeliter efferatur: quod genus barbarismi, animi natura, fieri Quintilianus ait. Est autẽ, cũ omnis sermo animi index, tum uerò epistolæ scriptura quasi tabulam proponit, in qua depictũ cuiusq; ingenium omnibus coloribus, ut dicitur, suis conspiciatur. Cumq; animaduerti natura de quocunq; sermone facilè posse uideatur, tum hoc de nullo ita certò itaq; liquidò perspicitur, atq; de epistolæ elocutione. Quare summopere studebimus huic quod ἠθικὸν dixi, ut ita scriptura attẽperemus, ne illa nos autores suos dehonestet atque

Oratore, Lib. 1.

que contaminet. Sæpe tamen iusta indignatio, et magnæ irarũ causſæ aſperiores ſententias exprimunt: neq; id cum ſit, non temerè, neq; ſine ratione reprehendi ſolet. Vt illud aſperrimum: Odi hominem, & odero. Vtinam ulciſci poſſem, ſed illum ulciſcentur mores ſui. Item hoc: Multa tu quidem dicis, ſed tibi nemo credit. Nam certè & aſſurgere interdum orationem, & (ut ita dicam) intumeſcere epiſtolam in iuſto dolore, nõ improbandum: & libertas, maximè ſi laceſſitus ſis, abiicienda non eſt. Att. lib. 9. cc. Lib. ep. 7. cc.

Magnopere autem in ſcribendo conſiderabitur et eius perſona qui ſcribit, & eius ad quem, & uerõ res de qua ſcribitur. Non turpe enim ſolum, non cogitare ad quem ſcribas, ſed etiam quid ſcribas. Vt enim eerdonem ille uetuit pictor ultra crepidã progredi cenſione ſua, ſic attingere & tractare omnia omnes nequaquam decet, neq; etiam ferẽdum. Itaq; prudẽtes ſcriptores, ſi quid fortè incidit alienius aut à profeſſione ſua, aut à ſtudio, arte, loco, conditione, in eo uerecundè & timidè uerſari ſolent, ne aut ſtultì aut imprudentes putentur in opinione uel erroris, uel audaciæ. Vtq; reprehenſum legimus in Cleone Athenienſi, affectationem militaris imperij, ex quod minimè eſſe idoneus uideretur: in Philopœmone autem ſtudium rei naualis, & in Hannibale dicendi deriſum fuit: ita quis ferat, imperitum ratiocinan Ex Plut. πολιτικ. παραγγελ.

nandi de mercatura, aut ociosum & Musarũ comitem de apparatu consilijs ue belli differentẽ, aut desidem & inertem de re familiari augenda? In promtu enim est quod his dicatur, fabrilia debere fabros tractare. Ideoq; & perhumaniter quidem, ut filiam, castigat uerbis Iupiter Venerem, quæ non dubitasset armis & conflictui bellantium sese immiscere,

τέκνον ἐμὸν, inquit, ὅ σοι δέδοται πολεμήια ἔργα.

Ad quem uerò scribatur, diligenter etiam atque etiam cogitandum: alia enim apud imperitos, alia apud doctos, itemq; potentes, claros, humiles, plebeios, superbos, moderatos, nostros, alienos, senes, pueros, uiros, mulieres, oratio habenda. Res uerò de qua scribetur, & ipsa orationis alium atque alium quasi habitum quendam induere debebit. Vt & seria atq; grandia elatius atq; seuerius, læta hilarius, tristia tetricè, cotidiana mollius & pressius, singularia exquisitius, parua summisse, communia distinctè eloquamur: deniq; ut ad affectũ quorumq; naturam accommodetur oratio.

Cum sit autem, ut his uerbis ait Cicero, epistolæ
» proprium, ut is ad quem scribitur, de his rebus quas
» ignorat, certior fiat: proprius esse huius generis ui
» detur sermo planus & æquabilis. talis enim obscuri
tate caret, & non requirit attentionẽ præcipuam lectoris uel auditoris. aberũt ergo ambigua, longi ambitus

bitus uitabuntur, etiam prius dictorũ aliquid repetetur interdum, si abduci uel etiam excurrere longius oratio uidebitur. Neq; me fugit, & hæc quæ dicta sunt, & quæ deinceps dicentur, ne ullo quidẽ in genere orationis negligenda. Nam quid dicat uel ille omnis decori & elegantiæ neglector: uel is quẽ aut nemo, aut cum magna cura cogitationeq; uix aliquis intellexerit? nisi fortè de industria quædam tegere, & inuoluere ambagibus uoluerimus. Sed in proposito euidentiæ tenebras uelle obducere orationi, dementiæ fuerit. Nos uerò sic nunc illa ad epistolarum rationem applicamus, ut in quibus maximè eminere & conspici soleant: ut forma atq; uenustas oris, etsi in omni sexu ætateq; laudabilis & grata est, in pueris tamen atq; mulieribus eximiam habet gratiam atq; delectationem. Ergo in epistolis, hoc est plano genere sermonis, fugientur & obliquæ elocutiones. obliquas uoco, quæ sunt ab expositione directa & simplici detortæ. Vt exempli gratia, Cicero M. Marcello ita: Etsi nihil noui, quod ad te scriberẽ, habebam, magisq; literas tuas iam expectare incipiebam, uel te potius ipsum: tamen cum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur, ut quàm primum uenias: uenies enim mihi crede expectatus, neq; solum nobis, id est tuis, sed prorsus omnibus. Et reliqua omnia sim-

ſimpliciſſimè & luculentiſſimè.

Mutemus igitur, ut uideamus, quod quantum de luce, tantum etiam de bonitate diminuatur. Et ſi te ignorare nolo, noui quod ſcribere, nihil me habuiſſe, ac potius fuiſſe iam in expectatione tuarũ literarum: Theophilo tamen proficiſcenti ad te, ego, ne literarum nihil ut darem, committerem? Res tamen ipſa fert interdum, multiplices ut in epiſtolis formæ orationis exprimantur: rectæ, obliquæ, rotũdæ, explicatæ, contortæ, confuſæ, diſtinctæ, ornatæ, neglectæ. Inter ea autem quæ lumina orationis, id eſt σχήματα uocantur, interrogatione creberrimè figurari ſolet epiſtola: itemq; ſententijs & prouerbijs, necnon exclamationibus interdum, & reticentijs ſæpius, quæ omnia & in communi ſermone crebrò uſurpari ſolere ſcimus. Atq; horum fuerit exempla aſſumere de Ciceronianis epiſtolis perfacilè, & uobis conquirere utilius, quàm nos ſuggerere uobis.

Cum quid narrabimus, ita exponemus, non ut poetæ, qui ab ultimis, aut medijs ſæpe ordiuntur, ſed ipſam ut naturam rei atq; ordinem geſtorũ, aut in reſponſionibus filum ſequamur, quo ille qui ad nos ſcripſit epiſtolam pertexuit ſuam. Quod & Ci-
Att. 6. cero ait ſe quodam loco facturum, ut non inſtituat ſuam οἰκονομίαν, ſed ordinem conſeruet Attici, cui erat reſponſurus. Hoc tum maximè fieri conueniet,

cum

cum epistolæ non cotidianæ, neq; ueluti inanes, ut sæpe ad amicos, scribuntur, sed plenæ argumento atq; sententia. Itaq; & excusat ordinis perturbationem alibi Cicero, petẽs ab Attico, sibi ut assignet si perturbatior sit οἰκονομία. sequi enim se illum τάξιν ἐπιστολικήν. Sed nõ tamen nunquã res postulat, ut ordo immutetur: quemadmodũ & Cicero quadam in epistola ad Atticũ, se illi scribit responsurũ ὑστερόπροτα, id est ordine immutato, ἀμελεῖς. Nec non, ut in colloquijs familiaribus, in quib. sermo ferè deesse non potest, solent, aut debent etiam, quemadmodum Cicero ait, epistolæ interdum allucinari. Lib. 6. Qu. Fr. 2.

Planæ orationis sunt & colloquia, quibus res quasi retinentur in conspectu, ut non tanquam cursu suo præteruehantur minus animaduersæ. Ideo epistolis & hæc interdũ inseri solent. Vt hoc "L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim uenissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antè quàm me planè salutauit, ô mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantũ uales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium ualerem, iam salui esse possemus, &c. Inter dũ est hæc quasi actio periucunda. Vt hæc "Venit ille ad me, περὶ μάλα ἱλαρῶς. Et ego, τὸ δὲ τί σώνεις. Rogas, inquit, quod iter instet? Est iter ad bellum, idq; tum periculosum, tum etiam turpe. Quæ uis igitur? in- Att. 15.

„ quam. Aes alienum. & tum ne uiaticum quidem.
„ Hoc loco ego sumsi quiddã de tua eloquentia. nam
„ tacui. & ille: Sed me maximè angit auũculus. Quid
„ nam? inquam. Quod mihi, inquit, iratus est. Cur
„ pateris? inquam. Malo enim ita dicere, quàm cur
„ committis? Non patiar, inquit causſam enim tollã.
„ Rectißimè quidem. Sed, ſi graue nõ eſt, uelim ſcire
„ quid ſit cauſſæ? Quia dum dubitabam quam duce-
„ rem, non ſatisfaciebam matri, ita ne illi quidem.
„ Nunc nihil mihi tanti eſt. Faciam quod uolunt. Feli
„ citer uelim, inquam, teq; laudo. ſed quando? Nihil
„ ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probat.
„ Ego, inquam, ſentio priuſquam proficiſcaris, ita pa
„ tri quoq; morem geſſeris. Faciam, inquit, ut cenſes.
„ Hic dialogus ſic concluſus eſt.

Euidentia aũt ſumma debet eſſe in expoſitionib. Ea ſic maximè præſtabitur, ſi neq; recidetur quicq̃, neq; omittetur dicendorũ, ſed accuratè omnia expli cabũtur. Itaq; & nonnunq̃ idem dicetur iterum, & à repetendis ijs uerbis, quæ antè poſita fuere, non
„ abhorrebitur. Vt in his Caninius idem tuus, & idẽ
„ noſter, cum ad me nuper ueſperi ueniſſet, & ſe po-
„ ſtridie manè ad te iturum eſſe dixiſſet, dixi ei me da-
„ turum aliquid manè, & ut peteret rogaui. Item in his: Num tu homo ridiculus es? qui cum Balbus
„ noſter apud te fuerit, ex me quæras, quid de iſtis mu-

nici-

nicipijs & agris futurũ putem? quasi aut ego quic- "
quam sciam quod iste nesciat: aut si quid aliquan- "
do scio, non existo soleam scire. immò uerò si me a- "
mas, tu fac ut sciam, quid de nobis futurum sit. Ha- "
buisti enim in tua potestate, ex quo, uel ex sobrio, "
uel certè ex ebrio scire posses. Item in epistola ad "
Att. lib. 2. Quod à me ita præcautũ, atq; ita proui "
sum est. Talia sunt. Noui atq; scio: dico, edico: mul- "
tos ei molestos fore, ipsumq; multis. Sed hæc iam "
orationem etiam figurant, de quo dicendum non pu
tauimus in præsentia. Sed contra falsam opinionem
de copia quorundam, hæc monere & exempla ad-
ducere uolui, de quibus cerni possit, quanto melius
res in hac simplicitate, quantoq; clarius commemo
retur, quàm si uarietas quæsita fuisset. Ad euidentiã
etiam eximium est, cum de attentione animi & co-
gitatione diligenti remouentur quibusdam interpo
sitionibus omnia, quæ obstare intelligentiæ posse ui
deantur. Vt ille pastor apud Theocritũ, cum se ami
cæ suæ allaturum promisisset,

ἢ κρίναι λύκκα, ἢ μόσχων ἔπαλαι ἐρυθρὰ
πλατάγωνι ἔχοισαν.

Recordatur mox se temerè hæc coniunxisse. ideoq;
addit,

ἄλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ φύεται ἐν χαμάωνι,

ὥστ' ἂν αὖ σοὶ ταῦτα φέρειν ἅμα πάντ' ἐδυνάμην.

Cæcin.lib.6. Et Cicero: Victa est autoritas mea non tam à Pom-
» peio, nam is mouebatur, quàm ab ijs qui duce Pom
» peio freti, peropportunam & rebus domesticis, &
» cupiditatibus suis belli uictoriam fore putabant.
Att. 5. Item: Accepi Roma sine epistola tua fasciculum li-
» terarum, in quo, si modò ualuisti, & Romæ fuisti,
» Philotimi duco esse culpam, non tuam. Item Mul-
» tum profeci, sed quantum, non planè, longè enim ab
Lib.16. sum, scio. Et rursum Attico: Nondum legere po
» teramus, nam & lumina dimiseramus, nec satis lu-
» cebat: cum autem luceret, antè scripta epistola ex
Lib.1. duabus tuis, prior mihi legi cœpta est. Eidem:
» In qua nihil aliud à consulari rogatione differebat,
» nisi iudicum genus. in eo autem erant omnia. Item:
» Tuus autem ille amicus, scin' quem dicam? de quo tu
» ad me scripsisti. posteaquam non auderet reprehen-
» dere, laudare cœpisse.

Erunt autem quæ scribentur, ita quoq; clara & perspicua, si ab usu quodam consuetudineq; ac more hominum communi non fuerint abducta. Nam insolita omnia, obscura sunt. Itaq; & uerbis atq; sententijs utemur notis atq; consuetis, ut sit (in quo & Poeta gloriatur) pura oratio. anxietas & cura superflua cum in uerbis reperiendis, tum collocandis aberit: neq; apparebit quasi tumor & elatio nimia sen-

sententiarum, sed sanitas conseruabitur orationis. Deniq; loquentur epistolæ purè, cum humanitatis sparsæ sale, tum insignes amoris notis. Vt Cicero quandam Attici laudat: Ita etiã legentur nostra scripta minus suspicioſe, cum nemo in simplicitate ne circumueniatur, metuet. Nisi fortè res tulerit, & is sit ille, cui scribimus, ut callidæ, aut fortes, uel etiam audaces literæ mitti debere uideãtur: id quod ad uniuersum genus non pertinet. Omnino autem diligenter meminerimus, non solum quod dã genus, seu χαρακτῆρα orationis peculiare epistolis, sed res quoque & argumenta certa esse illarum propria. Itaq; illæ disputationes de natura & moribus, & totâ philosophia, nõ sunt epistolæ putandæ, quanquam salus præscripta fuerit, sed libri. Nec magis Senecæ scripta epistolæ possunt uideri, quòd ad Lucilium missa sint cum præfatione amoris, quàm Ciceronis de Officijs liber, similiter ad filium datus: & Plutarchi multa aliquib. inscripta opuscula. Quãuis & hæc interdum incidunt ut epistolis includantur, sed aliena tamen res est à toto genere. itaq; cautè & prudenter tractabitur, etiam tum, cum necesse fuerit. Lib. 1.

Ratiocinationes, quæ frequenter se offerunt, ut à communi & propemodum uulgari captu non debebunt abhorrere, ita erunt firmæ & certæ, atque

etiam profectò elaboratæ. Sumtiones autem maximè decent epistolas, quæ & in Cicerone frequentantur: sed minus quasi artificiosè disponentur. Sumtiones uoco, quæ λήμματα Græci, quæ in ratiocinationibus assumuntur, siue per se, siue subiectis probationibus. hæ in partitionibus sunt insignes: in quibus omittere aliquid, uitiosissimum. Sed de his aliàs fortasse copiosius.

In epistolis pulcerrima est illa moderatio, qua fit ut contumaciæ atq; etiam arrogantiæ & ἀνοιμωνησίας, deniq; rusticitatis & impotentiæ animi, uel etiam stultitiæ suspicio omnis amoueatur. Ideoq; asseuerationibus, nisi cum necesse erit, non facilè utemur, quod ipsum etiam periculo nõ caret. quare in certissimis etiã, aliquãdo dubitationes usurpasse ueteres reperiuntur. Et sunt formulæ harũ apud illos crebræ: ut puto, ut opinor, uidetur, existimo, spero, fertur, si memini. In quo ita fuit considerans Romana consuetudo, ut cum à iuratis dicerentur pro testimonio ea quæ comperta haberent, quæ ipsi uidissent, non scire tamen, sed arbitrari se dicerent. Talia sunt Ciceroniana hæc: Pace tua dixerim, non enim possum aliter dicere, ut uerè dicam, ut populi sermo est, ut mihi scribitur, quantum coniectura auguramur, ut opinio & spes & coniectura nostra fert, quoniam placet, nescio an, et haud scio an,

Cic. pro M. Font. & lib. 4. Acad.

an, nisi fallor, mihi quidem ut uisum est: & alia similia, quæ obseruare diligenter, et annotare, sicubi occurrerint, debebitis.

Hoc loco monere uisum, nos adhuc quæ diximus, de ueritate & rectitudine scriptionis & literarum Latinarũ dixisse: ad quã respicere & referre omnes suas cogitationes ipsos etiã pueros, quantũcunq; possint intelligere, uelimus: & quos ad hoc assuefaciẽdos à magistris oportere censeamus. Neq; mihi obstat cõsideratio hac in parte multorũ, quæ nostris tẽporibus atq; morib. et in gente sua cuiusq; abhorrentia & aliena à Latinitate, hoc est, ab eruditione, doctrina, humanitate, esse scimus. Nam quàm lõgè paucis annis à barbaria, & uerborum, & sententiarũ, hoc maximè genus scriptionũ abductũ, et q̃ elegans redditũ sit, uidemus. Ideoq; spes esse potest, si anniti sedulò eruditi uoluerint, quandã sinceritatem illud adepturũ esse. Tum uerò in pueris, si quid feciſſe audacius fortè existimabũtur, facilè ueniam inuenerit, ut nulla ratione ad aliquid illi uitiosum sint instruendi. In uita aũt cum multa soleat nõ in literis tantũmodo & sermone, sed moribus etiam & actionibus extorquere nõ uera, neq; laudabilia, ut uidentur, nostrũ seculum: patiemur in illis indulgentes erroribus hominũ, scientes & uolentes, quasi labi adultos: ut maiestates, & dominationes, &

gratias, & excellentias, & similia, hominum appellationes faciant: ut unum tanquam multos honoris cauſsa affari uelint, ut chartam titulis & ornamentorum uel etiam conditionũ nominibus onerent: ut ſalutationes mirificas, itemq; ualedictiones ſingulares exquirant. A talibus enim uix ſine opinione interdum cõtumeliæ eorum ad quos literæ mittuntur, abſtineri poteſt.

Nunc enim undiq; tituli colligi ſolent, & in horũ cum coaceruatione, tum collocatione qui ſcitè uerſatus fuerit, eum pro luculentiſsimo ſcriptore habẽt. In qua parte concedi nobis poſſe exiſtimo, ſi ignari ſcientiæ illius & memorandi, et diſponendi titulos, eam præſcribamus ſententiam, qua quondã in uotorum nuncupatione uſi perhibentur. ut, cum deos nominatim inuocaſſent, ne cuius alia quàm ipſe fortaſſe uellet mentio inter ſacra fieret, notis uſitatisq; nominibus dictis, hoc ſolenniter adderent, QVOQVE NOMINE QVOQVE COGNOMINE SESE APPELLARI QVISQVE MAXIME VVLT AC GAVDET. Quapropter expoſitis ijs titulis quos nouerimus, & putauerimus referendos, ne turpiter ignoraſſe ſcilicet plures, aut meritam laudem malignè reticuiſſe uideamur, adijciamus hoc ſanè, ET QVICQVID VOCARI DICIQVE PRAETEREA VVLT AC DEBET. Sed hæc ridicula alicui

Plato λιραπύλῳ, οἵτινές ἐσι καὶ ὁπόθεν χάιρουσιν ὀνομαζόμενοι.

cui esse uideantur. Quare in præsentia hoc genus extra scholas ne educamus. praua enim & uitiosa ne perdiscantur, nõ est periculũ. Neq; tamen munerum, functionũ, conditionũ, curationũ, honorũ naturæ, sæpeq; ætatum & sexuum etiam omittenda uocabula: quemadmodũ ne salutis quidem præscriptio, more priscorum. ut huiusmodi; Amasis Polycrati hæc mandat. Sed sic potius M. T. Cicero pro cons. M. Cœlio tribuno plebis. Ita præfectum nos, & Senatorem, & architectum, & scribam, & quæstorem, equitem, patrem, senem, uirginem, ascribere poterimus. Etiam interdum obsequentes præsentibus moribus, sed & Latinæ linguæ exemplo, adiectis pluribus uerbis, significantibus uoluntatem nostram: ut optimo, summo, suauissimo, &c.

Initia Latinarum epistolarũ habent salutis præscriptionem, hoc modo· M. T. Cicero procos. M. Cœlio Trpl. S. D. Clausulæ autem sunt, Valè, Cura ut ualeas. Sunt & salutationum formulæ, Saluere iubeo, & aliæ, quibus et ipsis in epistolis licet uti, si cui omnino placuerit. Annotari & tempus solet ad calcem epistolæ, quo illa scripta data q; fuerit: idq; cognosci, sæpe interest & scribentis, & eius cui mittitur. Hoc Romana consuetudine mensem habet, & diem, atq; consulem, id est, annũ. hoc modo· VI. Calend. Decembris, M. Messa-

la & M. Pisone Coss. Quorum priora duo retinere, neq; nimis inusitatum, & per bellum fuerit. Doctiores, & qui à Græcis χαρίεντες uocantur, hac parte ludere consueuere, ut perscribant de aliqua insigni historia tempus, aut casu aliquo noto. Vt, Tertio die postquam à te discessi, natali nostro: & apud Ciceronem, At. libro sexto: Post pugnam Leuctricã die septingẽtesimo sexagesimoquinto. Quod tamen tempus, ut ingenuè fatear, quale sit nõ uideo, deq; hoc loco quærendum censeo. Tale fuerit, notatio eruditior illa quidem, τῶν ἐῤῥωμένων, quemadmodum Græci appellant, ut orientis pleiadis aut caniculæ. uel certior hæc, ingredientis solis in signa uerna, æstiua, brumalia. Ascribitur & locus, ut Romæ, Athenis: de quo tamen nondũ conuenit inter Grammaticos, Romæ ne an Roma uerius sit. Cum sanè Romæ datas, & Romæ missas literas, euidens sit.

Græcæ autem salutationes sunt, χαίρειν, ὑγιαίνειν, εὖ πράττειν, ὦ διάγειν. illa enim singularis Pherecydæ, οὐ θνήσκοις ὅταν δὴ χρὼν ἔλθῃ, scribẽtis Thaleti. Et ualedictiones, ἔῤῥωσο, εὐτύχει, & εὐτυχεῖτε. Quorum usitatissima, τὸ χαίρειν, & ἔῤῥωσο. Neque uerum est, illo primum Cleona in fastu usum, cũ Lacædemonios uicisset: neq; idem iure à Platone repudiatur, de quo alias.

De breuitate autem, uel prolixitate res monebit, neq; præcepta tradenda sunt. Prolixitas tamen nõ sæpe nimia ut usurpanda sit, acciderit, neq; affectanda erit unquam. Non dubiũ tamen est, quin, ut suprà quoq; diximus, & res & persona epistolam attollere & quasi exaggerare debeat. ut sit grauior, ornatior, & (ut ita loquar) superbior. Verbis aũt notis utendum, non est cur iterũ inculcemus. Nam quomodo erit sermo cotidianus in uerborum obscuritate? Itaq; & Græca non inseremus, nisi ijs fortè scribamus, qui illius linguæ nõ sint imperiti. Si quis autem nunc etiam quærit, quem cotidianum sermonem uocem, is scire debet, non abiectum, neq; humilem & sordidum quendam nos sentire sermonem: talis enim stridor potius fuerit, q̃ sermo, non loquentium hominum, sed quasi bestiarum suos sonos edentium. Sed nos significamus Latinum. de hoc enim instituta oratio est, usitatum, simplicem, purum, cuiusmodi apud Plautum & Terentium reperimus. Plautiná ne igitur illa, dixerit aliquis, et pleraq; Terentiana quoq; cotidiana sunt, quæ etiam paulo posterior antiquitas refugit? Facile id quidem iudicatu est, etsi nobis fortasse quædam minus fastidiose respuenda. Sed de hoc aliàs copiosius. Nunc uel de illis autoribus solis perdisci & cognosci quasi uernaculum quoddã Latinitatis posse, credi nobis postula-

ſtulamus, & diligenter atq; aſſiduò hos pueris explicari optimũ eſſe, ſic tamẽ ut ad Ciceroniana quoque adducantur, quem unũ autorem ſtatim teneris etiam mentibus & ſenſibus ad imitandum proponi oportebit. Sed ad rem. Græca quidem immiſceri Latinis, non ſolum ornat epiſtolam, cum ſit ſcitè atque eruditè, ſed etiam prodeſt ad illa, ut Cicero uocat, myſteria, id eſt arcana, tegenda & occulenda. Sæpe enim filo quodam, ut ita dicam, quaſi intricatiore pertexi epiſtola ſolet, id eſt, αἰνίγμασι & ἀνακρίσεις implicari ea, quæ in aliorum manus uel cum noſtro, uel eius cui mittũtur periculo deuentura eſſent. De hac re Cicero oſtẽdit quid fieri oporteret, cum ſic Attico ſcripſit: Poſthac ad te, ſi aut perfi-
Lib. 2. » delem habebo cui dem, ſcribam omnia planè: aut ſi
» obſcurè ſcribam, tu tamen intelliges. In his epiſtolis
» me Lælium, te Furium faciam, cætera erunt ἐν αἰνίγμασιν. Et poſtea: Quod ſcripſeram te Furium ſcri
» pturum, nil neceſſe eſt tuũ nomen mutare: me faciã
» Lælium, & te Atticũ: neq; utar meo chirographo,
» neque ſigno, ſi modò erunt eiuſmodi literæ, quas in alienum incidere nolim. Eſt enim horum temporum nequaquã ea humanitas, familiariter ſcriptas literas ab amicis, ſi fortè poſtea ſimultas interceſſerit, proferri ut improbum, aut ſaltem reprehendendum eſſe credatur. Verùm hæc ad puerilem excerci

tatio-

tationem non pertinent: & sanè ut uideo, abduximus disputatiunculã nostram multo longius quàm oportuerit. Vt igitur tandem finiam, & tractatum hunc concludam, nihil generatim de epistolarũ forma seu charactere, totaq; ratione tradi melius neq; utilius posse puto, quàm quod Cicero in Orat. de genere illo dicendi humili præcepit: quem locum subijcere uisum.

Ac primùm informandus est ille nobis, quem solum quidam uocant Atticum. Summissus est & humilis, cõsuetudinem imitans, ab indisertis re plus q̃ opinione differens. Itaq; eum qui audiunt, quamuis ipsi infantes sint, tamen illo modo confidunt se posse dicere. Nam orationis subtilitas imitabilis quidẽ illa uidetur existimanti, sed nihil est experienti minus. Etsi enim non plurimi sanguinis est, habeat tamen succum aliquem oportet, ut etiamsi illis maximis uiribus careat, sit, ut ita dicam, integra ualetudine. Primùm igitur eum tanquam è uinculis numerorum eximamus. Sunt enim quidam, ut scis, oratorij numeri, de quibus mox agemus, obseruandi ratione quadam, sed alio in genere orationis, in hoc omnino relinquendi. solutum quiddam sit, nec uagum tamen: ut ingredi libere, non ut licenter uideatur errare. Verba etiam uerbis quasi coagmentare negligat. Habet enim ille tanquam hiatus concursu

uoca

» uocalium molle quiddam, & quod indicet non in-
» gratum negligentiam, de re hominis magis q̃ de uer-
» bis laborantis. Sed erit uidendũ de reliquis, cũ hæc
» duo ei liberiora fuerint, circuitus conglutinatioq;
» uerborum. Illa enim ipsa contracta & minuta, non
» negligenter tractanda sunt: sed quædam etiam ne-
» gligentia est diligens. Nam ut mulieres esse dicun-
» tur nõnullæ inornatæ, quas id ipsum deceat, sic hæc
» subtilis oratiõ etiã incomta delectat. Fit enim quid-
» dam in utroq; quo sit uenustius, sed non ut appare-
» at. Tum remouebitur omnis insignis ornatus, quasi
» margaritarum, ne calamistri quidem adhibebũtur.
» fucati uerò medicamenta candoris & ruboris, o-
» mnia repellentur, elegantia modò & mundicia re-
» manebit. Sermo purus erit, & Latinus dilucidè pla
» neq; dicetur, quid deceat circunspicietur. Vnum
» aderit, quod quartum numerat Theophrastus in o-
» rationis laudibus, ornamentum illud suaue & affiu
» ens, acutæ crebræq; sententiæ ponentur, & nescio
» unde ex abdito erutæ, atq; in hoc oratore domina-
» buntur. Verecundus erit usus oratoriæ quasi supel-
» lectilis. Supellex est enim quodammodo nostra, quæ
» est in ornamentis alia rerum, alia uerborum. Orna-
» tus autem uerborum duplex, unus simplicium, alter
» collocatorum. Simplex probatur in proprijs usita-
» tisq; uerbis, quod aut optimè sonat, aut rem maxi-

mè

mè explanat. In alienis aut translatum, aut factum
aliunde, ut mutuò, aut factum ab ipso: aut nouum,
aut priſcum & inuſitatum. Sed etiam inuſitata ac
priſca ſunt in proprijs, niſi quod raro utimur. Col-
locata autẽ uerba habẽt ornatum, ſi aliquid cõcin-
nitatis efficiunt, quod uerbis mutatis non maneat,
manente ſententia. Nam ſententiarum ornamenta,
quæ permaneant, etiamſi uerba mutaueris, ſunt illa
quidem permulta: ſed quæ emineant pauciora. Ergo
ille tenuis orator, modò ſit elegans, nec in faciendis
uerbis erit audax, & in transferendis uerecundus
& parcus, & in priſcis reliquiſq; ornamentis &
uerborum & ſententiarum demiſſior, translatione
fortaſſe crebrior, qua frequentiſs. ſermo omnis uti-
tur, non modò urbanorum, ſed etiam ruſticorum. ſi
quidem eſt eorum, gemmare uites, ſitire agros, læ-
tas eſſe ſegetes, luxurioſa frumenta. Nihil horum
parum audacter, ſed aut ſimile eſt illi unde trans-
ras, aut ſi res nullũ ſuum habet nomen, docendi cau
ſa ſumtum, non ludendi uidetur. Hoc ornamento li-
berius paulo q̃ cæteris utetur hic ſummiſſus, nec
tam licenter tamen, quàm ſi genere dicendi uteretur
ampliſſimo. Itaq; illud indecorum, quod quale ſit ex
decoro debet intelligi, hic quoq; apparet, cum uer-
bum aliquod altius transfertur, idq; in oratione hu
mili ponitur, quod idem in alia deceret. Illam autem

con-

» concinnitatem, quæ uerborum collocationẽ illumi-
» nat his luminibus, quæ Græci quasi aliquos gestus
» orationis σχήματα appellant, quod idem uerbum ab
» his etiam in sententiarum ornamenta transfertur,
» adhibet quidem hic subtilis, quem nisi quod solum,
» cæteroquin rectè quidam uocant Atticũ, sed paulo
» parcius. Nam si ut in epulariũ apparatu à magnifi-
» centia recedens, non se parcum solum, sed etiam ele
» gantẽ uideri uolet, eliget quibus utatur. Sunt enim
» pleræq; aptæ, eius ipsius oratoris, de quo loquor,
» parsimoniæ. Nam illa, de quibus antè dixi, huiusmo-
» di fugienda sunt. Paria paribus relata, & similiter
» conclusa, eodemq; pacto cadentia, & immutatione
» literæ quasi quæsitæ uenustates, ne elaborata con-
» cinnitas, & quoddam aucupium delectationis ma-
» nifesto deprehensum appareat. Itemq; si quæ uer-
» borum iterationes contentionẽ aliquam & clamo-
» rem requirent, erunt ab hac summissione orationis
» alienæ: cæteris promiscuè poterit uti, continuatio-
» ne uerborũ, modò relaxet & diuidat, utaturq; uer-
» bis quàm usitatissimis, translationibus quàm molliss
» simis. Etiam illà sententiarum lumina assumat, quæ
» non erunt uehementer illustria. Non faciet remp.
» loquentem, nec ab inferis mortuos excitabit, nec a-
» cerbatim multa frequentans una complexione de-
» uincietur. Valentiorum hæc laterum sunt: nec ab hoc

quem

quem informamus, aut expectanda, aut postulanda. "
Erit enim, ut uoce, sic etiam oratione suppressior. "
Sed pleriq; ex illis conuenient etiam huic tenuitati, "
quanquam ijsdem ornamentis utetur horridius: ta- "
lem enim inducimus. "

Sed nunc, etsi exemplа epistolarum undiq; plu-
rima suppetunt, tamen et nos quædam adducamus.
Athenæus lib. 7. epistolam exponit Menecratis,
qui in quadam intolerabili superbia, cum se medici
næ principem esse arbitraretur, Iuppiter nominari
uoluerit, talem. Menecrates Iuppiter, Philippo "
salutem. Tu quidem Macedoniæ regnum obti- "
nes, ego uerò Medicinæ. Tibiq;, cũ uolueris, in ma- "
nu est beneualentes interficere: at mihi infirmos sa- "
nare, & ualidis, si pareant mihi, sanitatem usq; ad "
senectam conseruare. Ego enim illis Iuppiter uitam "
largior. Huic rescripsisse idem autor refert Phi-
lippum, hoc modo. Philippus Menecrati salutem. "

Id Græcè dicitur festiuius, ὑτιαίνειν. Significa-
re enim uoluit, desipere illum medicum, id est, μαίνε-
σθαι. Hæc autẽ quis non uidet, cum ineptias, tum lu
sus quosdam scriptionũ esse? Sicut & illam in Ma-
crobio ad Mecœnatẽ Augusti epistolam. At Laco
nicæ quædam extant, sanè elegantes & graues. Vt
in primo lib. Xenoph. historiæ Græcorum.
ἔρρει τὰ καλὰ, νίνδλαξ ἀπόλοιτο, νεί-

νῶν τι τῶν δρις. ἀπορέομες, τί χρὴ δρᾶν.

Quæ Latinè nemo expresserit, sed interpretari ita liceat. Ruit felicitas. Mindaros occubuit. Copiæ esuriunt. Quid faciendum sit non reperimus. Agesilai est uerbosior apud Plutarchum.

τὰν πολλὰν δ' ἀσιας κατεῤῥεψάμεθα, καὶ τὼς βαρβάρως ἐλάσαμες, καὶ ἐν τᾷ ἰωνίᾳ ὅπλα ἐποιήσαμες πολλά, ἐπειδὴ δέδοκταί μοι καὶ τὰν βουλὰν παγίνεσθαι, ἔπομαι τᾷ ἐπιστολᾷ, χειδόν δ' αὐτὰν καὶ φθάσω. ἄρχω γὰρ οὐκ ἐμαυτῷ ἀρχάν, ἀλλὰ τᾷ πόλι καὶ τοῖς συμμάχοις. καὶ τότε ἄρχων ἄρχει ἀληθέως καὶ τὰ δίκαια, ὅταν καὶ ἄρχηται ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ἐφόρων, καὶ οἱοι ἂν ἄλλοι ἐν πόλει ἄρχοντες ὦσι.

Magnam partem Asiæ subegimus, & barbaros reiecimus, & in Ionia multa prælia fecimus. Quia tamen ad præfinitũ me diem adesse iubetis, sequor epistolam, ac fortasse illam etiam anteuertam. Nam imperiũ non mihi gero, sed patriæ & socijs. Tumq; is qui cum imperio est, uerè iustum imperiũ tenet, cum & imperare sibi leges et Ephoros, aut quoscũque alios in ciuitate superiores se patitur. Sed illi Græcæ superiori difficultate in quadam & ipsa similis breuitatis, & quasi συνεστηκυῖαν, Pompeiana est

est relata in librum 8. epistolarum ad Atticum. Cn. Pomp. procoss. M. T. Cicer. Imper. S. D. Qu. Fabius ad me uenit ad IIII. Id. Febr. Is nunciat L. Domitiũ cum suis cohortibus XIIII. quas Vibullius adduxit, ad mé iter habere. habuisse in animo proficisci Corfinio, & ad V. Id. Febr. C. Hircium cum V. cohortibus subsequi. Censeo ad nos Luceriam uenias, nam te hic tutissimè puto fore. Vale.

Est et illa Lentuli singularis, in metu infidelitatis, aut fortunæ aduersæ, suppresso nomine: quæ apud Sallustium extat, & de qua Cicero ita: Vulturtius uerò subitò proferri literas atq; aperiri iussit, quas sibi à Lentulo ad Catilinam datas esse dicebat. Atq; ibi uehementissimè perturbatus Lentulus, tamen signum & manum cognouit. Erant autem scriptæ sine nomine, sed ita: Qui sim, ex eo quẽ ad te misi cognosces. Cura ut uir sis, et cogita quem in locum sis progressus, & uide quid iam tibi sit necesse. Cura ut omnium tibi auxilia adiungas, etiam infimorũ.

In quo quidem parum sibi Lentulus cauit, cum nomen nõ posuit, & signo tamen suo suaq; manu usus fuit. Memoratur & à Demetrio, cuius Rhetorica scripta extant optima & præclarissima. Non quidem Phalereus ille antiquus fuit, quem Cicero ualdè laudat, sed posterior alius, quippe qui Phalerei illius

ſcriptorum teſtimonijs ipſe utatur. Falſo igitur quidam monumentum hoc ueteris eſſe Phalerei tradidere. Sed ab hoc memoratur in perturbatione animi breuis epiſtola à quodam compoſita, qui ab ea quam conſeruatam à ſe amare cœperat, repudiatus, cum mori decreuiſſet, ita illi prius ſcripſerit.

ἐγὼ μέν σε ἔσωσα, καὶ σὺ μέν μοι ἐμὲ ἔσωθης,
ἐγὼ δὲ δι' σὲ ἀπόλλυμαι.

Te ego ſeruaui, & tu mihi uitam debes: ego uerò à te extinctus ſum. Sunt & Plautinæ, quas recenſere uiſum. Amatoria in Pſeudolo.

Phœnicium Calidoro amatori ſuo,
Per ceram & linum literaſq; interpretes
Salutem mittit, & ſalutem abs te expetit
Lacrimans, titubanti animo, corde & pectore.
Leno me peregrè militi Macedonico
Minis uiginti uendidit, uoluptas mea:
Et priùs quàm hinc abijt, quindecim miles minas
Dederat, nunc unæ quinq; remorantur minæ.
Ea cauſſa miles hic reliquit ſymbolum,
Expreſſam in cera ex annulo ſuam imaginem,
Vt qui huc afferret eius ſimilem ſymbolum,
Cum eo ſimul me mitteret. Ei rei dies
Hæc præſtituta eſt proxima Dionyſia.
Nunc noſtri amores, mores, conſuetudines,

Iocus,

Iocus, ludus, sermo, suauis suauiatio,
Harum uoluptatum mihi omnium, atq; itidem tibi
Distractio, dissidium, uastities uenit,
Nisi quæ mihi in te est, aut tibi est in me salus.
Hæc quæ ego sciui, ut scires curaui omnia.
Nunc ego te experiar quid ames, quid simules.
Vale.

In Bacchidibus dictat epistolã Trochaicis uersib. seruulus, quam scribit adolescens hoc modo. Iubet primum scribere salutem patri uerbis suis, ita·

Mnesilochus salutem dicit suo patri.

Tum citò ascribere hoc·

Chrysalus mihi usq; quaq; loquitur, nec rectè pater,
Quia tibi aurum reddidi, & quia non te defraudauerim.

Iubet addere,

—Nunc pater mi proin tu ab eo ut caueas tibi,
Sycophantias componit, aurum ut abs te dauferat.
Et profectò se ablaturum dixit.—

Post hæc dictat porrò,

—Atq; id se pollicetur se daturum aurum mihi,
Quod dem scortis, quodq; in lustris cõgræcẽ pater.
Sed pater mi, ne tibi hodie uerba det, quæso, caue.
Sed pater quod promisisti mihi, id quæso ut memineris, (domi.
Ne illum uerberes: uerùm apud te uinctũ asseruato

Et alia postea uersibus senarijs ponitur in eadem fabula.

Pater ducentos Philippos, quæso, Chrysalo
Da, si esse saluum uis me, aut uitalem tibi.

De industria autẽ salus omissa, ut magna in perturbatione illa epistola scripta esse uideatur.

Sed eam ita prosequitur.

Pudet prodire me ad te in conspectum pater,
Tantum flagitium te scire audiui meum,
Quòd cum peregrini cubui uxore militis.
Stultè feciſſe fateor. Sed quæso pater,
Ne me in stultitia, si deliqui, deseras.
Ego animo cupido, atq; oculis indomitis fui.
Persuasum est facere, cuius nunc facti pudet.
Quæso ut sat habeas id pater, quòd Chrysalus
Obiurgauit me plurimis uerbis malis,
Et me meliorem fecit præceptis suis,
Vt te ei habere gratiam æquum sit bonam.
Nunc si me fas est obsecrare abs te pater,
Da mihi ducentos numos Philippos, te obsecro.
Ego iusiurandum uerbis conceptis dedi,
Daturum id me hodie mulieri ante uesperam,
Priusquam à me abiret. nunc pater ne peierem
Cura, atq; abduce me hinc ab hac quantum potest,
Quam propter tantum damni feci & flagitij.
Caue tibi ducenti numi diuidiæ fuant,

Sex-

Sexcenta tanta reddam, si uiuo, tibi.
Vale, atq; hæc cura. —
In Persa hæc ponitur.
Salutem dicit Toxilo Timarchides,
Et familiæ omni. Si ualetis, gaudeo.
Ego ualeo recte, & rem gero, & facio lucrum,
Neq; isto redire his octo possum mensibus,
Ita hic est quod me detinet negocium.
Elesipolin Persæ cepere urbem in Arabia,
Plenam bonarum rerum, atq; antiquum oppidum.
Ea comparatur præda, ut fiat auctio
Publicitus. ea res me domo expertem facit.
Operam atq; hospitium ego isti præberi uolo,
Qui tibi tabellas affert, cura quæ is uolet.
Nam is mihi honores suæ domi habuit maximos.
Iste qui tabellas affert, adduxit simul
Forma expetenda, liberalem mulierem,
Furtiuam, aduectam ex Arabia penitissima.
Eam uolo te accurare ut istic ueneat,
Ac suo periculo is emat, qui eam mercabitur.
Mancipio neq; promittet, neq; quisquam dabit.
Probum & numeratum argentum ut accipiat face.
Hæc cura, & hospes cura ut curetur. Vale.

Ex his apparet, quamuis præscripta esset salus, tamen addere ueteres solitos, Si uales, bene est, aut gaudeo, &c. cum quibusdam placuerit de epistolis

huius formæ, quæ in Ciceronis leguntur, Salutẽ nõ præponere, cuius loco hoc esset, S.V.B.E. In qua fuit nos etiam cum sententia essemus. Sed deceptos nos esse, manifestè potest intelligi de hoc loco. Ideo autem etiam placuit has quasi formulas Plautinarũ epistolarum recensere, quòd omnium ferè quæ ad compositionem epistolarum pertinent exempla inesse, & secundum hæc uariè perscribi illas posse animaduerterim. Valde est autem studiosis iucundum, & maximam affert uoluptatem, si non solum existiment aliquid à se rectè in literis factum, sed sciant etiam similia in ueterum scriptis reperiri, eaq; notata & obseruata habeant. Addam igitur & de Curculione militarem epistolam.

Miles Lyconi in Epidauro hospiti suo
Therapontigonus Platagidorus plurimam
Salutem dicit.—
Tecum oro & quæso, qui has tabellas afferet
Tibi, ut ei detur quam isthic emi uirginem:
Quod te præsente isti egi, teq; interprete,
Et aurum, & uestem, iam scis, ut conuenerit,
Argentum des lenoni, huic des uirginem.

Itemq; alteram etiam magis Thrasonicam, de Pseudolo.

Miles Lenoni Ballioni epistolam
Conscriptam mittit, Polymachæro Placidas

Ima-

Imaginem obsignatam, quæ inter nos duo
Conuenit olim.—
Harpax calator meus est, ad te qui uenit,
Qui epistolam istam fert, ab eo argentum accipe, et
Cum eo sumtu mulierem mitti uolo.
Salutem scriptam dignum est dignis mittere.
Te si arbitrarer dignum, misissem tibi.

Nostra, etsi initio statueramus, hoc etiam ad caput exempla applicare, tamen nunc mutato consilio faciendum hoc non putamus. Quare ueterũ adhuc unam aut alteram referamus. Perelegans Augusti refertur à Gellio lib. 15. cap. 7. Et Cicero transtulit Anacharsidos epistolam lib. 5. Tusc. Anacharsis Hannoni salutem. Mihi amictui est Scythicum tegmen, calciamentũ solorũ callum, cubile terra, pulpamentum fames. lacte, caseo, carne uescor. Quare ut ad quietum me licet uenias. Munera autẽ ista, quibus es delectatus, uel ciuibus tuis, uel dis immortalibus dona. Græca sic reperimus.

ἀνάχαρσις ἄννωνι. ἐμοὶ μὲν πρόβλημα χλαῖνα σκυθικὴ, ὑπόδημα δέρμα ποδῶν, κοίτη δὲ πᾶσα γῆ. δεῖπνον κρὲας καὶ ἄρτος, γάλα καὶ τύρος, καὶ λιμὸς ὀπτήσιμον. πιεῖν ὕδωρ. ὡς οὖν ἄγοντός μου χολὴν ὧν οἱ πολῖται ἕνεκεν ἔχουσιν, πέμψαι γυνὴ πρός με, εἴ τινά με χρείαν ἔ-

χεις. ὅλως δ' εἰς γυτρυφᾶτε, ἀυτιδωροῦμαί σοι. ὑμεῖς δὲ ὅσοι λιχνῳδονίων εἰς χάριν εἰσίν, αὐτεδε θεοῖς.

Apud Laert. extat, sed inscripta Idomeneo.

Altera est in libro 2. Finium. Epicurus Hermacho salutem: Cum ageremus, inquit, uitæ beatum, et eundem supremum diem, scribebamus hæc. Tanti autem morbi aderant uesicæ & uiscerum, ut nihil ad eorum magnitudinem posset accedere. compensabatur tamen cum his omnibus animi lætitia, quã capiebam memoria rationũ inuentorumq; nostrorum. Sed tu, ut dignum est, tua erga me & erga philosophiam uoluntate ab adolescentulo suscepta, fac ut Metrodori tueare liberos.

Sed iam tandem ad alia, quæ ad excercendum stilum, & quasi agitandas studiorum uestrorum faculas, proponere uisum. Ad ea igitur peragẽda progrediamur.

DE COMPARATIONIBVS.

COmparationem Græci σύγκρισιν uocant, cum duæ plurés ue res aut personæ inter se conferuntur, ut potior & præstantior magis eminеat. Huius est usus ad amplificationes laudis aut uituperationis. Nobis autẽ placuit in hoc caput etiã eam quæ παραβολὴ dicitur, atq; inter ornamenta orationis à rhetoribus exponitur, includere. Mirificam

cam enim habet non modò ſtili, ſed etiam animi, & cogitationum excercitationem hoc ſtudium ſimilitudinis conciliandæ & applicandæ.

Primùm igitur proponentur pueris inſignes ſimilitudines, maximè quidem de ueterũ ſcriptis deſumtæ, ſed & interdũ repertæ à nobis. Hæ erũt uariarũ rerum et diuerſimodi. quibus cõſtitutis, iubebuntur illi addere, quæ cũ his cõferenda, & propoſita ſimilitudine explicãda uideãtur. Iubebuntur et ipſi diligenter in ueterũ ſcriptis has obſeruare, et immutare, & ad alias atq; alias traducere. Loquor autem nunc de eo genere parabolarũ, in quib. aliqua eſt ſimilitudine propoſita collatio, uel ſimilitudini reddita comparatio, Græcis ἀντιπόδοσις dicitur. Vt,

Indum ſanguineo ueluti uiolauerit oſtro
Si quis ebur, uel miſta rubent ubi lilia multa
Alba roſa, tales uirgo dabat ore colores.

Triſtium item lib. 1.

Sic licet ut fuluum ſpectatur in ignibus aurum,
i Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Item hoc Propertij,

Ac ueluti folia arentes liquere corollas,
Quæ paßim calathis ſtrata natare uides:
Sic nobis qui nunc magnum ſpiramus amantes,
Forſitan includet craſtina fata dies.

Et hoc Ciceronis pro Roſcio.

Vt

Vt ignis in aquam coniectus, continuò restinguitur & refrigeratur: sic referuens falsum crimen, in purissimã & castissimã uitam collatũ, statim concidit & extinguitur. Talium igitur parabolarũ, quarum est nimia penè in Plutarchi scriptis copia, & extãt ab Erasmo collectæ plurimæ & elegantissimæ, harum igitur præcipua quædam exempla proponentur pueris, et ipsi inuenire atq; excogitare iubebuntur, quæ ad datas similitudines conferant, ut mox demonstrabimus copiosius. Postea & de historijs cum personas, tum loca, itemq; res & negocia, conferre inter se atque comparare debebunt. In omnibus autem comparationibus cauendum, ne uel planè abhorrentia inter se, uel nimium dissimilia conferamus. nam tales comparationes ridiculæ esse solent, ut ille ait,

Sic catulos canibus similes, sic matribus hœdos
Noram, sic paruis componere magna solebam.

Etsi interdum extollendæ rei gratia similitudine utuntur remotiore, sed tunc quemadmodum metaphoræ, sic parabolæ quoque, ut Græci loquuntur, πρὸς τὸ πλήσιον rectum fuerit, ut Ouidius fecit,

Si licet exemplis in paruo grandibus uti,

Hæc facies Troiæ, cum caperetur, erat.

Et Thucyd. confert Lacedæmoniorum cladem ad Pylum, cum accepta quondam in Thermopylis.

Ve-

Verùm hæc iam τῶν σχημάτων tractatio fuerit, ut & Virgilianum illud de apibus,

Ac ueluti lentis Cyclopes fulmina maßis
Cum properant, alij taurinis follibus auras
Accipiunt, redduntq; alij ſtridentia tingunt.
Aera lacu, gemit impoſitis incudibus Aetna,
Illi inter ſeſe magna ui brachia tollunt
In numerum, uerſantq; tenaci forcipe ferrum.
Non aliter, ſi parua licet componere magnis,
Cecropias innatus apes amor urget habendi.

In ioco tamen, & ueluti luſibus quibuſdã ingeniſ, tales etiam eleganter fiunt à poetis, & à nobis eodẽ quidem in propoſito interdum ſunt componendæ. non enim continent uulgarem, neq; illiberalem ingenij excercitationem. ut illa Plautina, Bacchidib.

Atridæ duo fratres cluent feciſſe facinus maximum,
Cum Priami patriã Pergamũ diuina mœnitiẽ manu
Armis, equis, excercitu, atq; eximijs bellatoribus,
Millenum numero nauium decimo anno pòſt ſubegerint.

Sed illud nihil fuiſſe Seruulus dicit, præ ſuis rebus,
Qui ſine armis & excercitu, ſineq; claſſe, herũ ſit expugnaturus ſuum.

Sæpe ad amplificationes ὑπερβολικῶς, ſeu παραδόξως aſſumuntur, maximè apud poetas, ut Ouidiana.

Meq;

Triſt.4. Meq; tot aduerſis cumulat, quot littus arenas,
Quotq; fretum piſces, ouaq; piſcis habet:
Vere prius flores, æſtu numerabis ariſtas,
Poma per autumnum, frigoribusq; niues:
Quàm mala, quæ patior toto iactatus in orbe,
Dum miſer, Euxini littora ſæua peto. Item:
Vt Venus artificis labor eſt, & gloria Coi,
Aequoreo madidas quæ premit imbre comas:
Arcis ut Actææ uel eburna uel ærea cuſtos,
Bellica Phidiaca ſtat dea facta manu:
Vendicat ut Calais laudem quos fecit equorum,
Vt ſimilis ueræ uacca Myronis opus:
Sic ego ſum rerum non ultima Sexte tuarum,
Tutelæq; feror munus opusq; tuæ.

Virgilius de apibus.

Tum ſonus auditur grauior, tractimq; ſuſurrant,
Frigidus ut quondam ſyluis immurmurat Auſter,
Vt mare ſollicitum ſtridet refluentibus undis,
Aeſtuat ut clauſis rapidus fornacibus ignis.

Item in Menæchmis.

—Nimio ego hanc periculo
Surripui hodie, meo animo ab Hippolyta ſuccingulum Haud Hercules æquè magno unquam abſtulit periculo.

Et ſimilia multa, præſertim in uulgarib. iocis fieri ſolẽt. Triſtiũ lib. 1. copioſius eadẽ in 4. de Põto, eſt

Vlyſſis

Vlyßis cum ſuis malis ab Ouid. tractata cõparatio.

Sed hæc iam à parabolis recedunt, et συγκρίσεων exẽpla ſunt. De parabolis aũt hoc tenendũ, cum ſimilitudines inſignes eſſe debere præceperimus, fugiendas in præſentia et hoc propoſito, atq; ſuo cũ tẽpori, tũ ſtudio, reſeruandas illas, quæ propter hiſtoriam aut fabulã nõ ſunt illuſtres, neq; euidentes. Vt Ouidianum hoc, de Ponto lib. 3. ad Ruffum.

Namq; quod Hermionæ Caſtor fuit, Hector Iulo,
Hoc ego te lætor coniugis eſſe meæ.

Significat enim, illum eſſe auunculum uxoris ſuæ.

Talia ſunt Virgiliana, lib. 10.

At uerò ingentem quatiens Mezentius haſtam,
Turbidus ingreditur campo, quàm magnus Orion
Cùm pedes incedit medij per maxima Nerei
Stagna uiam ſcindens, humero ſupereminet undas,
Aut ſummis referens annoſam montibus Ornum,
Ingrediturq; ſolo, & caput inter nubila condit.

Itemq; lib. 9.

Qualis in Euboico Baiarum littore quondam,
Saxea pila cadit, magnis quam molibus antè
Conſtructam iaciunt ponto: ſic illa ruinam
Prona trahit, penitusq; uadis illiſa recumbit,
Miſcent ſe maria, & nigræ attolluntur arenæ.
Tum ſonitu Prochyta alta tremit, durumq; cubile
Inarime Iouis imperijs impoſta Typhœo.

Exem-

Exemplum autẽ insigne, totum carmen in Ibin. Sed iam exempla proponamus. Primum similitudinum, id est τ̃ ὁμοιώσεως, quibus aliquid conferamus. Ex autoribus igitur decerptas tales libuit afferre.

1 Pro Sestio: Vt si gladiũ paruo puero, aut si imbecilli seni aut debili dederis, ipse impetu suo nemini noceat: sin ad nudũ uel fortißimi uiri corpus accesserit, poßit acie ipsa, uel ferri uiribus uulnerare.

2 Pro Murena: Nam ut tẽpestates sæpe certo aliquo cœli signo cõmouentur, sæpe improuiso, nulla ex certa ratione obscura, aliqua ex caussa cõcitãtur.

3 In Catilinam in senatu: Vt sæpe homines ægri morbo graui, cum æstu febriq; iactantur, si aquam gelidam biberint, peius releuari uidẽtur, deinde multo grauius uehementiusq; afflictantur.

4 Oratore. Vt segetes fœcundæ & uberes, non solum fruges, uerùm herbas etiam effundunt inimicissimas frugibus.

5 De Oratore 2. Vt qui in sole ambulant, etiamsi aliam ob caussam ambulent, fit natura tamen ut colorentur.

6 In Bruto: Vt enim ex neruorum sono in fidibus, quàm scienter ei pulsi sint, intelligi solet.

His igitur iam comparationes inueniamus: ut,

1 uerbi caussa, tales. Sic multi nihili homines, atque per se contemnendi, aliquã administrationẽ &

pu-

publicas functiones adepti, qui ipsi priuati non potuissent ulli facile nocere, hi autoritate, uel etiã potestate muneris publici instructi, miserabiles sæpe rerum communium strages edere solent.

Ita ea quæ à stultis & imperitis hominibus fiũt, 2
sæpe manifestas caussas improbitatis habent: nonnunquam eiusmodi sunt, ut nulla nisi temeritatis & incogitantiæ effectio appareat.

Sic laborantibus rebus audacia & improba con 3
silia nõnunquam opitulari uidentur, sed paulo pòst multo illæ plerunq; uehementius perturbari solẽt.

Ita magnæ & admirabiles naturæ inter præcla 4
ras actiones uirtutis, maxima uitia quoque afferre consueuerunt.

Sic qui bonorum autorum scripta à primis an- 5
nis uoluere atq; legere uoluerint, quamuis non animaduertant, tamen quadam suauitate ueræ eruditionis imbuantur necesse est. Vel omnia ut propositæ similitudini respondeant, tamen speciem ueræ eruditionis contrahent.

Ita ex orationis & uerborum habitu ac motu 6
cognoscitur animi impulsio & uis ingenij, & omnino natura mentis. Vel Sic oratio & prudentiam, & stultitiam animi indicare solet.

Proponemus & alias similitudines, excerptas illas quidem de ueteribus autoribus, sed aliter paulo

à nobis ueluti constructas.

Ex Orat. Quemadmodũ in arborib. nõ radices, neq; stirpes, sed rami et flores, atq; uel in primis fructus nos delectant, quorum nihil tamen sine illis existere posset: Ita omnes magnæ atq; ingenuæ artes, necessarias illas quidem, sed minus gratas atque splendidas præceptiones habent: ipsæ autem sua quadam altitudine conspiciuntur atq; eminent.

Ex 4. Acad. Vt seditiosi aliquos semper de priorib. claris hominibus et fortibus ciuibus in ore habere solent, qui nimiæ potentiæ inimici, & populares fuerint, ut sua scelera quasi autoribus illis defendant: Ita isti nouatores doctrinæ, & perturbatores studiorum, & ipsi quasi idem fecerint, superiorum temporum doctos uiros correctores ueteris barbariæ nominare, & tanquam exempla temeritatis suæ proferre solent.

Ex 4. Tusc. Quemadmodũ is qui se præcipitem alicunde dedit, ut qui quondam è Leucade in mare desiliisse traduntur, non magis se potest sustinere, neq; casum auertere: Ita qui obsecuti malis cupiditatibus, in flagitia uel etiam scelera prolapsi sunt, non habent in sua potestate ut quàm longè uelint progrediantur, & ubi uelint insistant: sed perturbati incitatiq; animis, in dedecus exitiumq; ruunt ac deferuntur.

Exempla autem συγκρίσεως et multa & uaria in

alte-

autoribus utriusq; linguæ ſeſe offerunt. Sunt autem & in argumentis, ſiue maius minori, ſiue hoc illi cõpares, συγκρίσεις frequentes, & in amplificationib. uehementes, quæ ἀντιβλήσεις, hoc eſt contentiones uocantur: de quibus in præſentia non eſt propoſitum diſſerere. Sed comparationum, ut nunc uolumus, formæ, cum res, locus, perſona, tempus fuerit contra aliud conſtitutum, ut quaſi per membra & partes collatio ducatur, tales igitur formæ aut ſunt eorum quæ ſimilia putantur, aut in diſſimilitudine inferioris ad præſtantius, aut contrà: aut etiam planè diuerſorum ac contrariorum. Similitudinem uoco, ut ſi duos Rhetores inter ſe comparemus, & collatione illos quaſi exæquemus, perinde ut (quemadmodũ dicitur) Eſerninus cum Pacidiano componatur, ut Craſſum cum Antonio, & Demoſthenem cum Aeſchine conferentes. Aut duas plures ue reſpublicas inter ſe, aut urbes duas, aut ſententias. Antonij & Craſſi extat comparatio apud Ciceronem in Bruto: ſecundum quam & Demoſthenis atq; Aeſchinis poterit componi. quamuis Cicero Hyperidem cum Demoſthene conferre uideatur, ſed nos illius oratoris ſcripta non habemus. Huius ſunt modi & Plutarchi illuſtrium hominum actiones, & fortunæ παραλλήλως expoſitæ.

COMPARATIO DEMOSTHENIS & Aeschinis.

Non ideo quia inter Demosthenẽ & Aeschinẽ certamen fuit & contentio ea quam scimus, minus utrunq; dignitate præstitisse putandum. Constat enim & maximos, & in sua repub. honoratißimos ambos uiros fuisse. Neq; Aeschines, quòd uictus iudicio sit, nõ clarißimus orator uideri debet. Sed ita potius statuendũ, cum sic dixisset ille, nihil ut exquisitius neq; subtilius dici potuisse uideatur, oppreßũ fuisse ui & impetu Demosthenis. Quid enim est oratione illius enucleatius? quanta diligentia omnia persequitur? quanto studio explicat? quàm accuratè disputat? Quòd si quis requirit eum qui docere alios & instruere, qui ueluti ante oculos illorum spectandas res eas quas commemorat, proponere, qui diserta oratione animo concepta & cogitata exprimere, qui collocatè distinctéq; omnia proferre possit: is cum huius scripta attentè legerit atq; cognouerit, eum fuisse Aeschinem facilè intelliget, in quo uniuersa quæ diximus reperirentur, uel etiam abundarent. At grandis & magnificus quæritur orator, & qui non dicere, sed tonare uideatur. Hic ille igitur Demosthenes erit. Nulla tæla ita feruntur uiolentè balistis & arcubus incitata, ut huius uibratur oratio. Nulli fluuij, cum amnes alios multos absor-

ſorbſerunt, tam pleno alueo decurrunt, quàm huius oratio omnis doctrinæ copia exundat, & fertur quaſi cumulo quodam cum uerborum, tum ſententiarum. Nihil autem neglectum incultúm ue in hac, ſed perpolita exornataq; ſoiicitè omnia uiſuntur. Non uerba pondere, non luce ſententiæ carent: itidemq; hæ grauiſſimæ in illorum luce eminent, atq; conſpiciuntur. Atq; hæc nos utcunq; intelligere ac perſpicere de ſcriptis ipſius poſſumus. Quid uerò pronunciatio? quid actio? quàm fuiſſe admirabilis et eximia in hoc perhibetur? &c.

COMPARATIO TIBVLLI ET Ouidij.

Dicamus & de leuiorum artiũ ſtudio, ut Ciceroni placet, & ex illo nobiles poetas duos ueluti in medium producamus, Tibullũ atq; Ouidiũ. Vtrunque mollem, ac tenerum, & facilem: qui ambo & amores cecinere, & uerſiculis illos incluſere, quaſi remiſſi & ſalutioris cuiuſdam modi, quos Elegiacos uocant. De his inter ueteres contentio fuit, uter alteri præferendus uideretur. Ego uerò quoties Tibulli carmina lego, nihil amplius requiro, neq; uenuſtatis, neq; elegantiæ: doctrinam autem & eruditionem admiror. Omnia arte ſtudioq; ſummo elimata mihi uidentur. Itaq; in maxima facilitate, illa tamen cura elaborationis et diligentiæ conſpicua eſt. In Bruti proœmio.

Verba optima, sententiæ exquisitæ, compositio omnibus, ut aiunt, numeris perfecta. Ex quo necesse est hoc consequatur, carmina ut sint & sonora, & splendida, & concinna. Quid autem in Ouidio, quæ ue laus eminet? Primùm ingenij tanta uis, ac tà agiles, tamq; celeres motus, tam prompta facultas, tanta bonitas in hac parte naturæ, ut in facili & extemporali genere quodam, nihil reperias non solum quod scriptis illius anteferre, sed ne conferre quidem possis. nihil in illis solicitum, nihil quæsitũ, nihil anxium. Sententijs uerba urgentur, uerba sententias incitant. Nulla copia, nullum ornamentum, nulla insignia sunt orationis, quæ non inuestigata quidem aut cõquisita fuerint ab hoc poeta, sed quæ non illi ultrò occurrerint & suppetierint, ut iam aliquibus fastidiosis scilicet, quasi ad conspectũ alienarum diuitiarum hæc tædium facere soleant, &c.

Ita etiam comparabuntur inter se miles Germanus & Hispanus, eques Francicus & Saxonicus, ui num Francicum & Renanum, &c.

COMPARATIO CAROLI MAGNI ET Cæsaris Octauiani.

Etiam ipsa natura, sic enim sentio, quorum parẽ uirtutem esse uoluit, in ijs multa alia similia proferre consueuit. Itaq; cogitanti mihi de Carolo Imperatore, quem Augustum primũ Franci habuerunt, tan-

tanquã de imperij nouo fundatore, ut Romæ Octauianus Cæsar fuit, cumq; hoc illum conferenti, non pauca occurrunt in uita fortunaq; horum similia, cum uirtus fuerit par in utroq;. Nam Cæsar, etsi ne quaquam humili loco, ut falso obiecit aliquando inimicus Antonius, natus: non tamen quasi procreatus in regnum fuit, sed cum suscepisset res Romanas laborantes, & in discordia ciuium afflictas, illas recreauit, & collegit, atq; constituit. Similiter & Carolus, non ille quidem ab antiquo generis regij, multoq; minus Italicæ aut Græcæ nobilitatis, antiquæ tamen familiæ laude celebris, Romanam rem labentem & prostratam erexit, atq; restituit, summoq; omnium studio, ut Octauianus, maximaq; gratulatione imperium unus, hostibus uictis, cæsis, deletis, adeptus est. Quid uerò longi temporis diuturna & uarij euentus bella, nónne ab utroq; gesta legimus? At pacis artes pariter & ipsæ ambobus curæ fuere. Nam & Cæsar à Iulio multa incoata & cœpta de anni ratione perfecit, urbemq; operibus ædificijsq; exornauit. Et prouinciarum administrationes ac leges inter arma disiectas, confusasq; instauratit atq; renouauit. Linguæ uerò Latinæ & morum Romanorum fuit studiosissimus. Carolus autẽ & ipse plurima ac spectabilia excitauit opera, & cùm ciuiles res ordinauit, tum sacrorum etiam re-

ſpectum curamq; habuit. Multa in ſua lingua & locupletanda & percolenda, tentauit. Quid quod in rebus quoq; domeſticis & Cæſari & Carolo aliquã moleſtiam filiæ obiecere? Clementia certè utriuſque ſumma fuit, ſed Caroli aliquãto maior. Fuit et utriuſque in iram procliuis animus. Itemq; neuter à facetijs ac iocis abhorruit. Quid quod de pueritia Cæſaris nihil certi, de Caroli nihil omnino, ne ab ijs quidem quos in familiariſsimis habuit, ſcriptoribus rerum ab eo geſtarum, traditum accepimus? Quid neuter quod Romæ, quid ambo eadẽ ferè ætate quod mortui ſunt? cum conſtet utrunq; maiorem annis LXXII. diem ſuum obijſſe.

COMPARATIO GEORGII PRAESVLIS Pabergenſis, & Caroli ducis Burgundiæ.

Præſulem Pabergenſem Georgium, qui fuit clariſsimæ Limpergenſium familiæ, & Carolum Burgundiæ ſuperiorũ temporum laudatiſsimũ ducem, animaduertimus conſiliorũ actionumq; conſtantia & grauitate pares, atq; etiam fortunæ quadã ſimilitudine uſos fuiſſe. Id quod ego, etſi uterq; peculiaribus uirtutibus ſuis immortalẽ famam obtinuit, etiã in illa diuerſitate uitæ, tamẽ glorioſiſsimũ ipſis eſſe iudico. Si enim per ſe uterq; meritus eſt, ut omnium admiratione & cultu atq; etiam amore dignus habe-

beretur, quis non iam & colet et uenerabitur unius quoq; in altero ueluti imaginem, & hanc naturæ expreßionem admirabitur? Fuiſſe autem utrunque nobiliſsimum principem, ſatis conſtat. Poſſemq; de quadam paritate præſtantiæ maiorum utriuſq; copioſe diſſerere, ſed mihi ipſos inter ſe cõparare propoſitum. Conſiliorũ igitur cum honeſtate, tum conſtantia nihil ſimilius. Neuter turpia animo admittere, neuter à deliberatis facile deduci. Actionũ autẽ in utroq; & grauitas & dignitas ſumma. Carolus quidem bella geßit magna & difficilia: Georgius uerò & ipſe multorum hoſtilibus odijs ad arma ſæpe eſt compulſus. Nunquam ſuos Carolus non eſſe paratos cõtra hoſtes, etiã quaſi ſileſcente metu illorum uoluit. Itaq; ſæpe ſibi occurrentibus in caſtrĩs pugionem impegiſſe dicitur in thoracas, ut aſſuefaceret ad arma induenda ſuos, cum, ſi nudis hoc accideret, intelligerent quantum in diſcrimen uenturi eſſent. At Georgius & ipſe, quod ſæpe cũ equeſtris nobilitatis infeſtis incurſionibus conflictandum eſſet, quo ſui eſſent animis attentis, neque curam belli remitterent, nullas tractationes cum hoſtibus unq̃ iniri paſſus eſt, pactis inducijs. Itaq; ſæpe inter illos conuentus habiti, & tentata pax, ſed abſq; inducijs ſemper. Quid? Carolũ quòd Maximilianus Imperator ut ſocerũ, Georgium ut præſulem ueneratus

est, amauit et suspexit ambos cõstantiæ et sapientiæ atque integritatis nomine, utq; omni uirtutis laude excellẽtes coluit atq; obseruauit. Ideoq; Carolũ quidem diuinus ille Imperator ultrò sectatus fuit, hunc autẽ ad se allexit, ab illo ipso beneficijs afficctus, hũc deuincire sibi studuit. Quin etiam Carolũ adolescẽs adhuc, Georgiũ senior iam complexus est. Ego quidem, cum in huius tanti uiri iudicio & animi inclinatione quasi confluat utriusq; existimatio, non reperio quæ huius similitudinis eminentia illustrior alia esse possit. Cum autem uterq; non simulata, sed uera & immutabili uirtutis cultura omniũ improborum animos à se alienasset, mirifica ac incredibilis fuit erga illos bonorũ incitatio, & cupiditas ingens. Vterq; etiam ad se quasi cõgregauit eos, quos reliquis ingenio, doctrina, uirtute, fide præstare cognouisset. Itaq; scimus Caroli aulam refertam fuisse maximis & sapientißimis atq; etiam fortißimis uiris: at Georgius nullos unquam ad conuentus principum non ita instructus affuit, quin petentibus alijs principibus, ad deliberationes de suis accommodare consiliarios posset, & retinere tamen ipse adhuc suum consilium. Constat autem præfecturas & munera curationesq; publicas nunquam fuisse in ditione Pabergensi melius splendidiusq; administratas, quàm sub hoc principe. Atq; etiã mors utriusque,

que, in uulgus minus nota: postq; hanc amor erga ipsos omnium auctus fuit, cum magis propemodum requirerent atque desiderarent ereptos sibi, ut fit, q̃ præsentibus honorem habuerant, qui tamen essent illos uenerati eximium in modum. Itaque sane diu apud magnam hominum partem opinio, uel persuasio potius durauit, mortuos illos non esse. Nam et Carolum memoria patrum nostrorum uiuere adhac fama fuit sparsa, & aliquibus in locis oberrare exulem uisum qui affirmarent reperti sunt, alij captum abductumq; in Galliam fuisse credidere: & Georgium defunctũ esse uita sua multis annis, ijsq; asseuerantibus, qui cum moreretur præsentes fuerant, plerisq; persuaderi non potuit, alijq; alijs rumoribus temerè exortis assentiebantur. In quibus et hi erant, custodiri eum oppressum à maleuolis suis. Excepit etiam ditionem utriusq; sublatis illis fortuna penè par. Nam etsi Carolo succeßit Maximilianus, cum quo nupta esset filia illius, decus muliebris sexus: isq; fuit Maximilianus, quo nobilitata Germania se iure optimo cum quacunq; natione conferre posse uideatur: tamen non huius quidem culpa, sed nescio quo fato, multa postea tumultuosa et difficilia in illis terris, quibus Carolus antè felicißimis præfuerat, accidisse scimus. Post Georgium autem, qui status rerum in Pabergensi ditione, quæq; cla-

des

des ac calamitates subsecutæ fuerint, si memorare uellem, & longa oratione opus esset, et sine fletu ac lacrimis, sineq; inuidiosis querelis narrari à me nõ posset.

Inferiora ad præstantiora, aut contrà solent comparari, itemq; dissimilia inter se uel natura ac genere ipso, uel conditione atq; fortuna. ut si comparem ferrum cum argento, aut uinum cum aqua, gemmà cum molari saxo, seruum cum libero, uirginem cum nupta. In his iam quidem diuersitas apparet, sed maior in talibus: agriculturæ cum militia, uerni temporis cum æstiuo autumnali ue, ludi cum ebrietate, mendacij cum furto, fraudulentiæ cum ui. Iam contraria planè sunt, paupertas & opes, nox & dies, mors & uita: publica atq; honorata uita, & priuata ac ociosa. In hæc ferè incidunt contentiones, cum in comparatione aliquid effertur uel deprimitur, magni fit aut parui, laudatur aut uituperatur. Talis est luculenta comparatio Liuiana, rerum Romanarum cum Macedonicis, & cum Romanis ducibus Alexãdri: uel potius belli Persici, & eius quod cum Romanis gesturus fuisset. Et apud Plutarchum, uirtus Athenienſiũ sapientiæ in comparatione anteponitur. Contrà Cicero, oratores cõtra Imperatores laudat in Bruto: quem locum propter elegantiam, & quandã etiam subtilitatem recita-

Liuius Lib. 9.

πότερον ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σοφίαν ἐδόξιτεροι.

citare libet. Plus enim certè attulit huic populo di- «
gnitatis, quisquis est ille, si modò est aliquis, qui non «
illustrauit modò, sed etiam genuit in hac urbe dicen «
di copiam, quàm illi qui Ligurum castella expugna «
uerunt, ex quibus multi sunt, ut scitis, triumphi. Ve «
rum quidem si audire uolumus, omissis illis diuinis «
consilijs, quibus sæpe constituta est Imperatorum «
sapientia salus ciuitatis, aut belli, aut domi, multo «
magis orator præstat minutis Imperatoribus. At «
prodest plus Imperator. quis negat? Sed tamen non «
metuo ne mihi acclametis: est autem quod sentias di «
cendi liber locus. Malim mihi L. Crassi unam pro «
M. Curio dictionem, quàm Castellanos triumphos «
duos. At plus interfuit reipub. Castellum capi Ligu «
rum, quàm bene defendi caussam M. Curij. Credo. «
Sed Athenienſium quoq; plus interfuit, firma tecta «
in domicilijs habere, quàm Mineruæ signum ex ebo «
re pulcerrimũ: tamen ego me Phidiam esse mallem, «
quàm uel optimum fabrum tignarium. Quare non «
quantum quisq; prosit, sed quanti quicq; sit, ponde- «
randum est, præsertim cum pauci pingere egregiè «
possint, aut fingere, operarij autem aut baiuli dees- «
se non possint. Plutarchus etiam animi uitia com πότερον τὰς
paratione ostendere uoluit, deteriora esse corporis τῆς ψυχῆς ἢ τὰς
morbis. Et eorũ animalium quæ in terris, quæq; in τῆ σώματος
aquis degerent, naturas & ingenia mutua laude ce- πάθη χείρονας

lebra-

πότερα τῶν φρονιμώτερα, τὰ χαρίεντα ἢ τὰ ἐναργῆ.

πότερον ἥδιον ἢ χρησιμώτερον.

lebrauit. Idem & de utilitate ignis atq; aquæ, in cõparatione illorum disseruit. Comparationem autem formulæ diligenter obseruandæ & annotandæ de scriptis ueterum utriusq; linguæ autorum. Et loci in quib. illæ fuerint repertæ insigniores, studiose cognoscendi sunt. Virgiliana perelegans est rusticæ uitæ humilioris, & splendidæ urbanæ, Georgicorum secundo.

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolas, quibus ipsa procul discordibus armis
Fundit humo facilem uictum iustißima tellus.
Si non ingentem foribus domus alta superbis
Manè salutantum totis uomit ædibus undam,
Nec uarios inhiant pulcra testudine postes,
Illusasq; auro uestes, Ephyreiaq; æra,
Alba nec Assyrio fucatur lana ueneno,
Nec casia liquidi corrumpitur usus oliui.
At secura quies, & nescia fallere uita,
Diues opum uariarum, at latis otia fundis,
Speluncæ, uiuiq; lacus, at frigida tempe,
Mugitusq; boum, mollesq; sub arbore somni
Non absunt. illis saltus, ac lustra ferarum,
Et patiens operum, paruoq; assueta iuuentus,
Sacra deûm, sanctiq; patres: extrema per illos
Iustitia excedens terris uestigia fecit.

Est & in Muræniana, præclara collatio studij

rũ

rei bellicæ ac Iuris ciuilis. Et in undecima Philippica locus illustris comparationis, miseriorẽ esse Dolobellam Trebonio. In quo hæc cõparationis πρῶτον eminet. Nam quo maior uis est animi quàm corporis, hoc sunt grauiora ea quæ concipiuntur animo, quàm illa quæ corpore. Sed & alibi aliæ. in Cluentiana. Quo enim est ipsum nomen amantius indulgentiusq; maternum, hoc illius matris, quæ multos iam annos, & nunc cum maximè filium interfectum cupit, singulare scelus maiore odio dignũ esse ducetis. Sed de his negaueramus nos uelle disserere. Referri ad hoc caput debebunt illæ quoque similitudines ὑπερβολικαὶ, quæ à poetis ferè usurpantur, quæq; referuntur ad aliquid quod fieri non posse, aut nunquam sempér ue futurum, intelligi uolumus.

Antè leues ergo pascentur in æquore cerui, &c. Et,
Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit.

In quo genere Ouidiana in libris Tristium, & de Ponto, eximia sunt.

Est et hæc forma cõparationũ, quæ cõtraria aut omnino diuersa distinguens, relata ad se magis conspicua reddit. Vt hoc. Quid uita iucundius, quid tristius morte? Quid ferro uilius, auro precioſius? Quid uirtute pulcrius, turpius uitijs? Ouidius. De Ponto 2.
Quid melius Roma, Scythico quid frigore peius?

Hvc

Huc & illa Ouidiana referemus, de Ponto libro secundo.

Artibus ingenuis quæsita est gloria multis,
Infelix perij dotibus ipse meis.
Vita prior uitio caret, & sine labe peracta est,
Auxilij misero nil tulit illa mihi.
Culpa grauis precibus donatur sæpe suorum,
Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adiuuat in duris aliquos præsentia rebus,
Obruit hoc absens uasta procella caput.
Quem non obrueret taciti quoq; Cæsaris ira?
Addita sunt pœnis aspera uerba meis.
Fit fuga temporibus leuior, proiectus in æquor
Arcturum subij, Pleiadumq; minas.
Sæpe solent hiemem placidam sentire carinæ,
Non Ithacæ puppi sæuior unda fuit.
Recta fides comitum poterat mala nostra leuare,
Ditata est spolijs perfida turba meis.
Mitius exilium faciunt loca, tristior ista
Terra sub ambobus non iacet ulla polis.
Est aliquid patrijs uicinum finibus esse:
Vltima me tellus, ultimus orbis habet.
Præstat & exulibus pacem tua laurea Cæsar,
Pontica finitima terra sub hoste iacet.
Tempus in agrorum cultu consumere dulce est,
Non patitur uerti barbarus hostis humum.

Tem

Temperie cœli corpusq; animusq; iuuatur,
Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Est in aqua dulci non inuidiosa uoluptas,
Aequoreo bibitur cum sale mista palus.

Hunc totum locum recitare placuit, quòd ad exemplum esset copiosus & uarius. Paulo antè libro primo comparationem suæ in Pontum profectionis cũ nauigatione Iasonis facit. Poterunt et debebunt quidem congeri & de alijs autoribus diuersi modi exempla. Horatiana sunt in Carminibus præclara. Lib. 2.

Latius regnes auidum domando
Spiritum, quàm si Lybiam remotis
Gadibus iungas, & uterq; Pœnus Seruiat uni.

Cum potentia & dominatione animi æquitas confertur. Item illa.

Abstulit clarum cita mors Achillem,
Longa Tithonum minuit senectus. Item.
Te greges centum, Siculæq; circum
Mugiunt uaccæ, tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa, te bis Afro
Muricæ tinctæ
Vestiunt lanæ: mihi parua rura, &
Spiritum Graiæ tenuem Camœnæ
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere uulgus.

Est apud eundem cõparatio casuũ & fortunæ suæ

cum Mœcenatis fortuna, ducta de cauſsis aſtrologicis, lib. 2. Oda. 17. Libro 3. elegans cõparatio præ-
Ode 6. ſentis uitioſæ ac delicatæ, & antiquæ laudabilis ac ſeueræ educationis iuuentutis Romanæ. Non me fugit autem, comparationes proprie appellari et eſſe earum rerum, quarũ uel natura, uel precio et exiſtimatione paritas eſt aliqua: quemadmodum, ut ait
Panathen. Iſocrates, purpuram folent, & aurum contemplari ac probare, ad demonſtrationem eorum quæ & ſpecie ſimilia, & precio æqualia eſſe uideantur. Tamẽ ad hoc caput has etiam contrariorum ueluti collocationes contra ſe adiungere, & uobis cognoſcendas excercendasq; proponere placuit. Quale fuerit & hoc, ut noſtrum quoq; exemplum adducamus.

COMPARATIO DIVITIARVM & paupertatis.

Quis igitur dubitat, an potius dubitare quiſq; poteſt, fugiendam eſſe paupertatẽ, & appetendas diuitias? Sic etiam, ſecundum poetam ueterem, de rupibus nos ut præcipites dare non uereamur. quid enim in homine nõ adiuuat, perficit, expolit opulentia: deprimit autem, & corrumpit, atque deformat paupertas? Primùm educatio, quæ ad laudem momenti plurimũ habet, paupertatis qualis eſt? quàm cõtraria bonæ ſpei? At in diuitijs omnia ad hanc idonea & conducibilia ſuppeditantur. Quæ cu-

corpo

ra corporis, quæ animi percultio paupertatis esse potest? At in opulentia, ut Herculi, quemadmodum Theocritus ait, honestorum studiorũ singuli magistri contingere possunt, neq; desunt alia etiam quasi instrumenta eruditionis et doctrinæ. Quis iam etiã diuites non ut nobiles obseruat, ut sapientes admiratur, ut bonos sectatur? Pauperes uerò etiã à suis contemnuntur: nihil his doctrina, nihil uirtus prodest. Hos refugiunt uniuersi. Itaq; neq; amicos, neq; etiã propinquos illi habent. Quid quod diuitiæ animos etiam spe optima complent. paupertas uerò sæpe in desperatione ad laqueum adigit. Illæ in pace decori, in bello subsidio sunt. Hæc neq; pacem, neque bella ferre potest. Quæ autem est morborum in paupertate miseria, quæ in copia commoditas curationis? Iam pauperes æstate sudant, hieme algent. at opulentia hoc consequitur, utroq; tempore ut iucundè beneq; uiuatur. Affinitates, familias, cognationem, sobolem procurant, comparant, augent opes: perturbat, dissipat, diminuit egestas. omnia genera uitæ, omnes conditiones atq; ordines persequere, et reperies pauptate labefieri, stabiliri opulentia. in hac stare & excellere, in illa iacere atque deficere, etc.

DE PARAPHRASI.

CVm ea quæ ab alijs exposita sunt, mutata forma orationis referuntur, ita ut omnia di-

cantur copiosius atq; explicatius, παράφρασις ea dicitur à Græcis, manifesta significatione uerbi, qua notatur quædã elocutio, παρὰ τὸ πρότερον ὑφασμένα. Hoc genere uidemus ueteres poetarum explicatores in illorum scriptis interpretandis, & explanandis obscurioribus sensibus, propemodũ necessariò usos. Extat et apud Platonem in lib. rerumpub. huius rei exemplũ, expositio Homericorũ aliquot uersuũ de Iliad. α. quorũ oratione soluta formã mutauit, & uerbis quoque reddidit diuersam. Quæ omnia placuit in Latinam linguam conuersa, exempli causa subijcere.

Venerat hic celeres Danaũ prece supplice naues,
Proq; sua apportans redimenda munera nata,
Ornamenta Dei uittas sacrasq; coronas,
Aurea sceptra manu retinens, orabat Achiuos,
In primis geminos Atrei de sanguine fratres,
Quos erat imperium penes & ius nobile regni.
Atridæ, atq; omnes fortißima turba Pelasgi,
Sic uos totius diuina potentia cœli
Victores Phrygia saluos deducat ab urbe,
Atq; det in patriam cursum, uentosq; secundos,
Natam infelici genitori reddite Graij,
Reddite non uili natam mercede solutam.

Hic alij Argiuæ proceres atq; agmina plebis
Acclamare, senem reuereri, sumere dona.

Vnius

Vnius Atridæ ſed erat diuerſa uoluntas.
Ille malè acceptum uatem propellit, & ultrò
Accumulat dictis conuicia facta ſuperbis.
Si te ego pòſt inuiſe ſenex conſpexero, curua
Roſtra frequentantẽ, ſeu nunc, iterũ úe reuerſum,
Non mihi te eripiet ſceptrum, non inſula Phœbi.
Hanc non reſtituam, dum ſeruam tarda ſenectus
Excipiat, procul à patrijs diſtantibus oris,
Mœnibus Argolicis, plenos ubi ſedula fuſos
Euoluet digitis, & noſtra cubilia ſternet.
Ergo age te noſtris citus è conſpectibus auſer,
Ne ſtet noſtra tuæ damno indignatio uitæ.
Hæc ubi dicta dedit, paret trepidante ſacerdos
Mente, premens tacito dirum ſub pectore uulnus.
At ſimul hoſtiles reſonante in littore turmas
Tutus ut euaſit, ſublata ſidera uoce
Complens, Latona genitum in ſua uota uocauit.
Arcitenens Chryſæ dominus, Cyllæq; beatæ,
Sminthie, qui Tenedum dextra moderare potente,
Grata ſacram templi uenerandi uictima noſtris
Cæſa tuas manibus terram ſi planxit ad aras,
Extaq; ſubiectis arſerunt pinguia flammis
Caprarumq; boumq;, has exaudire querelas
Phœbe meas propera, ac in Achaica corpora miſſis
Humidà noſtra tuis ulciſcere lumina telis.
Plato ita, quemadmodum nos quidem interpre-

tati ſumus. Cum autem ad illos ueniſſet ſacerdos, primum deos precatur, ut ſalui ipſi atq; incolumes, Troiam caperent. Deinde ab illis petijt, ſuam ut filiam accepto precio, & Deum reueriti, ſibi reſtituerent. Hæc locutum uenerati alij omnes, dicta cõprobarunt. Agamemnon autẽ ferocire, iubereq; illum & diſcedere ſtatim, & reuerti nunquam, ne ipſi parum cum ſceptrum tum coronæ Dei prodeſſent. Addidit & hoc, filiam ipſius prius quàm liberaretur, ſecum Argis anum futuram eſſe. Abiret igitur, neq; irritaret ſeſe, ut ſaluus domũ ſuam uidere poſſet. His auditis, ſenior extimuit, & cũ ſilentio abijt. Progreſſus autem extra caſtra, multis precibus Apollini ſupplicauit, cum & Dei cognomenta memoraret, & mentionem faceret, atq; mercedem repeteret eorum munerum, quibus illi unquam gratificatus fuiſſet, uel in ſarto tecto præſtando templũ eius, uel in re diuina facienda, quorum gratia orabat, ut ultionem ſuarum lacrimarũ diuinis telis à Danais exigeret. Erit & exemplum traductio uerſuum Terentianorum apud Horatium:

Serm. lib. 3.

—Ne nunc cum me uocet ultrò
Accedam? an potius mediter finire dolores?
Excluſit, reuocat, redeam? non ſi obſecret. Ecce
Seruus non paulo ſapientior: ô here, quæ res
Nec modum habet, neq; conſilium, ratione modoq;

Tracta-

Tractari nõ uult, in amore hæc ſunt mala, bellum, & cætera.

Has aliqui uocarũt μεταφράσεις, diſtinguẽtes hoc genus ab altero τῶν παραφράσεων, quod ſit liberius, & longius euagetur, & non ſolum alterius dicta interpretandà, ſed etiã ornandà atq; augẽda explicatione quadã fuſiore ſuſceperit. Talis eſt & Ouidiana fabula Dædali expoſita li. 8. Met. uerſib. hexametris, & li. 2. de Arte, carmine elegiaco. Cum autẽ uel poetarũ uel aliorum autorũ certi loci ita quaſi rete xuntur, in hoc quidẽ manifeſta eſt utilitas, quòd diligentius in illis cognoſcendis laborandũ eſt, et habet lectio atq; cogitatio attentionẽ maiorem: ſed id periculi impendet, ne cum quærendo alia uerba, tum formam expoſitionis mutando, deterius aliquid faciamus. Sicut uideri poſſit Ouidius feciſſe, illudq;,

Erudit infirmas ut ſua mater aues,
alia ut forma fieret, ita mutaſſe,
Damnoſasq; erudit artes.

quod ſi intellectum fit, ut non nocere multum, ita nihil prodeſſe poterit. Quã potiſſimum ob rem Cicero hanc excercitationem ad augendam eloquentiã idoneam non eſſe exiſtimauit. Ac annotatum eſt in ſcriptis, non ſolùm poetarum planè ueterũ, ſed etiã autorum utriuſq; linguæ minus priſcorum, quæ ſemel eſſent bonis uerbis atq; ſententijs, & ea compo Lib. 1. de Orat.

ſitione perfecta, ut placitura alijs eſſe crederentur, illa non mutari, ſed eadem ῥητῶς, ut dicitur, repeti ſolita. Ac ſunt Homerica quidem notißima. Virgilius autem in quadam ueluti delicatiore eruditione ſeculi ſui hæc minus frequentauit, non neglexit tamen. ut cum de 4. Georgicôn, poſt mutatos aliquot uerſus, hos in primo Aeneidos repetiuit.

Aut onera accipiunt uenientum, aut agmine facto
Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.
Feruet opus, redolentq; thymo fragrantia mella.

Itemq; hos in primo & tertio poſuit.

Eſt locus, Heſperiam Graij cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis, atq; ubere glebæ:
Oenotrij coluere uiri, nunc fama minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.

Et libro 3. atq; 8. hos.

Littoreis ingens inuenta ſub ilicibus ſus,
Triginta capitum fœtus eniſa iacebit,
Alba ſolo recubans, albiq; ſub ubere nati.
Hic locus urbis erit, requies ea certa laborum.

Sed & alia repetita apud eundẽ reperias. Similiter & Demoſthenica. eadem enim perpaucis mutatis uerba in oratione leguntur de reb. Cherſoneſi, et in quarta cõtra Philippum, huius ſententiæ. Nemo enim ueſtrûm tam eſt ſtolidus, ut credat Philippũ, illas Thraciæ miſerias (quo enim alio nomine appel

lem

lem neſcio) Drongilum, Cabylen, Maſtiram, et quæ nunc loca tenere dicitur, ea appetere, utq; acquirat labores & hiemes extremaq; pericula ſufferre. At portus Athenienſium, & naualia, & triremes, & argentifodinas, tamq; reditus copioſos, nec nõ locũ ipſum atq; famam (quorum di prohibeant cum illũ, tum quemuis alium oppreſſa ciuitate noſtra potiri) non cõcupiſcere, ſed paſſurũ hæc poßidere uos, ipſumq; in Thracicis Sirris Melinarum & Olyrarum hibernare cauſſa? Aliter ſeſe res habet. Nam et illa ut horum potiri poßit, omniaq; alia agit atque molitur. Item eadem ijſdem penè uerbis reperiuntur in oratione contra Androtionem, & in oratione contra Ariſtocratem. Hoc poſteriores non fecere, ueriti, ut opinor, ne cuiuſdam hoc ipſis infantiæ notam inureret.

Nos ſanè in linguæ ipſius proprietate, et ſermonis facultate quadam cõparanda, non poterimus nõ fateri, hoc excercitium cum ſumma utilitate propo ni pueris. Quod autem Quintilianus diſputat con- Lib. 10.
tra Ciceronem de multiplici forma ac ueritate eloquentiæ, ac cum bonis & laudatis aliorũ dictis ſtudioſos eloquentiæ etiam certare uult, ſic quidem ſe habet, ut quamuis uerum, non tamen audacter uſurpandum, ſed cum maxima & cura & timiditate quadam faciendum eſſe uideatur: ita minimè uitio-

sis assueſcemus. Non enim profectò in ſtudijs licentia quiduis conandi, & elatio animorum prodeſt.

Lib. 7. Fusco. *Plinius audacem hanc contentionem fatetur, ſed negat eſſe improbam, quia ſecreta ſit. Sed nemo ſibi nimium in hoc indulgebit, neq; ſtudebit unquam optima quæ ſint facere meliora. Nam quin expediat in hoc quoq; operam diligentiæ conferre, ut eadem aliter pronunciare, & aliorum inuenta, ac noſtra quoq; diuerſa ut appareant, efficere poßimus, nemo unquam dubitauit: & Ciceronianæ, quæ memorantur, cum Roſcio contentiones cõmendant, cum non minus ſæpe orationẽ ipſe uariaret, quàm nouos geſtus hiſtrio ederet. Suſpiciuntur et illi ingenij conatus ſiue Maronis, ſeu neſcio cuius alterius, de arcu cœleſti, deq; anni quatuor uicibus, de die oriente, et de duodecim ſignis cœleſtibus. Sed hæc profectò nõ ſolum non puerilia, ſed in robuſta etiam eruditione atq; doctrina ſunt difficilia. Facillimus autem eſt in hac cõtentione lapſus ad deteriora, cũ omnino aliud facere decretũ ſit: & ut ſecundũ Pindarũ, in uita,*

ἓν μὲν γὰρ ἐσθλὸν, πήματα δὲ μύρια,

ita fit plura in oratione ut minus pulcra, ſpecioſa incidant perpauca. Tũ ingenij certè excellentia, quæ ad hæc requiritur, ut omnia præclara, ita & ipſa rara eſt. Sed in his, extra propoſitum quidem, ſumus commorati diutius.

Alte-

Alterum genus, quod παράφρασιν proprie dici uoluere, cum fusior, & quasi exuberãtior fieret expositio, magnopere proderit & ad orationis copiã comparandam, & animi iudicium conformandum. Nam in hoc opere non solum sententiam, expressam ab illo, cuius elocutionem mutare uoluerimus, notam, sed omnia etiam cum illa consentanea, deprehensa & animaduersa esse debebunt. Nam & exemplis dicta illustrabimus, & subiectis rationibus confirmabimus, & sæpe obscuriora subtilitate orationis quasi enucleabimus. Ad quæ statim pueros adducere ualde proderit. quãuis non solum laudabiler ætas hæc in tantis rebus nequaquam uersari, sed ne ipsas quidẽ quales omnino sint, intellige re adhuc possit. Nã quia hoc mirabiliter à poeta ita est factũ, ut summæ doctrinæ inimitabile uideatur,

Hi summo in fluctu pendent, his unda dehiscens
Terram inter fluctus aperit, furit æstus arenis.

Et retextum in 3. hoc modo·

Tollimur in cœlum curuato gurgite, & ijdem
Subducta ad manes imos descendimus unda.

Horúm ne igitur præstantia & diuinitate deterrebimur, quo minus pueris cognoscenda sequendaq; proponamus? quid si, nã unũ hoc tam insigne exemplũ pro multis esse poterit: si ergo addamus, ab ipso poeta, quod dictum erat, statim cõuersum retro,

Ter

Ter scopuli clamorẽ inter caua saxa dedere,
Ter spumam elisam, & rorantia uidimus astra.

His q; insuper adiungamus Ouidiana hæc, de 11,
Metamorph. copia quadam etiam exundantia·

Fluctibus erigitur, cœlumq; æquare uidetur
Pontus, & inductas aspergine tangere nubes,
Et modò cum fluuias ex imo uertit arenas,
Concolor est illis, stygia modò nigrior unda,
Sternitur interdum, spumisq; sonantibus albet.
Ipsa quoq; his agitur uicibus Trachinia puppis,
Et nunc sublimis ueluti de uertice montis
Despicere in ualles, imumq; Acheronta uidetur,
Nunc ubi demissum curuum circũstetit æquor.
Suspicere inferno summum de gurgite cœlum.

Itemq; lib. 1. Tristium, in copia breuius·

Me miserum, quanti montes uoluuntur aquarũ?
Iam iam tacturos sidera summa putes.
Quantæ diducto subsidunt æquore ualles?
Iam iam tacturas tartara nigra putes.

Hæc igitur tam eximia & mirabilia ingenij opera, non debilitare ingenia nostra, sed excitare atq; urgere potius debebunt.

Extat & apud Xenophontem παιδείας πρώτῳ, tractatus ad παραφράσιων modum locus Theognidis, quem subiecimus conuersum à nobis·

Cyrne, sibi haud quisq; est autor damni ue lucri ue,

Ipse

Ipſe, ſed hoc tribuunt munus utrunq; Dei.
Nec ſcit corde ſuo, quod agit, bonus excipiát ne
Exitus, an uerſa conditione malus.
Quippe bona in mala conuertunt, et ſorte malorũ
Sæpe etiam finis fit meliore bonus.

Xenophon ita. Contra extorum & auium monitus caue quicq̃ aggrediare, neq; tuarũ rerũ, neq; publicarum, cum excercitu periclitaturus. cogitare enim debes, humanum genus opinione ſua deligere quæ gerant, neq; euentus bonos, aut contrarios habere exploratos. Hoc de ijs quæ faciunt perſpicere poteris. Nam multi qui ſapientiſſimi haberentur, autores fuere ciuibus ſuis belli inferendi ijs, à quibus, cum paruiſſent illi, funditus deleti fuere. Multi etiam potentiam adiunxere multis cum priuatis, tum totis ciuitatibus, qui poſtea ab his potentiam adeptis admodũ fuerunt afflicti. Non pauci quoq; quibus amicis in beneficiorum mutua conſuetudine uti poterant, cum ſeruos illos quàm amicos habere mallent, his ipſis pœnas dederunt. Poſſem commemorare plurimos, qui cõtenti ſua ſorte, iucundè uiuere recuſarent, quiq; in cupiditate ſummæ potentiæ, parta etiam amiſerint. Quot uerò optatiſſimi auri copiam nacti, hanc habuere cauſſam exitij ſui? Quapropter ſapientia humana in electione optimi nõ magis certa eſt, quàm ſortitionis exitus.

At

At Dei, qui sunt, ô fili, sempiterni, norunt omnia tam præterita quàm præsentia, atque insuper quò quicq; sit euasurum. Iidem & deliberantibus hominibus, quibus propitij fuerint, præsignificant quid facere ipsos, quidq; omittere oporteat, &c. Videre licet, quàm copiosè explicarit Xenophon id quod dixerat Theognis, Nescire homines, quem finem in cœpta sua habitura essent, &c. Hoc igitur genus frequenter & assiduè si tractetur, pulcerrimos fructus afferet bonæ & disertæ, atq; etiam elegantis & copiosæ orationis. Etsi, ut uerum fatear, in illo altero metaphrastico, quasi exiliori, erit & ipso periclitandum. Posse autem studio adhibito, & cũ cura iterum atque iterum efferri idem laudabiliter mutatâ forma sermonis, etiam hoc argumento fuerit: quod aliquis sæpe non respiciens ad ea quæ uel ipse, uel alius quispiam de re dixerit, proferat eadem aliter. ut Cicero, quemadmodum uidetur, Officiorũ lib. 1. hæc. » Homo autẽ, qui rationis est particeps, » per quã consequentia cernit, causas rerum uidet, ea» rumq; progressus & quasi antecessiones non ignorat, similitudines cõparat, rebusq; præsentib. adiungit atq; annectit futuras, facilè totius uitæ cursum » uidet, ad eamq; degendã præparat res necessarias. » Eademq; natura ui rationis hominẽ conciliat homi» ni, & ad orationis & ad uitæ societatẽ. Ingenerat

in

In primis præcipuũ quendam amorẽ in eos qui pro creati ſunt, impellitq; ut hominũ cœtus et celebrari inter ſe, et ſibi obedire uelit, ob easq; cauſas ſtudeat parare ea quæ ſuppeditent ad cultũ & ad uictum, nec ſibi ſoli, ſed coniugi, liberis, cæterisq; quos caros habeat, tueriq; debeat. Quæ cura exuſcitat etiã animos, & maiores ad rem gerendã facit. in primis que hominis eſt propria ueri inquiſitio atq; inueſtigatio. Ita cum ſumus neceſſarijs negocijs curisq; uacui, tum auemus aliquid uidere, audire, addiſcere, cognitionemq; rerũ aut occultarũ aut mirabiliũ ad beatè uiuendũ neceſſariam ducimus. Ex quo intelligitur, quod uerũ ſimplex ſincerũq; ſit, id eſſe naturæ hominis aptiſſimũ. Hinc ueri uidendi cupiditati adiuncta eſt appetitio quædã principatus, ut nemini parêre animus bene informatus à natura uelit, niſi præcipienti, aut docenti, aut utilitatis cauſſa iuſtè & legitimè imperãti. Ex quo animi magnitudo exiſtit, humanarũq; rerum cõtentio. Nec uerò illa parua uis naturæ rationisq;, quod unũ hoc animal ſentit, quid ſit ordo, quid ſit quod deceat in factis dictis que, qui ſit modus. Itaq; eorum ipſorum quæ aſpectu ſentiuntur, nullum aliud animal pulcritudinem, uenuſtatem, conuenientiam partium ſentit.

Quam ſimilitudinem natura ratioq; ab oculis ad animum transferens, multo etiam magis pulcritudinem,

» dinem, constantiã, ordinem in consilijs factisq; cos
» seruandam putat, cauetq; ne quid indecorè effœmi-
» natè ue faciat. Tum in omnibus & opinionibus, &
» factis, ne quid libidinosè aut faciat aut cogitet. Qui
» bus ex rebus conflatur & efficitur id quod quæri-
» mus honestum: quod, etiamsi nobilitatum non sit, ta
» men honestum sit: quodq; uerè dicimus, etiamsi à
» nullo laudetur, laudabile esse natura. Formam qui-
dem ipsam Marce fili, &c. De Finibus lib. 2. Ho
» mines enim, etsi multis alijs, tamen hoc à bestijs plu
» rimum differunt: quòd rationem habeant à natura
» menti datam, & acrem, & uigentem, celerrimeq;
» multa simul agitantem, &, ut ita dicam, sagacem,
» quæ & causas rerum, & consecutiones uideat, &
» similitudines transferat, & disiuncta coniungat, &
» cum præsentibus futura copulet, omnemq; comple-
» ctatur uitæ consequentis statum. Eademq; ratio fa-
» cit hominem hominum appetentem, cumq; his na-
» tura, & sermone, & usu congruentem, ut profectus
» à caritate domesticorũ ac suorum currat longius,
» & se implicet primò ciuiũ, deinde omniũ mortaliũ
» societati: atq;, ut ad Archytã scripsit Plato, nõ sibi
» se soli esse natum meminerit, sed patriæ, sed suis, ut
» perexigua pars ipsi relinquatur. Et quoniam eadẽ
» natura cupiditatem ingenuit homini ueri inuenien-
» di, quod facill mè apparet, cũ uacui curis etiã quid

in cæ-

in cœlo fiat, ſcire auemus: his initijs inducti, omnia uera diligimus, id eſt fidelia, ſimplicia, conſtantia. tum uana, falſa, fallentia odimus: ut fraudẽ, periurium, malitiã, iniuriam. Eadem ratio habet in ſe quiddam amplum & magnificum, ad imperandum magis quàm ad parendum accommodatum: omnia humana non tolerabilia ſolum, ſed etiam leuia ducens, altum quiddam & excelſum, nihil timens, nemini cedens, ſemper inuictum. Atq; his tribus generibus honeſtorum notatis, quartum ſequitur, & in eadem pulcritudine, et aptum ex illis tribus, in quo ineſt ordo & moderatio, cuius ſimilitudine perſpecta in formarum ſpecie ac dignitate, tranſitum eſt ad honeſtatem dictorum atq; factorum. Nam ex ijs tribus laudibus, quas antè dixi, & temeritatem reformidat, & non audet cuiquam aut dicto proteruo aut facto nocere, uereturq; quicquam aut facere aut loqui quod parũ uirile uideatur. Habes undiq; expletam & perfectam Torquate, formam honeſtatis, & cætera.

Sed & Iſocrates in Panegyrico docuit fieri poſſe, ut eadẽ alijs uerbis, aliaq; forma orationis, denique idem ut multipliciter dicendo efferatur. Quem locum traductum in linguam Latinam recitare uiſum. Præterea ſi non poſſent eædem res explicari aliter, quàm una orationis forma, ſuſpicari liceret,

» ineptum esse me, qui cum simili oratione uterer eo-
» rum qui ante me dixere, tædio afficerem auditores.
» Verùm cum ea sit orationis natura, ut nihil obstet,
» quo minus eadem multifariam explicet, & grandia
» deprimat, & magnitudinem addat paruis, & uete-
» ra exponendo renouet, & de ijs quæ modò accide-
» runt ueterem elocutionem usurpet: non iam fugien-
» da oratio earum rerum, quibus de rebus prius alij
» uerba fecere: sed opera danda est, nos ut bonitate di
» cendi illos uincamus. Ea enim quæ gesta sunt, com-
» munia sunt omnium. At aptè illis uti, quæq; opor-
» tet de singulis excogitare, eaq; uerbis bonis distin-
» guere, id uerò proprium opus prudentiæ est.

Verùm dubium esse non potest, quin si quis de alia lingua bene dicta atq; composita transferat, is operæ precium facturus sit maximum. Nam neque uerba similia quærenda, neq; figura eiusdem sermonis apta cum alia permutanda, & facultas paritur semper noua quædam, & copia maiore instruitur oratio. Quapropter qui Græca didicerint, conuersionibus scriptorum Græcorum, quæ quidem probata fuerint, in primis studebunt: de quo dictu incredibile, quantos quamq; celeres profectus eruditionis huius facturi sint.

Iam uerò, ut diximus, paraphrasi aliena inuenta dilatari, ita huc referri posse existimo, & eam quà

Græ-

Græci uocant ἐπιτομὰς, quæ dictorũ capita & summas complectitur, quales Florianæ sunt scriptorũ Liuij, & aliæ aliorum. Hoc & ipsum tentare non omittemus. nam & autorum sententiæ animo exactè tum erunt cõprehendendæ, & sæpe diserta breuitas non solum iuuat, sed planè requiritur atq; expetitur. Extat autem admodum illustre exemplum breuitatis huius, in dialogo qui inter Lucianicos relatus est, περὶ κάλλους. In quo sunt Isocratea de Helenæ encomio ἐπιτετμημένα, etsi alicubi etiam quasi augentur. Nos autẽ utrunq; locum more nostro in Latinum cõuertimus: sed Græca qui uolent, (debebunt autem omnes studiosi bonarum artium uelle) ipsi requirent, atq; legent.

EX ORATIONE QVAE LVCIANO ascribitur, περὶ κάλλους, id est de forma.

Veteribus etenim temporibus Ioue genita Helene, ea fuit in admiratione apud omnes mortales, ut nondum maturam ætate cum cõspexisset Theseus, qui fortè in Peloponnesum negociorũ suorum gratia uenisset, ita captus fuerit forma illius, ut neq; in regno potentissimo, neq; fama haud uulgari uiuendum sibi esse duceret, si illa esset carendum: utq; existimaret, hac se potitum, felicitate facile omnes superaturum esse. In hac persuasione, non censuit pe-

tendã hanc à patre, quippe qui nondũ nubilem daturus minimè uideretur: cõtemtaq; ac despecta potentia illius, neq; territus difficultatibus ullis, quæ obijci in Peloponeso sibi possent, assumptoq; rapinæ socio Pirithoo, ui ademtam patri in urbem Atticæ Aphidnam asportauit. Pirithooq; eam gratiam habuit ob societatem istam, ut maximo illum amore complecteretur, utq; posteritati exemplum relinqueret amicitiæ, suam & Pirithoi coniunctionem. Cum autem huic proco filiæ Cereris ad inferos descendendum esset, postea quam de proposito illum deducere crebris monitionibus conatus frustra fuerat, socium sese ei adiunxit: hanc debitam illi gratiam referendam esse ratus, ut uitæ pro ipso periculum adiret. Helena autẽ Argos reducta, rursum absente Theseo, et iam matura uiro, quamuis Græciæ principes haberent quas ducerent uxores, & forma & genere præstantes in Græcia, communiter tamen illi huius nuptias petiere, despectis alijs ut futilioribus uniuersis. Quia uerò non fugiebat illos, certaminis Helenã caussam fore, ideoq; metuebant, ne contentione inter aliquos exorta, bellũ in Græcia excitaretur, iurarunt iusiurandum consensu omnium tale: CVI Helena obtigisset, illi se contra iniuriam & uim affuturos, cum unusquisq; hoc sibi auxilium comparare se confideret. Verùm opinione,

nione quidem sua falsi omnes præter Menelaũ, communem autem fidem haud frustrati fuere. Nam paulo pòst contendentibus de fòrma Deabus, iudicium permittitur Paridi filio Priami. At ille uictus corporum diuinorum pulcritudine, ad dijudicanda munera compellitur. Cumq; offerret Iuno Asiæ imperium, gloriam autem belli Minerua, Venus uerò Helenæ nuptias: ipse sæpe nihili quoq; hominibus non minora regna contigisse ratus: Helena autem neminem qui postea natus esset dignum habitum, alijs omnibus huius nuptias præposuit. Orto autem bello, & illa celebri expeditione aduersus Troianos, qua primùm Europa Asiam impetijt, cum liceret Troianis restituta Helena tenere sua quietè, Græcis uerò relicta illa belli incommodis liberari, neutris ita uisum est, in opinione non aliam speciosiorem caussam belli reperiri posse, quam ob caussam mori uelle deberent. Quin etiam dij filios suos cum interemptum iri non nescirent, tamen non abstraxerunt à bello hoc, sed ad illud potius incitarunt: quod non magis glorioſum ipsis crederent, dijs procreatos esse, quàm pro Helena dimicantes occubuisse. Quid ego uerò deorum filios commemoro? cum ipsi inter se tunc maius prælium cõmiserint, quàm quondam in bello aduersus Gigantes gesto. In hoc enim ipsi alios, in illo sese mutuò oppugnauerunt.

Quo quód nam argumentum fuerit euidentius, longè rebus humanis omnibus præstare formam, uel dijs ipsis iudicibus? Cum enim sola de forma, ac nullam ob rem aliam comperiantur discordiæ inter ipsos extitisse unquam, an non omnibus illi calculis formam uniuersis alijs præferre uideantur, qui non solum filios suos huic addixerint, sed ipsi etiam arma ceperint, atq; aliqui uulnera quoq; in hoc certamine senserint?

EX HELENES ISOCRATEO Encomio.

Principio Theseus, uerbo quidem Aegei, re autẽ uera Neptuni filius, conspicatus Helenam, ut nondum adultam, ita iam longè alijs uirginib. præstantem, usq; adeò uictus forma illa, is qui alia uincere consueuisset, ut & patriam clarissimã & potentissimum regnum non dignum esse putaret, ubi uitam in bonorum copia, sine consuetudine illius ageret, quia non potuerat ab ijs in quorum potestate erat, hanc obtinere, qui & uirginẽ ætate cõfirmari, & oraculũ Pythij expectare uellent, despecto imperio Tyndarei, cõtemtoq; robore Castoris ac Pollucis, neq; ullis quæ à Lacedæmonijs obijci possent difficultatibus territus, ablatã ui in urbem Atticæ Aphidnam asportauit. Eamq; habuit Pirithoo socio illius rapinæ gratiã, ut uolentem petere nuptias filiæ

Io-

Iouis ac Cereris, et ad inferos descensionis aduocantem ipsum socium, posteaquã nullis monitionibus à proposito auertere eum potuit, manifestũ ad discrimen tamen secutus sit. Ratus hoc rependendum periculis ijs, quæ Pirithous dudum adijsset secum, nihil ut detrectaret quod ille imperasset. Quòd si esset is qui hæc gesßit unus de uulgo, ac non potius ex longè præstantißimorum numero, minus liqueret utrum hæc laus esset Helenæ, an potius Thesei accusatio. Nunc uerò cæteros omnes qui fama celebrantur, reperimus alium fortitudine, alium sapientia, alium alia parte uirtutis caruisse. hunc uerò solum nulla destitutum, sed integra uirtute præditum fuisse. Ac placet de hoc paulò etiam copiosius disserere. Hanc enim esse certißimam fidem existimo laudum Helenæ, si ostendamus, eos qui hanc amauerint & suspexerint, admiratione maxima dignos esse. Ea sanè quæ nostris usu uenere temporibus, licet dijudicemus pro arbitrio animorum nostrorum: de tam priscis uerò, æquum est ut consentientes ijs inueniamur, qui illis temporibus prudentißimi habiti sunt. Hoc autem habeo pulcerrimum de Theseo commemorare, quod ijsdem temporibus, quibus Hercules natus, persecerit ut in famæ claritate contra illum nominari posset. Non enim solum ijsdem armis exornati am-

bo, sed paribus etiam studijs dediti fuere, ita ut consanguineos decuit. Itaque de duobus procreati germanis, Ioue atque Neptuno, germanas etiam cupiditates habuere. Soli enim hi priorum, athletas se ad defendendam hominum uitam esse uoluerunt. In quo euenit, ut alter illustriora & maiora, alter utiliora, & Græcorũ magis propria adiret pericula. Nam Herculi Eurystheus imperauit boũ de Erythia abactionem, & malorũ Hesperidum apportationem, & Cerberi adductionem, atq; istiusmodi labores alios, qui nõ tam utilitati alijs, q̃ ipsi discrimini futuri essent. At Theseus, qui alium dominũ nõ haberet, ea certamina delegit, quib. aut totam Græciam, aut patriam saltem suam adiuuasse perhibetur. Ac Taurum illum immissum à Neptunno, & regionem illam populantem, cum quo nemo omnium congredi auderet, domuit sõlus, magnoq; metu & sollicitudine ingenti ciuitatem liberauit. Postea socius Lapitharum bello Centauros illos bigeneres adortus, qui freti præstantia celeritatis atque uirium & audacia sua, alias urbes uastarant, alijs imminebant, alijs minabantur. Eorũ igitur ille prælio uictorum, statim repressit petulantiam, pauloq; post totum genus illorum deleuit. Eodem tempore monstrum nutriebatur in Creta, natum ex Pasiphaa Solis filia, cui ciuitas tributum pendere ex o-

racu

raculo ſoleret bis ſeptenos liberos. Eos conſpicatus cum deducerentur, proſequente omni populo ad mortem iniquam & certam: cumq; adhuc uiuentes lugerentur, tanta indignatione fuit commotus, ut iudicaret mori ſatius eſſe, quàm uiuere turpiter in eius urbis imperio, quæ tam miſerabile hoſtibus tributum cogeretur perſoluere. Itaque ſocius eſſe uoluit nauigationis illius, ſuperatoq; genere commiſto de homine & boue, ita quidẽ ualido, ut eſſe debuit in compoſitione talium corporum, & conſeruatos pueros reſtituit parentibus, & ciuitatem tam iniquo ſæuoq; ac graui imperio liberauit. Quæ autem reſtant, dubitare faciunt me quid de ipſis agendum ſit. Cum enim peruentum iam ſit ad res geſtas à Theſeo, de quibus dicere incœpi, has quidẽ relinquere uereor interim, & præterire ſcelera Scironis ac Cercyonis, aliorumq; ſimilium, quibus ſe oppoſuit Theſeus, multisque & magnis calamitatibus Græcos liberauit. Verum ſentio intempeſtiuius ad hæc deferri, metuóque ne quis exiſtimet hac in parte me uerſari ſtudioſius, quàm in propoſito argumento. Hanc igitur ex his ambobus electionem ſequar, ut & omittam plurima propter faſtidium audientium: deq; alijs ut quàm potero breuiſſimè diſſeram, in quorum altero illis, in altero mihi ipſi gratificaturus ſum, neque prorſus cedam ijs quibus in

more eſt inuidere alijs, & nulli non oratioñi obſtrepere. Theſeus itaq; fortitudinem declarauit ſuam, ijs rebus quas ipſe geſſit periculo ſuo: ſcientiam uerò rei militaris, ijs in prælijs quorum certaminum particeps tota ciuitas fuit. At pietatem erga deos, in Adrasti & liberorum Herculis ſupplicationibus. Quorum hos uictis Peloponneſijs cõſeruauit, illos uerò mortuos ad Cadmeam ui ereptos Thebanis ſepulturæ mandauit. Alias autẽ uirtutes et moderationem, cum in ijs quæ retulimus, tum uerò in conſtitutione ciuitatis. Nam cum animaduerteret eos qui per uim obtinere imperium in ciues quærerent, ſeruos eſſe aliorum: quiq; aliorum uitam periculis ſubijcerent, eos in formidine ſuam degere, cogiq; ad bella, quæ partim cũ hoſtibus gerãt adiũctis ciuibus, partim cũ ciuibus adiunctis alijs quibuſdã. Præterea ſpoliare delubra deorum, interficere optimates in ciuitate, diffidere familiariſſimis, neq; lætiorem uitam uiuere quàm in carcere ſolent capitis rei. Sed foris ſpectabiles & beatos uideri: apud ſeſe uerò magis miſeros eſſe, quàm ullos alios. Quid enim eſt grauius, quàm uiuere in perpetua formidine necis, qnem aliquis aſtantium inferat? & in pari ſemper cautione erga cuſtodes ac inſidiatores? His tum omnibus contemtis, cum non pro principibus tales haberet, ſed pro peſtibus ciuitatum, declarauit

non

non esse difficile simul regnare aliquem, simul non deteriore in loco esse, q̃ ij sint, quorum æquabilis est administratio. Ac primũ dißipatam ciuitatẽ, quòd in pagis habitaretur, cõgregauit, effecitq; tantam, ut nunc quoq; ex illo usq; tempore Græcarũ sit ciuitatum maxima. Postea uerò cõmunem attribuens eam patriã uniuersis, & assertis in libertatẽ animis ciuiũ, æqualem reddidit de imperio contentionẽ illorũ. In fiducia autẽ, se non minus antecellere posse accuratè sese exercentib. q̃ desidibus præstitisset: cumq; non ignoraret, honores esse iucũdiores quos conferrẽt excelsis animis præditi, ijs quos à seruientibus aliquis consequeretur, tantũ abfuit ut aliquid ageret inuitis ciuibus, ut etiam summã rerũ in populi esse potestate uoluerit. At hi solũ ipsum imperiũ tenere maluerũt, quod arbitrarentur minus infidã magisq; popularem illius esse dominationẽ unius, q̃ populi communẽ administrationẽ. non enim, ut quidam, ipse laboribus alijs impositis, solus fruebatur commodis: sed pericula potius sua faciebat, emolumenta autem cõferebat in cõmune uniuersis. Ideoq; uitam sic traduxit, non ut insidijs impeteretur, sed ut amore comprehenderetur: neque ut externis uiribus imperium muniret, sed ciuiũ ut beneuolentia pro satellitio uteretur. fuitq; potestate quidem rex, sed beneficẽtia populi princeps. Ita enim iustè, itaq;

præclarè ciuitatẽ rexit, ut nunc quoq; in morib. aliquod extet ueſtigiũ manſuetudinis illius. Quapropter quis non hanc, & Ioue genitã, & uictricẽ tantæ uirtutis atq; moderationis, laude honoreq; dignam, facileq; præſtitiſſe omnibus mortalib. exiſtimet? neq; enim poterit produci uel teſtis ſanctior, uel iudex melior bonorũ Helenes, q̃ Theſei ſententia. Sed ne uidear in eodẽ hærere loco penuria dicendorũ, & abutens unius uiri fama ipſum celebrare, laudibus perſequar nunc deinceps et reliqua. Cũ enim Theſeus ad inferos deſcendiſſet, reuerſaq; illa Lacedæmona, iam ea eſſet ætate, ut nuptũ dari poſſet, uniuerſi qui tũ regna obtinebãt, et præerãt ciuitatib. in eadẽ fuere ſentẽtia de Helena. Nam cũ liceret illis de ſuis ciuitatib. primarias ducere uxores, deſpectis domeſticis nuptijs, ad illius nuptias petendas cõuenerunt. Incerto autẽ adhuc cõiugij euẽtu, et fortuna cõmuni, planè apparebat cũctis certaminis illã cauſſam fore. Quare cõuenere oẽs, & inter ſe fidem dederunt, AVXILIO ſe futuros cõtra uim et ereptionẽ ei, qui illa dignus iudicatus fuiſſet, quiſque cũ ſibi illam ſe opem cõparare crederet. Atq; illos quidẽ ſua quenq; ſpes fruſtrata præter unũ omnes fuit: ſed quã de illa opinionẽ habuiſſent cõmunẽ, ea fefellit neminẽ. Nõ enim lõgo tẽpore elapſo, orta inter Deas de forma cõtentione, cuius iudex fa

ctus

ctus Alexander Priami filius, cũ huic offerret Iuno totius Asiæ regnũ, Minerua autẽ bellorũ uictoriã, Venus uerò nuptias Helenæ, ille uictus Dearũ aspectu, corporumq; dijudicatione necessariò omissa, et ad munerum æstimationem compulsus, Helenæ consuetudinem prætulit alijs omnibus, non quidem uoluptatum respectu ductus, etsi multi prudentes uiri non aliud facilè pluris facere solent: sed ille tamen hanc in partem non fuit delatus: uerum hoc concupiuit, Iouis ut esset & appellaretur gener: hunc honorem maiorem & speciosiorem arbitratus, quàm regnum esset Asiæ. Intelligebat etiam fieri posse, magna regna magnaq; potentia ut nihili aliquando hominibus obuenirent, tali autem muliere dignum ex omni posteritate habitum iri neminem. Præterea non relicturum se splendidius patrimonium liberis suis censebat, quàm si hoc perficeret, ut paternum maternumq; à Ioue ducerent genus. Non enim illũ fugiebat, cum felicitates aliæ celeriter conuerterentur, generis nobilitatem permanere semper. Itaque futuram bono hanc electionem toti generi suo, alia autem munera ad tempus modò uitæ suæ duratura. Hanc rationem, qui sapiat, reprehendet nemo. Sed eorum qui non considerant causas rerum, & euentus solummodo spectant, iam quidam huius uituperatores reperti sunt: quorum amentiam,

ex

ex maledictis facilè est cuiuis perspicere. Nunquid enim faciunt in primis ridiculè, quòd suam naturam præstantiorem esse existimant, illa quam dij alijs prætulere? Non enim certè eius rei, de qua tam ambitiosè contenderent, cognitionem uulgari alicui iudici permisere: sed tantum scilicet studium præstantissimum iudicem deligendi, quanta rei ipsius cura fuit. Aequum est autem considerare & exquirere qualis fuerit, non de iracundia repulsarum, sed de communi sententia omnium, qua in illius cognitionem consenserunt. Quid enim prohibet, quo minus à potentioribus malo uel innocentissimi afficiatur? At honorem talem, ut iudex deorum qui mortalis esset, constitueretur, contingere potuisse incredibile, non longè omnibus sapientiæ laude præstanti. Mirum autem, putare aliquem non rectè consuluisse illum, qui cum hac uiuere uellet, pro qua multi heroes mortem oppetere non dubitarunt. An uerò non desiperet, si tam ambitiosè contendentes de forma deas uidens, ipse formam despiceret: ac non potius præclarissimũ munus iudicaret, id quod tantæ illis curæ esse cerneret? Quis uerò Helenæ negligeret nuptias? Qua rapta non minorem accepere dolorem Græci, quàm si tota Græcia uastata esset. Barbari uerò ita animis elati fuere, ac si nos omnes uicissent. Atq; hinc planum fit, quomodo tum fuerint

rint animati. Cum enim multas haberent aduersus se postulationes, ad alias omnes ocioſi, ob unam hanc tantum bellum conflauerunt, non modò iræ magnitudine, ſed ſpacio etiam temporis, & apparatus copia, quantum ſuſceptũ nullum fuit unquã. Et poterant illi reddita Helena, præſentibus malis liberari: hi uerò neglecta, reliquum tempus in ſecuritate tranſigere. Sed neutris hæc placuere. Illiq; potius & oppida euerti ſua, & regionem uaſtari, quàm Græcis Helenã reſtituere uellent, paſſi ſunt: hi uerò ſtatuerunt perſeuerare & conſeneſcere in externo ſolo, neq; tantopere conſpectum ſuorum deſiderarunt, ut relicta illa redirent in patrias ſuas. Atq; hæc egerunt non ſtudio Alexãdri, neq; Menelai: ſed illi pro Aſia, hi pro Europa ſtetere, quòd existimarent eas terras feliciores futuras eſſe, in quibus Helenæ corporis ſedes fuiſſet. Tantus autem amor laborum & expeditionis illius inuaſit non Græcos modò & barbaros, ſed ipſos etiã deos, ut ne ſuã quidem ſobolẽ abſtraxerint à Troianis certaminibus, cum Iupiter fato Sarpedonis præuiſo, & Memnonis Aurora, & Cygni Neptunnus, & Achillis Thetis, hos tamen excitauerint, & miſerint ad bellum: quòd ſpecioſius illis eſſe ducerent, uel mori dimicantes pro Iouis filia, quàm uiuere expertes periculorum, quæ pro illa adirentur. Quid autem eſt cur mi

re-

retur aliquis hanc de sobole sua sententiam illorũ? cum ipsorum tum maior & horribilior fuerit instructio, quàm aduersus Gigantes fuisset. Nam hos oppugnauerunt coniuncti inter se, de illa uerò ipsi inter se bellum gessere. Neq; temerè dis hæc ita uisa sunt, & ego rectè possum tantopere extollere. Maxima enim illi formositatis pars obtigit, quæ est uenerationè & honore dignissima, & planè diuinissima res rerum omnium.

Licet autẽ in hoc exemplo cernere, quàm ille posterior, quisquis fuit, qui Isocratea in suum scriptum traduxit, quædã nequaq̃ meliora fecerit, quod conatus uidetur esse, ac de quibusdam potius bonitatis aliquid detriuerit, nõ enim dicam asperius. Quapropter in hac parte etiam religio usurpanda, ne speremus meliora nos facturos ea quæ omni laude humano ingenio parabili perfecta sint: quæ mutata quacunq; ratione, deprauari necesse est. Itaq; & Isocrates uenerandos & suspiciendos censet esse eos, qui sic dicant, nemo ut similiter possit dicere,

τὸς ἅπως ὑδησαμένος εἰπεῖν, ὡς ὀλὰς ἂν ἄλλος λέγαι.

Sed de his satis.

IMITATIONIS EXCERcitium.

HVc adiungatur & illud imitationis exercitium. nam & ad hanc in spe atque proposito

to ueritatis, à primis ſtatim annis aſſuefaciẽdi ſunt, deſtinati bonis literis, atq; ſtudio humanitatis. Id autem eſt, cum propoſitum aliquem illuſtrem, uel breuiorem, uel longiorem locum autoris optimi alicuius, eumq; uel totum atq; integrum, uel in partes diuiſum, in aliam rem atq; argumentum deducimus, ut diuerſa in expoſitione ſimilitudo conſtantiſſimè ſeruetur, cum uerbis tum ſententijs, atq; ordine ac compoſitione. cuius rei unum aut alterum exemplũ poſtea ſubijciemus. Nunc incœptam doctrinam παραφράσεως concludamus. In hoc igitur, ut Ciceroni & Fabio quoque uiſum, primas tenet utilitatis & cuiuſdam fructus uberrimi, conuerſio atque tranſlatio Græcorum ſcriptorum in Latinam linguam. Quare quibus contigit ſermonis Græci noticia, in hoc potiſſimum, & ſingulari cum ſtudio elaborare, atq; non ſolum de Græcis Latina, ſed contrà de Latinis quoque Græca facere debebunt. Cuius & ipſius conatus exempla in ſequentibus à nobis proponentur: conuerſionũ uerò formulæ, traductis Græcis in Latina nunc exponentur.

Ac primum referamus locum Platonis, quem Cicero ſe ita dicit conuertiſſe, ut uerba exprimeret Platonis, in primo de Diuinatione. Vide quid Socrates in Platonis Politia loquatur. dicit enim, cũ dormientibus ea pars animi quæ mentis & ratio- "

» nis est particeps, sopita langueat: illa autem, in qua
» feritas quædam sit atq; agrestis immanitas, cum sit
» immoderato tumefacta potu atque pastu, exultare
» eam in somno, immoderateq; iactari. Itaq; huic om-
» nia uisa obijciuntur à mente ac ratione uacua, ut
» aut cum matre corpus misceri uideatur, aut cũ quo
» uis alio homine uel deo, sæpe belua, atq; etiam tru-
» cidare aliquem, & impiè cruentari, multaq; facere
» impurè atque tetrè, cum temeritate atque impuden
» tia. At, qui salubri & moderato cultu, atque uictu,
» quieti se tradiderit, ea parte animi, quæ mentis &
» consilij est, agitata & erecta, saturataq; bonarũ co
» gitationum epulis: eaq; parte animi, quæ uoluptate
» alitur, nec inopia enecta, nec satietate affluenti, quo
» rum utrunque præstringere aciem mentis solet, si-
» ue deest naturæ quippiam, siue abundat atque ef-
» fluit: illa etiam tertia parte animi, in qua irarum exi
» stit ardor, sedata atq; restincta: tum eueniet duabus
» temerarijs animi partibus compressis, ut illa tertia
» pars rationis & mentis eluceat, & se uegetam ad
» somniandum acremq; præbeat, tum ei uisa quietis
» occurrent tranquilla atq; ueracia. Plato ita·

πολιτειῶν θ'. ὅταν τὸ μὲν ἄλλο τῆς ψυχῆς εὖδῃ, ὅσον λογιστικὸν καὶ ἥμερον, καὶ ἄρχῃ ἐκείνου, τὸ δὲ θηριῶδές τε καὶ ἄγριον ἢ σίτων ἢ μέ-

ἢ μέθης πλησθῆναι, σκιρτᾶν τε καὶ ἀτασθάλως τὸν ὕπνον ζητεῖν ἴεναι καὶ ἀκροπλάναι τὰ αὐτὰ ἤθη, οἷα δὴ ὅλα πάντα ἐν τῷ βίῳ τῷ ὅλῳ ποιεῖν; ὡς ἀκρὰ πάσης λελυμένον τε καὶ ἀπηλλαγμένον αἰσχύνης καὶ φρονήσεως. μηδέ γ' ὑπηχθρεῖν μέγυνθαί, ὡς οἴεται, δεῖν ὀκνεῖ, ἄλλως τε ὁτιοῦν ἀνθρώπων καὶ θεῶν καὶ θηρίων. μιαιφονεῖν τε ὁλοῦν, βρώματός τε ἀπέχεσθαι μηδενός. καὶ ἐνὶ λόγῳ ὅτε ἀνοίας δεῖν ἐλλείπῃ, ὅτε ἀναισχυντίας. ὅταν δέ γε ὑγιαίνως τις ἔχῃ αὐτὸς αὑτοῦ, καὶ σωφρόνως, καὶ εἰς τὸ ὕπνον ἴῃ, τὸ λογιστικὸν μὲν ἐγείρας ἑαυτοῦ, καὶ ἐπιστάσας λόγων καὶ σκέψεων, εἰς σύννοιαν αὐτὸς αὑτοῦ ἀφικόμενος· τὸ ὠθυμικὸν δὲ μήτε ἐνδείᾳ δῆξαι, μήτε πλησμονῇ, ὅπως ἂν κοιμηθῇ, καὶ μὴ πρὸς ἔχῃ θόρυβον τῷ βελτίονι χαίρον ἢ λυπούμενον, ἀλλ' ἐῶν αὐτὸ καθ' αὑτὸ μόνον καθαρὸν σιωπᾶν, καὶ ὀρέγεσθαι τοῦ αἰσθάνεσθαι ὧν μὴ οἶδεν, ἢ τι τῶν γεγονότων, ἢ ὄντων, ἢ μελλόντων. ὡσάυτως δὲ καὶ τὸ θυμοειδὲς παραῦνας, καὶ μήπω ἐν ὀργὰς ἐλθὼν κεκινημένῳ τῷ θυμῷ καθεύδῃ, ἀλλ' ἡσυχάσας μὲν τὼ δύο εἴδη, τὸ τρίτον δὲ ἰανήσας, ἐν ᾧ τὸ φρονεῖν ἐγγίγνε-

του, ὅτω ἀναπέπνευται, οἶδ' ὅτι τὸ τ' ἀληθείας ἐν τῷ τοιούτῳ μάλιστα ἅπτεται, καὶ ἥκιστα ἂν ῥάνομοι τότε αἱ ὄψεις φαντάζοντο τῷ ἐνυπνίῳ.

Item in Oratore Cicero ita: Est enim, ut scis, quasi in extrema pagina Phædri, his ipsis uerbis loquens Socrates: Adolescens etiam nunc ô Phædre Isocrates est, sed quid de illo augurer, lubet dicere. Quid tandem, inquit ille? Maiore mihi ingenio uidetur esse, quàm ut cum orationibus Lysiæ comparetur. Præterea ad uirtutem maior indoles, ut minimè mirum futurum sit, si cum ætate processerit, aut in hoc orationum genere cui nunc studet, tantum quantũ pueris, reliquis præstet omnibus, qui unquam orationes attigerunt. Aut si contentus his non fuerit, diuino aliquo animi motu maiora concupiscat. Inest enim natura philosophia in huius uiri mente quædam. Plato ita:

νέῳ ἔτι, ὦ Φαῖδρε, Ἰσοκράτης· ὃ μὲν δή τοι μαντεύομαι, κατὰ αὐτὸ λέγειν ἐθέλω. τὸ ποῖον δή; δοκεῖ μοι ἀμείνων ἢ κατὰ τοὺς πολλοὺς Λυσίου εἶναι λόγος τὰ τῆς φύσεως· ἔτι δὲ μᾶλλον γενναιοτέρῳ μεκρᾶσθαι. ὥστε οὐδὲν ἂν γένοιτο θαυμαστὸν πρὸς ἡλικίας, εἰ περὶ αὐτὸν τε τοὺς λόγους

gous

γας οἷς νῦν ὠδηφρεῖ, πλέον ἢ παιδῶν διηνέγκοι τ ὡ πότε ἀναμφῶ λόγων. ἔτι εἰ αὐτῷ μὴ ἀρχῆσαι ταῦτα, ὧδ μείζω δ' τις αὐτὸν ἄγοι ὁρμὴ θειοτέρα. φύσει γὰρ, ὦ φίλε, ἔνεσ' τις φιλοσοφία τῆ τοῦ ἀνδρὸς διανοίᾳ.

Quo loco eitam animaduertenda Ciceronis quædam in uertendo audacia. non enim quomodo illa, ἔτι τε εἰ αὐτῷ, & cætera, uerbis exprimeret, sed potius quàm commodè interpretaretur curauit.

In lib. de Legibus 2. est etiam paulo conuersus liberius Platonis de duodecimo νόμων locus. Ita enim Plato:

θήκας δὲ εἶναι τῶν χωρίων ὁπόσα μὲν ἐργαστὰ μα, μνημείου, μήτε τι μέγα, μήτε τὶ σμικρὸν μνῆμα. ἃ δὲ ἡ χώρα πρὸς τοῦτ' αὐτὸ μόνον φύσιν ἔχει, τὰ τῶν τετελευτηκότων σώματα μᾶλλιστα ἀλυπήτως τοῖς ζῶσι δεχομένη κρύπτειν, ταῦτα ἐκπληροῦν. τοῖς δὲ ἀνθρώποις ὅσα τροφὴν μητὴρ ὅσα ἡ γῆ πρὸς ταῦτα πέφυκε βάλεσθαι φέρειν, μήτε ζῶν, μήτε τὶς ἀποθανὼν στερέτω τῶν ζώντ' ἡμῶν. χῶμα δὲ μὴ χωννύναι ὑψηλότερον πηχῶν ἀνδρῶν ἔργον, ἐν πέντ' ἡμέραις ἀπετελεσμένον. λίθινα ἢ ξύλινα σήματα μὴ μείζω ποιεῖν, ἢ ὅσα δέχεσθαι

τὰ τοῦ τελευτήσοντος ἐγκώμια βίου, μὴ πολέμου τροπαίων ἡρωϊκῶν σίχων.

Cicero ita. Sed uideamus Platonem, qui iusta funerum reijcit ad interpretes religionum, quem nos morem tenemus. De sepulcris autem dicit hoc. Vetat ex agro culto, eó ue qui coli posśit, ullam partẽ sumi sepulchro. Sed quæ natura agri tantummodo efficere posśit, ut mortuorũ corpora sine detrimente uiuorũ recipiat, ea potisśimũ ut cõpleatur. Quæ autẽ terra fruges ferre, & ut mater cibos suppeditare posśit, eã ne quis nobis minuat, nè ue uiuus, nè ue mortuus. Extrui autem uetat sepulcrũ altius, quàm quod quinq;, quinq; diebus absoluerint: nec à lapide excitari plus, nec imponi, quàm quod capiat laudem mortui incisam: nec plus quatuor Heroicis uersibus, quos longos appellat Ennius.

Etsi autẽ de his diligentes et studiosi animaduersores facile intelligere atq; notare poterũt rationẽ quandam transferendi, et pasśim extant cõuersiones Græcorum scriptorũ non spernendæ: nam, ut in rebus omnibus, plurimæ sunt malæ & futiles, nõ paucæ etiã turpes et nocentes, quas fugiendas uobis statuetis, corruptrices mirificas ueræ eruditionis: sed quamuis & ũetera et noua huius generis exẽpla bona suppeditent, & nos in superiorib. multa Græca tradu-

traduxerimus in Latinum sermonẽ, uisum tamen peculiariter & hoc loco seruare morẽ meum, & subijcere quandã conuersionẽ, exempli loco, nostram.

EX ORATIONE DEMOSTHENIS FALsæ legationis.

Cum expugnàsset Olynthũ Philippus, olympia celebrauit. Ad illa autẽ sacra et ludorũ conuentũ omnes artifices cõgregauit. Inter epulas autẽ et coronas, quibus honorabãtur uictores, interrogauit comicum istum histrionẽ Satyrũ, quam ob rem solus ipse nihil quod sibi fieri uellet, denũciaret? quám ue in me, inquit, illiberalitatem aut maleuolentiã erga te animaduertisti? cui ferunt Satyrum respondisse, nulla se re indigere earum quas alij peterent. Quod autẽ sibi fieri cuperet, Philippũ tribuere facilè posse, & sibi mirificè gratificaturum esse. uereri tamẽ, ne nõ impetraret. Iussus autem eloqui, & audacius policente Philippo, nihil se non facturũ, dixisse eum aiunt. Habuisse se hospitem & amicum Apollophanem Pydnæũ: quo per fraudem necato, territos cognatos duas filias ipsius adhuc paruulas Olynthum clanculum transportasse. Nunc uerò, Olyntho, inquit, expugnata, in captiuis illæ hic apud te assunt ætate nubili. Has à te peto, & oro ut mihi tradas. Volo autem te audire atq; cognoscere cuiusmodi me munere affecturus sis, si illas mihi tradideris;

tali nimirum, de quo nihil lucri sentiam, cum dotem dare & illas nuptum elocare decreuerim, neq; pati ut uel ipsis, uel patre indignam fortunam subeãt. Hæc cum audita à conuiuis essent, tantus plausus, & tantæ laudes, tantusq; clamor exortus dicitur, quo & Philippus nonnihil affectus, uirgines tradiderit Satyro: quamuis hic Apollophanes unus esset de interfectoribus Alexandri, fratris Philippi. Conferamus nunc cum hoc Satyri conuiuio alterũ horum Macedonicum conuiuium. Vocati enim hi ad Xenophrona filiũ Phædimi, qui unus de triginta uiris fuisset, illò se contulerunt: ego autem nolui. Postquam uerò iam eò peruentum fuit ut potaretur, introducit ille mulierem quandam Olynthiam, formosam quidem eam, sed liberam & pudicam, ut exitus indicauit. hanc primùm sic modestè cogebãt isti, ut uidetur, bibere & comedere, ut Iatrocles mihi postridie narrauit. Procedente autem conuiuio, cumq; isti calerent, iusserunt recumbere, & aliquid etiam accinere. Ibi mulier mirificè consternari, neque hoc facere uelle, neq; adeò scire. At iste et Phryno, contemtum hunc esse dicere, neq; ferendum, ut delicias faceret, dijs inuisorum et execrabiliũ Olynthiorum mancipium. atq; aliquis puerum accersit, Afferatq; aliquis, inquit, lora. Affuit cũ scutica seruus. Et cum illi poti, ut opinor, leuissimis caussis irrita

ritarentur, atque illa diceret aliquid ac lacrimaretur, ſeruus direpta tunicula, multis uerberibus dorſum affligit mulieris. Tum illa non magis compos mentis in malo, & horum facinore, exiliens ad genua procidit Iatroclis, & menſam ſubuertit. Quod niſi hic ſuccurriſſet huic, inſania illam ebrietatis perdidiſſet.

Non libet inculcare hoc loco noſtra exẽpla plura, cum aliena undiq;, & ea quidem præclariſſima ſuppetant, atq; etiam noſtra quædam in medio ſint, deq; ſuprà propoſitis excercitiorum generibus aſſumi huc, ut diximus, poſſint. Sed quod diximus etiam tentandum, ut de Latinis Græca faciamus: id propter linguæ utriuſq; excellentẽ bonitatem, quo maior facultas illarum acquiri, & utraq; certius cognoſci poſſit, diligenter eſt elaborandum. neque nouitas extimeſcenda, nec fugienda difficultas. Si quis autem ſe aliquod ingenij laudabile opus abſque ſtudio hoc, & ſine iſtarum linguarum coniunctione elaborare poſſe confidit, is, mea quidem ſententia, uehementer errat, certè huius noſtræ doctrinæ diſcipulus eſſe nõ poterit. Incidi autem feliciſſimo auſpicio ante annos aliquot, in conatum talem neſcio cuius, nõ enim aſcriptum nomen erat: ſed hominis, ut facilè apparet, & eruditi, & minimè inepti, qui epiſtolam Ciceronis primam ad Lentulum in Græ-

cam

cam linguam conuertisset. Sunt & Gazæ conuersiones in manibus. Sed nos illã, quam fortuna nobis cõseruauit, primum, deinde & nostrã quandã referamus. Ac ne quid prorsus dissimulẽ, adiecta erat hæc conuersio ad libellum de Senectute, quem transtulisse in Græcũ sermonẽ Gazam scimus, ut hoc quasi παράεργον eiusdem autoris credi posse uideatur. de quo tamen, præsertim in dubitatione nostra, liberũ cuiq; iudiciũ relinquimus. Est autẽ conuersio hæc.

ΚΙΚΕΡΩΝ ΛΕΝΤΟΥΛΩι.

Εγὼ τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασιν ἐκάστῳ τῶν καθηκόντων, μᾶλλον δὲ ἅπαντι πόλει σὲ δυσεβείᾳ ἐξαρκῶ, ἐμαυτῷ δὲ οὐδέποτε ἐξαρκέσαι ἔχω. τὸ γάρ τοι μέγεθος τῶν σῶν πρὸς ἐμὲ δυσργεσιῶν τηλικοῦτόν ἐστιν, ὡς ὅτι σὺ μὲν ὁ πρὶν τὰ πρὸς ἐμὲ ἀπαυμενὴς ἡσυχίαν ἀγάγοις, ἢ τὸ ὅλον σωπελεσθήτος πράγματος, ἐγὼ ἢ πάντα τὸν χρόνον πόλει τιὼ σὲ ὠφελεῖν ὑπόθεσιν, πικρόν τινα τὸν βίον ἐμαυτῷ ὄντα ὑπολαμβάνω. τὰ δὲ πόλει τὸ πρᾶγμα ὡδέπως ἔχει. Αμμώνιος ὁ τοῦ Βασιλέως πρεσβυτὴς, χρήμασιν ἡμῖν δαπελεῖ μαχόμενος ἐκ τοῦ πόφανοῦς. πράττεται δὲ δὰ τῶν αὐτῶν ἔτι, δι' ὧν δὴ ἐγὼ ἐνίκα πρὸν σὺ ἐτύγχανον, ἐπράττετο πρό-

τορον.

τορ. τοῦ δὲ Βασιλέως γνῶναι, εἴ τινος οἱ θέλοντος εἶεν, ὀλίγοι δ' εἰσὶ, πάντων οὗτοι εἰς πομπήιον μεταφέρειν ἀξιοῦσι τὸ πρᾶγμα. ἡ σύγκλητος δ' ἄρα τῷ πρὸς τὴν θρησκείαν διαβολῇ, ὁσιότητι μὲν οὐδεμιᾷ, δυσνοίᾳ δὲ καὶ φθόνῳ τοῦ Βασιλέως πολυδωρίας ἐπαινοῦσα συναποδέχεται. τῶμπήιον δὲ πρέπειν τε καὶ ἀντιβολεῖν, καὶ ἐλευθερώτορον ἄλλη αἰτᾶσθαι, ἔτι καὶ παραινεῖν ἵνα τοσαύτῃ δυσφημίαν φεύγῃ, οὐ τῶμόμεθα. ὁδ' αὖτε κῆρυς οὐδενὸς, ὃν ὧν δεόμεθα, ὅτ' ὧν πρᾶνεῖν τυγχάνῃ λιπόμενος. ἐγὼ, τὸ μὲν ἐν τοῖς καθ' ἡμέραν λόγοις, τὸ δ' ἐν τῇ συγκλήτῳ σαφῶς ὅτω τὰ πρὸς τοῦ σοῦ ὑπόθεσιν ἀγωνίσατο, ὥστε μήθ' αὖ ἀυφραδέστορον, μήτε σεμνότορον, μήτε πολιτικωτορον, μήτε μετὰ φιλανθρωπότορον μηδένα ἂν ἀγωνίσασθαι, καὶ σοὶ μεγάλῃ δή τινι τῶν σῶν πρὸς αὐτὸν εὐεργεσιῶν, καὶ τοῦ αὐτοῦ πρὸς σε φιλίας διαμαρτυρήσει. μάρκελλον δὲ ὀργισικῶς τὰ πρός σε ἔχοντα οἶδα δή ποτε, ὅτος δὴ πρὸ τοῦ Βασιλέως ὑποθέσεως τοῦ δε, πάντα δι' ἄλλα συνηγόρου τοῦ δεινοτάτου ἔσεσθαι ἀφαι-

ρε-

νέ. ὃ μὴ οὖν δίδωσι λαμβάνομεν, ὃ δὲ πρὸς τὸν ὅσιον ἔγνω ἀνεγκεῖν, & πολλάκις ἤδη ἀνήνεγκεν, ὀχ οἷόν τε ἀπ' αὐτοῦ μεταθέσθαι. πέπρακται μὴ πρὸ εἰδῶν ὧδε. ταυτὶ γὰρ ταῖς εἰδοῖς γέγραφε ἑωθεν. ἡ μὴ ὁρτήσιον καὶ λυκόλλου καὶ ἐμὴ γνώμη, τοῖς ὁσίοις ὑπεῖξε τὰ πρὸς τὸν στρατόπεδον. ἄλλως γὰρ ἀντέχεσθαι τοῦ πράγματος οὐχ οἷόν τε. ἡ βουλὴ δὲ πρὸ βουλεύματι τῷ γνωμένῳ σοῦ ἀναφέροντος, σοὶ τὴν τοῦ βασιλέως ψυφίζεται καθοδον. ὥστε ταύτην αὖ εἶναι σοι μόνον δέοντως πρᾶξαι, εἰ τὸ μὴ στρατεύμα τὰ ὅσια ἀφεροῖτο, σὲ δὲ ἡ βουλὴ πρὸς ποιοῦσα αὐθάδειαν χειροβοιοίη. κράτος πρέσβεις αἱρεῖται τρεῖς, ὅτι ἔτι πομπήιον ἔξω τίθησι. καὶ γὰρ εἶναί τινα τῶν ἡγεμονεύοντων ἔτος γε ἀξιοῖ. βίβολος δὲ τῶν ἰδιωτευόντων τρεῖς ἀπεφαίνεται. τούτῳ δὲ συμφέρονται οἱ λοιποὶ τῶν ὑπατικῶν ἅπαντες, πλὴν σερβιλίου, ὃς ὅλως κατάγειν φησὶ δεῖν. καὶ πλὴν βολκατίου, ὃς λύπου ἀναφέροντος ψῆφον τοῖς πρὸς πομπήιον τίθεται. καὶ πλὴν ἀφρανίου, ὃς σύμψηφος βουλκατίῳ ἐστί. τὸ δὲ τοιοῦτο καὶ τὰ τῆ πομπηίου γνώ

μης

μης ὑποπτα ἐπαυξάνει. ἦν γάρ τοι προσέχουσι τὴν τοὺς αὐτοῦ πομπικὸς οἰκείους βελτίονα προτιθεμένους ὁρᾷν, πολὺς δὴ πάνυ ἐνέσται πόνος, καὶ τὸ πρᾶγμα γέγονε ἐπιρρεπές. ἢ λείπων δὲ καὶ ὑφαιρῶν ἐκ ἀφανὴς σωφροσύνης καὶ φιλονεικίας, ἣν ἡ πάντων τῶν πομπικὸς ἀσκεῖ δὴ καὶ προαγγελίας, εἰς τοῦθ' ὑπολήψεως τὸ πρᾶγμα δὴ ἤγαγον, ὥστε πομπήιον αὐτὸν γλίχεσθαι δοκεῖν τὰ πρὸς τὴν καθοδον διοικῆσαι. οἱ δ' οὐκ ἂν βούλοιντο τοῦτο, οἱ αὐτοὶ οὗτοι σοι οἰκείως οὐκ ἔχουσιν, ὅτι διακωμῳδοῦσι τὰ πρὸς αὐτὸν εἶναι, ἡμεῖς δὲ ταύτην ὡς ἔλασσον πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἀξίωμα ἔχομεν, ἢ πλείονων σοι ὑπόχρεω ὄντες δοκοῦμεν. τὸ δὲ τῆς ἡμετέρας γνώμης δύσκολον ἢ τὸ ἀνθρώπων ὑποψία, οἳ τοῖς πρὸς πομπήιον χαρίζεσθαι ἂν δόξωσιν οἴονται ἀφανίζει, καθάπερ δέ τοι καὶ πολλῷ πρὶν ἀκηκόαμέν σε ἐνθένδε, πρῶτα μὲν πρὸς αὐτοῦ βασιλέως καὶ τῶν πομπικὸς οἰκειοτάτων καὶ συνηθεστάτων ὕποπτα γέγονεν, ἔπειτα δὲ πρὸς τῶν ὑπατικῶν διαβέβληται, καὶ εἰς φθόνον πεπτωκέναι ἔοικε, οὕτω καὶ νῦν ἐν τοῖς πρώτοις ἀναστρεφόμεθα. τὰ δὲ ἡμέτερα

τέρας

τερας πίστιν πρός σε ἀπόντας σωτῆρος, οἱ δὲ γυμνοὶ δὲ εὖ μάλα πρόντες. εἰ δέ τι ὠφελήμην πιστεύσεμεν οἷς τὰ μάλιστα εἶναι ἐχθρῶν, ὁ πάντα τὰ ἡμῖν ἀπόντα.

Sequitur noſtrum quoq; exemplum narratiunculæ facti cuiuſdam Maximiliani Imperatoris.

Maximilianus Imperator, qui eſſet omniũ, de quibus fando audiuimus, liberaliſsimus, maximusq; pecuniæ contemtor, multos putatur non bene inſtituiſſe facilitate hac ſua, qui nõ modò regni prouentus ad ſe conuerterent, ſed ipſius etiam arcas compilarènt. Morem hunc ille habebat, ut ante cœnam manus cum lauaret, alicui de aſtantibus detractos annulos traderet ſeruandos, donec detergeretur. Inter hos erat unus nequaquam contemnendus uir, ſed auarior. Is igitur cum annulos accepiſset, quaſi re magna & neceſſaria oblata, interea dum lauabat rex, ſæpius diſcedere, & aliquanto pòſt referre annulos, quaſi re cõfecta: ſæpe ſerius, tanq; negocijs diſtracto animo illorum oblitus. Tandem non animaduerſum iri furtũ ſperans, aliquos retinere, neq; unq; referre uniuerſos. At Imperator ſimulabat ſe nõ ſenſiſſe. Tum iam ille retinere annulos audacius. Quodã tempore, cum manũ ut acciperet ab Imperatore lauaturo protuliſſet, retraxit ſuam ille, atq; abnuit ſe daturũ, ſine quidẽ conuicio, cum hoc mo-

do

do diceret. Se ante quoq; illi annulos dedisse, quos ad eum usque diem nondum retulisset: quare se amplius fidei illius periculum facere non uelle. Risu autem exorto, & isto erubescente, tanquam qui manifestò teneretur, oculosq; in terram defigente: Bonum, inquit Imperator, animum habe. iam enim aurum & gemmæ uilescunt copia, quam istæ Indicæ insulæ suppeditat, ut confici alij annuli facilè possint. quibus mox paratis, iterum et tu licet accipias.

Conuersio Græca.

Βασιλεὺς Μαξιμιανὸς, πάντων ὧν ἀκοῇ ἴσμεν ἐλευθεριώτατος γενόμενος, καὶ ἐν ὀλίγῳ τινὶ λόγῳ τὸν χαρακτῆρα τοιοῦτος, πολλούς γε καὶ πάνυ ἱκανῶς ἐπαίδευσε τῇ πρὸς ταῦτα προθυμίᾳ, τὸ μὲν συσκευασάμενος τὰ τῆς πολυτελείας αὐτῆς, ἀλλ' ἤδη τοῦ κόσμου, καὶ τὸ ἀκριβὲς τῶν χρημάτων τὰ περιφρόμενα συλλογισάμενος. εἰωθὼς ἢ ὧν λείπειν κατανοούμενος, καὶ ὕλαρος ἢ χειρὸς διδομένου ἀεί πως, ὡς εἰκὸς, καθελὼν τὸν δακτύλιον τὸν πολυτιμήτου τινὶ ἐγχειρίσαι, μέχρις οὗ ἀκριβέστερον. τὸ ἢ λαμβανόντων εἷς, τἄλλα μὴ αὐτὸς ὁ φαῦλος ἦν, πλεονέκτης δὲ, προφέροντος αὐτῷ τὴν χεῖρα τοῦ βασι-

λέως

λέως, καὶ διδόντος τὸς δακτυλίους, λαβὼν, καὶ προσποιούμενος σπουδαῖόν τι πρᾶγμα καὶ ἀναγκαῖον ὑπηκεῖσθαι αὐτῷ, μεταξὺ τοῦ Βασιλέως νιπτομένου χοχάζων ἀπῴκει. ὕστερον δ' ἐν ὀπτῇ χρόνῳ πολλῷ ἀπεδίδου αὐτοὺς, φάσκων ὑπολελῆσθαι τ πραγμάτων τ μνήμῃ διαφθόντων. ὅσα δὲ πολλάκις ποιῶν, καὶ ἤδη λαθεῖν δοκῶν, ὁ δαμῶς ἅπαντας τοὺς δακτυλίους ἀπεδίδου, ὑφελόμενος ἀεὶ δὴ ὁπόσων. διαταγνώσας δ' ὁ Βασιλεὺς, ἐσιώπα, οἷά τε ὁδὲν ἠδικημένος. τοῦ δὲ ἤδη σμικρότερον τοὺς δακτυλίους κατέχοντος, μάλιστε ὥστε λαβεῖν χεῖρα προτείνοντος, Βασιλεὺς ὁδὲν μᾶλλον καὶ ὁμοίως. ὁ δὲ ἀνήνατο, καὶ τ χεῖρα ἀνέστασε, λέγων, ὅτι σπάνιος λεχθήσεται ἐκεῖνος πρὸ αὐτοῦ ποτε δακτυλίους, εἰς τ πρόσθεν ἡμέραν ὅσων ἀπώνεγκεν αὐτῷ, ὥστε οὐκ οἷός τε εἶναι ἔτι τὸ πλέον κινδυνεύσαι τῇ προκαταθήκῃ. γέλωτος δ' ὑπογενομένου, καὶ ἐκείνου οἷον ἐπ' αὐτοφώρῳ ἁλωκότος, ἐρυθριῶντος, καὶ τὸς ὀφθαλμὸς πήξαντος εἰς τ γῆν. θάρσει μέντοι, ἔφη ὁ Βασιλεὺς, ἄξια γὰρ φασιν εἶναι τότε λιθίδια καὶ τ χρυσὸν ἐκνήσῳ τ ἰνδικῶν ἀφθόνως πα

ρα

ραγγνώμων, ὥστε μὴ ἑτέρους δακτυλίους σπουδάσαι, καί σοι εἰσαῦθις ἐν καταλαβεῖν.

In his conuersionibus, ac in nostra quidem potissimùm, alius de doctis aliud notarit, neq; immeritò reprehenderit. Ad huius enim operis perfectionem requiritur, non solùm intelligentia certa eorũ quæ in alium sermonẽ conuersurus sis, neq; satis est cõmodè uerba esse uerbis commutata: sed hoc etiam præstandum, ut cùm proprietas & elegantia sermonis utriusq; par sit, figuræq; atque quidam habitus exprimatur consentaneus, & eorum quæ conuersa sunt, et eorum in quæ illa conuerteris: tum compositio & ipsa similitudinem retinere, & congruere in utraq; lingua debet. Quæ uniuersa assequi quàm difficile sit, nemo non uidet. sed ad initia quædam et conatus pueriles hæc exempla nonnihil tamen momenti allatura esse confidimus. Huiusmodi conuersiones, Plinius Fusco scribens libro septimo, pulcerrimis elogijs celebrauit, his uerbis. Vtile mihi primùm ex multis præcipuè erit, uel ex Græco in Latinum, uel ex Latino uertere in Græcum. Quo genere excercitationis proprietas, splendorq; uerborum, copia figurarum, uis explicandi, præterea imitatione optimorum similia inueniendi facultas paratur: simul quæ legentem fefellissent, transferentẽ

t fugerẽ

fugere non possunt. intelligentia ex hoc & iudiciũ acquiritur.

Etsi autem harum duarum linguarum traductionibus ad eruditionem literarum ac doctrinæ uel adiscendam, uel augendam, uel etiam conseruãdam, nihil proponi potest utilius, neq; fructuosius, neque etiam splendidius: nobis tamen etiam in uernaculam linguam Latinorum Græcorumq; scriptorũ, & illius in hæc translationes, quas discipulis nostris ad excercitia studiorũ suorum proponamus, minimè negligendæ sunt: siue hunc ut honorem habeamus patrio sermoni, nequaquam malo, neq; inepto: seu quia necessitate etiam in discipulorum nostrorum inscitia, ad hæc notiora et usitatiora quædam depellimur. Sed horum exempla exponere nõ est uisum. quare alia exequamur.

EXPOSITVS ORATIONE SOLVTA παραφραστικῶς locus Plautinus, de Mostellariæ actus primi scena secunda.

Quærenti mihi, multumq; ac diu cogitanti animo meo, & reuocanti in mentem, si mente tamen præditus sum, uarias rationes atq; argumenta, quibus reperire possem, cuinam rei omnium rerum similem hominem primum natum perhibendum esse existimarem, subijt tandem exemplum perappositum

ſitum, ut uidetur, ædium nouarum: quod etſi alicui uestrûm abſurdum fortè uidebitur, uelim tamẽ ea cognoſcatis, quibus ad hanc ſententiam ſum adductus. confido enim me facilè conſecuturum, ut uera ſtatuiſſe uidear, utq; uos aſſentiamini mihi, & uobis ita ut dixi, eſſe perſuadeatis. Quare ſilentio me audietis, & quæ commemoraturus ſum attendetis. Aedes ubi primùm extructæ perfectæq; omni cura ac diligentia fuere cùm operæ, tum artificij, quicunq; contemplantur, ij & opus laudant, & fabrum magnificiunt. quærunt qui ſit, & ſimiles illarum ædium ſibi fieri cupiunt. adducunt qui ædificationem illam ſpectent, atq; imitentur: inq; illa re neque labori, neque impenſis parcunt. Verùm poſtquam fortè in tales ædes immigrauit aliquis improbus & nihili homo, iners, ſomnolentus, negligens, cuius, ut fit, ſimilis familia fuerit, hoc tum iam detrimentum atq; damnum datur maximum ædibus illis, cùm ita luculentæ, neglectu immundæ fiunt, & nitorem ſuum perdunt. Poſtea tempeſtate corrumpitur tectum, deturbantur tegulæ, imbricesq; perfringuntur. non reſtituit dominus, neque tegit ſarcitq; ædes: imbribus igitur iam omnia madeſcunt, labefiunt parietes, putrefiunt tigna, quæ optimè cõſtructa fuere diſſipantur, & uentis redduntur peruia. Multo igitur iam domus facta eſt deterior: nõ qui-

dem fabrorum culpa, sed neglectione dominorum. Quippe cum iam magna pars hominum, si quid nummo refici instauraríq; facile posset, eò usq; negligant, dum ruinam parietibus iam minantibus, sæpe tota domus restituenda, deq; integro ædificanda sit. Quid de ædibus fieri soleat, dixi: restat ut ad hanc similitudinem ea referam, quæ hominibus accidunt. Primum igitur, quid aliud parentes putandi sunt, quàm fabri quidam liberorum? Illi hos suscipiunt, educunt, instituunt, ut & prodesse reipublicæ & dignitate præstare possint. In hoc neq; suo labori, neq; impendio parcunt, nullosq; sumtus refugiunt. Curant eruditi suam sobolẽ bonis literis atq; artibus, iuraq; & leges perdoceri. Hoc agunt, atq; conantur omnibus modis, ut alij suorum liberûm similes esse studeant. In militiam ubi proficiscuntur, non dimittunt neq; inopes, neq; solos. nam & pecunia instruunt, & custodem ijs aliquem de cognatis adiungũt. Iam tamen aliquatenus à fabris est discessum. Verùm ubi iam stipendium unum meruerunt, tum quò illa ædificatio euasura sit, coniectura fieri potest. Idq; adeò de me licet intelligere. Nam ad id usq; tempus dum in potestate fabrorum fui, ita me gessi, ut adolescentem frugi ac probum decet. Postquam immigraui quasi in domicilium quoddam ingenij mei, bonam fabrorum operam pessimè perdi-

di.

di. Ibi ignauia me oppreßit, quaſi tempeſtas, quæ tanquam imbre atq; grandine uerecundiam ac temperantiam deiecit, & ueluti tectum uirtutis perfregi. at ego reficere illud neglexi. Ecce autem alius imber amoris largißimis aquis defertur in cor meum, quibus omnia penitus permadefierent. Hic diluit rem, fidem, famam, uirtutem, detriuitq; omnem fermè utilitatem. Atq; nunc huius ædificij tigna carie exeſa labant, itaq; afflicta ſunt, ut nulla ratione ſarciri illud poſſe uideatur: eſtq; periculum, ne penitus corruat, neq; ſuſtentari ulla ope queat. Me miſerum, quanto dolore afficior, cùm conſidero qui nunc ſim, quiq; antè fuerim? Quẽ nemo ex omni iuuentute induſtria, nemo in gymnaſijs, nemo diſco, haſta, pila, curſu, armis, equo uicerit. Quantæ erat uoluptati mihi, cum alij non dubitarẽt uitæ ſanctitatem & conſtantiam diſcere de mè, optarentq; ſimilem ſibi inſtitutionem contingere? Nunc uerò perditus deprauatusq; ſum, ſtultitia animi mei.

INTERPRETATIO VERSVVM MAEnandri, mutato carminis genere.

εἰ πάντες ἀποθανούμεθ' οἷς μὴ γίγνεται
ἃ βουλόμεθα, πάντες ἀποθανούμεθα.

Si niſi res cuius nulla eſt contraria uotis,

Vel ſic,

Si niſi cui res acciderit contraria nulla.

Vel ſic,

Si, qui aduerſa animo multa eſt perpeſſus iniquo,
Viuere nemo poteſt, uiuere nemo poteſt.

Alia interpretatio uerſuum Græcorum.

ἔλπεσθαι χρὴ πάντ' ἐπεὶ ὅτι ἐς ὄλεθρ' ἄελπτον,
βροτοῖσι θεῶν τελέσαι, καὶ ἀνήνυτον οὐδέν.

Non eſt nefas ſperare quicquam. etenim nihil
Rerum omnium ſpem non habet, cùm ſit Deo
Et expeditum, & facile facere quæ uelit.

Alia trochaicorum Archilochi, ut γνωμολόγοι citant.

χρημάτων ἄελπτον οὐδὲν ἔστιν οὐδέν, οὐδ' ἀπώμοτον,
οὐδὲ θαυμάσαι), ἐπεὶ Διὸς πατὴρ Ὀλυμπίων,
ἐκ μεσημβρίας ἔθηκε νύκτ' ἀκρυφὰς φαεσ-
φόρου λάμποντος, λυγρὸν οὐ πάλαι πάλαι ἐπ' αὐγὰς οὖσ'.
ἐκ δὲ τοῦ πολὺ πίσσα πάντα λαῖφεα γίγνεται
αὐθρώποισιν. μηδὲ εἷς ἔθ' ἥμιν ἰσορρόθιον θαυμαζέτω,
μηδ' ἵνα δελφῖσι θῆρον ἀντιμείψοντες νόμον
ἐναλίιον, καί σφι θαλάσσης ἠχήεντα κύματα
φίλτερ' ἠπείρου γνόντες, τοῖσι δὴ πολὺ ἦμαρ ἔρος.

Quid ſperare uetat quicq̃? aut quid poſſe negamus
Acciderе, aut factum miramur? cùm pater ille
Aetherius

Aetherius clarum medio de tempore lucis
Inuoluat tenebris ſolem atræ noctis opacis.
Ex hoc ſpemq; fidemq; licet cõprehendere rerum,
Poſſe etiam fieri, ut uiridi delphines in herba
Paſcantur, maria egreſſi: camposq; relinquant,
Inq; feræ fluctus ſaliant, illiq; mutatis
Naturæ uicibus, ſyluoſis montibus errent.

Virgiliana uerboſiora.

Fluctus ut in medio cœpit cum albeſcere ponto Geor. 2.
Longius, ex altoq; ſinum trahit, utq; uolutus
Ad terras immane ſonat per ſaxa, nec ipſo
Monte minor procumbit, at ima exæſtuat unda
Vorticibus, nigramq; alte ſubiectat arenam.

Eadem paulo aliter, & breuius expoſita.

Fluctus uti primo cœpit cùm albeſcere uento, Lib. 7.
Paulatim ſeſe tollit mare, et altius undas
Erigit, inde imo conſurgit ad æthera fundo.

Idem Poeta q̃ breuiter hoc extulit?

Nox erat, & terris animalia ſomnus habebat.

Dilatatum magis hoc,

Nox erat, & terras animalia feſſa per omnes Lib. 3. Aen.
Alituum pecudumq; genus ſopor altus habebat.

Quàm uero hæc copioſa ſunt?

Nox erat, & placidum carpebant feſſa ſoporem Lib. 4.
Corpora per terras, ſyluæq; & ſæua quierant
Aequora, cum medio uoluuntur ſidera lapſu,

Cùm tacet omnis ager, pecudes, pictæq; uolucres
Quæq; lacus latè liquidos, quæq; aspera dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.

Longa est ἐκφρασις tempestatis libro Aeneid. 4.

Postq̃ altum tenuere rates, nec iam amplius ullæ
Apparent terræ, cœlum undiq;, & undiq; pontus,
Tum mihi cæruleus supra caput astitit imber:
& quæ sequuntur.

In quinto autem σωύτομι narrationem, et breuiter multo eadem dixit.

Vt pelagus tenuere rates, nec iam amplius ulla
Occurrit tellus, maria undiq;, et undiq; cœlum,
Olli cæruleus supra caput astitit imber,
Noctẽ hiemẽq; ferens, & inhorruit unda tenebris.

Est & ab Ouidio tota Aeneis ἐπιτετμημένη libro 12. & 13. quibusdam tamen historijs copiose explicatis, quas Maro tantùm notasset. Sed ego adhuc unum exemplum huius generis proponam, ac poeticum quidem, cuiusmodi libenter utor. Vos autem plura in omnium bonorum autorum scriptis uestro studio conquiretis. De zonis igitur, hoc est, cingulis cœlestibus, ita Virgilius.

Geor. Quinq; tenent cœlum zonæ, quarum una coruſco
Semper sole rubens, & torrida semper ab igni:
Quàm circum extremæ dextra lævaq; trahuntur,

Cærulea

Cærulea glacie concretæ, atq; imbribus atris.
Has inter, mediamq;, duæ mortalibus ægris
Munere concessæ diuûm, & uia facta per ambas,
Obliquus quà se signorum uerteret ordo.

Tibullus multo copiosius lib. 4.

Nam circumfuso consistit in aëre tellus,
Et quinq; in partes totus disponitur orbis,
Atq; duæ gelido uastantur frigore semper,
Illic & densa tellus absconditur umbra,
Et nulla incœpto perlabitur unda liquore,
Sed durata riget, densam in glaciemq; niuemq;.
Quippe ibi nonunquam Titan super ingerit ortus.
At media est Phœbi semper subiecta calori,
Seu propior terris æstiuum fertur in orbem,
Seu celer hibernas properat decurrere luces.
Non ergo presso tellus consurgit aratro,
Nec frugem segetes præbent, nec pabula terræ.
Non illic colit arua deus, Bacchusúe, Ceresúe,
Nulla nec exustas habitant animalia partes.
Fertilis hanc interposita est, interq; rigentes,
Nostraq;, & huic aduersa solo pars altera nostro,
Quas similis utrinq; tenens uicinia cœli
Temperat, alter & alterius uires necat aer.
Hinc placidus nobis per tempora labitur annus.
Hic & colla iugo didicit summittere taurus,
Et lenta excelsos uitis conscendere ramos,

Tondeturq; seges maturos annua partus,
Et ferro tellus, pontus confinditur ære,
Quin etiam structis exurgunt oppida muris.

Sed nunc imitationis exempla exequamur, quẽ admodũ suprà nos facturos esse ostendimus. Quantum autem in hoc excercitio momẽti sit ad eruditionem, uerbis dici non potest, neq; credibile est inexperto. Habet autem eam utilitatem, non solùm in hoc studio, optima ut uerba, & pulcerrimæ figuræ orationis, sed ut etiam prudentes et dispositæ ratione atque ordine consentaneo cogitationes usurpari discantur. quod ipsum, quamuis nisi ingenio maximo & doctrina summa perfici nequeat, tamen quo celerius fuerit incœptum atque tentatum, eo melior atq; certior spes futuræ perfectionis concipi poterit. Hoc autem ut quale esse uelimus intelligatur, exemplo uno aut altero nostro studiosis huius eruditionis demõstrare conabimur. Sumatur autem locus de oratione pro Murena, qui est in responsionis initio. A quo tandem, M. Cato, est æquius consulem defendi, quàm à consule? & cætera. Ac ponatur res ad hunc modum, ut respondendum sit alicui reprehensioni tali, quales hoc tempore maximè existere solent. Vt sit caussa hæc. Mortuo diuo Maximiliano, petiuerunt ambitiose imperium duo reges, Carolus Hispaniarum, et Franciscus Galliarum.

liarum. Neque legati ſolum mittebantur ad principes Germaniæ, penes quos inſtituto ueteri ius eſt creandi Imperatores, ſed manifeſtè & beneficia delata, & pecuniæ oblatæ ferebantur. Horum tamen nihil admiſiſſe Fridericum Saxonũ ducem conſtat, quòd ſe integrum omni ratione ferendis ſuffragijs ſeruare ſtatuiſſet. Cum comitia haberentur apud Vangiones, alio pro alio nitente, Fridericus dux Saxonum perfeciſſe putatur, ut Carolus rex Hiſpaniæ Imperator renunciaretur. Hoc fuere qui reprehendentes dicerent, Non oportuiſſe Fridericum, qui eſſet Germaniæ princeps, quiq; ſemper defendiſſet iura imperij, & acerrimè factas ſæpe largitiones exagitaſſet: eum igitur ad Carolum inclinare rem non debuiſſe. Hoc defenſuri, Ciceroniana iam iſta nobis proponamus ad imitandum, ut ad talem quendam modum agantur.

Fuit ne igitur Friderico, qui Germaniæ eſſet princeps, ut aiunt, externus potius ad imperium prouehendus, quàm is qui nepos eſſet Imperatoris, et eius quidem Imperatoris, qui merito pater patriæ appelletur? Aut reſpicere ad alium potius debuit, cui imperium traderetur, quàm ad genus & ſanguinem eius qui maximis laboribus & periculis ſuis rempublicam cum laborantem ſuſtentaſſet, tum quadam diuina ſapientia conſtituiſſet? Quòd ſi bonorum

paterno-

paternorum hæreditates ad proximos genere quoſque legibus peruenire ſolent, quis in ſufficiendo Imperatore eum reliquis prælatum culpet, qui demortuo pro filio fuiſſet? Ac ſi eſſet ſucceſsio in imperio, ut in pleriſq; regnis, ne liceret quidem, neq; leges ſinerent creari alium, quàm eum qui non ſolùm gente, ſed genere etiam atque cognatione ad defunctum proximè accederet. Quòd ſi memoria præteritorũ beneficiorũ tantum ſæpe ualet, ut præſentes inimicitias reſtinguat ac deleat, quod natura ferat in bonis, ut abeſſe ab omni ſuſpicione ingratitudinis cupiant, quo tandem animo fuiſſe Fridericum oportuit erga Carolum, optimè ac præclariſsimè de republica meriti Imperatoris nepotem, ipſumq; omni laude uirtutis ornatiſsimum adoleſcentẽ, quem propter diuinæ quendam indolis ſplendorem odiſse nemo poſſet, amare cogerentur omnes. Quare ſi eſt boni principis, non modò in præſentia conſulere reipub. ſed etiam in poſterum prouidere ne quid illa detrimenti accipiat: quæ in utroq; laus ſit Friderici, oſtendam alio loco. Hæc autem ſi ita ſunt, manifeſtum eſſe exiſtimo, non tam officio erga Carolũ, quàm ſaluti atq; dignitati reip. Fridericum ſtuduiſſe, tum cum ſuffragio illum ſuo potiſsimum creauit Imperatorem. Nam quod iura imperij ſemper defendit Fridericus, certe ita defendit, ut non ideo op

pugnandi

pugnandi quem quisq; uellet sibi necessitatem impo neret. Etenim si diminutam dignitatem imperij, aut iura uiolata esse hoc facto constaret, & ipse illum improbe fecisse confiterer, neq; tuendum iam mihi esse arbitrarer. Cum uerò contrà, & auctum illud & firmatum esse appareat, quid iam est quod contra suam consuetudinem defensionis atq; conseruationis imperij Fridericus commisisse uideatur? Negant oportuisse hostem largitionum suffragari ei, qui & sequestres in Germania, & pecuniã ad corrumpenda suffragia manifeste habuisset. De quo uiderint ij, qui tam confidẽter hæc affirmare audent. Nam si in confesso hæc essent, alia quærenda iam esset oratio. Fridericus quidẽ, qui improbitatis maximus osor esset, non etiam ab humanitate & moderatione abesse debuit. Cumq; pecunia in illis comitijs uersata diceretur, quamuis more fieri iam uideretur, nequaquam tamen dissimulauit rem esse eiusmodi, quæ ab imperij dignitate abhorreret, & reipublicæ detrimentum complecteretur. Cum autem multæ atque graues causæ ipsius animum ac uoluntatem ad Carolum deflecterent, id quod prudentiæ singularis fuit, non in illud quod factum diceretur, neque tamen constaret, seuerè inquirendum, sed id quod instaret utiliter ac studiosè perficiendum esse putauit, ut imperium suæ autorita-

tis

tis partibus interpositis stabiliret atque fundaret.

Hæc qui conferre per capita sua cum Ciceronianis studuerit, is, ut spero, deprehendet nõnullam diligentiam in illis sequendis nostram, & exemplo hoc in suis quoq; conatibus adiuuari poterit.

Addidimus & alterius loci quandam subsecutionem nostram, in qua certius uestigia Ciceroniana uoluimus obseruare. Is est proœmij in Brutum.

Cum ante biennium è Francis reuertens, huc uenissem, eódemq; mox nuncium de morte Erasmi Roterodami esset allatum, incredibili dolore affici sensi animum meum. Nam & eruditissimo doctissimoq; uiro mortuo cum cultu singulari, tũ præclarissimæ operæ sustentatione priuatas uidebam literas nostras: & amissione principis bonarum artium ac humanitatis, harum caussam difficiliorẽ factam dolebam. Atque inter hæc & quo suo labore ac studio has ille exercuisset reminiscebar, in quo omnium bibliothecas optimis scriptis auxerat: & qua autoritate defendisset, ut patronus quidam harum ab omnibus meritò haberetur. Hic dolor augebatur cogitatione quadam mea, quòd tanta prudentum uirorum doctrinaq; excellentium penuria, uir summus & literis instructissimus, pacisq; & ocij amans, periculosissimo tempore sublatus, & autoritatis suæ præsidium, & prudentiæ subsidium nobis eripuerat.

Vicemq;

Vicemq; eruditorum dolebam, quòd ij, non ut fortè aliqui temere crediderint, aduersarium illum, aut inuidentem gloriæ alienæ, sed coniunctum potius ac consociatum in uirtutis atque sapientiæ negocio amisissent. Si enim in uulgarium artium tractatione comperimus opifices celebres opificum suæ ætatis interitum defleuisse, quo tandem modo huius illos morte affici debuisse credendum, cum quo splendidius quasi colluctaturi fuerant, quàm si soli campum et arenam nemine repugnante tenuissent? cum præsertim, quantum nos scimus, non solùm nulli hic in spacio doctrinæ, neque quisque summorum & eximia doctrina præditorum illius tempore hominum, ipsi sese opposuerit, sed potius & hi ab illo, & uerò ipse ab his auctus sit & ornatus, & uenerando, & prædicando, & concedẽdo. Sed quando mediocri quadam felicitate usus terras ille reliquit, sibi magis quàm nobis cum maturum esset discedere è uita: & eo tempore functus est fato suo, cum deplorare facilius, si superstes esset, rem literariam posset, quàm sustentare: eumq; cursum confecit, quo uiuendi omnis iucunditas terminaretur: si dolendum omnino est, nóstra nobis incommoda malaq; proponamus, cum illo optimè actum esse sentiamus, ut gratulari magis quàm misericordiam illi impertiri memoria nostra uelimus. &c.

DE PROOEMIO IN CATONEM.

Nate dea, potes hoc sub casu ducere somnos,
Nec quæ circunstent te deinde pericula cernis?

Licet enim uersibus ijsdem mihi uti, scribentem tibi, N. quibus excitat Deus ille Virgilianum Aeneam, haud blande compellans, sed monens fideliter. quanquam scio non ut Aeneam inter ea quæ impendent, quamuis rebus iam ritè paratis, obdormiscere te solere. noui enim attentionem animi tui, & diligentiam, teq; non prudentia modò, sed etiam patientia atq; constantia facilè præstare cæteris scio. Et tamen suspicor te hoc tempore, & in his rebus, quod mihi certè accidit, nonnunquam quadam in anxietate & dubitatione hæsitare, non tam acquiescẽtem, quàm desperantem. De quo disputatio & longior est, neq; hoc tempore explicanda. Nunc autem mihi cohortantem te ad firmitatem & alacritatem, uisum est aliquid tibi scribere. Hoc enim metu, qui tibi & mecum & cum alijs multis communis est, aut iam instantis miseriæ, aut certè appropinquantis, frangi te animo, et sic consternari, quo minus contrà te ad fortiter resistendum pares, nolo. etsi nihil mediocre, neq; usitatum, ut alijs quibusdam difficilibus temporibus, nunc expectandum esse puto. Sed cum sint multi, quos eadem pericula

attingunt,

attinguntur, tu mihi in primis occurristi, quem literis nostris ad fortitudinem & curam salutis communis adducere tentauimus. Nihil quidem in hoc tanta est spes, ut te uno confirmato, non solum nihil magnopere nobis uerendum, sed iam confidendum etiam esse uideatur. Nunquam igitur satis laudari potest uirtus atque sapientia, qua praeditus & instructus omnes casus fortiter ferre, & in melius posse conuertere. Sed de hoc & scripsimus saepe, & posthac scribemus. hanc uero epistolam in periculo praesente ad te dedimus. mandauimus etiam quaedam non literis, ne parum essent tuta, sed Porcio nostro, graui & intelligenti homini, & causse coniunctissimo, tuique amantissimo. Apud quem & Caelius, & Furius cum fuissent, multa locuti sunt de ijs rebus, quae aduentare creduntur: quemadmodum ille, cum ad te uenerit, exponet. Qui si quaedam, quam ante solitus fuit, nunc tumultuosius aut perturbatius narrabit, attribuito magnitudini periculorum, & summae omnium perturbationi: quae te tamen cane frangant, aut debilitent robur animi tui. eiusmodi enim sunt, ut terrere possint fortes quoque, exanimare, & quasi de gradu deijcere non debeant. Sed quid uerbis opus? Nostram enim cohortationem scriptam iam habes, reliqua autem sermone Porcij nostri explicabuntur.

Non potest omnino illa oratione exprimi, neq; satis prædicari huius exercitij utilitas. Sed res est magni laboris, & studij diligētis, quæ fere fugiuntur. Sed si celeriter in hanc partem & deducta opera, & deflexa uoluntas discentium fuerit, præclara poterit debinc eruditio & ingenij cultura, & orationis puleritudo atque constantia sperari. Verum, nisi in experiundo, nemo horum quicquam intellexerit.

DE SVBIECTIONE RATIONUM, siue αἰτιολογίᾳ.

HOc nos separatim proponere uoluimus, ut hac parte periculum quoddam generale fieri oportere intelligeretur. Nam occurrūt sæpe, neq; ita plene exposita quædam, neque ita perfecta cum uerbis tum sententijs, quin alicubi deficiant, uel saltem non satisfaciant cuiuis. Sæpe etiam eruditiora et doctiora scripta notāt, et quasi tangūt quædam, non declarāt, neq; explicāt. Itaq; traditū memoriæ est, quendā nomine Pigretem, fratrē Artemisiæ reginæ Caricæ, singulis Homericis hexametris singulos pentametros subiecisse, quibus illos poetæ uersus quasi explicaret. Hæc aūt certè est cuiusq; dicti ratio, si dicatur qua de causa, quòue consilio, aut quæ sententia quicq; factum fuerit. Ita ergo ille Pigres

μεν ιν

μὴν ἀδόκ διὰ πυλιάδεω ἐχελῆος,
μὴστε σὺ γὰρ πίσους πέφατ' ἔχεις σοφίης.

Tale fuerit, si propositus uersus sit, quinulgò fertur,
Venter, pluma, Venus, laudē fugienda sequenti.
Et ratio subijciatur talis quædam,
Venter hebet, pluma est torpida, bruta Venus.

Item:

Deniq; non omnes eadem mirantur, amantq;:
Nā, quot homines, tot sentētiæ, suus cuiq; est mos.

Cicero M. Mario Ep. lib. 7. Pudori tamen maluī famæq; cedere, quàm salutis meæ rationem ducere: licet ita quasi exaggeremus. Didiceram enim turpitudinem, quæ neglectionem officij necessariò consequitur, malum esse: mortem, quæ sit omnibus proposita, non esse. Virg. lib. 3. Aeneid.

— Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames? — Addamus execrandas auaritiæ effectiones, ut intelligi possit, quo de sensu poetæ illa exclamatio eruperit, hoc modo. Tu scelere orbem terrarum reples: tu mentes hominum à cœli soliq; respectu auertis: tu impietate corda polluis: manus cædibus cruentas, rapinis contaminas: ora ad periuria aperis: pedes ad pessima facinora incitas. Nihil iustū sanctumq; esse potest, ubi tu regnum possides. Sed sunt ibi, ut poeta canit,

Omnia fanda nefanda malo permista furore.

Satis puto de his intelligi, quale hoc exercitium αἰτιολογίας esse uelimus. Eodem uero pertinent & quæstiones, quæq; προβλήματα uocantur, cum aliquid uel proponitur, uel sumitur declarandum. Vt, Quid est apud Maronem Georg. 3.

Hunc quoq; ubi aut morbo grauis, aut iam segnior annis
Deficit, abde domo, nec turpi ignosce senectæ.

Item: Quare calidissimæ naturæ,

Thestylis in rapido fessis messoribus æstu,
Allia, serpyllumq;, herbas contundit olentes?

Cum fessis non calor augendus, sed minuendus potius esse uideatur. Quomodo in 5. Aeneid. leuis æthereis delapsus ab astris Somnus introducitur, cum afferat ibidem ramum Lethæo rore madentem, Viq; soporatum Stygia? et in sexto collocetur Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus Orci.

Sed huiusmodi aliquando pluscula, Deo uolente, ad usum, & in gratiam cupidorum eruditionis et literarum proferemus.

Atq; hinc ad historias & poetarũ fabulas procedetur. Quare Cupido puer aliger, & arcitenens introducitur à poetis? quod quidem eleganti carmine Propertius exposuit lib. 2.

Quicunq; ille fuit puerum qui pinxit Amorem,

Nonne

Nónne putas miras hunc habuisse manus?
Hic primùm uidit, sine sensu mitteret amnes,
Et lenibus curis magnus pertæsa bona.
Idem non frustra uenenosa addidit ulti,
Fecit & humano corde nolare deum.
Scilicet aterna quoniam lacessimur in unda,
Nostraq; non ullis permanet ora locis.
Et meritò hamatis manus est armata sagittis,
Et pharetra ex humero Gnosia utroq; iacet.
Ante ferit quoniam, tuti quàm cernimus hostem,
Nec quisquam ex illo uulnere sanus abit.

Hæ iam sunt allegoriæ, cum forma quadam alienioreres ostenditur, & ambagibus quibusdam & inuolucris uerborum implicatur. Quo loco exercendi iam ingenij & prudentiæ sese latissimus campus aperit, in quem pueri si non ut decurrant, certè ut contemplẽtur, ipsi quoq; deducendi sunt. Huc igitur pertinent iam etiam ænigmata, quæ non solum interpretanda, sed etiam fabricanda erunt in exercitio liberalis institutionis. Sed exempla, ut solemus, pauca, quibus res de qua agitur, explanetur, subiungemus.

ALLEGORIA FABVLAE Pelasgi.

Regnasse aiunt Arcades Pelasgum solum in Arcadia. Quomodo autem regnauit ille solus? an solus

cum in terra Arcadiæ uersaretur, qui nam parueret illi? Nam neq; regnum, neq; ciuitas dici potest, quæ tantum habeat unum uirum, ut Tragœdia sit. Non igitur, ut uidetur, hoc dicitur, Neminem tunc in Arcadia præter hunc: sed hoc potius, Non alium uirtute & sapientia ipsi conferendum fuisse. ut cum essent alij innumerabiles, unus hic inter omnes emineret, & quasi esse solus in terra aliquis uideretur: ut hoc credo dicerent, intuentes ipsum, quod de Tiresia Homerus, solum sapere, cæteros umbrarum uagari modo. Non enim sunt multi, qui tam re, quam uerbo homines esse reperiãtur. Vulgarisq; humanitas non est. Ore quidem, & communi animi sermonisq; quadam facultate præditi uniuersi sunt, qui homines uocantur: sed ad perficiendam excellentiã huius diuini animantis, maiore ui & naturæ præstantia opus est: quæ animi rationisq; uirtus, orationis, eloquẽtia appellatur. Hoc nimirũ sensu Diogenes, ut fertur, cum accensa quodã die lucerna obambulãs, homines se quærere dixit. Et alio tẽpore, cum præconiũ de Ariopago fecisset, et ἄνθρωπε ἀλυσκάνεις cõuocasset, accurrißetq; magna turba, sic illos reiecit, ut non λαβέσθαι, sed ἄνθρωπε diceret se conciuisse.

πάλιν γὰρ ὁπ ἔστ' εἴ τις ἀνὴρ ἐστ' ἐνθάδε. Antig.

FABVLA AVREI VELleris.

Vellus aureum fuisse arietis, quo Phryxus in Colchida

chida uectus sit, fabulæ memorant. Hoc fieri non potuisse, quis non uidet? Vnde igitur natam fabulã putandum? Credibile est, magnum illic auri fecum e Græcia fugientem adduxisse Colchos Phryxum, quod regi dederit, aut ille rapuerit. Neque hoc non solum fecisse Aeetem traditur, sed insuper etiam generum cum suis asciuisse. Fieri etiam potest, ut poetæ homines sapientissimi aptis παρεμφάσεσι mentione, notare uoluerint tempus medij ueris, cum sol Tauri signum peragraret. tum enim et oritur aries, & nauigationibus appropinquãte Pleiade tempus idoneum est. Similiter et de Pelopidis finxere, cum inter Atreum & Thyestem de regno paterno disceptaretur, ad se pertinere illud Atreum probare uoluisse, quòd arietem aureum posset proferre: hoc autem fuisse regni signum. Nihil enim putatur fecisse aliud Atreus, quàm quòd acceptam à patre peritiam cœlestium, tanquam regiam institutionem comprobari, demonstratione orientis arietis signi uerni, uoluerit. Hoc cum à marito forte rescisset, & prodidisset illius fratri, largitione, uel concubitu (ut alij tradidere) corrupta uxor Atrei Aerope, anteuertit Thyestes illum hac indicatione, atq; ideo dictus fuit furto aureum arietem fratri subtraxisse. Fuere qui in Colchide esse fluuios auriferos perhiberẽt, ut et in Lydia et Iberia accepi-

mus. Deq; his accolas solitos fuisse excipere aureas rametæ præsepibus foramenosis, aut uelleribus densis pecorum, deq; hoc confictam fabulã. Hinc aliqui etiã superstitiose sunt interpretati, de pelle detracta pædagogo Phryxi, & magicis carminibus consecrata Martiquod haud scio an non uerum sit, certe bellũ non est. Probabilius illud de capite arietis, quo insignis nauis fuerit Phryxi, fugientis in Colchida.

Est in medio allegoria Erasmica, dentium Cadmei draconis. Sunt Lucretianæ lib. 3. fabularum infernalium: cui Tantalus superstitio est, Tityus libidines, Sisyphus ambitio, Danaides fastidium rerum præsentium, Cerberus & Furiæ mœtus pœnarum ob scelerate & nefarie perpetrata facinora. Et Cicero in Pisonem dicit, furiarum tædis ardentibus in scenis terreri conscelleratos & impios: sed reuera suam quemq; fraudem, suum facinus, scelus, audaciam de mente & sanitate deturbare. Plato in Phædro, nimium studium in poeticorum figmentorum exquisitione, & illarum μεγαλόνων τινῶν φύσεων explicatione ponendum non putat, ut faciunt, qui nihil temere factum, atque omnia ad ueritatem aliquam referri uolunt: quam ille agrestem sapientiam esse, & ocio abundantem censet. Sed hoc contra nos & hæc exercitia studiorum puerilium nõ facere

facere putandum [illegible]
neque curæ in hac [illegible]
potiora. Deniq; non [illegible] sed ut
præparatio animorum [illegible]. Appellarunt autem [illegible] sententiæ quasi occultationes. Vt in [illegible] dicũtur esse stolidi rhapsodi, [illegible]. Et idem scribit Plutarchus in libello de Poetarum lectione.

ALLEGORIA DOLII DANAIDVM, ex Gorgia Platonis.

Neq; mirum si uere dixit Euripides, cum ait: Quis nouit an mors uita sit, sit uita mors: Nosq; forte reuera sumus mortui. Id quod ego de quodam iam sapiẽte audiui, nos nunc mortuos esse, nostrũq; corpus esse bustum. Ea autem pars animæ, in qua cupiditates insunt, sic se habet, ut mutari & labi huc atq; illuc soleat. Vnde uoce derivata quidam festiuus fabulator Siculus, ut opinor, aut Italicus, Dolium nominauit, quasi de persuasionum dolis: insipientes uerò appellauit profanos. Dixitq; horum eam animæ partem, in qua insunt cupiditates, improbam & rimosam esse, quasi foraminosum doliũ: sequẽs hanc coniecturam, quod nunquam illa compleatur. Hic contra tuam, Callicles, sententiam demõstrat, quòd inter eos qui apud Orcum (sic uocat

mus. Deq; his accolas solitos fuisse excipere aureas ramentas præsepibus foraminosis, aut uellere ouis pecorum, deq; hoc confictam fabulā. Hinc aliqui etiā superstitiose sunt interpretati, de pelle detracta pædagogo Phryxi, & magicis carminibus consecrata Marti: quod haud scio an non uerum sit, certe belle non est. Probabilius illud de capite arietis, quo insignis nauis fuerit Phryxi, fugientis in Colchida.

Est in medio allegoria Erasmica, dentium Cadmei draconis. Sunt Lucretianæ lib. 3. fabularum infernalium: cui Tantalus superstitio est, Tityus libidines, Sisyphus ambitio, Danaides fastidium rerum præsentium, Cerberus & Furiæ mœtus pœnarum ob scelerate & nefarie perpetrata facinora. Et Cicero in Pisonem dicit, furiarum tædis ardentibus in scenis terreri conscelleratos & impios: sed reuera suam quemq; fraudem, suum facinus, scelus, audaciam de mente & sanitate deturbare. Plato in Phædro, nimium studium in poeticorum figmentorum exquisitione, & illarum παλαιόλογα τινῶν φύσεων explicatione ponendum non putat, ut faciunt, qui nihil temere factum, atque omnia ad ueritatem aliquam referri uolunt: quam ille agrestem sapientiam esse, & ocio abundantem censet. Sed hoc contra nos & hæc exercitia studiorum puerilium nō

facere

facere putandum, in quibus nec [illegible]
neque curæ in hæc conferuntur, [illegible]
potiora. Denig; non proferuntur hæc [illegible], sed ut
præparatio animorum ad seria præcedat. Ap-
pellarunt autem Poetæ enigmata, hanc rerum & sen-
tentiæ quasi occultationem. Vt in Cæsare Xenoph.
dicũtur esse stolidæ rhapsodæ, hoc est inertes enig-
σλευσαι. Et idem scribit Plutarchus in libello de Poe
tarum lectione.

ALLEGORIA DOLII DANAIDVM, ex Gorgia Platonis.

Neq; mirum si uere dixit Euripides, cum ait:
Quis nouit an mors uita sit, sit uita mors: Nosq;
forte reuera sumus mortui. Id quod ego de quodam
iam sapiẽte audiui, nos nunc mortuos esse, nostrũq;
corpus esse bustum. Ea autem pars animæ, in qua
cupiditates insunt, sic se habet, ut mutari & labi
huc atq; illuc soleat. Vnde uoce detorta quidam se
stiuus fabulator Siculus, ut opinor, aut Italicus, Do
lium nominauit, quasi de persuasionum dolus: insi-
pientes uerò appellauit profanos. Dixitq; horum
eam animæ partem, in qua insunt cupiditates, im-
probam & rimosam esse, quasi foraminosum doliũ:
sequẽs hanc coniecturam, quòd nunquam illa com
pleatur. Hic contra tuam, Callicles, sententiam de-
mõstrat, quòd inter eos qui apud Orcum (sic uocat

res non subiectas oculis) fuit, miserrimi sint isti profani, sic cum Deo dictum sit animosum aequum cribro, similiter & animoso. Crebrum autem dicit, ut refert qui haec mihi narrauit, animad esse. Animam uerò insipientem similem facit cribro, nempe foraminosam, ut quae continere nihil possit in perfidia et oblivione sua. Haec quidem sane sunt subabsurda. Hoc tamen docent, quod ego conor tibi ostendere, si fortè hoc consequar, tibiq; persuadeam ut sententiâ mutes: uite petulanti, & insatiabili, præponendam esse honestam, & rebus præsentibus utentem atque contentam.

ἐκ τῶν γυμνικῶν γυμνασίων ὠφέλεια.

ALLEGORIA MEDEAE.

Diogenem ferunt dicere solitum, Medeam fuisse nequaquam malam, neq; ueneficâ, aut incantatricem, sed sapientem feminam. Atq; illam molles, et delicijs fluentes, infirmisq; corporibus homines, ad excercitia & in campum deduxisse, atq; etiam igne sudorem de illis elicuisse, & ità reddidisse robustos & firmos: deq; hoc emanasse opinionem, quòd recoctos ad iuuenilem ætatem reuocaret.

GIGANTVM PEDES ANguini.

Sapientissimũ fuisse hominum genus ueteres poetæ, sæpe est à me uarijs de caussis, & diuersa occasione dictum atq; demonstratũ: quoq; magis & diligentius

gentius illos lego, et quæ nel maxime ridenda erga
sita ab his videantur esse considerata, eo eadem fu
persuasio animi tibi mei. Illum uero alterum ali-
quis, atq; perpendat, gigantē ab illo introductā spe
ciem et historiam narrātē, quantæ in effusa et ab-
horrentere doctrinæ bonitas atq; præstantia com-
prehendatur? de qua nunc deinceps pauca summi do
cturi. Gigantes homines quosdam immanes, atque
corporis mole horribili, & specie fœda fuisse, poe-
tæ tradidere, capitibus anguium, de humeris sibilos
& diuersos sonitus edentibus, & in angues pedi-
bus desinentibus. hos scelere incitatos, impietate ne
faria bello cœlum impetiisse. & metum quidē non-
nullum incussisse cœlestibus memorant, sed mox Io-
uis fulmine stratos occisosq; fuisse. Quis autem du-
bitat, quin potentiæ atq; regnorum & tyrannidis
crudelitatem, huiusq; potitorum superbiam ac con
temtum Dei & hominū uoluerint hac ueluti pictu
ra fabulosæ historiæ designare? Horā enim robur in
terris maximū, neq; quisquā contra uires ipsorum
uel hiscere, ut aiunt, audet. Atq; ijdem terrā suæ di-
tioni subiectis manus in cœlum extendunt, & cum
dijs belligerari incipiūt. Peruertunt enim atq; con-
culcant nō modo humanas leges, sed diuinas etiam,
id est, naturæ quædā scita conuellūt, progq; legib. ac
iure libidines suas sanciūt. Ne tamē solum sceleti esse
uidentur,

uideantur, iniuriæ malorumq; facinorũ prætectus interdum quærunt, de fibilis & uoce callidorum et fraudis fallaciæq; peritorum hominum, quos ad se & ad suam potestatem applicant, quibusq; non solum quasi ore, sed pedibus etiam utuntur, ut & defendi & niti horum uirulenta lingua, & turpi sustentatione eorum intolerabilis sæuitia uideatur. Hi & bonos odere, atq; odio uenenatæ lingue facile repellunt. qui felices habentur, eorum capiti ac fortunis infesti imminẽt. Miseros, amplius etiam affligunt. Nihil patiuntur exaudiri liberum atq; honestum ac laudabile. Sua fœda atq; pestifera anima omnes bonas artes, omnes bonos mores, omnem uirtutem, omne decus uitæ abigunt. Hos igitur quasi membra Gigantum, unà cum ipsis execrari detestariq; debemus: neque dubitare, quin huius totius tam monstrosi corporis exitium, quantumuis tumultuetur, diuinitus immissum expectandum sit, quocunq; illud forte tempore apparuerit, & cætera.

Ad hoc genus referemus interpretationes & explanationes eorum, quæ apud ueteres autores dicta uidentur aut minus copiose, aut minus dilucide, aut non probabiliter, aut consentanea non esse: ciuiusmodi plurima historica & poetica scripta suppeditant. Atq; in his & sæpe altius repetenda res, et multa extrinsecus assumenda. Et uocabula non solum

lum interpretanda, sed ordinanda quoq; sunt, & di
stinguenda quasi series orationis. Afferemus autem
exempla ueterum auctorum utriusq; linguæ, de qui-
bus tota res penitus poterit intelligi. Cicero breui-
ter explicat prouerbium rusticorum, lib. 3. de Off.
his uerbis " Hoc nonne turpe est dubitare philoso-
phos, quod ne rustici quidem dubitant, a quibus na-
tum est id quod contritum est uetustate prouerbiũ.
Cum enim fidem alicuius bonitatemq; laudant, di-
gnum esse dicunt, qui cum in tenebris mices. Hoc
quam uim habet, nisi illam, Nihil expedire quod nõ
deceat, etiamsi id possis nullo refellente obtinere? Vi
des ne hoc prouerbio neque Gygi illi posse veniam
dari, nec huic quem paulo ante fingebam digitorũ
percussione hereditates omnium posse conuerte-
re. Vt enim quod turpe est, id quamuis occultetur,
tamen honestũ fieri nullo potest modo: sic quod ho-
nestum non est, id utile ut sit, effici non potest ad-
uersante & repugnãte natura. De legib. lib. 2.
Mulieres genas ne radunto, ne ue lessum funeris er-
go habẽto. Hoc ueteres interpretes, Sextus Aelius,
L. Attilius, non satis intelligere se dixerunt: sed su-
spicari, uestimẽti aliquod genus funebris. L. Aelius,
lessum quasi lugubrem eiulationem, ut uox ipsa si-
gnificat. quod eo magis iudico uerum esse, quia lex
Solonis idipsum uetat. In oratione Demosthenis

contra

contra Aristocratem, extant & legum explicationes, & uerborum in illis. ut ἀποινᾶσθαι, esse χρήματα παρέχεσθαι· & τίφοεσιν, τὰς ὄρνις. Extant & in Lysiæ oratione, contra Theomnestū priore. Est et apud Platonem Minois laus constituta de uersibus Homericis, hoc modo, ut nos conuertimus. Homerus cum de Creta dixisset multos in ea homines esse, & urbes nonaginta,

Vrbem habitant, inquit, Gnossum ingentem, quæ regna nouennis
Atq; Iouis Minos habuit commercia magni.

Hæc laudatio Minois Homerica est, paucis uersibus comprehensa, eiusmodi, ut nullius alterius Herois similis apud illum reperiatur. Iouem autem esse sapientiæ doctorē, cum alijs multis in locis, tum hoc ipso ostendit. Dicit enim, nono anno Minoa ad Iouem se contulisse, et ludum illius frequētasse tanquam doctoris sapiētiæ. Nulli igitur alteri hunc honorem tribuisse Homerum, ut a Ioue eruditum esse perhiberet, præter Minoa, laudatio ea est admirabilis. Facit & in Odyssea, ubi de inferis loquitur, iudicem illum cum sceptro aureo. Rhadamanthū uerò, neq; hic fecit iudicem, neq; consortem Iouis ullam. quare affirmo, omnium maximè ab Homero Minoa laudari. Nam & esse Iouis filium, & solum a Ioue eruditum, laus est, qua laude maior inueni-

ri non

ri non posit. Hoc enim uersu ille significatur, Atq; Iouis Minos habuit commercia magni, illum cum Ioue colloquia excercuisse, nam colloquia isto uerbo notantur: (Homero loqui sunt, nos Commercia uertimus,) quiq; commercia habet alicuius, is colloquio illius utitur. Nono igitur quoq; anno uentitabat in Iouis specum Minos, alia ut disceret, alia ut recitaret, quæ priore annorum nouē spacio à Ioue didicisset. Sunt autem qui suspicātur dici ab Homero, hunc fuisse compotorē & congerronē Iouis. Sed hos nihil dicere, argumento est quòd in tanta multitudine tam Græcorum quàm barbarorum nulli alij à conuiuijs & lusibus uini abstinent, nisi Cretenses, & horum secuti disciplinam Lacedæmonij. In Creta etiam una inter alias à Minoe latas lex hæc est, Ne potare cum alio ad ebrietatem quisquam ausit. Dubiū autem esse nequit, quin quæ ipse recta esse statuit, ea legitima & apud ciues suos esse uoluerit. Neq; Minos, ut homo futilis, statuit diuersa, atq; fecit ipse. Fuit igitur hoc colloquium, ut aiebam, eruditionis ad uirtutem: de quo & leges eas tulit ciuibus suis, quarum beneficio omni tempore felix est Creta, itemq; Lacedæmō, ex quo illis uti cœpit: sunt enim diuinæ. Rhadamanthus autem uir quidem fuit bonus, quippe eruditus à Minoe; non tamen edoctus totā regiam artem, sed

adminicule

adminicula duntaxat huius, quatenus iudicijs præsi de opus fuit. Vnde & iudex bonus dictus. Nam in urbe legum illo custode Minos utebatur, per aliam uerò Cretam Talo. Talos enim ter singulis annis Cretæ uicos obibat, conseruans in illis leges, quas haberet descriptas in tabulis æreis. Qua de re Aereus appellatus fuit. His genuina ac similia Hesiodus de Minoe memorauit. facta enim mentione nominis huius, fuisse ait maximè regium omnium regum in terris:

Qui princeps multos populos ditione premebat
Finitimos, sceptrumq; Iouis rex ille gerebat.

Huic quoque sceptrum Iouis nihil aliud significat, quàm Iouis eruditionem, qua Minos gubernauerit Cretam. In Protagora autem est eximium huius generis exemplum, ubi carmẽ Simonidis à Sõcrate enarratur, in quo hæc inessent,

αὐδρα ἀγαθὸν μὲν ἀλαθέως γενέσθαι χαλεπὸν, χερσίν τε καὶ ποσὶ καὶ νόῳ τετραγωνον, ἄνευ ψόγου τετυγμένον.

Sed sunt illa admodũ prolixè disputata, ut ascribenda hoc loco non duxerimus. Extãt autem in hoc genere superiorum temporum doctorum hominum elaborationes multæ, atq; etiam toti libri editi, ut præterea quicquam afferre superuacuum esse uideatur.

tur. Nos tamen conseruantes institutum nostrum, adducamus etiam à nobis exemplum huius rei.

EXPLICATIO LOCI VIRGILIANI de Georgic. 2.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & ueteres ineunt proscenia ludi,
Præmiaq; ingentes pagos, & compita circum
Thesidæ posuere, atq; inter pocula læti
Mollibus in pratis unctos saliere per utres.

Poeta caussam primum affert, quare Baccho caper immoletur: & hanc ducit de nocumento uitiũ. Mox elegantibus uersibus historiam intexit ueterũ sacrificiorum Atticorum. Eandem causam & Ouidius commemorauit, cum sic fecit Fastorum libro primo, ubi & Græcos uersus epigrammatis luculentè interpretatur.

Sus dederat pœnas, exemplo territus huius
Palmite debueras abstinuisse caper.
Quem spectans aliquis dentes in uite prementem,
Talia non tacito uerba dolore dedit.
Rode caper uitem, tamen hinc cum stabis ad aram,
In tua quod spargi cornua possit, erit.

Græci autem epigrammatis uersus hi sunt.

κὴν μὲν φάγῃς ὦδι ζίζαν, ὅμως ἐπὶ σοὶ πρόφο-
ρέσω,

ὅσον ὠφθῦσαι σοι τράγε θυομένῳ.

Historia uerò quam inseruit, est institutorum in Attica ludorum scenicorum, quorum originem accepimus fuisse in sacris rusticis Athenienſium. Videturq; poeta comœdiæ nomen, ἀπὸ τῶν κωμῶν deduxisse, & inuentũ tamen atrribuisse Athenienſibus. Cùm Siculi hoc argumento ſibi illud uendicasse legantur, quod & Epicharmus antiquiſsimus autor comœdiæ Siculus, neq; apud Atticos pagi κῶμαι appellati fuerint. Sed præmium fuisse hircum uictoris in ludis ſcenicis, & horum rusticam esse originem, cùm alij, tum perelegantibus uerſibus Tibullus oſtendit lib. 2.

Agricola & minio ſuffuſus Bacche rubenti,
Primus inexperta duxit ab urbe choros.
Huic datus à pleno memorabile munus ouili,
Dux pecoris niueas auxerat hircus oues.

Neq; me fugit, accipi hæc de tragœdia, quam ante comœdiam repertam etiam Horatius ſcripſit. Ego tamen in ea ſum opinione, nequaquam fuisse apud priſcos illa carminum genera ſic diſtincta ut poſtea, neq; non rectè etiam comœdiæ nomen & ludis Virgilianis, et Tibullianis choris attribui poſſe. Sed de his ſatis. Theſidæ autem ſunt Athenienſes, à Theſeo, qui primus illã remp. conſtituiſſe, & tradidiſſe adminiſtrationem populo perhibetur: ut &

Iſocrates

Isocrates commemorauit in Helenes laudatione. Vnctos aũt eõ sueuisse per utres saltare in illa hilaritate ludorum rusticos, Græci poetarũ interpretes prolixè docẽt. fuitq; rei appellatio ἀσκωλιάσμα, & uerbum apud illos ἀσκωλιάζειν, quod non modò (ut qui dã uolũt) significat in utrẽ insilire, quasi ἀσκοσκωλιάζειν, neq; in lubrico, quod ἄσκωλον dicatur τὸ λεῖον, sed uno etiã pede, altero attracto, subsultare, ut & Galenus manifestè posuit ad Glauconẽ lib. 2. In hoc genere haud scio an ad utilitatẽ prima assumi debeat exquisitio originis uerborũ, ut cognoscatur qua ratione quicq; factũ, & qua de causa appellatũ fuerit: quæ est ἐτυμότητος, & ut Plato uocat, ὀρθότητος ratio. Vt conuiuiũ quod nominarint Romani humanissima uoce, quod Græci συμπόσιον, à conuiuendo, non compotando. Item, Immanis, quẽ propter horribilem speciem omnes refugiãt: quod manũ ueteres bonũ, & lætũ atq; desiderabile dixisse perhibeantur. Ceruorum aũt à cornib. quæ sunt κέρατα, non fuerit, ut opinor, nimis absurdum, nomen deducere. nam cornuum in isto animante species est eximia. Collegit multa Fabius, quæ et irridet. Et in hac parte Græci mirifici fuere, & hos imitatus studiosius fortè quàm debuit Varro. Sed in primis studijs hæc utilitate non carebũt. Non enim quid uerum in his, sed quid bellè & scitè excogitatum sit, quæritur.

Scholia Aristoph. Pluto.

In nominibus proprijs autem & ueritas ſpectatur, ut cum quæritur unde Cicerones, Cæſares, facti: & ex habitu corporis, quemadmodum ait Fabius, Rufi, Longi: itemq; ubi erit aliquid ſecretius, Syllæ, Burri, Galbæ, Plauti, Panſæ, Scauri: itemq; ex caſu naſcentium, ut Agrippa, Opiter, Poſthumus, Vopiſcus. Idem cum uarias cauſſas, tum gentes quoq;, ac loca reperiri in his ſcribit. Inde Cottæ, Scipiones, Lænates, Catones, Aſinij, Allobroges, Cymbrici, Attici, Dolabellæ, Bruti, Coriolani, Pompeij, Murenæ, Seruij, Quinti, Sexti, Decimi, Capitolini, Serrani, Cincinati. Itemq; Græca, φιλάδελφοι, σωτῆρες, πολιορκηταὶ, ἰξίονες. Et noſtratia, Aucipes, Pueri, Barbati, Probi, Pij. Item αἶας, ἀπὸ τοῦ φαινῴτος ἀετοῦ. Pind. ἰσθ. 5. & ἕκτωρ Il. ὠ. ὅτι ἔιχεν, id eſt tenuit atq; defendit ἀλόχους & νήπια τέκνα. & ἐλφὴ, ἀπὸ τοῦ ἕλκειν ἐλεῖν ἢ ἀπὸ τοῦ ἐς κύκνον μεταμορφωθῆναι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑλίσσεσθαι ἐλφὸς ἀετός.

DE AENIGMATIS.

AEnigma fit crebritate ἀλληγοριῶν, in quibus & translationes frequenter ueluti implicantur. Fit & ambiguitate in forma ſimilitudinis: cum quod primùm cogitatio arripuit, hoc tenet, neq;

neque quid uerum ſit, quærit. ut ille qui appetijt cereos piſces, & auiculas, pro ueris. Tale & hoc,
Aio te Aeacidam Romanos uincere poſſe.
Et ſecundum hiſtoriam Herodoti,

Ἁλυος δ' ἄλλων διαβὰς μεγάλλων ἀρχὴν καταλύσει.

Crœſus Halyn ſuperãs magnã peruertet opũ uim.

Item, αὐλητεις πέπλωκε, utrum ne tibicina, an aula ter corruit? Abieciſſe quendam dicõ αἰγανέην, utrum ne iaculum, an capellam teneram? Tale & hoc eſt, ουος ων αἰναστήσεται, apud Suidam. Sed hæc accentibus diſtinguuntur. Quid hoc? quo Cicero putat monitum poſſe uideri Craſſum, ne proficiſceretur ad bellum Parthicum. quòd, cum ille exercitũ Erunduſij ìmponeret, quidã in portu caryceas Cauno aduectas uendens, Cauneas clamitarit. Nam hoc ueteri pronunciatione ſonat, caue ne eas. Sed ad allegorias ueniamus. Philippo patri Alexandri Magni oraculum redditum accepimus,

ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα † νικήσεις. Al. κρατήσεις.

Quid igitur? Præfigi argentó ne haſtas iuſſit? Minime. nam ferrum eſt ualidius. Aliud igitur quærendum, quod oraculum præcipere uideatur. Ea eſt

corruptio largitionum, & conciliatio proditorum, quibus ille Græciam fertur compleuisse. Aut conductio mercenarij militis, in quorũ manib. uerè Mars furit. Eódem referentur & lignei muri, quos reliquit Pythia Athenienſibus bello Perſico. Et Virgiliana,

Dic quibus in terris, &c.

Allegorica autẽ plurima αἰνιγματώδη apud ueteres reperiuntur, quale & hoc Virgilianum,

Claudite nunc riuos, pueri, ſat prata bibere.

Et apud Pindarum plurima·

ὀλυμ. ἡ. μὴ βαλέτω με λίθῳ πραχεῖ φθόνος. & νεμ. γ'. ὀκέτι πρόσω ἀβάταν ἄλαε λιόνων ὥστε ἡρακλέος πόρᾳ ὑμαρές. & ὀλ. β'. πολλά μοι ὑπὸ ἀγκῶνος ὠκέα βέλη ἔνδον ἐντὶ φαρέτρας φωνᾶντα συνετοῖσιν, &c. & mox ἔστιχε νῦν σκοπῶ τόξον.

Exponuntur oracula multa ab Herodoto obſcura, fuitq; hæc ueterum ſapientia, uerbis res tegere, & ueluti ab oculis & conſpectu imperitorum ac uulgi remouere. Itaque & ſimilitudinibus, & παραβολαῖς, & ijs quos αἴνους dixere, multũ uſi fuere, quibus omnibus in quodam exquiſito uſu reddi tur oratio doctior. Et non ſolũ uiri hac laude præſtitere, ſed fœminæ quoq;: ut Cleobuline, quæ proprio nomine

nomine Eumetis, filia Cleobuli. Hesiodea quidem ænigmata nota sunt in fine ἔργων καὶ ἡμερῶν. sed & alia sparsim usurpata, ut de polypo, quemadmodũ interpretantur,

ὅτ' ἀνόσε & ὄπ πόδα τῷ δέκα. &, τότε δὴ τρὶς ποδὶ βροτῷ ἴσοι,

id est, seni scipioni innitenti. &, ἡμερόνυκτες ἀνὴρ, fur. hoc enim genus noctu uigilat. Apud Thucydidem oraculum his uerbis refertur,

δίὸς υἱοῦ ἡμιθέου τὸ σπέρμα ἐκ δὴ ἀλλοτρίας ἐς τὴν ἑαυτῶν ἀναφέρειν. εἰ δὲ μὴ, ἀργυρέᾳ ἐυλάκᾳ ἐυλοξεῖν.

Plistonax tum in exilio erat. hunc corrupisse Pythiam ferebatur, ut Lacedemonijs hoc responderet, quo significaretur reuocandam de exilio posteritatem Herculis: quod ni factum esset, ipsos argento terram excercituros, id est, laboraturos penuria annonæ: uel tantis impendijs culturos terram, ut argẽ tamentis, non ferramentis usi uiderentur: uel, coactum iri frumenta mercari argento, cum non crescerent in agro ipsorum.

Commemorauimus & in Aesopicis nostris nonnulla ænigmata. Huc pertinent & somniorum ἀνηγόσεις, & cum exquiruntur portentorum significationes. In quo scitæ & congruentes coniecturæ

laudantur. μάντις enim ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς. Exempla esse poterunt, superiorum temporum asini & uituli monstra, & multa in nubibus uisa. Et Calchantis passerum in annos digestio. & interpretatio apum, ac flammæ, Aen. lib. 7. Et somnium in Mercatore,

Miris modis dij ludos faciunt hominibus,
Mirisq; exemplis somnia in somnis dant.
Velut ego nocte hac quæ præterijt proxima,
Insomnis egi satis & fui homo exercitus,
Mercari mihi uisus sum formosam capram,
Ei ne noceret quam domi antè habui capram,
Neu discordarent si ambæ in uno essent loco,
Posterius quam mercatus fueram, uisus sum
Mihi eam in custodiam simiæ concredere.
Ea simia adeò pòst haud multo ad me uenit,
Malè mihi precatur, & facit conuicium.
Ait sese illius opera atq; aduentu capræ
Flagitium & damnum fecisse haud mediocriter.
Dicit capram quam dederam seruandam sibi,
Suæ uxoris dotem ambedisse. oppidò mihi
Illud uideri mirum, ut una illæc capra
Vxoris simiæ dotem ambadederit.
Instare factum simia, atq; hoc denique
Respondet, ni properem illam ab sese abducere
Ad me domum, intrò ad uxorem ducturum meam.

Ast non habere cui commendarem capram,
Atq; oppidò hercle bene illi uelle uisus sum.
Quo magis quid facerem curà cruciabar miser.
Interea ad me hedus uisus est aggredirier,
Insit mihi prædicare, sese ab simia
Capram abduxisse, & cœpit irridere me.
Ego enim lugere, atq; illam abductam conqueri.

Hoc partim ipse senex somnium, partim rei exitus interpretatur. Multa autem insignia & luculenta diuersarum interpretationum capi poterunt de libris Ciceronianarum diuinationum. Sed hæc fortasse uideantur nequaquam esse puerilia. Ita tamen sunt, ut reliqua, de quibus hactenus disseruimus. Nam & in singulis perfectio quædam est & ingenij, & doctrinæ non uulgaris, neq; mediocris: & tractationes tamen etiam sunt ueluti teneriores & rudiores, quales initiorum esse necesse est. A quibus tamen nisi progressiones factæ sint, ad illa fastigia nunquam peruenirì possit. Sed de hoc etiam antè dictum. Multæ autem sunt formæ ænigmatum & gryphorum, quas persequi & alienũ, & nimis longum fuerit. Tota autem ratio est ἀλληγοριῶν. Vt,

Terrigena herbigrada domiporta sanguine cassa.

Et uulgatum hoc,

Mater me genuit, quæ eadem mox gignitur ex me.

Et illi cancri in Batrachomyomachia,

ἄλθον δ' ἐξαίφνης νωτάκμονες ἀγκυλοχεῖλαι,
λοξοβάται, σκεβλοὶ, ψαλιδόσομοι, ὀσφακόδορμοι,
ὀσοφυεῖς, πλατυώθοι, ἀκρεσίλβοντες ἐν ὤμοις,
κλαῦσοι, χθεστηγόντες, ἀκὴ σόρνυσι ἐσορῶντες,
ὀκτάποδες, λικάρνοι, ἀχειρέες, οἱ δὲ λιαλεῦνται λιαχρίνοι.

Allegoria autem ad multiplices ambiguitates se extendit, siue uerbo, seu oratione, seu tono, seu distinctione, aliud quàm intelligi debeat, dicitur. Sed de his Athenæus multa in 10. & cum alij, tum Aristoteles ἐλέγχοις disseruit. Nos, quod satis ad id quod agimus esse, & de quibus facile hoc excercitium, quemadmodum nos proponimus, quale sit, perspici poterit, & suprà retulimus, & ad illa nunc pauca etiam exempla addemus. Est autem genus quoddã apud Græcos elegans ἀινιγμάτων, cum significationis ambiguæ uerba uel simplicia, uel composita, uel etiam de compositis, & simpliciter in alias idem notantes partes resoluta usurpantur: cumq; de historia aut natura rei remotior intellectus quærendus est. Vt cum dixit Agesilaus, se nescio quot milib. sagittariorum ex Asia expelli. corrupti enim pecunia principes Græciæ, domi bello excitato effecerant, ut Agesilaus à sua ciuitate reuocaretur, et

Medi

Medici numiſmatis ſignum fuerat τοξότης.
Et noſtrum hoc, (νάνδρος,

λαμβάνει μητροκλείας τὰς ἐφημέρας δῶρα μὲ
ἐκ χίονος παφίῳ χρώματι λαμπόμενα.
ἀντὶ δὲ συγλαῦκας δώσεις, κρατερόστε χε-
ῖσος ὅτ' ἐσσι θεοῖς ἀθανάτοισιν ἀνήρ. (λώνας,

Significatur donum uirginis, quæ matri ſuæ laudem conciliet, alba faſciola aureis filis diſtincta, pro qua adoleſcens reddere debeat pecuniam. Eſt enim uirgo in expectatione uiri, ut μίνανδρος dici poſſit. et Paphius color, aureus eſt. Homerica enim ἀφροδίτη, χρυσῆ. Sed noctuæ & teſtudines, nomiſmatum fuere ſigna. adoleſcentes uero ἴσοθεοι Græcis, quod ἰσόθεος notat, dicuntur. Exemplum autem inſigne eſt fiſtula Theocriti. Noſtrũ etiam ænigma aliud ſubiecimus, græcum & ipſum. nám talibus ambiguitatibus aptior hæc lingua, quàm Latina.

ἄπορ) ἐς δρυόφο) πηνόμ ποτ' ἄφυλλ) ἐσέπηκ
λεύθόθ' ἐφι(ἄν) κατ' ἄρ ἄσομος ἀνὸ ωἰτωωκε
ἄσο ιος. ἰξυπρόσωπος, ἐρυθροτένδος, ἀνάνδος.

Significatur ſole conſumta nix, quæ in arborẽ decidiſſet. tum autem cùm nix cadit, arbores foliis carent.

Item Cuculum noſtrum,

χείματ' ἄωὼ ἔαρος ωἴθυια κηλάδιμος αὔρη.

τένω

τέκν᾽ ἐμὰ δ᾽ ὦ ξεῖναι βρέφε᾽ καλιᾶσιν ὑπ᾽ ἄλ
λων,
καὶ σφριγόωντ᾽ εὐθὺς τῆς μητέρα δόρυ᾽ ἔθηκαν.
ἄνθρωποι δ᾽ ἀΐοντες ἐμὸν μέλος γελόωσι.
καὶ δύ᾽ ἀρίγνωτος πέλομαι κἄμ᾽ μήτις ἰδήσῃ.
καὶ μὲν σκήπτρου τοῖος ἐὼν θεὸς ἴξομαι ὑποδρύς.

Et inuidiã, quæ eſt illa fera, ut opinor, Gnathonis, quã dicere ſolebat, quòd aleret comedentẽ ſeipſam.

ἔστι τις ὃν δόμυχον κοιλῶν ὀλοὸς βιοτεύων
ὑπ᾽ ἄντρα ναλόμενος, καὶ βρώσκων αὐτὸς ἑαυτόν,
ζωὴ τόσ᾽, ὅσ᾽ ἐπ᾽ ἐδωδοῖσιν βρέφετ᾽ ἀλλοβίοισι,
ἀβληχρός, μελίχρως, ἐγκρασίχολος, συγερώπης.

Quos uerſus etiam Latinos fecimus, hoc modo:

Eſt fera, quæ triplices latet intra occulta cauernas,
Seq; adedit, proprijs conſumens dentibus, atq;
Non diuturna magis uita eſt, quàm fortè aliena
Commoda ſuppeditant huic nutrimenta ciborum,
Pallenti, infirmæ, tetricæ, tum bile uirenti.

Præterea obſcuratur oratio & implicatur ſenſus diuiſis ſyllabis, quæ componi deberent. ut apud Gellium, Terminus. & noſtrũ ad aquas quondam Hercinias,

ἐνταῦθα καὶ σὺ λυσόμενος ἅμ᾽ ἠλίῳ
καῦμ᾽ ἦλθες ἠρινὸν ἔτ᾽ ἄγοντι, τὸν τέλος

πρώτου

πρώτου σωὶ ἀρχῆ πολύτερος λέγει σίχος.

Iam multa ſæpe longa deſcriptionis ambage obſcurantur. ut hoc noſtrum,

Anguis, & annulus, & ſuperaddita norma, quod uſquam
Eſt rerum, his uitam tribuunt, augentq; tributam. SOL

Et quod olim de corde iactabatur in ludis puerilibus, quod nos ita:

O formoſa meos animos prædata puella,
Quæ premis imperijs pectora noſtra tuis.
Nunc tua quæ iam ſunt, quæ te ſeruante tenemus,
Quæ mihi pridem oculi ſurripuere tui.
Mitto tibi lunam, ſolem, ſimul & canis iram,
Quæ reddas à te tu mihi uirgo precor.

Itemq; hoc de litera M.

Sex bis Agenoridis quondam uenere ſub ædes,
Egreſſiq; omnes, uno minus, inde patente
Sunt fore. At hic multũ patefacta per oſtia fruſtra.
Nitens, poſtremò concluſis prodijt illis.

Item alterius generis hoc quoq; noſtrum addere placuit,

ἀγρεῦς πολύ μ πατέρες, πολύ πολ' ὑέες ἦσαν,
τρεῖς πολ' ἐλαφρὸς οἰκόνπολ' ἓν ἔναρ θ' ἑλόντες ἀπῆλθον.

Dicitur de auo, patre, filio. Qui ſunt ijdem, pater, filius, nepos. Itemq; hoc de numero Muſarum,

eo qui est literarum in nomine matris Mnemosyne
Quàm memori notum diuinæ multa parentis
Aduersum rudibus, describit littera nomen,
Tam multæ ex illa cœlesti semine natæ.
Ornant exortæ ingenuis totum artibus orbem.

Arithmeticæ autem πραγματεῖαι ad ænigmatum structuram sunt egregiæ. cuius rei exempla elegantia in Græcis reperias Epigrãmatis, lib. 1. Nos etiam incidimus in uaria quædam ænigmata, Latinis non prorsus malis uersibus composita, ab autore Symphorio quodam, ut ipse præscripsit, de quibus selecta aliquot huic expositioni adijcere uisum.

Clauis.

Virtutes magnas de uiribus affero paruis,
Pando domos clausas, iterum concludo patentes.
Seruo domum domino, sed rursum seruor ab illo.

Fumus.

Sunt mihi sunt lacrimæ, sed non est caussa doloris.
Est iter ad cœlum, sed me grauis impedit aer.
Et qui me genuit, sine me non nascitur ipse.

Tinea.

Littera me pauit, nec quid sit littera noui:
In libris uixi, nec sum studiosior inde.
Exedi Musas, nec adhuc tamen ipsa profeci.

Mus.

Parua mihi domus est, sed ianua semper aperta:

Exigua

Exiguo ſumtu furtiua uiuo ſagina,
Quod mihi nomẽ ineſt, Romæ quoq; cõſul habebat.

Phœnix.

Vita mihi mors eſt, morior ſi cœpero naſci:
Sed prius eſt fatum leti, quàm lucis origo.
Sic ſolos manes ipſos mihi dico parentes.

Taurus.

Mœchus eram regis: ſed lignea membra ſequebar.
Et Cilicum mons ſum, ſed mons ſum nomine ſolo.
Et uehor in cœlo, ſed in ipſis ambulo terris.

Capra.

Alma Iouis nutrix, longo ueſtita capillo,
Culmina difficili peragrans ſuper ardua greſſu,
Cuſtodi pecoris tremula reſpondeo lingua.

Mulus.

Diſſimilis patri, matris diuerſa figura,
Confuſi generis generi non apta propago,
Ex alijs naſcor, nec quiſquam naſcitur ex me.

Tigris.

A fluuio dicor, fluuius uel dicitur ex me.
Iunctaq; ſum uento, uento uelocior ipſo,
Et mihi dat uentus natos, nec quæro maritos.

Papauer.

Grande mihi caput eſt, intus ſunt membra minuta,
Pes unus ſolus, ſed pes longiſſimus unus.
Et me ſomnus amat, proprio nec dormio ſomno.

Clepſydra.

Lex bona dicendi, lex ſum quoq; dura tacendi.
Ius auidæ linguæ, finis ſine fine loquendi.
Ipſa fluens, dum uerba fluunt, ut lingua quieſcat.

Tibia.

Non ego continuò morior dum ſpiritus exit.
Nam redit aſſiduè, quamuis & ſæpe recedat.
Nũcq; mihi magna eſt animæ, nunc nulla facultas.

Somnus.

Sponte mea ueniens, uarias oſtendo figuras,
Fingo metus uanos nullo diſcrimine ueri.
Sed me nemo uidet, niſi qui ſua lumina claudit.

Sed quædam etiam conijcienda uobis iam relinquemus, quibus quid ſignificetur, nunc quidem reticebimus.

Quatuor æquales currunt ex arte ſorores,
Sic quaſi certantes, cùm ſit labor omnibus unus:
Et propè ſunt pariter, nec ſe contingere poſſunt.

Aliud.

Nunc mihi iam credis, fieri quod poſſe negatur.
Octo tenens manibus. ſed me monſtrante magiſtro,
Sublatis ſeptem, reliqui tibi ſex remanebunt.

Aliud.

Nomen ouis Græcè, contentio magna dearum.
Fraus iuuenis functi, multarum cura ſororum.
Hoc uolo, ne breuiter mihi ſyllaba prima legatur.

Aliud.

Nobile

Nobile duco genus magni de gente Catonis.
Vna mihi soror est, plures licet esse putentur.
De fumo facies, sapientia per mare parta est.

Sed satis superq; in his immorati sumus. itaque ad ea progrediamur quæ supersunt.

DE LOCIS COMMVnibus.

LOcum communem, & huius tractationem, Græci inter excercitia rhetorica posuere. De eo igitur & nos aliquid dicemus. Tractationũ autem omnium capitum quædam communis doctrina à nobis exponetur, quæ postea applicari singulis facilè possit. Vocant igitur Græci locum communem, sententias uehementiores, & orationem quasi elatam de aliqua re extra caussam, sed quæ caussæ adiuncta, illam reddat illustriorem & pleniorem. Hoc in utranq; partem intelligendum. Nam & sententijs & uerbis in uitia, & ea quæ reprændimus, inuehi, & quæ nobis probantur, quæq; ornata cupimus, ea extollere solemus. Hæc iam nascantur ẽ re, & ualeant in omnes, atque omnia, quæ subiecta sunt sub illam rem communiter, necesse est: unde & loci, & communis loci facta appellatio. Hi in controuersijs ad amplificationes & extenuationes, ad deprecationes & miserationes assumuntur.

Est & alia consideratio communium locorũ, de

quibus in utranq; partem argumenta ducantur, ut iam communiter tam actori quàm reo, id est, ei qui asserat, uel refellat aliquid, seruiant, in ancipitibus quibusdam, ut Cicero uocat, disputationibus, in quibus de uniuerso genere in utranq; partem disseri copiose liceat. Itaq; & Cicero lib. 2. Rhet. ita distinxit. Nam locus cõmunis aut certæ rei quandã conti
» net amplificationem: ut si quis hoc uelit ostendere,
» eum qui parentem necarit, maximo supplicio esse di
» gnum: quo loco nisi perorata & probata caussa, nõ
» est utendum. Aut dubiæ, quæ ex contrario quoque
» habeat probabiles rationes argumentandi: ut suspi
» cionibus credi oportere, & contrà suspicionib. cre
» di non oportere. Hæc fuit priscorum sapientia & eloquentia, qua Protagoras, & Hippias, alij que, & maximè Gorgias excelluit, disputationibus rerum illustriũ conscriptis ut à Protagora factum Cicero tradit. Quod idem Gorgiam fecisse ait, cum singularum rerum laudes uituperationés que conscripsisset, quod iudicaret hoc oratoris maximè propium, rem augere posse laudando, uituperando que rursus affligere. Atque de hac exercitatione illi tantam facultatem & uim consecuti fuere, ut in celeberrimis cœtibus, & frequentissimis conuentibus non dubitarent profiteri, se quacunq; quisque de re uellet, dicturos esse. Gorgiæ etiam

3. de Or.

in

in eloquentiæ illius maxima admiratione, ſtatuam auream Delphis poſitam accepimus. Sed nos adhuc iſta ita demonſtramus, ut notari tantum in principijs & teneritate ſtudiorum cupiamus, & ut pueri comparare & inſtruere ſibi iam adeò ueluti penum quendam rerum multarum & uariarum uelint, quibus ſe uſuros eſſe in doctrina & eruditione maiore confidant. Hæc erunt illa capita & indicata, & præſcripta iam ab alijs, uirtutum maximè & uitiorum: ſed & aliarum rerum præcipuarum, de quibus uel in uita communi, uel etiam in quodam receſſu doctrinæ & literarum dici atque ſcribi ſolet. Vt de uita, morte, agricultura, republica, priuata, militari, nautica, equeſtri, opibus & diuitijs, paupertate, forma, religione, terra, cœlo, mari, bello, pace, uita illuſtri, & uita obſcura: de ætatibus, conditionibus, fortuna, amicitia, & ſimilibus. Satis enim de his quæ commemorata ſunt, illa poterunt intelligi.

Ad hæc igitur digeſta & diſpoſita, ſententiæ bonæ, & graues, & diſertæ annotabuntur, quas paulatim in ſcriptiunculis aſſuefaciemus nos accommodare & apponere ijs, de quibus oratio inſtituta fuerit: non quidem ut aggeſta & inculcata, ſed ut de re nata & exorta eſſe uideantur. quod nullo alio pacto, quàm diligenti & crebra exercitatione

poterit obtineri. Atq; hoc si serò expeririri cœperiq; cœperimus, minus erit facile atq; expeditum. Atq; hæc est causſa, cur non multorum ſcripta his temporibus probentur. Collecta enim & conquiſita ſunt temerè, & quod ex hoc ſequitur, indiſpoſita pleraque, ut panni quidam conſuti uideri poſſint. Reprehenduntur in hoc & Senecæ ſcripta: & certè excerpi magis de ijs utiliter quædam poſſe apparet, quàm ipſa cum fructu legi. Sed de hoc plura dicere nihil attinet. Attigi autem ideo, ut ad curam et attentionem quandam excitarem hac etiam in parte pueriles animos, ne, ut fit, oſcitanter in illa nemine docente neque monente uerſarentur. Tractationem autem locorum communium apud Græcos reperio eam, quæ nihil magnopere propriũ atq; ſuũ habere uideatur. Cum in hac nihil aliud fieri debeat, quàm ut aliquid in alterutram partem extollatur, aut deprimatur, hoc quodam modo.

Mortem non eſſe malum.

Τοὺς γὰρ θανόντας οὐκ ὀνῶ λυπουμένους. Electra.

τοῖς γὰρ θανοῦσι μόχθος

Nunquam ego mortem malum dicam, neq; miſeros mortuos. Quomodo enim malum exſtimare potero, finem quendam omnium malorum in uita? aut miſeros illos, qui iam omni miſeria cum uita ſunt defuncti, quosq; nullus iã magis dolor, neq; moleſtia, ut tragœdia ait, poteſt attingere? Non hoc iam dicam, fatali mortem neceſſitate imminere uniuerſis:

par-

parua hæc consolatio alicui fortè uideatur, cum sit secundum poetam ueterem triste quicquid necessarium est: moderati tamen hominis est, ferre, non culpare, quod nõ possit mutari. cumq; sciamus nullam esse mortis fugam, bonos anniti decet, ut laudabiem & honestam uitam degant, suaq; uirtute emineant: communem autem sortem omnium excipiãt quocunq; tempore quasi exierit, patianturq; animo æquo atque imperterrito. Hoc enim ipsum est, quo sæpe efficitur, id quod mirabile profectò est, ut turpẽ uitã mors honestet, cum tamẽ uita turpis honestæ morti locum non relinquere uideatur. Quòd si nos ueterum sapientum autoritas mouet, quæ certè mouere nos debet, non solum parum extimescendam, sed etiam propemodum appetendam esse mortem, de illorum doctrina reperiemus, qui & melius esse mori quàm uiuere in aduersis asseruere. Quis autẽ in terris non in aduersis uiuit? & secundã esse affirmarunt felicitatẽ hominis, ut natus citò moreretur. Quem enim (secundum Plautum) Di diligunt, adolescens moritur. Sed nobis satis sit in animum induxisse, non esse per se mortem malam, neq; exhorrescendam: uelimusq; sanè uiuere dum rectè liceat, neq; sine caussa appetere illam, sed fortiter cũ aduenerit ferre: sequiq; nõ malum poetæ mediocris præceptum, quo iubetur Summus nec metui dies,

ὃ προσγενέσθαι. Trachiniis.

βροτοῖς ἅπασιν καὶ θανεῖν ὀφείλεται. Alcestide

πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον χρὴ μὴ ἀνιαρὸν ἡγεῖν. Eueni. Feras, nõ culpes, quod mutari non potest.

πέφυκας μὴ τὰ ἀπαντα σιν ἀνθρώποις ζῆν βίου ὁ θάνατος, &c. in oratione.

περὶ στεφάνου. Cicero pro Quintio. Etenim mors honesta, &c.

ζῆν ζῶν δὲ λυπρῶς, λυσιτελοῦν ἐστι μᾶλλον θανεῖν. Troadibus.

φύλλα δ' ὅπως τὰ νῦν χλοηρὰ πύλας αἰὲν ἀναπτύσσει. Theogn.

ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκει νέος. Menandri.

nec optari. Id uerò pro certo atque indubitato, ut quod maximè teneamus, Malorum mortem esse malam, & pessimorum pessimam: bonorum bonam, & optimorum optimam. demusq; operam, sic ut mortem oppetamus, ne et uixisse nolimus, & diutius uiuere non licere indignemur.

Huiusmodi sunt Ciceroniana παράδοξα, quæ q̃ nostra scilicet exempla, multo meliora, studiosè diligenterq; legere atq; cognoscere uoletis.

Fortunam esse moderatricem rerum humanarum.

Quicquic isti sapientes disputent, uerè dixisse illemihi uidetur, qui sic fecit: Vitã regit fortuna, non sapientia. Et sapientissimus poeta fortunam omnipotentẽ appellasse. Itaq; hac in parte non damnandam esse Epicuri disciplinã censeo, qua fortunã gubernatricẽ rerum introduxit. quæ enim ab hac speciosa consilia non diriguntur? quæ actiones splendidæ non perficiuntur? Proinde, quemadmodum Plautus ait, ut quisq; fortuna utitur, ita præcellit, atq; exinde sapere eum omnes dicimus. Disputant contrà Peripatetici, atq; horum princeps Aristoteles acerrimo ingenio uir, negat huic quicq̃ tribuendũ, in qua hoc non sit, bene malè ue ut aliquid fiat. De quo quidẽ ipse uiderit. Ego, ut ille Græcus, optarim potius mihi guttulam huius, quàm dolium con

Δίλλα τύχης παλαιᾶ γεμὸν, ἢ φρενῶν

consiliorum & ingenij. Profectò enim, ut ait tragœdia,

Fortuna tollit, & fortuna deijcit,
Felicem & infelicem in omni tempore.

πίλον. Antigona. νῦν δ' ἀναγναίως ἐχὶ δὲ λοισιν εἶναι τοῖς σοφοῖσι τὼς τύχας.

Et alibi, non uulgus, neq; promiscuam hominũ multitudinem, sed illos eximios & præstantes, qui sapientes uocantur, eos seruos esse dicit fortunæ, subiectos huic necessitate quadam. Et ille cum ingenij ui, tum usu rerũ & prudentia uir summus Demosthenes, qd? Magnũ habet, inquit, monumentũ Fortuna, in actionibus hominũ, uel potius illa omnia potest. Olynth. 2.

Sed nos tamẽ inter hæc quærere atq; cõstituere debemus, qd & appellemus fortunã, et esse sentiamus, ne temerè, ut multitudo hominum, in hoc nomine casus euentusq; ueluti uagari sinamus. de quo aliàs, etc.

DE PROBATIONIBVS ET reprehensionibus, deq; laude & uituperatione.

GRæci separatim exposuere uias & rationes quasdam laudationum & uituperationum, itemq; astructionũ, ut ipsi uocant, & destructionũ: hæc nos uno capite cõplecti uoluimus, quod sub unũ quoddam tractationis cõmunis genus cadere uidereẽtur: discriminaq; ea tantum haberent, quæ illa afferrent quæ laudanda, uituperanda, refellenda, corrigenda essent. Quapropter hoc erit iam excercitiũ

λαλασκευαί. ἀναασκευαί.

per omnia capita suprà exposita traducendũ, & in illis singilatim experiendũ quid ad firmitatẽ ipsorũ reperire ac dicere possimus, itemq; quibus conuelli eadẽ atq; debilitari uideantur. In scriptis autẽ ueterum, ut et Cicero censuit, potissimùm usurpandũ atque frequentandũ, siue aliquid in illis per se ueluti assensione nostra ornare atq; defendere, siue dissentiendo infirmare uoluerimus. Seu in controuersia, cum ut fit, ueteres etiã sese mutuò impugnasse animaduerterimus, alteri parti quasi aduocatos nos fecerimus. hic ad ipsas causas gradus nõ erit infimus, sed in quo iam eloquentiæ uis & facultas consistat. Dicemus tamen nos de rebus grandioribus paulo nunc etiam minutius. Et quæ posteriore loco indicauimus, explanare, ut solemus, exemplis studebimus. Extant autem non pauca à posterioribus quibusq; notata in priorũ scriptis, & maximè poetæ infestũ sibi genus Grammaticorũ, quasi censorũ habuere. Quàm multa in Virgilio reprehẽsa à diuersis apud Gellium legimus, & Macrobiũ? Sed hæc defendit egregiè Pontanus. De Homericis enim hoc loco dicendum non est, neq; breuiter dici possit. Sed nos illa relinquamus. Ac primùm laudationũ & uituperationũ, itemq; probationũ reprehensionũq; quasi formulas de Cicerone afferamus. Vt hanc de 2. lib. Offic. cum exposuisset historiã Arati Sicyonij, addi-

dit

dit laudationẽ. O uirum magnũ, dignumq; qui in nostra republica natus esset. Sic par est agere cum ciuibus, non ut bis iam uidimus, hastam in foro ponere, & bona ciuiũ uoci subiacere præconis. &c. Et uituperationis paulo antè. Pernicioſe enim Philippus in tribunatu, cum legem Agrariã ferret, quã tamen antiquari passus est, & in eo uehementer se moderatũ præbuit. Sed cum in agendo multa populariter, tum illud malè dixit, non esse in ciuitate duo milia hominũ qui rem haberent. Capitalis omnino oratio est, ad æquationẽ bonorũ pertinens: qua peste quæ potest esse maior? hanc enim ob caussam maximè ut sua tenerentur, respub. ciuitatesq; constitutæ sunt. Nam etsi duce natura congregabantur homines, tamẽ spe custodiæ rerum suarũ, urbiũ præsidia quærebant. Laudatio Terentiana Eunuchi. Ita me di ament, honestus est. Quid tu ais Gnatho, nunquid habes quod contemnas? Quid tu autem Thraso? tacent, satis laudant. fac periculum in literis, fac in palæstra, in musica: quæ liberum scire æquũ est, adolescentem solertem dabo. Vituperatio in Andria. Sanè pol temulenta est mulier, & temeraria, nec satis digna cui cõmittas primo partu mulierem. Item Eunucho. Nihil est Thaide hac frater dignius quod ametur, ita nostræ omni fautrix est familiæ. Et paulo pòst uituperatio. Fatuus est, insulsus, tar-

dus, stertit noctes & dies. Cicero in tertio de Oratore: Quorum princeps Socrates fuit, is qui omniũ eruditorũ testimonio, totiusq; iudicio Græciæ, cum prudentia & acumine, & uenustate, & subtilitate, tum uerò eloquentia, uarietate, copia, quã se cunq; in partem dedisset, omniũ fuit facile princeps. Idem pro Quintio: Tum mihi Roscius & alia multa confirmandi mei caussa dixit, & me hercule si nihil diceret, tacito ipso officio & studio, quod habebat erga propinquũ suum, quemuis commoueret. Etenim cum artifex eiusmodi sit, ut solus dignus uideatur esse qui in scena spectetur: tum uir eiusmodi est, ut solus dignus uideatur qui eò non accedat. Idem pro S. Roscio: Hominem longè audaciss imum nuper habuimus in ciuitate, C. Fimbriã, et quod inter omnes cõstat, nisi inter eos qui ipsi quoq; insaniũt, insanissimum. Sed ad formulas notandas hæc sufficere possint, in quibus poeticæ sunt grandiores. Vt,

Os humerosq; Deo similis. &,

—Duris genuit te cautibus horrẽs Caucasus, etc.

Et Ouidius,

Fœmina sed princeps, in qua fortuna uidere
Se probat, & cæcæ crimina falsa tulit. &,
Natus es infelix, ita Dij uoluere, nec ulla
Commoda nascenti stella leuis ue fuit.

Hæc igitur diligenter & attentè obseruabũtur,

atq;

atq; annotabuntur. Probationum autem exempla, uel formulæ huiusmodi sunt. De Nat. deor. li. 3. de Castore & Polluce adiutoribus & nuncijs victoriæ Po. R. et ante Locrorum. An tibi, inquit, fabellæ uidentur? Nón ne ab Aulo Posthumio ædem Castori & Polluci in foro dedicatã, nón ne senatusconsultum de Vacieno uides? Nam de Sagra, Græcorũ etiam est uulgare prouerbium: quæq; affirmant, certiora ea esse dicunt, quàm illa quæ apud Sagrã. His igitur autoribus nón ne debes moueri?

Reprehensio atq; confutatio perelegans fabulæ est Tagis in 2. de Diuin. Tages quidã dicitur in agro Tarquiniensi, cum terra araretur, & sulcus altius esset impressus, extitisse repentè, & eum affatus esse qui arabat. Is autem Tages, ut in libris est Hetruscorum, puerili specie dicitur uisus, sed senili fuisse prudentia. Eius aspectu cum obstupuisset bubulcus, clamoremq; maiorẽ cum admiratione edidisset, concursum esse factum, totamq; breui tempore in eum locum Hetruriã conuenisse. Tum illum plura locutum multis audientibus, qui omnia eius uerba exceperint, literisq; mandauerint. Omnem autem orationem fuisse eam, qua aruspicinæ disciplina contineretur: eam postea creuisse rebus nouis cognoscẽdis, & ad eadem illa principia referendis. Hæc accepimus ab ipsis, hæc scripta conseruant, hunc fontẽ habent

bent disciplinæ. Num ergo opus est ad hæc refellenda Carneade, num Epicuro? Est ne quisquã ita desipiens, qui credat exaratum esse, deum dicam an hominem? Si deum, cur se contra naturam abdiderit, ut patefactus aratro lucẽ aspiceret? Quid? idem nón ne poterat deus hominibus disciplinã superiore ex loco tradere? Si autẽ homo ille Tages fuit, quó nam modo potuit terra oppressus uiuere? Vnde porrò illa potuit, quæ docebat alios, ipse didicisse? Sed ego insipientior quàm illi ipsi qui ista credunt, qui quidem contra eos tamdiu disputem. Defensi loci Platonici de Gygis annulo, lib. Off. 3. Atq; hoc loco philosophi quidã, minimè mali illi quidẽ, sed non satis acuti, fictam & commentitiam fabulam prolatam dicunt à Platone: quasi uerò ille aut factũ id esse, aut fieri potuisse defendat. Hæc est uis huius annuli, & huius exempli, si nemo sciturus nemó uespicaturus quidem sit, cum aliquid diuitiarũ, potentiæ, dominationis, libidinis caussa feceris, si id dis hominibusq; futurũ sit semper ignotum, sis ne facturus? Negant id fieri posse. quanquam potest id quidem. Sed quæro, quod negant posse, id si posset, quid nam facerent? Vrgent, rusticè sanè: negãt enim posse, & in eo perstant. Hoc uerbũ quid ualeat, non uident. Cum enim quærimus, si cælare possint, quid facturi sint? non quærimus, possint ne cælare, sed tan

quam

quam tormenta quædam adhibemus, ut si responderint se impunitate proposita facturos quod expediat, facinorosos se esse fateantur: si negent, omnia turpia per se ipsa fugienda esse concedãt. Confutatio autem uenusta est Biantis dicti in libello de Amicitia. Negabat ullam uocem inimiciorem amicitiæ potuisse reperiri, quàm eius qui dixisset, Ita amare oportere ut aliquando esset osurus: nec uerò se adduci posse, ut hoc, quemadmodũ putaretur, à Biante dictũ esse crederet, qui sapiens habitus esset unus è septem: sed impuri cuiusdã, aut ambitiosi, aut omnia ad suam potentiã reuocãtis esse sententiã. Quó nam enim modo quisquam amicus eius esse poterit, cuius se putabit inimicum esse posse? Quinetiam necesse erit cupere, etiam optare, ut q̃ sæpissimé peccet amicus, quo plures det sibi tanq̃ ansas ad reprehendendum. Rursum autem rectè factis cõmodisq; amicorum necesse erit angi, dolere, inuidere.

Alterum erat genus, cum in aliquorũ discordia nos unius sententiã adiuuaremus. Quod à superiore non admodum differt, habet tamen autoritatem maiorem. non enim tam reprehensio q̃ defensio uideri solet. Etsi cupiunt omnes reprehensoris personam in his disputationibus deponere. dicere enim solent, nihil sibi esse ueritate antiquius, contra quã neque autoritas neq; gratia ualere cuiusq̃ debeat. Sed

in

in hoc secundo genere aliqua autoritas hominũ etiã accedit, quibus immeritò reprehensis, quasi patrocinari nos uelle profiteamur. Etsi nonnunquam aliquis reprehensori assentitur, ut cum aliquis Epicuri dogmata tuetur, quemadmodum apud Ciceronem Torquatus & Velleius: aliquis Stoica, ut Cato & Balbus: aliquis Academica, ut ipse Cicero: aliquis Peripatetica, ut Piso. Sed nos exempla breuiora & expeditiora quæramus. Cicero lib. 3. Off. Si, exempli gratia, uir bonus ab Alexandria profectus Rhodum, magnum frumenti numerũ aduexerit, in Rhodiorum inopia & fame, summáq; annonæ caritate, si idem sciat complures mercatores Alexandria solui isse, naues q; in cursu frumẽto onustas petẽtes Rhodum uiderit, dicturus ne sit id Rhodijs, an silentio suum q̃ plurimi uenditurus? Sapientem & bonũ uirum fingimus, de eius deliberatione & consultatione quærimus, qui celaturus Rhodios nõ sit, si id turpe iudicet, sed dubitet an turpe sit. In eiusmodi causis aliud Diogeni Babylonio uideri solet, magno & graui Stoico: aliud Antipatro, discipulo eius, homini acutißimo, etc. Ac deinceps à Cicerone utriusq; rationes referũtur, et Antipatri sentẽtia defenditur.

Libro Tusc. 3. Chrysippũ contra Carneadẽ tuetur, hoc modo. Quocirca Carneades, ut uideo nóstrum scribere Antiochum, reprehendere Chrysippum

pum solebat, laudantem Euripideum carmen illud,
Nemo mortalis est quem non attingat dolor,
Morbusq; multi sunt humandi liberi,
Rursus creandi. Morsq; est finita omnibus,
Quæ generi humano angorem nequicquam afferūt.
Reddenda est terræ terra. Tum uita omnibus
Metenda, ut fruges. sic iubet necessitas.

Negabat genus hoc orationis quicquam omnino ad leuandā ægritudinē pertinere. Id enim ipsum dolendum dicebat, quod in tam crudelem necessitatem incidissemus. Nam illam quidem orationem ex commemoratione malorum, ad maleuolos consolandos esse accommodatā. Mihi uerò longè uidetur secus. Nam et necessitas ferendæ cōditionis humanæ quasi cum Deo pugnare cohibet, admonetq; esse hominem: quæ cogitatio magnopere luctum leuat: et enumeratio exemplorum, non ut animum maleuolorū oblectet, affertur, sed ut ille qui mœret, ferendū sibi id censeat, quod uideat multos moderatè et tranquillè tulisse. Omnibus enim modis fulciendi sunt, qui ruunt, nec cohærere possunt propter magnitudinem ægritudinis.

Extant multa exempla huius generis, & in Plutarcho: ut disputatio, qua reprehenditur dictū Epicuri λάθε βιώσας. &, Contrà opinionem de fortuna. et, de Exilio. Item, de lege Solonis, qui (ut Cicero lo-

qui

quitur) capite sanxit, si quis in seditione non alterutrius partis esset. De quo ita Plutarchus πολιτικοῖς παραγγέλμασι. Alia quidem, quæ Solon scripsit atq; fecit, probabit quisq;, atq; imitabitur pro uirili parte sua. In hoc uerò hærebit, quæretq; quid illi uiro in mentẽ uenerit, ut scriberet, Infamẽ habendũ eum qui seditione orta non alterutrã partem secutus esset. Neq; enim in corpore de uitiatis oritur sanitas, si aliæ cum his uitiosæ partes coniungantur: sed cũ sanorũ prævalens constitutio abegerit id, quod naturæ contrariũ est. Et orta populi seditione nõ graui neq; exitiosa, tamq; deficiente, illæsa & sana undiq; admiscenda sunt, quæ & perdurare, et quasi in eodẽ domicilio adesse debent. Ad hæc enim defluũt alia eiusdem generis ab incorruptis, et transeũt per laborantia. Sin penitus est cõmota ciuitas, planè illa perierit, nisi acciderit extrinsecus aliqua necessitas & animaduersio, ut ad sanitatem ui quadam malorum coacta reuertatur. Neq; par tamen est, ut aliquis ueluti sine sensu, & sine dolore in seditione populi resideat, prædicetq; constantiam suam & uitã ociosam ac beatam, delectetur q; aliorũ insania. Sed tum maximè subnectendus cothurnus Theramenis, ut uersemur apud utroslibet, adiungamur neutris. Nõ enim quod nolimus socij iniuriarum esse, ideò alieni habebimur: sed potius communitatis opinionem, in

opi-

ōpitulandi ſtudio adipiſcimur. Neq; fuga cōmunis miſeriæ inuidioſa erit, ſi uideamur uniuerſis impertiri dolorem.

Contra rationes autoris librorum ad Herennium, Nō eſſe utendum ueterū exemplis in præceptionibus artis.

Autor librorū Rhetoricorū qui ſcripti ſunt ad C. Herennium, ſiue Cornificius, ſeu quis alius, in exponendis præceptis Græcorū de arte dicendi, ambitione quadam, ut apparet, ductus, improbauit id quod illi feciſſent, ut de ueteribus oratorib. ac poetis exempla ſuæ doctrinæ adducerent. ipſeq; artis illa ſcriptorem componere, neq; aliunde petere debere, probare uult. Ac primùm refellere conatur eas rationes, quibus Græci ſcriptores artis moti, nō etiā ipſi comminiſci exempla, ſed à prioribus accipere uoluiſſent. Quæ cōfutatio à nobis non attinget hoc tempore, neq; parū neceſſaria defenſio ſuſcipietur Græcorū. Sed quibus ipſe ſuam ſententiam confirmare nititur, ea quàm leuia ſint, oſtendere tentabimus. Nā quod primùm argutatur, de ſumendo exempla, ſi aliunde capi debeant, ab uno potius quàm à multis: & quod quærit, utrū unum an neminem conſequi omnia poſſe credendū: oppidò eſt exile, & coactū in anguſtias quaſdā. Non e-

nim isti profectò qui artẽ dicendi scripsere, aliquid à se nouũ & inauditũ protulere, sed de ueterũ sapientũ atq; doctorũ usurpatione, rationẽ quandã ac uiam demonstrarũt, quam ingressi ad similes effectiones illarũ esse peruenturi uiderentur. Quid igitur uetet illa, quamuis de multis, quæ præcepta párere potuerũt recitare? quo doctrina fiat euidentior? Aut cur ego mea potius proferre, quàm illorũ afferre studeam? Præsertim si existimẽ omnẽ uetera bonitate perfecta esse, ut nõ solum approbationẽ cunctorũ, sed admirationẽ quoq; repertura esse uideantur. Faciã enim profectò, ut si Philoctetes, cũ arcũ et artem sagittarũ ab Hercule accepisset, ipse illũ ne Herculis arcus agnosceretur, corio nouo obducere, & quæ autorẽ artis dextra gerere uidisset, ipse læua administrare uellet, ne parũ ars illa sua esse crederetur. Magna aũt hæc in nimio amore sui cæcitas fuerit, non uidere ijs quæ optima sint, fieri melius posse nihil. Quod si quis non esse optima illa ueterũ intelligit, eũ iam ego sanè scriptorẽ artis nõ admodũ moror. nã hoc quidẽ, utrũ unus præstare possit omnia, sapiẽtissimi poëtæ decisum sentẽtia est, qui ait, Nõ posse uni cõtingere omnia. Et alibi, Non dedisse cũcta uni deũ. Vt uerò in uno plurimæ eminẽtes uirtutes reperiãtur, fit tamen nescio quo pacto, ut in uarietatis quadã copia ualdè delectet

Iliad. v.
Odyss. l.

ueluti

ueluti citatio, aut potius aduocatio plurium. qui in consensu ueritatis, et paritate bonitatis ac laudis, quãuis multi sint, iam in unũ quasi corpus confluant necesse est. Quinetiã nostra quædã si imitatione ueterũ diligenti cura et studio elaborata sint, ad illã ueluti summã referri apponiq; poterunt. Hoc quidẽ uerũ non est, si non in omnib. aliquis eminuerit, ideo totam quandã rationẽ artis illorũ, in quib. ab alijs fortè uincatur, non potuisse consequi. Nã & Calain statuariũ bonũ fuisse, sed in equis effingendis maximè admirabilẽ, itemq; aliũ in alijs pictorẽ operibus ualuisse accepimus, quibus tamẽ uniuersis tota artis ratio nota atq; perspecta, dicam etiã comprehẽsa esset. Neq; hoc nocere solet, in paucis se excercere: ac multo est melius, quàm stulta auiditate & spe omniũ facultatẽ concipere. Sed debet esse exemplũ de artificio scriptoris. Atq; ita est quidem maximè, si à ueteribus petitum fuit. Apud hos est enim illa copia purpuræ, & illi acerui sunt tritici, & luculentus ignis Promethei, non in libellis artiũ. Qui hoc tantũ agunt, ut digitum quasi ad fontes intendant, & quæ ueteres laudabiliter fecisse notatũ sit, demonstrent, ut noui quoq; facere & uelint, & possint. Iacent igitur illæ similitudines Herenniani istius autoris, cum non sint ueterum exempla ab artis scriptione aliena, sed de il-

lis hæc prodierit atq; nata sit. Quod aũt de Lysippo affert, nescio quàm simile esse dicẽdũ sit. Ipsum enim opus cudere, atq; imitari & sequi alterũ, longè est aliud, quàm præcepta atq; tradita quædã artis cognoscere. Cùm aũt posset post capitis fabricã di explicatã rationẽ Lysippus, & aliorũ laudabilia opera cõsentanea quidẽ cũ illa ostendere, si nõ faceret, nimis malitiosè uel inuidus, uel peruersus esset. Quod enim accõmodata illa aliena esse exẽpla posse negat, nõ equidẽ, ut uerũ fatear, intelligo. Nã quãuis artem illi texerint, in bonitate tamẽ dictorũ et claritate operis ars eluceſcat neceſse eſt, cũ præsertim hãc occultare, ut uolunt, unũ de difficillimis artis præceptis esse credatur, ut exẽpla huiusmodi iã exquirẽda quoq; esse uideãtur. Similiter et incõmoditatem, quã se fugere uoluisse aßerit, qualis sit, non uideo. Atq; fui profectò longior quàm debui esse in refutandis non admodum grauibus rationibus istius, ut finis iam etiam faciendus sit, ne solicitudine quadam nostra leuissimam causſam adiuuemus.

Aliud noſtrum exemplum breuius.

Hesiodus uirginem iubet duci uxorem, ratione reddita, ut hanc instituere ad honestatem morum possis,

ἵν' ἦθεα ἐσθλὰ διδάξῃς.

Quæ ratio bona firmaq; nõ est. Nam si antè ali

qua

qua nupta fuit cum uiro bono, & amante uirtutis ac laudato, ſcilicet didicit ea quæ docendam uirginem præcipit Heſiodus. ducetur igitur hæc potius, atq; ſuperſedebitur labori diſciplinæ. Sed quid ſi uidua à priore uiro deprauata ſit? Quid, ſi uirgo ad omnem inſtitutionem decoris indocilis ſit? &c.

Aliud indicatum, non elaboratum.

Euripides, cuius ſingulos uerſus ſingula ſe teſtimonia putare Cicero ſcripſit, ſic ait in Medea·

μήδεια χαῖρε. τῶδε γὰρ πρόοιμιον
λαλλιον ὄδεις οἶδε προσφωνεῖν φίλοις.

Hanc formam compellationis Plato (quem idē Cicero deum philoſophorum uocat, cum quo errare potius quàm cum alijs rectè ſentire non recuſat) neq; Deo, neq; homine dignā cenſet, Dionyſio ſcribens. Horum alter iam refutandus, alter defenden- Epiſt. 3.
dus erit.

Ad contradictiones etiam pertinent, reſponſiones epiſtolarum, & exempla eximia ſunt in Verrina 5. & Philippica 13. Pertinent huc Academicæ diſputationes, id eſt eæ quib. una res & confirmatur & infirmatur, ſtatuitur et euertitur. Quod Cicero non ſolū utile eſſe putat ad eloquentiā, ſed etiam ad intelligentiam. ita enim fieri, ut quid probabile et ſimile ueri ſit, maximè eluceat. ut, Rheto-

ricam artem, uirtutem se sola contentam esse: generis nobilitatem non esse bonũ, paupertatem non esse malũ: pueros non oportere à magistris uapulare. Atq; omnino nulla est res, de qua non in utrãq; partem prudentiores disserere possint. quod & Euripidis uersus significant, qui tales feruntur.

ἐκ πανηρὸς αὖ τις πράγματος διαπρὸ λόγων
ἀγῶνα δεῖτ' ἂν εἰ λέγειν εἴη σοφός.

Sed encomia, quæ sunt plenæ laudes, non quasi particulæ quædam harum, id est, ut Græci uocant, ἐπαινοι longiorem tractationem desiderant: similiter & uituperationes, Græci uocãt ψόγος. Vt apud Isocratem Euagoræ, Xenophontẽ Agesilai encomia extant. Vituperari autem solẽt tyranni, et improbi. Sæpe in his exercent sese ingenia, ut quæ bona uideãtur communiter omnibus, uituperare studeant: quæ mala, laudare. ut si quis dicere uelit contra uirtutem & studia bonarum literarum: in quo tamen nunc prauiß mi seculi opinionibus aliquis uehemẽter adiuuari possit. Sed nos de naturæ constanti iudicio loquimur. Item uituperare iustitiam, castitatem, mansuetudinem: laudare tyrannidem, superbiam, impuritatem. Talia sunt, ebrium encomia, & Busiridis: & Reguli, qui ad hostes rediit, uituperatio. Sed in encomijs & psogis, quid

da

de quacunq; re proposita, quo illa ornari magniq; fieri, aut contrà deformari eleuariq; possit, quæritur. Sunt autem & deorum, & rerum cœlestium non encomia, sed hymni: neq; nisi in furore & dementia uituperationes habent. Sed terrena personas hominũ habent, ut Aeneas, Achilles. aut totos populos & gentes: ut Romanos, Carthaginenses, Græcos, Persas. aut tempora: ut, uernum, autumnale. aut loca: ut, ædificia, horti, Italia, Georgicorum secũdo. aut facta: ut, Zopyri, Menœcei. aut res: ut præsidij conseruatio, hostis circumuentio, nauigatio, profectio, iustitia, temperantia, sanitas, forma, opes, ignis, aqua, metalla, pluuiæ, serenitas. Item bestiæ laudantur, ut equi, leones, elephanti. Et stirpes ac herbæ: ut palma, brassica. Et fructus, mel, oleũ, uinum: in quæ omnia etiam incidere solent uituperationes. Proœmia autem semper expetunt cũ laudationes, tum uituperationes: sæpe longiora quoq;, sed & probationes ac reprehensiones pleræq; dicuntur, ut σπλιτιώσεις infamationes publicæ, & λόγοι σπλιτευτικὸς, ut Gregorij aduersus Iulianum, hi non ut φιλόσοφοι per certa quædam capita elaborantur, sed simpliciter facta dictáue exagitant. Verum superius proposita ordine capita, nunc per hæc, si uidetur, singilatim traducamus, incipientes à fabula Aesopica.

FABVLA VIPERAE REPREHENSA falsitatis historicæ nomine.

Non ego ignoro, ueritatẽ in fabulis non esse quærendam: figmenta enim hæc sunt doctorũ hominũ, de quib. aliud quàm dicitur, ab ijs qui narrari audiunt intelligendũ est. Sed ea tamen eiusmodi esse oportet, ut non fallant etiam, inq; aliquẽ errorẽ inducãt auditores. Cùm enim ad docendũ & instruendũ hominũ animos hoc genus repertũ sit, in illo contrarium accidet, si persuasionem falsam attulerint. Vt in uiperæ fabula uidetur fieri, quæ memoratur contra ingratos: in qua hoc inest, non párere uiperam, sed fœtus erũpere de perrosa aluo matris. Cùm diligentißimi naturalium rerum inuestigatores prodiderint, hanc bestiam animal párere, & non oua, ut serpentes alios: nisi fortè aliqua interdum, ut fieri perhibetur, cum numerosum fœtum edere nequeat, in nitendo rumpatur. Quod si accideret uniuersis, ridiculè traderetur hoc genus esse eiusmodi, quod animal páreret. Quinetiam à Latinis uiperam, quasi u' uiperam, potius quàm de uiolento partu appellatam puto, cum in serpentino genere hoc admirabile eßet.

Fabula felis & limæ, reprehensa absurditatis nomine.

Mentiri

Mentiri quidem fabulam necesse est, sed in proposito falsitatis argumento consentanea sibi tamẽ esse debet expositio. Quid autẽ hæc narrat? Quòd feles limam cœperit lambere. Cumq; cruentaretur lingua, lætatam illam, quasi lingendo aliquid de lima detritum esset: non antè lambendi finem, quàm lingua penitus consumta, feciſſe. Non igitur illa cùm sauciaretur dolebat? Non magna ex parte lingua, ut ita loquar, descobinata, sentiebat & malum, & errorem suum, sed pergebat per summum cruciatum stultissima bestia sese elinguem reddere? &c.

Laudata narratio Herodoti, de Polycratis fortuna & interitu.

Herodotum multi non ueriti fuere, cum maleuolentiæ, tum uerò mendacij accusare: de quo alibi nos disseruimus copiosè. Nũc aũt quasi contra maleuolos & improbos accusatores illo defenso, unà laudare narratiunculam illius decreuimus, quæ est in Thalia, de Polycrate Samio tyranno. eamq; nisi esse notam omnibus pro certo haberem, non grauarer etiam quomodocunq; possem Latina oratione uobis referre. Sed scientia uestra illam hac in parte non tam pati, quã iubere planè uidetur, breuiorem esse. Quare ad laudem, ut institui, rectà aggrediar. Etsi nunquã tantùm, neq; me, neq; ullũ ali

um dicturũ scio, quantũ bonitas et uirtus illius mereatur. Primum autem nequaquam existimo hæc esse commentũ Herodotũ. quòd si esset, tamẽ propter eximiã doctrinã, & maximè in uita utilẽ institutionẽ, admiratione & laude digna essent. An autẽ uulgò creditur, potentiæ quamuis iniustæ non expetenda fortuna? aut intelligitur, quàm hæc sit dubia et incerta? Nã si et teneretur hoc, & cognoscerẽtur, primũ uis et iniuria exularẽt, deinde moderatio & mansuetudo frequentarẽtur. Hoc igitur autor ille non exquisitis subtilibusq; sententijs, quæ multitudinis animos non admodũ solẽt mouere, sed quadã ueluti pictura ostendere, et ob oculos, ut dicitur, ponere uoluit, commemorata illã Polycratis historia. Hic regnum occuparat insulæ Sami, inq; mari ab omnibus uicinis populis, et præfectis regijs metuebatur: nihilq; ullarũ rerũ incoabat, quin expeditè & feliciter procederet. Tum Amasis rex Aegypti, summus amicus Polycratis, misit præconẽ qui amicitiã illi renunciaret. In omniũ admiratione, cultuq; ac formidine, solus scilicet Aegyptius ille sapiens uidebat, neq; admirãdã tyrannicã Polycratis conditionẽ, neq; colendũ fortunæ mutabilẽ splẽdorẽ, neq; reformidandam caducam breuemq; potentiam. Quid igitur fit? cæcus ille in prosperitate diuturna, & ebrius successibus, animo titubante tan-

tandem incurrit in manifestas hostis insidias: neq; ipse quid agat cogitat, et monitiones aliorum repudiat. Nam ut egregiè dixit Tragœdia, Quẽ di fun ditius euertere uolunt, illius primùm sententiã rectã animi bonãq; mentẽ peruertunt. Circunuentus igitur captusq; Polycrates hostili fraude, miserabiliter excruciatus interimitur, et exemplũ cruci affixus statuitur elationis & superbiæ fortuitæ. Quid illud uerò, quàm uenustè & prudenter insertum: cum monitu Amasis pugnaret ille cũ felicitate sua, expugnare hanc non potuisse? †Non enim est, ut & hoc præclarè dicit Tragœdia, necessitatis & euentuum fatalium auersio. Facile dici possent alia à doctiore multa, quibus hæc narratio siue uera seu fabulosa (nihil enim refert) commẽdaretur: sed nos quãuis modicè ornauerimus oratione nostra, tamẽ non prorsus illaudatam, ut spero, reliquimus, &c.

ὅταν γὰρ ἰσ-
χὺν δαιμόνων
βλάπτῃ τινα,
ἐς αὐτὸ πρῶ-
τον ἐξαφαιρεῖ
τῆς φρενῶν
τὸν νοῦν τὸν
ἰσθλὸν, εἰς ὃ
τλῶν χείρων τῷ
πεσὼν γνώμην,
ἵν' εἰδῇ μι-
κρὰ δίκην ὧν ἁμαρ
τάνει.
†οὐκ ἔστι μέ
γας ἐς χρι-
όντ' ἀπαλλα
γή.
Eurip. Hipp.

Reprehensio Homerici loci de Odysseæ v.

Quis hoc iam ferat etiam, ut alia de Vlysse, & falsò, nec bella fictione ab Homero prodita dissimulare possit: illũ excellẽtẽ calliditate ac dolis, dormiẽtẽ uehi, & perseuerantem in somno, uel hoc potius sepultum, in patria insula exponi à Phæacibus? Docuisset illũ saltẽ sociorũ curiositas & gula paululum

lulum uigilare, neq; credere externis salutem suam, præsertim qui solus inter ipsos esset cum tantis opibus. Nunquã uigilans Vlysses tantũ boni elaborauit, quantum mali accersiuit somnolentia. Reiectus igitur in somno à patria, cuius iam fumus apparebat, tantopere desideratus ab illo sapiente uiro, & data occasione causæ, qua causa omnes socij ipsius pessundarentur, ipseq; dijs propemodum et hominibus inuitis uix interitum euaderet, sed ita ut penè subire maluisse debere uideatur, non iterũ, sed tertiò iam ad eundem lapidem impingit, &c.

Defensio eiusdem.

Sẽper solet posteriorũ doctrinulæ cuiusdã uelut securicula, priorũ sapiẽtiæ lucos impetere ac cædere. Ita & istud acumen in diuinitatẽ Homericam sese nunc incitat. Quid autem, quàm temerè, sed uehementer atq; asperè reprehẽdatur, considerem⁹. Somno proditũ toties, cauere putant debuisse Vlyssem à somni oppressione: & hunc sapientem cũ tanta somnolentia à poẽta non oportuisse introduci cẽsent isti, ut apparet, omnem sapientiam supergressi. Ac de alijs somnis illius nihil dicam, hunc modò ultimum in naui Phæacum immeritò culpari ostendam. Neq; etiam hoc dicam, hac in parte quoq; uideri posse, poẽtam uoluisse innuere, nisi in custodia & protectione diuina, omnium curas & attentio

nes

nes esse futiles ac inanes. quid enim poterat Vlysses dormiens ulla ratione uel boni sibi conciliare, uel mali auertere? Nihilominus tamẽ cũ ipse, tũ res omnes conseruãtur, et deferũtur in patriã. Hoc intelligentes et doctos uiros in tota fieri uita non fingit, ut quasi in sopore, diuinitus, etiã sapientissimi consiliorum suorum laudem reperiant: & potentissimi, defendantur uiribus suis. Sed hoc me dicturũ negaram. In procliui enim est demonstrare, nequaquã à persona callidi et uersuti, quam instituisset, hoc loco abduxisse poetam Vlyssem suũ. Quis enim cũ tantis diuitijs non metueret uim eorũ, quibus minimè par esse posset? In hac aũt formidine nõne prudẽtis & astuti hominis fuerit, attendere atq; circũspicere uiam qua ipse seruari posit, et rẽ interea negligere, caputq; modò uelle essè saluũ? Quid igitur agit Vlysses? Simulat se profundissimo somno oppressũ, nihil scire neq; uidere quid in naui rerum omniũ fiat ac geratur, ut ita cum se etiam uiuente ac incolumi illis Phæacibus omnia auferre atq; eripere liceret, non esset caussa cur se insuper occidere quoq; uellent. Nam quod non dicit poëta manifestè somnum illum simulatum fuisse, nihil nocet. Dicit enim, atq; memorat omnia ferè ad eũ modum, qui imperitis ridiculus atq; ineptus, doctis & eruditis admirabilis & diuinus esse uideatur, &c.

Χρεία Demosthenis reprehensa.

Demosthenem ferũt quodam tempore hominis improbi caussam suscepisse, atq; defendisse. quod cũ ab amicis fieri non oportuisse diceretur: ita illũ excusasse accepimus: probos et innocentes defensoribus non indigere, ita patrocinia relinqui improborum & sontium. Malè profectò atq; pernicioſe dictum. Si enim improbitas & audacia sibi etiam defensionem sciat paratam, & se tutam eorum beneficio qui ingenio & doctrina reliquis præstent, futuram esse confidat: quem iam non impetere, quẽ nõ euertere uolet? Nemo omnium uim illius atq; impetum effugere poterit. Neq; hoc uerum est, nõ indigere defensoribus innocẽtes. Hoc enim hominũ genus, ut simplex et inerme, maximè obnoxiũ est uiolentiæ atq; iniuriæ. Indigent igitur eatenus, quatenus malorum ab his graßatio propulsanda est: neq; ipsi nudi & aperti destituendi sunt auxilio prudentiæ atque legitimæ potentiæ, quasi præda ferociũm & insolentium hominum.

Sententia ueteris poetæ reprehensa, In metu pudorem esse, ex Euthyphrone Platonis.

Stasimum autorem carminis quod Cypriũ diceretur, fecisse aiunt talem, cuiusdam uersus clausulã,

In

—In quo metus, & pudor illo eſt.

Id dictum uidetur minus attentè. Per enim multi et morbos, & paupertatem, & huiuſmodi alia reſormidant in metu, ſed nihil horum uerecundia pudoreq; complectuntur. Conuertenda igitur erat ſententia, ut diceretur,

—In quo pudor, & metus illo eſt.

Quicunq; enim uerecũdia pudoreq; afficitur, is ſemper extimeſcit improbitatis opinionẽ. Neq; enim neceſſe eſt ibi exiſtere pudorẽ, ubi metus ortus fuerit. metus enim patet latius, et huius pars eſt pudor. non ſecus atq; numeri imparitas: ut non ſequatur, ubi numerus ſit, ibi imparitatem eſſe.

Sententiæ.

Euripidea ſententia eſt, Durare ſemper affectũ beneuolentiæ in amatoribus. Quod ſi uerũ eſt, decepta ſcilicet fuit omnis antiquitas, cuius conſenſu uolucris Cupido effictus eſt. Quid enim hoc ſignificare uult aliud, quàm inconſtantes & dubias amatorum uoluntates, & mutabiles animos? τρυφάσι, Οὐδὲν ἴσ' ἑρασθὲν ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

Γνῶθι σεαυτόν.

Quantopere laudata ſit hæc ſentẽtia à ueterib. neminẽ ferè fugit. Quid igitur, nos ne aliquid contrà audebimus dicere? Audebimus profectò, ſi quid ueritatis ratio contra illam ſubiecerit. Nunquid

antem

autem hoc illa dictat, Optimum esse & rectissimũ interdum aliquem ignorare sese & uires suas, ut in metu potius moderatam uitã degat, quàm in superbia audacem? Si enim Cæsar minus se nouisset, nunquam illud tantum bellum suscepisset, in quo victoria rempub. Romanam euertit. Sed oraculum opponitur, redditũ Crœso, ut Xenophon memorat. nam Platonici hanc sententiam plenis (ut aiunt) faucibus prædicarunt:

Crœse beatus eris, si te cognoueris ipse.

Verùm quî minus hoc & in Cyrũ potuit dici? Sed si nõ nosset, neq; tãti faceret uires uterq; suas, quãti fieri merebãtur, neq; hũc Persæ, neq; illũ Massagetæ perdidissent. Quanto igitur rectius ueriusq; de formosissimo illo puero, qui in fabulis amore sui consumitur atq; interit, —Consultus, an esset

Tempora maturæ uisurus longa senectæ,
Fatidicus uates, Si se non nouerit inquit.

Omnia agit atq; molitur Oedipus, sese ut cognoscat. ex eo hoc consequitur, ut sciscitatũ oraculum proficiscens, patrem occidat suum: & ne ignoret miserabilem turpitudinem suam, qui maritus esset matris suæ. Habet autem non modò oblivio malorum, ut ait Orestes Euripideus, sed etiam ignoratio sæpe iucunditatem, &c.

Sententiæ autem aliorum solent non modò peni-

tus

tus immutari, sed & augeri, & minui, & corrigi.

Strabo libro 10.

Recte quidem hoc dictum, similes esse deorum tum maxime homines, cùm benefici sint. Sed melius hoc dici uidetur, si felices sint. Sic autem sunt in gaudio, in hilaritate, cum philosophantur, cùm musicæ studeant.

Plutarchus in libello de Poëtarum lectione

Bellũ et hoc, quod Bionem ferunt contra Theognidem dixisse, qui uersus feciſſet, quibus negaretur paupertate oppressos, et quid dicerent, et quid agerent habere. Cur tu enim, inquit, in paupertate nugari, & obstrepere nobis loquacitate tua non desinis?

Correctum dictum Theognidis.

Theognis, multos habere amicos diuitias, egestatem paucos memorat. Illud quidem egregiè: sed multo rectius atq; præclarius uno uerbulo mutato, si non paucos, sed nullos esse affirmaret amicos egentium. nam secundum Tragœdiam,

φεύγουσι φεύγει πᾶς τις ἐκπεσόντ' φίλον. Eurip. Medea.

Ex Sophoclis Aiace.

Dicit ille sapiens uir apud Sophoclem,
Videre se nihil esse nos aliud, nisi
Simulacra quædam uita in hac, umbram et leuem.

Verè quidem hoc. sed etiam illud addere poterat Pindaricum, Non solùm umbram ut diceret esse uitam hominum, sed umbram fumi. ita enim, uix tamen, imanitas & fatilitas huius expressa esset.

Huiusmodi multæ reprehensiones, correctiones, mutationes dictorũ in iocis incidunt: quo in genere crebra & penè immodica fuit antiqua comœdia, ut de Aristophanicis licet cognoscere. Et Plautina etiã quædam, ut aliquibus uisum, inepta sunt in medio. Assum. At ego te elixum uolo. Obloquere. nempe obloqui me iusseras.

Et illa ex Amphitruone,

Huc aduenisti audaciæ columen, consutis dolis.
Immò equidẽ tunicis consutis huc aduenio, non dolis. At mentiris etiã certò: pedibus, non tunicis aduenis. Sed de his satis. Similitudines reprehenduntur, ut parum consentaneæ. Quemadmodum Cicero Stoicorum similitudines infirmat lib. 4. de Finibus, his uerbis: Atq; hoc loco similitudines eas, quibus illi uti solent, dissimilimas proferebas. Quis enim ignorat, si plures ex alto emergere uelint, propius fore eos quidẽ qui ad summã iam aquã appropinquãt, sed nihilo magis respirare posse quàm eos qui sunt in profundo. Nihil enim adiuuat progredi et procedere in uirtute, quo minus miserrimus sit, antequã ad eã peruenerit, quoniã in aqua nihil adiuuat.

iuuat. Et quoniã catuli qui iã despecturi sunt, cæci æque ut hi q modò nati, Platonẽ quoq; necesse est, quoniã nondũ uidebat, æque cæcũ animo ut Phalarim fuisse. ista similia nõ sunt Cato: in quib. quãuis multũ proceßeris, tamẽ illud in eadem caussa est, à quo abeße uelis donec euaseris. Nec enim ille respirat antequã emersit, & catuli æque cæci antequã despexerunt, ac si ita futuri semper essent. Illa sunt similia. hebes acies est cuipiã oculorũ, corpore alius languescit, hi curatione adhibita leuantur indies: alter ualet plus cotidie, alter uidet. his similes sunt omnib. q uirtuti studẽt, leuãtur uitijs, erroribus.

REPREHENSA SIMI
litudo, &c.

Amasis cùm in luctu ob mortuum filium consolaretur amicum, fertur etiam hac usus similitudine. Vt non doluißet, priusquàm ille filius nascetur: ita neq; ob mortuum, dolorem eße capiendũ. Quamobrem tandem? Quia, inquit, ut nunc mortuus nusquam est: ita antequã nasceretur, erat nusquam. Verbis quidem hoc rotundè effertur, sed in sententia adhæret. Quomodo enim simile obsecro, non esse natum, et qui natus sit mortuum esse? Aut quis dolore affici poßit ob id quod ab omni sensu abest? Nam si quis nasci sibi filium optat, & in cupiditate hac angitur animo, iam nequaquam uerè

dicatur, non doluiße aliquem priuſquam filius naſceretur. Neq; enim certe cupiditas & deſiderium dolore & moleſtia caret, qui in mœrore & luctu manifeſtus eſt.

RATIO HESIODI REPREHENſa, contra iuſtitiam.

Neque ſe, neq; ſuos liberos, in hac prauitate uitæ iuſtos eſſe, optat Aſcræus poëta.

Nam iuſtum eße, inquit, malũ eſt, melior ſi cauſſa malorum.

ἐστὶ λυκὸν ἄνδρα δίκαι ὀμόμεναι ἐν μέσῳ γε δίκην ἀδικώτερος ἔξει.

Id non admodum ſapienter alicui dictũ fortaſſe uideatur: neq; ſi meritò culpari poßit, illius tanti uiri autoritas obſtare nobis, neq; maior reuerentia antiquitatis quàm ueritatis eſſe debet. Cur autem nolet aliquis eſſe bonus & iuſtus uir, quòd uirtutẽ ſperni & iuſtitiam opprimi cernat? Quaſi hæc uoluntas & hoc propoſitum ſit bonorum, ut tanquam agrum quæſtus faciendi cauſa, ſic uirtutem colant. Ipſa cum ſit uirtus precium ſibi, ut quidam non peßimus poëta dixit,

Claudianus. Nil opus externæ cupiens, nil indiga laudis,
Diuitijs animoſa ſuis.

Etiam illa conditio quàm futilis eſt addita, Melior ſi cauſſa malorum. Quid ſi non melior? ut certè non eſſet, ſi hoc potius decreretur, quicquid homines facerent & dicerent, bonum eſſe, uirtutem & iuſti-

iustitiam, sua ipsius bonitate aptam atq; compositam. Nam hac doctrina futurum esset, ut animi hominum ad cultum & studium uirtutis commouerentur, & ad honestatis amorem, & cupiditatem iustitiæ incitarentur, &c.

DE CARMINIBVS COMPONENDIS.

PRius etiam carminum exercitium proponamus, quàm ad finem quendam operis instituti, & tractatũ τῶν βίβλων perueniamus. De hoc sic existimandũ, neminem posse ullã eruditionis laudem attingere, neq; in studijs humanitatis locũ tueri ullũ, qui non hoc in genere diligenter et ipso uersatus fuerit. Hæc illa est musica, cuius harmonia artiũ & doctrinæ literarũ pulcerrimam consensionem & suauissimum concentum perficit. At q. tũ diuinitas animorũ se demum ostendit, cũ hac ui suscitata, & his ueluti machinis erecta fuerit. Neq; ego nunc hoc dico, eximios poëtas multos fieri posse, neq; in eo nitendũ præcipio. nam non humani ista res neq; propositi, neq; studij est. Hoc dico, nostra diligẽtia efficiendũ, ut diuina illa sapientiæ & pulcritudinis opera poëtarum, non ut asinus lyrã solet, ita nos audiamus, sed aliqua saltẽ à parte intelligamus: ut rationem quandam illorum cognoscere, et proprietatem atq; naturam animaduertere possimus. Sed cùm latè pateat numerosum orationis

genus, id quod uniuersum carminis appellatione significamus, præcipuas quasdam formas, quæ etiam ab antiquis plurimũ frequentatæ fuere, pueris & considerandas & elaborandas quoq; industriola sua proponemus. Reliqua,

—Si quos
Numina læua sinent, audietq; uocatus Apollo,
assument adultiores. Sed illæ præcipuæ formæ carminum sunt: Heroici, Elegiaci, Iamborum, & Trochæorum.

Heroicum carmen constat dactylis et spondæis inter se permistis, ita ut quintum semper locũ occupet dactylus, & ultimum spondæus. & absoluitur pedibus senis, ideoq; hexametrum appellatũ. Pedes uocamus eos numeros, id est μέτρα, quibus quodq; carmen ueluti incedit. Dactylus autem habet syllabas tres, primam longam, breues duas: ut in digitis imæ partes sunt lõgiores, superiores breuiusculæ. Spondæus duas habet longas, carminum sacrorum pes proprius, ideoq; à libatione nomen accepit. Exempla dactyli: Scribere, Iuppiter, Musica. Exempla spondæi: Solers, dicax, amens. Atq; hi pedes habẽt rationẽ æqualitatis. Et heroici carminis in simplicitate hæc est structura. Alij pedes si in illo reperti fuerint, aut alij numeri, iam figuratum erit carmen, de quo aliàs diximus, neque hoc loco

perse-

perſequi neceſſe eſt.

Elegiacum carmen eoſdem habet pedes, ſed numeros paulo alios. eſt enim διόλοφον. Nã poſt hexametrum integrum, ſubiecta habet duo cola ſectis quinariæ: atq; ita bis duo pedes integri, et duo dimidiati reperiuntur. alternisq; uerſibus hexametris & pentrametris hoc carmen pertexitur.

Ēſt dĕŭ; īn nōbīs, ăgĭtāntĕ cāl̆ēſcĭmŭs īllō,
Spīrĭtŭs ætherĕīs ſēdĭbŭs īſtĕ uĕnĭt.

Notandum autem, ultimam ſyllabam ſemper eſſe ancipitem, id eſt haberi uel pro longa, uel pro breui, ut hac uel illa opus fortè fuerit.

—Quærentem dicere plura. &,
—Et laudis ſuccenſus amore.

In quib. natura breues ultimæ, rã, et rĕ, pro longis habẽtur. nã Trochæus heroici carminis pes nõ eſt.

DE IAMBICO CARmine.

Iambicum carmen fit longius, aut breuius: auctũ uel diminutũ numeris. Vſitatiſſimum eſt τρίμετρον in mediocritate quadam, id eſt uerſus ſenarius. Vt

Ducunt uolentem fata, nolentem trahunt.
Quid immerentes hoſpites uexas canis.
Cui per uirtutem perit, non interit.

Sed & ſæpe huic ſubijcitur δίμετρον, id eſt, uerſus quidam quaternarius. Vt,

Mala ſoluta nauis exit alite,
Ferens olentem Mæuium.

Comici produxere longius, & fecere etiam breuius. ſed de hoc in præſentia non diſſerendum eſt.

Compoſitio eſt laudabilis & bona huius carminis, permutatio Iambi et Spondæi, uel paris rationis pedis, nempe pro Iambo omnibus alijs in locis extra ultimum tribrachi (nam trochæum Iambicũ carmen, ut Trochaicum iambum, in ſimplici & uſitata compoſitione non admittit) pro ſpondæo autem dactyli, uel anapæſti. His enim pedibus ingreditur. Eſt autem iambus, duarum ſyllabarum pes, quarũ prior breuis, poſterior longa ſit. ut, amans, cohors, remex. Veteres etiam totos uerſus iambis continuarunt, ut Catullus,

Faſelus ille, quem uidetis hoſpites,
Ait fuiſſe nauium celerrimus, & c. Et,
Quis hoc poteſt uidere, quis poteſt pati? & c.

Sed permutatio debet eſſe talis, ut paria loca, id eſt ſecundum, quartum, ſextum, teneat iambus: in reliquis ponatur ſpondæus, uel pes etiam ἀνάκλωμος, ut dactylus, anapæſtúsue, qui eſt conuerſus dactylus, id eſt, breues duæ & longa: ut, referũt, celeres, Erato. Veteres tamẽ Comici & Tragici, Latini maximè, hanc diſtinctionem totã neglexerũt. quæ ut haud ſcio, an in eruditionis firmitate non ad

modum

modũ moranda sit, ita pueri his legibus soluendi nõ sunt. Hoc carmen in senaria mensura, quasi debilitatur. est enim uelox, & citum, posito spondæo in sexto loco pro ultimo. Quod cum sit, iambus non modò in quarto, sed etiam in quinto reperiri debet. atq; tum dicitur σκάζον, id est claudum.

Apollinarem conueni meum σκάζον.

Nam risu inepto res ineptior nulla est.

Rape, congere, auser, posside, relinquendum est.

Trochaicum multum frequentatur mutilum, id est, una pedis parte diminutum, Græci καταληκτον uocant: & numeris octonarium, id est, τετράμετρον. Componitur autem trochæis, spondæisq;, & pedibus paris rationis, id est, dactylis et anapæstis. Sed trochæus uult tenere loca imparia. Admittit et τρίβραχυ, qui est pes trium syllabarum breuiũ, æqualis trochæo. sed iambum, etsi æqualem pedem, respuit: est enim quodãmodo hoc carmẽ iambico contrariũ. Comici tamẽ interdũ & iambos miscuere. Sed nos de Comicis uersib. nũc nihil sumus dicturi. Est profectò Deus, qui quæ nos gerimus, auditq; & uidet.

Crux fidelis inter omnes arbor una nobilis.

Ergo quando uenit illa plenitudo temporis.

Addamus his & hendecasyllabum, quod componitur spondæo, dactylo, trochæis duob. et spon-

dæo: ualde elegans & ſuaue carmen, et ſatis uſitatũ, quo uitæ beatæ decreta exponũtur à Martiali,

Vitam quæ faciunt beatiorem,
Iucundiſſime Martialis hæc ſunt, &c.

Sunt enim uulgò omnibus noti uerſus. In his igitur excerceri pueros ſatis fuerit, reliqua, ut diximus, ſuo tempore, Muſis bene uolentibus, aſſumentur. Atq; ita pergent pueri per ſuperiora pleraq; capita, & expoſita atq; comprehenſa ſoluta oratione, iam numeris alligare ſtudebunt: fabulas, narratiunculasq; ac gnomas in primis. Vt nos hæc quoq; exemplis indicauimus.

FABVLA INCLVSA VERSIBVS hexametris dactylicis.

Si non eſt res ampla domi, ſi deficit aurum
Argentumq; mihi, tamen his ſine uiuere poſſim
Cõmodè opinor, & hæc contemnere, ſorte negata
Quæ mihi ſint. Vnas illa ut uulpecula quondam
Dũ nequit aſſiliẽs cõtingere, Quid tamẽ, inquit,
Nondum maturas decerpere ſtulta laboro,
Vt dentes hebetẽt, cieantq; in gutture rauim?
Sic ego opes, ſic diuitias fortaſſe relinquo
Inuitus, ſed conſolor ratione modoq; (quàm
Me ſimili. quid enim his opus eſt tibi? nõ ne uides,
Multis non dentes modò, ſed iugulũ auferat harũ
Immoderatus amor? diſcas caruiſſe libenter

Incertis

Incertis dubijsq; bonis, propriisq; fruare.

NARRATIVNCVLA EXPOSITA uersibus elegiacis.

Si quem forte rosæ delectant, iam magis illæ
Vt nitida Idalij germina floris amet.
Nam Venus una deas inter pulcerrima cunctas,
Vertice quot gemino clarus Olympus habet,
Hunc sibi delegit florem, propriumq; dicauit,
Quo nullus uerna pulcrior exit humo.
Hunc etiam sancto rubefecit diua cruore,
Cum læsit niueos impia spina pedes.
Quidam etiã affirmant ipsum rubuisse, priusquã
Scinderet æternam spina scelesta cutem.
Iamq; Cupidineo quidam aiunt sanguine cretum,
Tam uariat dubiæ fama uetusta rei.
Hunc tamen Idaliæ florem suxisse cruorem,
Non facit ambiguam fabula certa fidem.
Infamis Cinyræ proles formosus Adonis,
Quem genuit diro crimine facta parens.
Maternis crebro iuuenis dum saltibus erat,
Immenso Cnidiam cepit amore deam.
Seu quod dum properat nimis oscula figere nato,
Læsisset nudos prona sagitta sinus.
Sed quòd erat iuuenis teneris peramabilis annis,
Carpsit & ætatis diua proterua decus.
Non modò tardipedis spreuisse cubile mariti,

Sed

Sed fertur Thracem posthabuisse deum.
Solus Adoni tenes. Sine te non uidit Apollo,
Non uidit tremula nocte Diana face.
Sæpe immortali detracta est copula dextra,
Et canibus sæpe est copula nexa tuis.
Sæpe fera uocem est conspecta uoce secutus
Fœmineo arguti clamor ab ore soni.
Cumq; fuit medij iam pars transacta diei,
Phœbeoq; ardens æstuat igne polus,
Ilice sub nigra niueis complexa lacertis,
Detinet in gremio te Venus alma suo.
Narrat & historias, rerum facunda priorum
Argumenta quibus suppeditasset Amor.
Et monet, audaces pugnaq; lacessere promptas
Vt fugias cautus sollicitare feras.
Vrsos, fulmineumq; aprum, & genus acre leonũ,
Et quæ causa metus sit docet illa sui.
Fata uetant parêre uirum. uix abstitit illinc,
Congrediturq; fero comminus ille sui.
Fixus aper candente ferit pulchra inguina dente,
Mortiferumq; infert uulnus Adoni tibi.
Incœptos gemitu clamores Myrrhina proles
Finit, ad hos uelox Cypria uersa redit.
Per loca currentis syluæ, qua semita nulla est,
Et faciente uiam, qua uia nulla, metu.
Sæuæ immortali rubuere in corpore sentes,

Fixit

Fixit & ambrosios spina nefanda pedes.
At bona cœlesti tellus contacta cruore,
Et pulcro Paphiæ sanguine tincta deæ,
Surgere purpureum iussit de termite florem,
Percutiente Venus quo madefecit humum.

EXPLICATIO VERSVVM PINDARI uersibus iambicis trimetris & dimetris.

Cùm multa, Pindare, dixeris pulcerrima,
Hoc pulcrius tamen est nihil,
Iustitiæ amabilis quies quòd nata sit:
Nam quid quiete iustius?
Sed additum quánam hoc fuit sententiâ?
Hanc omnium optimam deam,
Gerere senatus atq; bellorum manu
Claues potente ferreas.
Nempe hoc ait: Deliberationibus
Quietis danda tempora,
Vt turbulenti fortè si ingruant dies,
Consilia iam præcepta sint.
An uerius? sensisse claues Pindarum
Quietis has & ocij,
Senatum apertum, & consili facere fores,
Belliq; postes claudere.

πυθίων ἡ. φι
λόφρων ἡσυ
χία λίπας, ὦ
μεγιστόπολι,
δύγατερ, βου
λῶν τε καὶ πο
λίμων ἔχουσα κλαῖδας
ἁπιστάτας.

CHRIA TROCHAICIS TETRAmetris catalectis.

Non

Non malè hoc, quicunq; dixit: Si pecunia reddita
Sit, carere eũ hac qui reddiderit. At reddita gratia
Cum sit, haud habere secius hanc eũ qui retulerit.

REFVTATIO DICTI SOLONIS, NEminem esse beatum ante mortem uersibus hendecasyllabis.

Expectare Solon iubebat æui
Finem, ac deniq; de beatitate
Affirmare hominis, neq; ante uitæ
Felicem interitum uocare quenquam.
Ergo cum nihil in sepulcro & urna
Iam funebri erimus, dies ubi ille
Nos deleuerit ultimusq;, & infra
Terram puluereus cinis relictus
De nobis reliquus premetur alta
Saxo aut aggere, tum beata demum
Nobis secula mortuis patescent?
O miras sapientiæ latebras,
Profundiq; animi graues recessus.
Qui iam nil sumus, hi sumus beati.

GNOMICA.

Consilijs ut mens hominũ prudentibus actus,
Et magna oblatas res ratione paret,
Euentus tamen est fati omnipotentis, et eius
Cuncta manu fatum qui moderante regit.
Illius arbitrio fiunt quæcunq; geruntur:
Qui sapis, hunc spectans incipe, si quid agis.

Com-

COMPARATIO.

Vt quondam Herculeas nautæ transire columnas
Non ausi ignara mente fuere maris:
Sic intra quosdam sese sapientia fines,
Quos ultra metuit transiliisse, tenet.

ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΑΙ similitudines.

Terra prius iacto diuersum à semine reddet,
Anteq; sol atris conspicietur equis,
Aduersumq; suos rapientur flumina fontes,
Siccus & in medio gurgite piscis erit.
Esse prius flammis contraria desinet unda,
Deq; sorore trahes lumina Phœbe tua.
Parteq; qua cœli madidis notus euolat alis,
Horrida Threicio nix aquilone ruet.
Inq; leues zephyros eurus transibit amœnus,
Et dabit hic soles, ille erit imbre ferax.
Nec magis aëreas spargetur fumus in auras,
Atq; una rectus tendet in astra uia.
Mista erit autumnis æstas, brumaq; legentur
Lilia cum uiolis, uere cadentq; niues.
Vndeq; sol uultus profert mortalibus almos,
Oceani hic fessos flumine tinget equos.

ILLATIONES.

Quàm tua de nostro labatur pectore cura,
O mihi non quàm sum carus amice minus.

Item,

Item.

Quàm mihi sit tecum fida concordia mente,
Per scelus & fraudes impie rupta tuas.

VERSIONES DE GRAECIS mutato genere carminis: Simonidis, ut aiunt.

θνητῶν δ' ὄφρα ζῇς αἰὼν ἔχῃ πολυήρατ) ἥβης
λευφὸν θυμὸν ἔχων πολλ' ἀτέλεσα νόει.
οὔτε γὰρ ἐλπίδ' ἔχει γηρας ὑμὸν, ὃς δὲ θανεῖται,
ὃς δ' ὑγιὴς ὅταν ᾖ φροντίδ' ἔχει λιαμάτου.

Aetas dum uiget, integraq; uires,
In uita omnia per peram geruntur.
Nam nemo iuuenis timet senectam,
Nec mortem ante oculos uidet futuram,
Nec morbi mala sanus horret ullus.

CALLIMACHI COMMENdatio doctrinæ.

Quæ quondam capiti imposui stillantia suaui
Vda in delicijs unguine serta meo,
Omnia mox iacuere euanida: tum quoq; dentes
Ingessere aluum si qua sub immemorem,
Horum nil etiam sensit lux crastina. sed quæ
Auribus accepi, nunc quoq; certa manent.

Facile erat huiusmodi uel plurima congerere: sed neq; in carminibus pangendis nos multũ nobis tribuimus, & de superioribus exempla assumi, atque uel

uel eadem ab alijs præclariora peti licebit: uel hæc etiam nostra ad id quod agitur, satis esse poterunt.

DE PROPOSITO, QVAM uocant θέσιν, & Declamationibus.

SAepe à nobis significatũ est, proponi à nobis exercitia quædam puerilium studiorum, id est, uel particulas quasdam, uel simulacra eloquentiæ: quorum nonnulla tamẽ eiusmodi sint, ut non solum eruditionem singularẽ, sed etiam uires magnas ingenij, si exquisitè tractari debeant, requirere uideantur. Sed nos ea, de quibus nostri pueri, sic enim appello discipulos bonarum artium, quamuis fortè serius in has scholas aliqui & grandiores iam uenerint, quorum illi cotidianas doctrinas frequentarent destinato tẽpore, in exemplis & perspicere certius, & ipsi effingere atq; usurpare aßuefierent, pro nostra intelligentia, nequaquam, ut opinio nostra fert, aliena cõquisiuimus. Sed erit in his administrandis plurimũ situm in magistris. Nam in quadã inemendabili adhuc confusione disciplinarũ & studiorum, ad cuiusq; ingeniũ & captum hæc singilatim illi attemperabunt: ita & planè tyrunculi eloquentiæ, & aliquousq; in huius cultu progreßi quoq;, suos fructus utriq; de his percipere poterũt. Illis igitur, quæ putauimus ad excercitia eloquentiæ uobis de-

monſtranda eſſe, iam conſummatis omnibus, præter eam, quam Græci θέσιν, Latini (interprete Cicerone) propoſitũ & conſultationẽ dixere, eã quoq; ſimili quo ſuperiora modo, exequamur. Nã legũ ſuaſiones & diſſuaſiones, uel in hanc etiã infinitã quæſtionẽ includi poſſunt aliquo modo, ut oſtendemus: uel iã planè ad cõtrouerſias pertinẽt. Eſt autẽ Theſis, alicuius rei cõſideratio et exquiſitio, propoſitæ per ſe abſq; cõplexione proprietatis ullius. Vel ut dicã, ſi poßim, rudius & planius, conſultatio propriis rerũ nominib. excluſis: ut, ducẽdá ne ſit uxor. Partitionib.

Hæ primũ quæſtiones, id eſt ζητήσεις, in duo genera diſtinguũtur. Cognitionis unũ, cuius ſunt διωρηϛικαὶ θέσεις, cum quæritur primũ, Sit, nec ne ſit: utrũ ſint Antipodes, Pygmæi: utrũ ſit aliqua animi natura, id eſt οὐσία. Eódem & hæc referũtur, Vbi ſit, nec ne ſit: & an fieri, itemq; qua ratione fieri poßit. itemq; de præterito futuroq; quæritur, hoc modo, Vbi cometæ appareãt, ubi nullæ umbræ, uel omnino uel aliquo tẽpore exiſtant: an uirtus doceri poſſit: quo modo uirtus paretur: an ſemper fuerit mundus, an idem ſemper futurus ſit. Secundò, quid ſit, in quo natura & differentia conſideratur & definitur. ut, Quid ſit anima, ſit ne idem mens & anima, id eſt ψυχὴ καὶ νοῦς. quid ſit honeſtũ, utrum idem ſit honeſtum & rectũ. Eódem & ea pertinẽt, quæ qualicun-

ὅτι καὶ εἰ.
διότι.
τί.
ἐποῖόν τι.

licunq; deſignatione & expreßione proponũtur cognoſcenda, ut barbariæ immanitas, imperitiæ iniquitas, inſcitiæ turpitudo: aut ſpecies et pulcritudo uirtutis, cõſtantis & grauis uiri dignitas. Tertiò, quale quid ſit. Hoc latè patet. nam & ad naturã & mores pertinet: ut, An rotunda ſit terra, an cœli ſit color, qualis ſit motus ſtellarũ: item, Sít ne laudabile ſtudijs humanitatis operã dare: &, Sít ne idẽ utile: item, Aequúm ne ſit, eiuſdem conditionis & naturæ hominem ſeruitute premere: Liceát ne detrectare tyrannica imperia. Hæc igitur cognitionis ſunt. Alterum eſt quæſtionum genus actionis, quæ ſunt πρακτικαὶ, cum de faciendis, fugiendís ue quæritur, hoc modo: Quid agendum ſtudioſo bonarum artium, quid fugiendum cupido laudis, quomodo ſe magiſtratus gerere debeat. Ita iam ad officia peruenitur, & comparationes harum inter ſe: & affectuum quoque tractatio incidit, mouendi ſedandiq; animos. Ita ferè Cicero. Græci in duo genera diuiſere θεωρίας, ut facerent θεωρητικὰς earum rerũ, quæ ſola animi ratione explicari, et intelligẽtia cõprehendi ſolerent. ut, Animá ne ſit natura aliqua: &, Eadém ne immortalis ſit: &, Mundús ne extiterit aliquo tempore. Huiuſmodi iam erunt & hæc, Virtús ne & honeſtũ natura ſit, an opinione: Rhetorica ſit ne ars: Quid ſit φάντασις, & ſimilia, quarũ uelut

opera nusquam nisi animo effeiuntur. Alterum genus θεσεων fecere τ πολιτικῶν, quæ iam sunt earũ rerum quæ in ciuitatibus usurpantur & fiunt, publicè aut priuatim: ducendæ ne uxores, nauigandũ ne sit, ædificandũ, ambulandũ. Huiusmodi et illæ Ciceronianæ sunt, de quibus ipse ita, Attico scribens libro 9. Sed tamen ne mi e totum ægritudini, inquit, dedam, sumsi mihi quasdam tanquam θεσεις, quæ et πολιτικαὶ sunt, & temporum horum, ut & abducã animum à querelis, & in eo ipso, de quo agitur, excercear. Eæ sunt huiusmodi·

εἰ μὴ ἐπιτέον ἐν τῇ πατρίδι, τυραννουμένης δὲ αὐτῆι, εἰ πάντι τρόπωι τυραννίδι καταλυσιν πρακτέον, καὶ μέλλει δὲ ὅσον πόλει τῶν ὅλων ἡ πόλις διαφωνεῖν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτός τι πάθῃ. ἢ πειρατέον ἀφύγειν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ μᾶλλον, ἢ ἐν πολέμῳ, εἰ πολιτικὸν τὸ ἥσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆι πατρίδι τυραννουμένης, ἢ δὲ πάντως διαφώνει ἐπιτέον τῆι ἐλευθερίας πέρι. εἰ πολεμητέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον ταύτην τυραννουμένην, εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τῆ δὲ πολέμου καταλυσιν τῆι τυραννίδι σωματοφυλακτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις, ἢ

τοῖς

τοῖς εὐεργέταις & φίλοις συνηνδιωδλῶδλίεσθαι ἐν τοῖς πολιτικοῖς, διέχειν μὴ δυνᾶσθαι εὖ βεβουλδῦδθαι πρὸὶ τ ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν καὶ φθονηθεὶς, διανδιωδλίσεσθαι ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆ πατρίδ, ἢ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτ πότε, καὶ τῶν οἰκείων πιεῖδ πρόνοιαν, ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας δίκας πολιτείας.

In his ego me consultationibus excercens, et disserens in utramq; partem, tum græcè tum latinè, & abduco parumper animũ à molestijs, & τ πρόβ ετ τι delibero.

Hæc etiam capita placuit in linguam Latinã conuersa subijcere. Vtrum sit remanendum in patria, oppressa illa quidẽ tyrannide: an omni ratione conandum, ut tyrannide liberetur ciuitas, etiamsi in summũ discrimen hæc uentura sit? Præuidẽdúm ne liberatori, & fugiendum periculum: an potius annitendũ patriæ multo cupidius ut succurrat, quàm si bello impeteretur? Vtrum uirum bonum deceat, aliquò secedere, oppressa tyrannide ciuitate sua: an potius omne periculum adire liberandæ illius gratia? Bellúm ne inferre patriæ occupatæ à tyranno, & illam oppugnare rectũ sit? Vel si minus bello liberanda patria uideatur, cum optimatibus tamen, utrum

discedendũ sit, & periclitandũ cũ amicis & bene meritis in repub. q̃uis consiliũ eorũ de summa rerũ tibi improbetur? Vtrũ is cuius maxima in patriã beneficia extant, pro quibus ipse indignis modis afflictus in ciuiũ inuidia fuerit, uolens se in discrimẽ patriæ defendendæ caussa cõijcere debeat: an huic tandem omissis cũ potentibus de repub. certaminibus, ut se ac suos respiciat, concedendũ esse uideatur?

Magnam autem habent θέσεις similitudinem cum loco cõmuni. Sed hoc tamen maximè distinguũtur, quòd ille ad amplificandam & augendam caussam assumitur, hæ ad explicandam & probandam. Et ille quasi certa re declamitatur, θέσις disputatur & disseritur. Denique ille affectuum, hæc considerationis est.

Ex his iam apparet, & leges partim ad θέσεις, partim ad ὑποθέσεις referendas, ut & Aphthonius docuit. Ad theses, si lex eiusmodi esse dicatur, quæ hactenus desiderata fuerit: aut in dissuasione, quæ superflua. Itemq;, quæ bona, utilis, speciosa, contrariá ue sit. Ad ὑποθέσεις uerò si quasi addita persona, lex Solonis aut Lycurgi laudetur aut uituperetur. Sed ut omnino dicam quod sentio, propriũ de legibus caput faciendũ non fuit. Nam ad probationes refutationes ue, laudemq; ac uituperationẽ, hæc tractatio tota est referenda. Ii quidem qui superioribus

tem

temporib. soli eruditi et docti habiti sunt, et iurisco sulti appellati, βίων quandam tractationẽ et usum qualemcunq; retinuerũt in responsionib. suis, quæ ipsi consilia nominare solent. solent enim non modò statuere & decidere de re ad se relata, sed contraria etiam argumenta colligere & quærere, facto, uel, ut aiunt, specie facti & casu proposito. atq; hæc certè ad βίων rationem pertinent.

Præterea & hoc considerandũ, esse βίους quasdam simplices: ut, Ducendá ne sit uxor, sint ne Pygmæi, an philosophiæ danda opera. alias cõparationem habere: ut, Sit ne quieta uita præferenda negotiosæ, præstét ne imperatorum gloria oratorum gloriæ: an sit satius mori, & quidem excruciatum, q̃ fidem uel hosti fallere. alias, etiamsi non habeãt comparationes, tamen περιγράσεις habere: ut, Sit ne studioso philosophiæ ducenda uxor, Sit ne accedendũ ad rempub. cupido bonarum artium & studiorũ humanitatis, sint ne Pygmæi τριοπιθαμιαῖοι in Lybia. Tales sunt Ciceronianæ paulo antè expositæ.

Præterea, etsi βίων tractatio aliquo modo ad capita assertionũ & destructionum superius exposita referri posse uideatur, tamen horũ sua quædam est & peculiaris consideratio. Ibi enim contra id quod ab alio probatũ ostensumq; fuit, dici solet, aut aliquid ueluti propugnari oppugnari ue: hic uerò,

quid sentiendū statuendumq; sit aliqua de re propo-
sita, in utranq; partem disserendo quæritur. Vt si di-
cam, Rectè dictum esse hoc à Socrate,
ὅτι φρόνησις ὄνομα τῆς ἀρμοσίας ἡ ψυχῆς.
Aut minus præclarè hoc dixisse Horatiū, Virtus est
uitium fugere. κατασκευαστικὸν alterū, & alterū ἀνα-
σκευαστικόν. Sed si quærā, τί ὅτι φρόνησις? & quid uir-
tus? iam hæ fuerint θέσεις.

DE DECLAMATIONIBVS, & fictis materijs.

ATq; ita tandē ad eas, quas uocant declama-
tiones, peruentum est, in quod excercitium
fieri potest, ut omniū superiorum capitū tractatio-
nes atq; usus incidant. Declamationū autem nomē
ætate Ciceronis exortum uidetur, atq; ita traditum
reperimus. Græci μελέτας dixere. Ea initio fuerant
certaminū forensiū quædam simulacra, cū domi me
ditarentur, et intra parietes tentarent, quæ foris et
in multitudine acturi prolaturiq; erant. Id Latini
uocarūt cōmentari. de quo Cicer. in Bruto, ubi Ser-
» uij Galbæ meminit. Omnibus excluſis commentatū
» in quadam testudine cū seruis literatis fuisse, quibus
» aliud dictare eodē tempore solitus esset. interim cū
» esset ei nunciatū, tempus esse, exisse in ædes eo colo-
» re, & ijs oculis, ut egisse caussam, non cōmentatū

pu-

putares. Et de se: Huic ego doctori, & eius artibus «
uarijs & multis, ita eram tamen deditus, ut ab excer «
citationibus oratorijs nullus dies uacus esset. Com- «
mentabar declamitans, sic enim nunc loquuntur, «
cum M. Pisone, & cum Qu. Pompeio, aut cum ali «
quo cotidie, &c. Sed primum Græci, tum etiam La «
tini, et à ueritate, et omni ueritatis similitudine hæc
ad meros lusus & iocos adduxere, ut de quibus dà
quæstionũ Græcarũ, & de Senecæ cõtrouersijs li-
cet intelligere. Postea tota etiam res ad uoluptatẽ, et
delectandos auditores, id est ad ἐπιδείξεις est trans-
lata, tum Græci quoq; λαλιὰς nominarunt. Expo-
suerunt autẽ disputaruntq; ad hunc modũ etiam ue
teres, materias quas uocarunt improbabiles, id est,
ἀδόξους, & πονηρὰς ὑποθέσεις, de quibus & suprà men
tio habita. Atq; illa quidem ὑποθέσεων excercitia, id
est, ut materiæ & controuersiæ scribantur, reuoca-
re in scholas nostras non facilè fuerit, cum alijs de
cauſsis, tum quod in superiorum temporum barba-
rie & corruptione studiorum ea pars, quæ est his
tractationibus subiecta, ab intelligentia et arte auul
sa est, & ad quendam expertem rationis ueræ usum
fori translata. Itaq; totum hunc campum πολιτικῶν
& ῥητορικῶν λόγων occuparunt uacuum, & in illo
excurrerunt latissimè homines non satis eruditi, ne-
que docti, sed satis callidi & astuti.

Quod genus nunc etiam in foro, iudicijs, & republica regnat. Atq; haud scio, ut nunc seres habet, utrum ad speciẽ illam dignitatis & amplitudinis nihil prosit eruditio atq; cultura literarũ nostrarũ, ac potius noceat. Sed de hoc non est propositum uerba hoc tempore facere. Relinquitur ergo nunc deliberationũ et demonstrationũ genus nobis, in quæ tamen communia quædã incidunt, ut sunt non in eloquentia modò, sed in omni uirtute: quibus si quem deus benigne respexerit, mirificè instrui & præparari, ad illa quoq;, ut uolunt, splendida & speciosa studia, & uitam illustrem, & iuris (ut aiunt) interpretationem, & ita excoli posßit, ut diuina manu fictus eße uideatur. Inerunt enim nostris excercitijs cohortationes, dehortationes, laudationes, uituperationes, accusationes, defensiones, inquisitiones, cõparationes: quæ certè & in prudentia & in rixis forensib. uigent atq; gerũtur. Sed ea quæ eßent ἐπιδεικτικὰ, ueterys nõ modò in lusu, & ad delectationem, neq; in excercitijs tantũmodo, sed etiam seriò, & ad excitandam curam uirtutis ac laudis, & docendam ueritatem, & in publicis cœtibus usurparunt. Argumẽto exemploq; sunt πανηγυρικοὶ λόγοι, id est, orationes sapientum & eloquentum uirorũ, habitæ in illis celeberrimis conuentibus ludorum Græciæ.

Sed

Sed formæ horum sunt hæ ferè.

ὕμνοι, γαμήλιοι, γενεθλιακοὶ, ἐπιθαλαμιοι, προσφωνηματικοὶ, ἐπιτάφιοι, ἀθλητικοὶ, λυτικοὶ, ἐκπεμπτικοὶ, προπεμπτικοὶ, ἐπικλητικοὶ, ἐγκωμιαστικοὶ, ψεκτικοὶ, προτρεπτικοὶ, στεφανωτικοὶ, παραμυθητικοὶ, συμπαθητικοὶ, συμβουλευτικοί.

Id est, Cum deos laudibus celebramus, cum de nuptijs, cum de nato, cum nuptiarũ quasi die, cum salutantes, cum in funere, cum in certaminibus, cum inuitantes, deducentes, optãtes, laudantes, uituperantes, legati, præmia decernentes, tribuentés ue, consolantes, constituentes, consulentes, dicimus: quorum exempla breuiter cum referri nequeant, longiorib. etiam in præsentia supersedendum putauimus.

Græci inter excercitia rhetorica, etiam eam ponunt quam uocant ἐξήγησιν, & ἔκφρασιν. Ponunt et lectionis atq; audiendi studium. Quorum hæc duo posteriora doctrinæ sunt & institutionis cuiusdam communis, cum non solum ad audienda ea quæ à magistris recitentur aut dicantur in scholis, cũ utilitate in attentione animorũ & cura intelligendi discipulos assuefieri oporteat, sed ad ueritatem lectionis pronunciationisq;, quoad poterit, etiam deducere. quod non modò puerili in ætate faciendum præ-

stan-

ſtandumq; eſt inter initia quædam ſtudiorũ: ſed hoc excercitiũ audiendi legendiq; ut primum uſurpari neceſſe eſt, ita in nulla ætate negligi, omniq; tempore frequentari debebit. Non enim dici poteſt quantum conferat perfectioni etiam cuidam ſtudiorum, & audire ſæpe alios, & optimorum autorum ſcripta clarè & diſtinctè recitare. Itaq; ualde reprehendenda ſunt faſtidia eorũ, qui cum primum poſſe ſe opus aliquod eruditionis edere ſperaueunrt, neque alios deinde magis audiendos, neq; ſeſe amplius quaſi eruditos exiſtimãt. Itaq; neq; ipſi aliorũ magis doctrinas diſcendi cauſſa unquam frequentãt, neq; ita legunt ueterũ ſcripta ut neceſſaria, utq; imitanda illa ſibi eſſe cenſeant: ſed quorumque libellos corripiunt, & ſeſe quadã cognitione uaria, incerta, et quod ex eo ſequitur, friuola complent. Sed hæc omnia ſunt uitia temporum, quibus ordo et diſciplina, cum in ſtudijs, tum tota in uita ſublata interijt.

Ἐρμηνία eſt rhetoricæ copiæ excercitium, & magis quidem inuentionis quàm elocutionis: quæ in diuerſa capita noſtrorum excercitiorum incidere poteſt. Sed de hac nunc uerba facienda non fuere. Dicetur autem à nobis (Deo fauente) alibi: cum noſtras rationes explicabimus, de orationis bonæ conformatione. Græci etiam non ſolum Theſes ad declamatorium quendam modum tractarunt in primis

mis quoq; excercitijs eloquentiæ, sed alia etiam omnia, de quibus singilatim capitibus suis suprà diximus, similiter copiosius et fusius explicarũt. In quo confundi mihi doctrina hæc uidetur. Itaq; nos studuimus simplicius, & quasi minutius exponere omnia, quæ per se cognita et perspecta aptè, deinde in disputatione dictioné ue longiore cõmiscri, & loco poni assumiq; facilè possent. Id igitur excercitati per hæc posteriora capita facere experientur.

Est quædam indicatio & ueluti ἰνχείρησις præclara Διονος in epistola Ciceronis ad Matiũ. Sic enim ait. Sed te hominem doctissimum non fugit, si Cæsar rex fuerit, quod mihi quidẽ uidetur, in utranq; partem de tuo officio disputari posse: uel in eã, qua ego uti soleo, laudandã esse fidem & humanitatẽ tuam, qui amicum etiam mortuum diligas: uel in eam, qua nonnulli utuntur, libertatẽ patriæ uitæ amici anteponendã. Quæritur enim, utrum amicitia cũ tyranno conseruanda, & præstanda beneuolentia sit etiã mortuo. Tale fuerit, An sint inferi & manes, neque hæc omnia ad terrorem multitudinis conficta: ut Cicero alicubi putat. & hanc opinionem ad inuidiam tribuit Cæsari Cato apud Sallustium. Credo falsa existimans ea quæ de inferis memorãtur, diuerso itinere malos à bonis loca tetra, inculta, fœda atque formidolosa habere. Est autem & breuior Theseon ex-

excercitatio dialectica, cũ contra aliquã πρότασιν, uel argumentationem, id est συλλογισμὸν, contrarium infertur: quod in Topicis traditur. Illud autem rhetoricum tum demum erit præclarum, si in sua copia hac certitudine non cauerit. de quibus Cicero ita in Oratore: Hæc igitur quæstio à proprijs personis & temporibus, ad uniuersi generis orationem traducta, appellatur thesis. In hac Aristoteles adolescentes, non ad philosophorum morem tenuiter disserendi, sed ad copiam rhetorũ, in utranq; partem, ut ornatius & uberius dici posset, exercuit. Idemq; locos, sic enim appellat, quasi argumentorum notas tradidit, unde omnis in utranq; partem traheretur oratio. In his igitur iam omnis eruditio & uniuersum studium artium bonarum quasi consummatur, ut de quauis re proposita & inuenire atq; excogitare necessaria, & comprehensa animo diserte & ornate eloqui possimus.

Atq; ut non statim neq; temere huiusmodi disputationes et materiæ grauiores atq; pleniores obtrudendæ pueris sunt: ita ubi etiã in illis iam excercendi uidebũtur, & errata cũ magna cura à magistris emendabũtur, & ipsi in spe profectus confirmabuntur: & si minus forte aliquantisper res successerit, in studij & assiduitatis tamen cursu retinebuntur, neq; nisi manifesta in uecordia & inertia desperationẽ

tioni illorum locus relinquetur. Sed magistri bonarum artium, officium suũ hac etiam in parte facere scient. Itaq; me hactenus monuisse satis fuerit. Vtinam quidẽ his in rebus non frustra à nobis laboraretur, & hanc uiam rectius instituendæ præclariusq; erudiendæ adolescentiæ & aliquo cũ illorũ fructu & nostra gratia demonstraremus, ipsiq; adeò ingrederemur. Recordamur nos quidẽ, hanc cõmoditatem quondã nos & nostrorum temporũ discipulos magno fuisse redemturos, si potuisset contingere. Nunc ultro cum offeratur, nũc, ut aliqui uti uelint, cum flagitatur, illa tamẽ respuitur atq; repudiatur: ut ualde metuam, ne labores nostri magis posteritati, si qua tamen futura est erudita & docta posteritas, quàm huic ætati desudent. Manifesta est enim neglectio incredibilis bonarum artium & studiorũ humanitatis: mirifica animorum dissolutio, leuitas, uanitas. Nullus reliquus uirtutis respectus, aut cultus. Sed de his non nunc etiam ueterem, & à nobis sæpe usurpatam querelam renouare, & eandem toties quasi cantilenam repetere libet. Itaque de miseria & infelicitate seculi hac in parte nostri, nihil dicam amplius. Hoc dicam: Quotcunque fortè erunt cupidi eloquentiæ, eos frustra facturos, conaturosq; omnia, sine cura & opera assidua scribendi. Eloquentiam autem cum nomino, non modò illam

illam orationis forensis, & in cauſsis ciuilibus uehementis & acris, uim atq; præſtantiam, quam autore Cicerone, proprie ſignificat, intelligi uolo: ſed facultatem quandam, de quacunq; re propoſita diſſerendi, in uſurpatione non ſolum uerborum, ſed etiam ſententiarum laudabilium, conformata oratione, figuris, & toto habitu, ſecundum proprietatem & naturam eius ſermonis, quo utendum putauerimus, ut nunc Græci Latini ue: nam de his iam loquimur. Sed hoc etiam loco repetendum uidetur quod ſuprà diximus, eam facultatem intelligendam à nobis, quæ omnino noſtro ſtudio, & his temporibus comparari poſſe uideatur. Ne quis illi non modò formæ perfectæ, ſed etiam quaſi effecto & informato operi cuidã antiquitatis fruſtra inhiet. Hanc noſtratem cum illa ueteri collatam infantiam, appello ego iiunc eloquentiam. Huius illa quæ memorauimus, quædã particulæ, atq; elementa, uobis in primis in hac doctrinæ teneritate diligenter conſectanda ſunt. Dico etiam hoc: Non ad uulgus hanc, ſed doctos, uel qui iam uiuant, uel poſthac futuri ſint, quæri ac parari: ſic tamen omnibus in rebus atq; locis, omni tempore, cum quibuſcunque hominibus, hac inſtructi, ut ſplendidè ſint & laudabiliter uerſaturi.

Atq; me non fugit, à nobis eſſe quædam propoſi-

ta et cõmemorata, quæ puerilem intelligentiã ſuperare uideantur: etſi non rei in hoc eſt, ſed hominum uitiũ. Non enim illius tanta difficultas, ſed horũ tanta eſt inertia. Huc accedit, quod ſtudijs etiãnum languentibus, & confuſa doctrina, multa per ſe grandia quaſi cõtrahenda, et humilia exaggeranda ſint. Si enim hoc agimus, ut ueritas & recta ratio in ſtudia rurſum deduci poßint, facere aliter non poſſumus, q̃ ut permulta quaſi indicemus pueris, quæ illi aſſequi acie ingenij ſui nequeant. Nam de prima inſtitutione, tanquam fundamentis reliqui operis, omnis perfectio & ſtabilitas ſperanda eſt. Quàm multa de uirtute magiſtri morum diſputant coram pueris, quæ illi quò tendant nequaquã perſpiciunt? Sed his tamen hæc audire, & in horum auribus iſtas ſaltem uoces recti atq; honeſti, & laudem atq; decus, reſonare prodeſt. Quid? nónne paruulis noſtris multa dicimus & demonſtramus eſſe facienda, quæ in illa ætate fieri omnino nequeãt? Cur uerò ſapientißimi ueteres Græci, ſcripta Homeri propoſuere pueris ſuis, de quibus initia literarum perciperent, ſi nihil huic ætati, niſi ipſi expoſitũ, offerendũ eſt? Qua propter multa & ſolent & debent præcipi pueris, quæ illis oſtendi quaſi in remotiore pictura, magis q̃ explicari & tradi poßint. Itaq; non debent hi perturbari animis, ſi qua magiſtrorũ dictata obſcurio-

ra uideantur: ſed potius gaudere, ſe non intelligere omnia. ita enim certe de præclara doctrina intelligẽt aliqua. Iſti uerò qui nulla in re dubitãt, de nulla quærunt, nihil certè diſcunt. De multis igitur quærere, in multis hærere pueros oportet: non ſtatim tenere & percipere omnia. Itaq; Pythagoras, qui ſapientiæ princeps habitus fuit, eam quã ipſe uocauit ἐχεμυθίαν inſtituit, id eſt aliquot annorum ſilentiũ, quibus ſui diſcipuli tantummodo audirent, neq; ullam interea temporis uocem emitterent. Ego tamen hãc diſciplinã non reuoco, neq; in pueriles quidẽ ludos introduco, ſed pueros uolo percontari, ſciſcitari, interrogare, cum magiſtros ſuos, tum ex cõdiſcipulis eruditiores: ita non ſolũ ipſi diſcent plura, ſed etiã profectus eorum magiſtris innoteſcet. Omnia autẽ nequicq̃ diſputantur, dicunturq;, niſi ipſi libenter & ſtudioſe hæc excercendo meditandoq; ſequi uolueritis. Hoc autem in primis, iterũ, ut poeta ait, repetens, iterumq; monebo, STILO operã dabitis, ſcriptiones frequentabitis, in his omnem profectum ſtudior ũpoſitum arbitrabimini. Non deeſt uobis magiſtrorũ cura & attentio, non temporũ quædam cõmoditas: quo officio, et qua felicitate qui uti noluerit, is ſic habeat, non dignũ eſſe ſe qui in hac liberalitate et bonitate ſtudiorũ educatur atq; uiuat.

FINIS

Re-

RERVM ET VERBO.
RVM HOC IN LIBELLO memorabilium
INDEX.

Braimus Turcarũ dux. 109
Academicæ disputationes. 357.
Accius Nauius, deq; eo narratio 98. inde
Acrisij mors 88
Adolescentiæ stultæ speculum 143
Adonis Veneri adamatus 379
Alduabis flu. descriptio 135
Adyta 131
Aegyptiæ fabulæ 25. 84
Aeneidos Virgilianæ epitome apud Ouidium 296
Aenigmata 30
Aenigmatum exercitium ac ratio 324
Aenigmatum multæ formæ 329
Aerope 312
Aeschinis & Demosthenis comparatio. 227
Aeschinis laus 227
Aesopus Cræsi æqualis 24
Aesopus Phryx fabulator 24
Aesopicæ fabulæ. 22. 23. 24.
αἶνοι 28. 29. 326
αἰτιολογίας exercitatio. 306. inde
Agamemnonis anima in aquilam. 95

INDEX

Agesilai ænigma 330
Agesilai epistola 210
Aiacis nomen 324
Aiacis Telamonij anima in leonem 95
Alba græca, quæ et Taurum 109
Alberti Dureri, melancholiæ pictura 138
Alcinoi apologus 29
Allegoriæ, atque earundem usus 309
Allegoriæ ænigmaticæ 325
Allegoriæ multiplex ratio 329
Allegoricæ fabulæ 25
Amatorum incõstantia 366
Amasis Aegypti rex 361. inde 370
ἀμφίλυρος 48
Amoris sui cæcitas 354
Anacharsidis epistola
Anapæstus 376 (217
ἀναλυταί 343
Andromeda à Perseo liberata 88
Animalium descriptiones 135
Animarum sortitus ex Platone 91
ἀνταπόδοσις 218
Antimachi Clarij dictũ 154
Antisthenis chria 157
ἀντιβροσις 226
Annuli funda, seu pala 89
Aphthonij progymnasmata 17
Apologi usus ubi 29
ἀπόλογοι 28.29
ἀποφθεγματα 145. sub chrijs comprehendi, eadem. & 152
ἀπομνημονεύματα 145
ἀποινᾶν 317
Apuleiana historia 23
Arboris descriptio 128
Archilochus quando uixerit 24

Archilochi fabulæ. 24. 29
Archilochi trochaicorum interpretatio 294
Arietis χρυσομάλλου allegoria 310. 311
Aristotelis locus 32
Artium excercitia nihil aliud quàm usus præceptorum 2
ἀσκώλια, ἀσκωλιάζειν 322
ἄσκωλον ead.
Asini et equi fabula 49
Asini nostro seculo monstrum 327
Atalätæ anima in athletam 95
A teneris assuefieri quantum referat 15
Athenæi locus 309
Atrei & Thyestis de regno contentio 311
Atropos parca 96
Audiendi alios præclarum studium 395
Augusti epistola 217
Autūni descriptio 126

B

Alibeius dux 109
Becranus Turcarum dux 109
Beatum esse neminē ante mortem, Solonis sententia reprehensa 381
Biantis dicti confutatio 348
Bionis contra Theognidem dictum 368
Bombardæ Germaniæ inuentum 140
Bombardarum descriptio 141
Breuitas diserta quæ 258
Breuitas Laconica in epistolis 184
Breuitatis præceptum 119
Breuitati non assuefaciendi pueri 123

Buda à Solymano occupata 113

C

CAci fabula 104
Cadmei draconis dentes allegoricè expositi 312
Cæsaris ex Commentar. locus 131. 135
χαίρειν 202
Calais statuarius 354
Callimachi commendatio doctrinæ 383
Cancri ænigma 329
Cappæ maiorum gestamina rideri hodie 143
Capræ ænigma 334
χαρίεντες 201
Carminum componendorum ratio et exercitium 372. inde
Carminũ præcipuæ formæ 373
Caroli ducis Burgundiæ & Georgij Paber-gensis præsulis comparatio 232
Caroli Hispani & Francisci Gall. regum de imperio post Maximilianũ contẽtio. 298
Caroli in Imperatorem electio 299
Caroli magni & Octauiani Cæs. comparatio 230
Cassij dictum 154
λαλαολυσαὶ 343
Catonis chria 147
Catulli locus 375
Cebetis tabula 137
Centaurorum cum Lapithis pugna 264
Cerberus 312
κέρα 323
Cereris dona 106
Cerui unde dicti 323
Chria trochaicis tetrametris 381
Chriæ. 145. unde dictæ 146

Chriæ alia forma q̃ γνώμης 151
Chriæ in facto quales.
Chriæ miſtæ. 153 (153
Chriarum exercitatio utiliſsima. 146. eiuſque ratio quadruplex. ead. & inde.
in Chrijs uariandis quid cauendum 501
Chrias figurandi triplex modus 151
de Cicadis fabula. 26. 27
Cicero ſolus eloquentiæ latinæ autor. 187. 188
Ciceronis ad Herenniũ locus impugnatus. 352
Ciceronis comparationes 238
Ciceronis cum Roſcio contentiones 249
Ciceronis epiſtolæ 188
Ciceronis epiſtolæ Laconicæ 184.
Ciceronis epiſtolæ ad Lentulũ in Græcam linguã eõuerſio. 281.
Ciceronis in uertendis Græcis audacia. 276
Ciceronis locus. 19. 20. 59. 60. 62. 97. 98. inde. 100. 117. inde. 120. 154. 173. 175. 176. 191. inde. 193. 196. 204. 205. 236. 254. 273. 275. 276. 277. 316. 325. 337. 344. 345. 350. 369. 391. 496
Ciceronis paradoxa qualia 341
Ciceronis ſimilitudines. 223. 224. inde
Ciceronem à teneris etiam imitandum pueris eſſe proponendũ 203
Ciceroniani loci imitatio. 298. 301. 303

Ciliſſæ fabulæ 25
Ciuitas non unius uiri 34.
Claudiani dictum 372
Clauis ænigma 333
Claues Laconicæ 65
Clepſydræ ænigma 335
Cleobuline Eumetis 326
Cleonis Athenienſis affectatio 189
Clotho parca 96
Colchidis fluuij auriferi 311
Colloquia. 24. 193. etiã epiſtolis inſeri ſolita. ead.
Colloquia Græcis ὁμιλίαι 318
διώμαι. 322
Comœdiæ antiquæ dicacitas 369
Comœdiæ nomen. 321
Commentari 391
Comparatio elegis comprehenſa 392
Comparatio inferiorum ad ſuperiora qualis. 235. contrariorum 236. 239
Comparatio, σύγκρισις Græcè 218
Comparationes in argumentis frequentiores 226
Comparationes quarumrerum propriæ. 241
Comparationum exercitatio. 218. inde
Comparationum formulæ 226
Comparationum formulæ diligenter de ueterum ſcriptis obſeruandæ 237
Confidentiæ malum 42
Conſultatio, quæ theſis Græcè 385
Contradictionũ uſus & excercitiũ 357
Conuiuiũ, συμπόσιον 323
ad Copiam magis quàm bre-

breuitatem assuefaciendi pueri 123
Cordis ænigma 332
Cornificius 352
Cos nouacula discissa 99
de Cossitio narratio 55
Crassi mors. 100. 101. inde
Cratetis epistola 183
χρεῖαι 146
χρεία à Chrijs differre 150
Crœsus Aesopi æqualis 24
Crœso editum oraculũ 130 (367
χρονογραφία
Cui bono fuisset, Cassij dictum 154
Cupido uolucris 366
Cupidinis descriptio 308
Cupidinis tela 133
Currus descriptio 133
Cypriæ fabulæ 25
Cyprium carmen 366
Cypseli nomen unde 55

D

DActylus 373
Danaes fabula 84 inde
Danaides 312
Danaidũ dolij allegoria
Dauus comicus 29 (313
Dædali fabula 246
Declamationum nomen 391
Declamationũ ratio & exercitiũ 391
διήγησις 182
Demetrij rhetorica, an Phalerei 211
Demetrij elegans dictũ 160
Demosthenis χρεία reprehensa 365
Demosthenis laus 228
Demosthenis & Aeschinis comparatio 227
Demosthenis locus. 248. 278
Descriptionum ratio 124

Dialogi 24
Διάλογοι ad prosopopœias relati 172
Διατυπώσεις 129
Dicendi primordia quæ 19
Διχότομα 48
Dictys 85
Diei orientis descriptio 125
Διηγήματα 61
Dimetrum 375
Diogenis chria 156
Diogenis scomma 310
Disci lusus inuentor Perseus 88
Disertus ueteribus quis habitus 10
Disertos facit pectus, Fabij dictum 10
Diuitiarum et paupertatis cõparatio 242
Dignus qui cum in tenebris mices. prouerb. 317
Doctrinæ commendatio, Callimachi 383
Doloris & uoluptatis mutua accusatio. 36. & consecutio necessaria 37

E

EBrietatis descriptio 138
Ἐκφράσεις 124
Ἐκφράσεις proprie quæ 129
Ἐγχείρησις 296
Εἰκόνες 130
Ἐναλλοιοποιήσεις 170
Elegiaci carminis ratio 374
Elegiaci molliores modi 229
Elegiaco inclusa narratiuncula 378
Eloquentia 310
Eloquentiæ finis. 6. laus 8. 10. nomẽ 89
Eloquẽtiæ nomine quid intelligendum 399
Eloquentiæ studiũ an loqua-

quacitas tantum. 68
Eloquentiæ tẽpora, quæ Ciceroniana 162
ad Eloquentiam quanta cura olim instituti pueri 4
Eloqui quid proprie 9
Emendandi discipulorũ scripta ratio. 45. inde
Encomia 357
Encomiorũ genera 358
Enna 97. 98
Ennensium nemus Siciliæ umbilicus 97
Ento Phorcis 86
ἀντολαί 182
ἔπαινοι 357
Epei F. Panopei anima in mulierem 95
ἐφοδία 317
Epicharmus poeta Siculus 322
Epicuri de fortunæ imperio sententia 342
Epicuri epistola 217
ἐπιδείξεις 392
ἐπιμύθιον 25
Epistola omnis ueluti depicta ingenij cuiusque tabula 188
ἐπιστολή, mandatũ. 182.
ἐπιστόλιον. ead.
Epistolæ breuitas aut prolixitas 202
Epistolæ moderatio pulcherrima quæ 198
Epistolæ multiplices formæ 192
Epistolæ propriũ 190
Epistolarum clausulæ 201
Epistolarum cotidianus sermo 181
Epistolarũ genera 182
Epistolarum præcepta à rhetorũ præceptis communibus minimè diuersa. 181. 186
Epistolarum responsiones 357
Epistolarum scribendarum ratio prosopopœis

pœis ſubiecta 180
Epiſtolis quatenus inſerenda Græca. 203. 204
in Epiſtolis quæ uitanda 191
Epiſtolaris oratio qualis eſſe debeat. 196. 197
Epiſtolaris ſermo quotidianus 203
ἐυδιήλομὴ, eiuſq; ratio ac uſus 258
Eraſmi Roterodami mors. 301. inde
Eraſmi parabolæ 219
ἐργασία 166. 394. 395
ἐρώσσο 202
ἤθεσι 330
τὸ ἠθικὸν 188
Ethologiæ excercitinm 169
ἠθοποιία 169. 170
ἐτυμότης ratio 323
Euidentiam eſſe in expoſitionibus max. debere 194
Eumethis Cleobuline 316
Euripidis locus. 21. 156 356. 357. 369
Euripidis ſententia reprehenſa 366
de Euripide Ciceronis teſtimonium 356
Europæ raptus 84
Eurymedon, qui poſtea Perſeus 85
Exercitationis uſus. 18
ἐξεργασία 394
de Expoſitionibus 124
τὸ διάγειν 202
τὸ πράττειν 202
ἐυτύχει, δυτυχᾶτι 202

F

FAbula excercitationum puerilium prima 20. 23
Fabula hexametris comprehenſa 377
Fabulæ inter probationes rhetoricas ab Ariſtotele

riſtotele collocatæ 32
Fabulæ Aeſopicæ. 22. 23. 24
Fabulæ tractandæ ratio triplex 25
Fabulæ tractandæ uarius uſus 38. inde
Fabulæ poeticæ ratio 83. inde
Fabularum antiquiſſimum inuentum 24
Fabularũ diuerſæ appellationes 25
Fabularum in permouendis hominum animis quanta uis 32
Fabulas quatenus figmẽta deceant. 359
Fabrilia fabri 190
Facundus ueteribus quis habitus 10
Felis & limæ fabula reprehenſa 360
Felicitas nulla laboris expers 45
Fontis deſcriptio 134
Formæ dignitas 271
Formam reb. omnib. humanis præſtare 261
Formicarum & cicadarum fabula 25
Fortuna omnium ſapientum conſilijs potentior 163
Fortuna rerum humanarum moderatrix, locus communis 341
Fortunæ utriuſq; cohærentia 36
Friderici Saxonum ducis integritas 298
Fumi ænigma 334
Funda annuli 89
Furiæ 312

G

GAzæ conuerſiones 281
Generis nobilitas 269
Genij eligẽdi ratio. 91. 96
Genethliaci ludi deſcriptio 140

Georgij Pabergenſ. præſulis & Caroli ducis Burgundiæ comparatio 232
Gigantum pedes anguini allegoricôs 314
Gnathonis fera 331
γνώμη. uide, Sententia.
γνώμη quomodo prouerbium fiat 169
γνῶμαι 145
Gnomæ quomodo ex chrijs 151
Gnomica elegis comprehenſa 382
γνῶθι σαυτόν, ſententia reprehenſa 367
Gorgiæ ars 338
Gorgiæ aurea ſtatua Delphis 338
Gorgones 87
Goſelariæ funeſta comitia 114
Græca lingua ænigmatis aptior quàm latina 331
Græca quatenus epiſtolis inſerẽda. 203. 204
Græca uertẽdi ratio ac utilitas. 257. 258. 272. inde. 288
Græcæ Latinæq; linguarum coniunctio q̃ neceſſaria 281
Græcæ linguæ uſus ac neceſſariũ ſtudiũ 14
Græcorum deſcriptiones 124
de Græcis uerſionũ exempla, mutato carminis genere 383
Græcos & Latinos cæteris gentibus humanitate & iuſtitia præſtitiſſe 10
Græcitatis nimium ac præpoſterè ſtudioſi quidam 12
γράμματα, γραμματοφόρος 182
Grammaticorum genus poe-

poetis infestum. 344
Griphorum multæ formæ 329
Gyges quando uixerit
Gygis annulus. 348 (24
Gygæ fabula. 89. inde

H

In Hannibale derisum dicendi studium. 189
Hector unde dictus 324
Helenæ encomium. 259 inde. & 262
Heliodori historia 23
ὑμιγόνοιτ & 326
Hendecasyllabum carmen 377
Henrici & Rudolphi Imperatorum pugna 214
Herculis & Theseipar studium 263
Herculis gesta 263
Herodoti locus. 22. 28. 53. 137
Herodoti narratio de Polycratis fortuna & interitu laudata 360
Heroici carminis ratio 373
Hesiodi dictũ de uirgine ducenda 356
Hesiodea ænigmata,
Hesiodi fabula. 24 (326
Hesiodi locus. 27. 48. 319. 320
Hesiodi sententia reprehensa 371
in Hesiodi Theogonia. de autore dubitari. 83
Hexametris comprehensa fabula 377
de Historia 100
Historia inter ueras & fictas narrationes media 100
Historia præcipuũ oratoris opus 103
Historiæ Gallicanæ & Italicæ, atq; Germanicæ 23
Historiæ ratio, & quæ-

te-

tenus ficta recipiat 22
Historicæ narrationis exquisitio maior 103. inde
Homeri locus. 28. 84. 132. 143. 153. 172. 187. 190. 243. 317. 318. inde 354
Homerici loci reprehensio, & eiusdem defensio 363
Homericis singulis subiecti Pigretis pentametri 306
ὁμοιώσεων exempla 223
Horatianæ comparationes 240. inde
Horatij locus. 30. 31. 155. 246
ὑγιαίνειν 202
Hyemis desinentis descriptio 125
ὑπερβολικαὶ similitudines 239. 382
Hyperidis scripta non extare 227
ὑποθέσεις, ἀδίξοι περὶ τὸ νικᾶν. 392
ὑποτυπώσεις 129

I

IAsonis tunicæ descriptio apud Apollonium 128
Iazyges, quorum regio hodie Septemcastrẽsis 109
Iæno Phorcis 86
Iambus quid 375
Iambis toti uersus continuati ibidem
Iambici carminis ratio
Immanis 323 (374
Imitationis exercitium 272. inde. quanti ad eruditionem momenti sint 297
Idolopœia quid 170
Incurius fl. 96
Infernaliũ fabularũ allegoria 312
Innocentes maximè obnoxij iniuriæ 365

Insoli-

Insolita omnia obscura 195
Inuidiæ ænigma 331
Inuidiæ descriptio 132
Ioachimi in utraq; lingua à teneris studiũ ab Iratis nihil rectè (13 fieri 155
Isocratis locus. 105. 106. 173. 257. 261.
Isocratis paragra- (272 phicos. 120. amarty ros. 121.
de Isocrate Socratis ex Platone testimonium
Iupiter sapientiæ (275 doctor 318
Iurisconsultorũ θέσεις. 390
Iuuenum corruptelæ deploratio 177
Iuuenum hodie corrupta uiuendi ratio 144. inde. & 155
Iuuenibus exitiosum ocium 25. 26

L

Labor iuuentuti utilissimus 25
Lachesis Necessitatis filia, eiusq; oratio. 91
Laconũ breuitas. 184.
Laconicæ claues 65
Laconicæ epistolæ exemplum 209
Lacus descriptio 134.
λαλιαὶ 392
Lapitharum cum Centauris pugna 264
Latina potius q̃ Græca lingua primũ instituẽ di pueri 12. 14.
Latinæ Græcæq; linguæ coniunctio quàm necessaria 281
Latinæ linguæ copia atque elegantia. 13. uirilitas. ead.
Latinorum & Græcorum præ alijs gentibus humanitatis & iustitiæ præstãtia 10

Latinorũ in Græca uertendorum ratio atq; exercitium. 281. 288
Latinarũ literarũ digni
Laudationũ formulæ. 344. inde (tas 12
Laudationũ, usus & exercitatio 358
Lectionis exercitatio iu puerili ætate. 395
Leges partim ad thesis, partim ad ὑποθεσεις referendæ 389
Legũ tractatio quò referenda 390
Lentuli epistola 211
Lessum 317
Libera eadem cum Proserpina 97
Licentiam in studijs non prodesse 249
Limæ & felis fabula reprehensa 360
λήμματα, sumptiones.
Limpergensiũ fa- (198
Literæ. 182 (milia. 232
Liuij locus. 26. 104.
Loci descri- (105. 236
ptio in epistolis 202
Locus communis quid, 336. 337
Loci communis ad theses similitudo 389
Locorũ cõmuniũ usus atque tractatio. 336. in-
Locorũ communiũ (de qualis penus pueris instruendus 338
Locorũ descriptio 126
λόγ& quare & locutionem & rationem simul significet 10
Lõgolianæ epistolæ. 186
Loqui 9
Loqui discere, quanti momenti res 10
Loqui uerbum unde deductum 7
Loquendi et sapiẽdi appellationes quare ueteres commiscuerint.
de Laboribus uolu- (10
ptas

ptas nascitur 45
Luciani calumnia 137
Luciani locus. 258. inde
Lucretij locus 312
de Luctu fabula 38
de Ludouici regis Pãno niæ interitu. 107. inde
Ludouici Imp. Pannoniæ natiuitas & nomen, ominosa 107
Lunæ cognomina. 48
Lunæ preces 47
Lybicæ fabulæ 25
Lysippus 355

M

de M litera ænigma. 332
Maiorum nostrorum amictus nostra ætate ridiculus 143
Maiorib. nostris nõ omnino defuisse literas atq; doctrinam 11
Manum apud ueteres bonum 323
μαίτις ἄρτος. prouerb, 327
Maria Maximilia-(ni Imperatoris filia Ludouico nupta 107
Martys pyrgus 115
Martis uincti & infamati fabula 84 (laus 113
Mathiæ regis Vngariæ
Materiæ improbabiles
Materiæ quales di (392 scipulis scribẽdæ proponi debeant 47
Max. Cæs. egregium factum 283. inde.
Maximiliani in Carol. Burgund. ducem & Georg. Pabergens. præsulẽ studiũ. 233
Maximiliani laus 235
Medeæ allegoria. 314
Meduſæ fabula 87
Melãcholiæ pictura per Alb. Durerum. 138
Melancholici qui 138
μιλίτται 391
μελέανδρος & uirgo 330
Menandri uersuũ inter pretatio 293

Menecratis Iouis epist.
μεταφράσεις. 246 (209
in Metu esse pudorẽ, sententia reprehẽsa. 366
μηδὲν ἀπαλλόμενον
Mimici colloquij (160
exempla 72. 73
μίμησις 172
Militare colloquiũ. 76
Militaris epist. ex Plauμηνοειδὴς. 48 (to. 216
Minois laudatio Homerica 318
Minotaurus à Theseo superatus 264
Mnemosynæ nomẽ Musarum numerũ complecti 333
Moderationis epistolaris formulæ 198
Mogaciũ, atq; ibi inter Turcã & Ludouicũ regem pugna 110
Mortem non esse malũ, loco cõmuni tractatum 340
Muli ænigma 334
Muliebre colloquiũ 73
Muris ænigma 334
Musarum numerus per ænigma 333
Musas omnes significari atq; exaudire, si una quælibet earum inuocetur 16
Musicus quis 5

N

NArrandi in epistolis ratio 192
Narratio quid. 20
Narratio à casu potissimum ducenda 45
Narrationi peculiariter inesse debere perspicuitatem 119
Narrationes fictæ duplices 21
Narrationes oratoriæ 117. inde
Narrationes ueræ quæ, earumq; formæ 21
Narrationũ species. 23

Nar-

Narrationum ueriſimilium ratio 51
Narratiuncula elegiaco incluſa 378
Nauium appulſarum deſcriptio 128
Neceſsitatis ſolium. 96
Neoptolemus comœdiarum actor 159
Niuis ænigma 331
Noctua numiſmatis ſignum 330
Noctuæ & ſolis fabula 50
Nutricum fabulæ 25

O

Ὄαροι 318
Obliuionis campus 96
Obliquæ elocutiones quæ 191
Occaſus ſolis deſcriptio
Octauiani Cæſaris (143
et Caroli magni cõparatio. 230 (inde.
Oedipus parricida. 367
Orationis diuerſitas ad obſeruandũ ſuum cuiuſq; decorum 173
Orationẽ duab. reb. admirabilem reddi 188
Oratorum gnomæ. 165
de Oratorum narrationibus 117
Orci galea 87
Orationis imitatio in epiſtolis ſcribendis 193
Organa muſica 141
ὀργὴ ἀπρονόητος 155
Orionis deſcriptio 133
Orphei anima in olorẽ 94. (223
Ouidij carmen in Ibin
Ouidij & Tibulli comparatio 228
Ouidij locus 221. 222. 246. 251. 296. 321
Ouidij Metamorph. 99
Ouidianæ deſcriptiones. 132. 132. 133. inde.

Ouidianæ ſimilitudines hyperbolicæ. 239

P

PAla annuli 89
Panegyricorũ ratio proſopopœis ſubiecta 180
πανηγυρικοὶ λόγοι. 393. eorumq; formæ 394
πανσίλυπος 48
Papaueris ænigma. 335
Paphius color 330
παραβολὴ 218
Parabolæ cuiuſmodi pueris ad imitationẽ proponẽdæ 218.219
Parabolæ quomodo προπαιπλήσεως oporteat 220
Paraphraſis. 243. eiuſdem utilitas 250
παραινέσεις 24
Parœmiæ ad γνώμας pertinentes 169
Pares cum paribus. 50
πατρικὸν 188
Paridis iudiciũ. 260. 268
Paupertatis & diuitiarum comparatio. 242
Pauperis nullus amicus
Pauſaniæ deſcriptiones aliquot inſignio- (369 res. 135. inde
Pauſaniæ ἐκφράσεις. 129
Pauſaniæ Phidiacũ Iouis olympij ſignũ 137
Pauſiæ ebrietas depicta
Pectus eſſe quod diſertos faciat (138 10
Pedes in carminib. 373
Pelaſgi fabulæ allegoria 309
Pẽphredo Phorcis. 86
περιεργαστικοὶ λόγοι 125
περιγράσεις 104
Perſei fabula. 84. inde
Perſpicuitatis quomodo habenda ratio. 196
Peſtilẽtiæ deſcriptio 128
φαντάσματα 130
φάσματα. 130
Pherecydæ ſalutatio (202

Philippi ad Menecratẽ epistola 209
Philippo regi editũ oraculum quale 325
Philoctetes 353
Philopœmonis studium rei naualis derisum 189
Philostrati epistola 183
Phœnicis ænigma 334
Phorci filiæ tres 86
Phryxi fabulæ allegoria
Picastrus fl. 115 (310
Pigretis pentametri Homericis singulis subiecti 306 (inde
Pindari allegoriæ. 325.
Pindari locus. 45.159.
Pindari uersuum (250 explicatio 380
Pirithoi & Thesei amor 259.262
Plato philosophorum deus Ciceroni 357
Platonis de cicadis fabula 27
Platonicæ fabulæ 25
Platonis locus. 15. 29. 35.62.inde. 89. 91. 243.245.312. 317. inde.320
Platonis locꝰ à Cic. expressus. 273.274.in.
Plauti locus. 72. (de. 124. 132. 163. 221. 222.327
Plauti locus paraphrastice expositus. 290
Plautina dicacitas. 369
Plautinæ epistolæ. 212. inde.216
Plebis seditiosæ copiarum descriptio. 139
Plinij ex epist.locus.139
Plinianæ epistolæ 183
Plurali numero unũ appellare quatenus nostra ætate tolerabile.
Plutarchi locus. (199 153.236.237.368
Plutarchi multæ parabolæ 219

Plutarchi narrationes amatoriæ 72
Plutarchi παράλληλα. 227. et cõparationes 237
Poetæ ueteres sapiẽtiß. genus hominũ. 314
Poeticæ fabulæ tractatio. 83. inde.
πολιτικαὶ θέσεις 387
Polycratis Samij fortuna & interitus. 361
Polydectes Seryphi rex 85
Pomponij Læti epist. 18
Pontani scripta 125
Portentorum significationes 327
Potentiorũ mußitanda
Potẽtiorib. (iniuria. 27
obsistere stultũ 27
πραικτικαὶ θέσεις. 386
Præceptorũ usus, artiũ exercitia 2
Præceptis ad artium notitiam peruenire 2
πρίτου 173
Principis boni officium
Probationũ formu (330
læ. 344. 346
Probationũ ratio. 343
προβλημάτων exercitiũ
Procrastinatione (307
nihil peragi 160
προγυμνάσματα 4
προοίμιον 25
Pronunciationis exercitatio in puerili ætate 395
Propertij locus 308
Propositũ, θέσις, eiusq; exercitatio & usus. 384. inde.
Propriorum nominum ἐτυμότης 323
Proserpinæ raptus 98
Prosopopœia quid 170
in Prosopopœia magnã eloquentiam desidera
Protagoræ ars (ri 172
ψοφοδεᾶς 49 (338
Pudorẽ esse in metu, sen-
ten

tentia reprehensa 366

Q

QVæstionum duo genera. 385
Quintilianus à Cic. de paraphrasi dissẽtit 19
Quint. locus. 146. 249
Quotidianus sermo quis 203

R

RAtionis subiectio 306. inde.
Rhadamãthus. 318. 319
Rationes in epistolis quales esse debeant
Rei descript. 190 (197
Repetita eadem interdũ apud Demosthenẽ, &c. 248
Reprehensionũ formulæ. 344. 345
Reprehensionum ratio
Rheni pontis de- (343
scriptio 135
Rhetoricæ ad Herenniũ autor dubius 352
Rosarũ cõmendatio ex fabula de Venere. 378
Rotingi dictum 185
Rudolphi et Hẽrici Imperatorũ pugna 114
Rusticæ uitæ laus. 237. inde.
Rusticorũ prouerb. 316
Rusticorum seditionis descriptio 139

S

S.V.B.E. 215
S de Sagra prouerb.
Salapia. 55. (346
Salus in epistolis omissa quid. 213
Salutis præscriptio in epistolis. 201. qualis. 202. 215
Sapientiæ uirtus quæ et qualis 7
Sapientum ocio uulgus irasci 35
Sapientes fortunæ serui σπάζον carmẽ. 376 (342
Scenicorũ ludorũ origo

321
σχήματα 185
σχήματα orationis lumina. 192.207
Scipionis Africani chria 149 (ptio 133
Scorpij sideris descri-
Scribendũ sæpe ac multum eloquentiæ studiosis 18
in Scribendo tria obseruanda 189
Seditione in ciuitate orta, an ad neutrã partem concedendũ 352
Segnis uelocem assequitur. prouerb. 42
Senarium carmen. 375
Senecæ scripta in quo reprehendãtur. 339
Senecæ epistolæ 197
Senecæ scripta 162
Sententia quid, & quot eius species 167
Sentẽtia κατ' ἐξοχήν 162
Sententia iudicum. 162
Sententia, quæ γνώμη 161
Sentẽtiæ aliquot linguæ uernaculæ. 166
Sententiæ ἐφραστία 166
Sententiæ oratorũ 165
Sententiarum breuitas aut prolixitas 164
Sententiarum crebritas nimia uitanda 161
Sententiarum diuersitas
Sepis serpentis de (103 scriptio 136
Septemcastrensis regio 109
Sermo animi index. 188
Sermonis usus 7
Sermonis omnis diuisio 20
Sermone homines à bestijs potißimũ differ-
Sicilia Cereri & (re 6
Liberæ sacra tota 97
Siciliæ fertilitas 154
Siciliæ nemus 97
Similitudinis reprehensio

sio. 369.370
Similitudines hyperbolicæ. 239.382
Similitudinum exercitatio. 218. exempla 223
Simonidis sententia expressa mutato carminis genere 383
Sisyphus 312
Si uales, bene est 215
Socratis dictum 155
Socraticæ mortis narratio. 62. 67. inde
Solis ænigma 332
Solis regiæ descriptio. 127
Solimani Turcarũ regis in Pannoniam bellũ
Solonis laus. 158 (107
Solonis dictũ per chriã 158
Solonis sententia reprehensa 351
Somni ænigma 335
Somniorum absurditas
Somniorũ ἐξηγήσεις (273
Sophistæ 129 (327. 369
Sophoclis locus. 125.
Solonis dicti de beatitudine refutatio. 381
Spondæus 373
Stasimi poetæ dictum reprehensum 366
Stesichori fabula 32
Strabonis locus 368
Stultum benedicere non
Stymphalidũ (posse. 10 descriptio. 135
Sumptiones, λήμματα 198. epistolas max. decere. ead.
Sybariticæ fabulæ 25
σύνηθεις. 218
συγκρίσεις in argumentis frequentiores. 226
Syllaba ult. in carmine semper anceps. 374
Syluæ descriptio 134
Symphosij ænigmata 333
συμπόσιον. 323
Synesij epistolæ. 183

T

TAbellæ, tabellarius
Tagis fabulæ (182
reprehensio. 346
Talos quare æreus. 319
Tantalus 312
Tauri ænigma 334
Taurorum, quæ Alba Græca hodie 109
τιμμάχια 117
Temporis annotatio in epistolarũ calce. 201
Temporis descriptio 132. 134 (126
Tempestatis descriptio
Terrã cariosam nec coli nec attingi debere, chria 147
Terẽtij locus. 146. 345
Testudo numismatis signum 330
Testudinis et aquilæ fabula 39. inde.
Teutonicæ linguæ grauitas 167. (134
Texturæ descriptio.
Thamyræ anima in lusciniam 95
Theocriti fistula 330
Theocriti locus. 29. 195
Theognidis locus. 252
eiusdem sent. reprehensa 368
θεωρητικαὶ θέσεις. 385. 387
Therſitæ anima in si-
Theseus. 261. (miũ. 95
Thesei & Pirithoi amicitia. 259. 262 (259
Thesei in Helenã amor
Thesei laus. 106. 263.
certamina. ead. res gestæ aliæ. 265
Thesis quid. 385. eiusdẽ usus ac ratio 384. 385. inde
θέσεις duplices. 385. inde
Theseon exercitatio dialectica 397
θέσεως cũ loco communi similitudo 389
θέσεως diuersitas 390
de Thrasybulo et Zopyro

ro ead. historia. 71
Thucydidis locus 326
Tibiæ ænigma 335
Tibulli et Ouidij compa ratio 228
Tibulli locus. 296. 322
Tigridis ænigma 335
Tineæ ænigma 334
Tiresias Homericus. 310
Titulorũ usus quatenus ferendus. 199. 200
Tityus 312
Tomoreus Colocensis præses. 109. eius cædes 112
τοπογραφίαι 130
Tragœdia ante comœdiam reperta 322
Tribrachus 376
Trimetrũ iambicũ 374
Tritonũ descriptio 136
Trochæus nec heroici carminis nec iambici pes 374. 375
Trochaicũ carmen non admittere iambum. 375. idem iambico contrarium 376
Trochaicũ κατάλληκτον καὶ τετράμετρον 376
Troiani belli æquiss. causſa 260. 261
Trumulum, Germanorum inuentum 142
Turcæ bellicis machinis instructi 111
de Turdo & hirundine fabula 50

V

Valedictiones in epistolis quales 201
Valerij Max. oratio nõ omnino bona 58
Varietatis exemplũ 42
Varronis in etymologijs inquirendis studiũ 323
Velleris aurei allegoria de Ventre et membris fabula 310. 26
Venus aurea 330
Veneris flos rosa 378
Veris descriptio 226

in

in Vernaculã quoq; linguam Græca & Latina uertẽdi usus. 289
Veterũ exemplis in præceptionibus artis utendum. 353. inde
Veterum sapientia qualis. 326. in locis communibus sita 338
Victoria amat curam, prouerb. 44
Vipera unde dicta 360
Viperæ fabula reprehensa 359 (359
Viperam animal parere
Virgilij experiẽtiæ 249
Virgilij locus. 15. 125. 126. 130. 133. 134. 137. 175. 220. 222. 223. 237. 247. 251. 294. 296. 320
Virgilij locus problemate tractatus. 307. 308
in Virgilio reprehensa à Pontano defendi 344
Virgilianæ Aeneidos epitome apud Ouidium 296
Virgiliana allegoria 325
Virgilianæ breuitatis et copiæ exempla 295
Virgó ne potius ducenda, an uidua 356
Virtus 310
Virtus ipsa precium sibi 371
Vituli nostro seculo monstrum 326
Vituperationes, ψόγοι 358. earundẽ exercitium 358
Vlyssis anima in hominis priuati sortem 95
Vlyssis somnus 364
Vni contingere omnia, non posse 354
Voluptatis & doloris mutua accusatio. 36. & inde necessaria consecutio 37

Voluptatis finis molestia 45
Votorum nuncupationis uerba 200
Vulpeculæ uersutia in fabulis 29

X

Xenophontis fabula 34 (252
Xenophontis locus. 71

Z

Georg. Zepusius. 100
eiusdem interitus 112
Zeuxidis Helena. 144
ζητήσεων duo genera 385
Zonarum descriptio 296
de Zopyro & Thrasybulo eadem historia

FINIS.

BASILEAE, PER IOANNEM Oporinũ, Anno Salutis M. D. XLV. Mense Ianuario.